

Çin Kültür Devrimi

Büyük Proleter Kültür Devrimi'ne Kısa Bir Bakış

Devrimci Araştırmalar Grubu
(ABD)

Türkçesi: Sinan Jabban

Patikakitap: 02

Araştırma–İnceleme: 01

Çin Kültür Devrimi

Büyük Proleter Kültür Devrimi'ne Kısa Bir Bakış
Marksist Leninist Maoist Devrimci Araştırmalar Grubu
(ABD)

Özgün Adı:

*Evaluating the Cultural Revolution in
China and its Legacy for the Future*

Birinci Basım: 2013

Türkçesi:

Sinan Jabban

Baskı Öncesi Hazırlık

Patikakitap

ISBN: 978-605-63617-0-8

Sertifika no:

26829

Baskı:

Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Davutpaşa Cad. Güven San. Sit. C Blok No.: 244
Topkapı/İstanbul Tel.: 0212 612 31 85
Sertifika No.: 12156

Patikakitap

Osmanağa mah. Serasker Cad.
Erol Apt. No:39 Kat:3 Kadıköy–İstanbul
Tel: 0216 337 75 04
e-posta: info@patikakitap.com.tr
www.patikakitap.com.tr

ÇİN KÜLTÜR DEVRİMİ

Büyük Proleter Kültür Devrimi'ne Kısa Bir Bakış

Marksist Leninist Maoist Devrimci Araştırmalar Grubu
(ABD)

Türkçesi:
Sinan Jabban

ABD MLM Devrimci Araştırmalar Grubu

MLM Devrimci Araştırmalar Grubu, ABD'deki devrimci partilerden bağımsız bir araştırma grubudur. ABD'deki sömürölen ve ezilen kesimlerin geniş çoğunluğunu bir araya getirebilecek kapsamlı ve dinamik bir anti-emperyalist mücadelenin oluşturulması gerektiğine inanıyoruz. Dahası, enternasyonalist bir perspektife sahip tüm devrimcilerin yeni bir devrimci örgütün ve bu örgütün önderliğinin oluşturulması için canla başla çalışacaklarını, ABD'li emekçilerin ve ezilenlerin iktidarının kurulması için gerekli olan yolun haritasını çizceklerini umuyoruz.

Böylesi bir projeyi destekliyoruz ve bunun geliştirilmesi için elimizden geleni yapacağımızı ilan ediyoruz. Bu yolda 1960'ların ve 1970'lerin mücadelelerinden ve dünya çapındaki devrimci güçleri, özellikle de Maoist parti ve örgütlerin, günümüzde vermekte oldukları mücadelelerin araştırılmasının son derece önemli olduğunu düşünöyoruz. Bize mlm.rsg@gmail.com adresinden ulaşmanız mümkündür.

*“Öğrenme hususunda doymayı,
öğretme husundaydısa yılmayı bilmemeliyiz”*
Mao Zedong

(Arka kapaktaki alıntı, Althusser'in “Cahiers Marxistes-Léninistes” [Marksizm Leninizm Defterleri] dergisinin 1966 senesinin Kasım-Aralık sayısında kaleme aldığı *Költür Devrimi: Parti, Devlet ve Konjonktör Üzerine*” başlıklı yazısındandır.)

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	7
I	
KÜLTÜR DEVRİMİ'NİN ABD'DEKİ DEVRİMCİ HAREKETİN ÜZERİNDE ETKİLERİ.....	15
II	
KÜLTÜR DEVRİMİ DENEYİMİNİN ORTAYA KOYDUĞU KİMİ SORUNLAR.....	21
III	
KÜLTÜR DEVRİMİ'NİN ÖNCESİNDE ÇİN'DEKİ DURUM.....	25
IV	
KÜLTÜR DEVRİMİ'NİN GELİŞİMİ.....	37
V	
KÜLTÜR DEVRİMİ'NİN TEORİK TEMELLERİ.....	53
Sosyalist Toplumda Sınıflar Mücadelesi ve Yeni Burjuvazinin Ortaya Çıkışı.....	53
Yeni Burjuvazinin Mensuplarının Ekseriyetle Komünist Partisinin Saflarından Çıkmalarının Sebebi Nedir?.....	57
SSCB'de Kapitalizmin Yeniden İnşası.....	60
VI	
KÜLTÜR DEVRİMİ'NİN PRATİK KAZANIMLARI.....	61
1- Sosyalist Bir Toplumda Üstyapısal Dönüşüm.....	62
Devrimci Kültür.....	64
Eğitim: “Kızıl ve Uzman”.....	69
Kolektif Değerler ve Enternasyonalizm.....	81
2- Kadınların Kurtuluşu.....	85
Kırsalda Kadınların Durumu.....	93

3- Sosyalist Toplumda Sınıfsal Farklılıkların Çözülüşü ve Ortadan Kaldırılışı.....	102
Fabrikaların İşçiler Tarafından Dönüşüme Uğratılması...	103
Köylülerin Karar Alma Mekanizmalarına Katılımı ve Dajai Deneyiminden Öğrenmek.....	108
Sağlık ve “Yalınayak Doktorlar”	113

VII

KÜLTÜR DEVRİMİNİN EKSİKLERİ VE KARŞILAŞTIĞI ENGELLER.....	117
---	-----

VIII

SOSYALİST TOPLUMU TANIMLAMAK.....	141
1- Sosyalist Toplumun Doğasını Kavramaya Yönelik Bazı Önemli Notlar.....	142
2- Kitle Örgütlerinin Rolü.....	146
3- Muhalefetin ve Kitlesele Tartışmaların Rolü.....	147
4- 1956-57 Yıllarının Yüz Çiçek Açsın Kampanyası ve Diğer Sağ Sapma Karşıtı Kampanyalar.....	149
5- Çok Partili Rekabete Dair Nepal Komünist Partisi (Maoist)’in Değerlendirmeleri.....	158
6- Hindistan Komünist Partisi (Maoist): Sosyalist Topluma Dair.....	162
7- Özet.....	164
Sonuç.....	171

Ek:1

Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi’nin Büyük Proleter Kültür Devrimi’ne İlişkin Kararnamesi.....	175
---	-----

Kaynakça.....	185
---------------	-----

2008 dünya ekonomik krizi ile birlikte şu “korkutucu” sorular, bu kez burjuva medya tarafından da dile getirildi: Marx haklı mıydı? Kapitalizm sürekli olarak kendi krizini mi yaratıyor? Bir koro eşliğinde, ekonomistler ve akademisyenler “Marx’ın haklılığı” üzerine çıkarımlar yapmaya başladılar. Tarihin tozlu raflarına sadece Kapital’i okumak için değil, Manifesto’ya başvurmak için de geri dönenler oldu. “Dönüşü muhteşem olan” elit bir kuşak kapıda durmaktaydı. Bayraklar çekilmiş, gemiler sulara indirilmişti. Yelkenlerin fora olmasıyla sosyalizm ve ekonomi-politik tarihi yeniden keşfediliyordu. “Başa dönme” metaforu öncülüğünde, Marx’ın -ama sadece Marx’ın- bir realite olduğu dillendirildi. Marx “akademisyen” ya da “ekonomist” gibi gösterilerek sisteme içkin sorunları tahlil etmek için ara sıra başvurulacak bir referansa indirgendi, böylelikle üretim ilişkilerindeki uzlaşmaz karşıtlıkları sürdürülebilir kılmak için “önlem alınmış” oldu. Sınıf mücadelesinin derinleşmesiyle kapitalist toplumun tek ve bilimsel alternatifi olan sosyalizme yönelen kitleler bu şekilde “başa döndürüldü”. “Başa dönmek” bir yapıbozumuna değil, bir “baş dönmesi”ne tekabül etti.

Yukarıdaki “yeniden Marx” tablosuna eklenen “sosyalistler” de oldu. Mademki tartışma başlamıştı, onlara da katkı sunmak düşüyordu elbet; ama düşüş kötü oldu. Marx’ın epistemolojik ve metodolojik toplamını mutlaklaştıranlar, onun Ekim Devrimi, Çin Devrimi ve Büyük Proleter Kültür Devrimi ile almış olduğu yeni aşamalara gözlerini kapayanlar; Marx’ın dediği gibi “süreçleri incelemek yerine şeyleri incelemek” ile yetindiler. Ancak bilimsel sosyalistler, bunun tam tersini yapmakla yükümlüdür. Kuramın, toplumsal mücadelelerle birlikte şekillenen, değişen ve dönüşen bir birikim olduğu; köşeli ve çerçeveli tasarımlar değil dinamik süreçlerin sonucu olduğu ortadadır. Dolayısıyla kuram da tarih gibi taşları sıralayarak, çizgisel bir anlatım mühendisliğine bağlı kalınarak yapılamaz.

Diyaletik sorgulama Althusser'in deyişiiyle, "zıt siyasal ve toplumsal çatışmaların çarpıcı bir şekilde 'uyumunu' " resmeder. Çin Kültür Devrimi: Büyük Proleter Kültür Devrimi'ne Kısa Bir Bakış eseri de, sosyalizm sorunlarına dair bir kesitte birikenleri değil, bizzat bir sürecin ürünü olarak ortaya çıkan bu devrimi, sosyalizm mücadelesini ete kemiğe büründüren tüm çatışmalarıyla birlikte yansıtmaktadır.

Postmodernizm çağında "kültür" kavramının her şeyi içine alan müphemliğine karşı Çin Kültür Devrimi'ni yeniden tartışmaya açmak son derece önemlidir. Asya'yı olduğu kadar Avrupa'yı da etkisi altına alan bu devrimin üzerinden onlarca yıl geçmiş olsa da devrim denen şeyin yalnızca ekonomik bir altüst oluş olmadığını, aynı zamanda yeni bir insan yaratma süreci de olduğunu göstermesi bakımından hala dikkate değerdir. Bu vesileyle devrimin önemli tartışma başlıklarına göz atmakta yarar var.

Sosyalizm ve Geri Dönüşler

Komünizm fikriyatı bilimsel bir önerme olarak ortaya atıldığından bu yana 160 yıllık bir zaman dilimi geçti. Marx ve Engels tarafından inşa edilen gelecek projesi, tarihin detaylı ve derinlemesine bir şekilde incelenmesinin bir ürünü olarak ortaya kondu. Tarih okuması, üretim ilişkilerinin tüm biçimlerinin ayrıntılı bir incelemesini zorunlu kılıyordu; ama bu yalnızca ekonomik bir yorumlama olamazdı. Üretim ilişkileriyle birlikte şekillenen sınıfların politik bir okuması da gerekiyordu. İzlenen yöntem gayet açıktı: "Üretim ilişkilerinin bir sonucu olarak sınıfların incelenmesi, sınıfların yarattığı sosyal ilişkilerin incelenmesi, sosyal ilişkilerin yarattığı fikirlerin incelenmesi". Ama salt bir inceleme ve yorumlama yeterli değildi. Tüm bu incelemeler ve yorumlar ışığında mevcut düzeni tahlil etmek ve ardından toplumdaki itici dinamiklere dayanarak bu düzeni yıkıp yeni bir düzen kurmak gerekiyordu. Marx ve Engels bu gelecek projesine sosyalizm adını verdiler. Onların sosyalizm projesini öncekilerden ayıran ise taşıdığı bilimsel önermeydi.

Seleflerine derin saygı besleyen Marx ve Engels, sosyalizmin basit bir “paylaşım kardeşliği” olarak ele alınmasını eleştiriyordu. Mütevazı bir biçimde “Çok bir şey yapmadım. Sadece benden önce olan fikirleri derleyip topladım” deseler de yapılanlar bunun çok daha fazlasıydı. Bilimsel olarak ayakları üzerine oturtulan sosyalizm projesi, sorunları bölüşüm ile açıklamamanın ötesinde, hâkim olan üretim ilişkilerinin nasıl cereyan ettiğine ve buna bağlı olarak sömürü ve baskı ilişkilerinin yeniden üretiminin nasıl görünmez kılındığına işaret etmekteydi. Aydınlanma çağından önemli oranda etkilenen ütöpik sosyalistler, sömürücü fikirlere tepki göstermekte ama bu fikirlerin kaynakları ve nasıl bir ilişkiler düzleminde hegemonya oluşturduğu üzerine fazla söz söylememekteydi. Niyetleri ne kadar iyi olursa olsun Rousseau’nun Toplum Sözleşmesi’nin ötesine geçemediler.

Marx ve Engels’in bilimsel önermeleri, iki büyük devrime ışık tuttu. İlk sosyalizm deneyimi olan ve 71 gün varlığını sürdürebilen Paris Komünü’nün ardından Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin (SSCB) kurulduğu Ekim Devrimi ile yeni bir süreç başlamış oldu. Asıl mesele “tarihte ani bir dönüş-geçiş” olarak devrimin gerçekleştirilmesi değildi. Esas olan devrimin nasıl sürdürüleceği ve derinleştirileceği sorunsalıydı. Şüphesiz, devrimin korunması da bu sorunlar arasındaydı; ama ancak genel sorunların bir parçası olarak çözüme ulaştırılabilirdi. Ekim Devrimi’ne yönelik “emperyalist işgal tehdidi” ve yaklaşık beş yıl süren iç savaş sorunları, tüm bunlara eklenen ekonomik buhran ve durdurulamayacak boyutlara varan kıtlık, sosyalist sistemin idari önlemlerle ve ekonomik kalkınma programlarıyla eş tutulmasına neden oldu. Lenin, ağır hastalık durumuna rağmen bu sıkıntılara işaret etmiş ve ilk defa Kültür Devrimi projesini dillendirmişti. SSCB’de 1930’ların ortalarına kadar kitlelerin inisiyatiflerinin yükseltilmesi için çeşitli kampanyalar gerçekleştirildi. Üretim birimlerinden en ufak komüne kadar, kitlelerin başından itibaren sürecin bir parçası olacağı yöntemler uygulamaya kondu; ama tüm bu atılımlar, kökleri 1930’ların ortalarına uzanan ve 1960’larda tamamlanan geri dönüşe engel olamadı. Sosyalizmin ileri kalesi olan Sovyetler’de kapitalist restorasyon yaşandı.

Ekim Devrimi’nin başlattığı tufanı diriltten ve kitlelerin yaratıcı gücünü bir kez daha teyit eden bir diğer devrim ise, 1949 yılında,

yarı-feodal yarı-sömürge Çin’de Çin Komünist Partisi (ÇKP) tarafından gerçekleştirildi. Çin Devrimi’nin klasik bilimsel sosyalist önermelerin dışında farklı nitelikler de barındırması, devrimin niteliğinin kavranmasında bazı sıkıntılara yol açmıştı. İlk bakışta “anti-emperyalist” bir devrim olarak dillendirilmiş, ancak Mao Zedong önderliğindeki ÇKP’nin yürütmüş olduğu sosyalizm mücadelesi kısa süre içerisinde tüm ezilenlerin umut ışığı olmaya başlamıştı. Özellikle 1950’lerde uluslararası komünist hareket içerisinde yürütülen tartışmalar, ‘57 deklarasyonu ve ‘63 polemikleri, Mao’nun Marx’la başlayıp Lenin’le ivme kazanan bilimsel sosyalizm yaklaşımını geliştirdiği düşüncesini berraklaştırmıştır.

Mao, ne Marx’ın ne de Lenin’in yaşamları süresince görebildiği bir pratiğe tanık olmuştur. Komünist partilerin bürokratikleştiğini ve kapitalist restorasyonun emperyalizmin dıştan bir işgal girişimiyle değil bizzat komünist parti kadrolarınca gerçekleştirilebildiğini görmüştür. Devrimin kesintisiz bir biçimde nasıl sürdürüleceği sorusuna odaklanmış, üretim araçlarının proletaryanın elinde bulunmasının burjuva sınıfını ortadan kaldırdığı ve “sosyalizmin zaferini” getirdiği geleneksel bakış açısına karşı gelmiştir. Sosyalizmin sınıflı bir toplum olduğunu kavramış; bu evrede hangi sınıfın mücadeleyi nihai olarak kazanacağını belli olmadığını, bunun için –bir önceki evredekinden farklı bir biçimde– sürdürülecek olan sınıf mücadelesinin proletarya iktidarının yegâne garantörü olacağı görüşünü dile getirmiştir.

Büyük Proleter Kültür Devrimi

Bir sosyalizm deneyimi olarak Büyük Proleter Kültür Devrimi (BPKD), sınıf mücadelesinin sürdürülmesi ve ilerletilmesi için, Mao tarafından önderlik edilen ve dünya çapında çok önemli etkileri olan bir devrimdir. Çıkışı itibariyle uluslararası komünist harekette bir çığır açmış, sosyalizm sorunlarının farklı bir şekilde değerlendirilmesine neden olmuştur. BPKD’ne kadar sosyalizm sorunları, kişi kültü ya da yeni haleflerin yaratılamaması gibi bağlamlarda ele alınmıştır. İki görüş birbiriyle “zıt” olmakla birlikte tarihi kişiler üzerinden açıklama eğiliminde birleşmiştir. Sınıflı

toplumlarda kişilerin etkisi şüphesiz büyüktür; ama hiç bir restorasyon kişilerin inisiyatif alamamasına, hain ya da mevki sevdalısı olmasına bağlanacak kadar basit biçimde açıklanamaz. Mao, BPKD süresince bu sorunlarla cebelleşmiş ve yeni toplumun inşasında, devrimci dönüşümün nasıl sürekli kılınacağı üzerine yoğunlaşmıştır.

Mao'nun "aykırı" önermelerinden biri kapitalist bir ülke ile sosyalist bir ülke arasında, üretim ilişkileri açısından keskin farklılıkların olmadığıdır. Bu yaklaşım, sosyalizmde sınıf ve dolayısıyla iktidar mücadelesinin sona erdiği tezine karşı çıkmaktadır. Mao; "Çin'de de meta dolaşımı var, Amerika'da da. Çin'de emeğin örgütlenmesi 8 kademeli, Amerika'da 20 kademeli. Çin'de de köy ve kent arasında çelişki var, Amerika'da da. Çin'de de kadın ve erkek arasında çelişki var, Amerika'da da. Çin ile Amerika arasındaki belirleyici nitel fark, onlar kapitalist üretim ilişkilerinin devamlılığı için mücadele yürütüyor, biz ise komünizm merkezli mücadele yürütüyoruz" der. Mao'nun burada vurgulamak istediği, üretimin niteliğinde köklü bir değişiklik olmadığıdır. Buna bağlı olarak sınıf ilişkilerinde de köklü değişiklikler yaşanmamıştır. Sosyalist toplumda belli dönüşümler gerçekleşmiş; ama sınıflı toplum yapısını üreten faktörler tamamen ortadan kaldırılamamıştır. Bir geçiş dönemi olarak da ifade edebileceğimiz sosyalizmde radikal kopuşlar yaşanmadığı takdirde geri dönüşlerle karşılaşılabilmesine dikkat çeken Mao, bu riske karşı kitlelere devrimci süreci sonuna kadar götürmeleri çağrısında bulunmuştur.

Bu kitabın tartışmaya açtığı başlıklardan biri "kitlelerin devrimcileştirilmesi" sorunsalının BPKD'de temel faktör olup olmadığıdır. Marksist yazında, özellikle Mao'nun sürecin son zamanlarındaki değerlendirmeleri iki hatalı tanımlamayla bayraklaştırılmıştır. "Sol" ve sağ olmak üzere iki kanatta toplanan bu yanlış yaklaşımlar, BPKD'yi salt bir "üst yapı" müdahalesi olarak ele almıştır. Sol yaklaşım, yozlaşan kadroların alaşağı edilmesi gerektiğini söyler ve devrimin temizlenen parti unsurlarıyla sürdürülebileceği sonucuna varır. Sağ yaklaşım ise kitlelere odaklanmaktadır. Özellikle post-Marksistlerin bu türden tarih okumaları mevcuttur. İktidar-muhalefet, merkez-çevre, devlet-sivil toplum tartışmalarında salt kitle unsurunu

ön plana çıkartan ve iktidar/merkez/devlet mekanizmasının daraltılarak “özgürlükler” dünyasına yol alınacağına inanan post-Mark-sistler BPKD’yi kitlelerin “parti merkezine” karşı başlattığı bir ayak-lanma olarak görmektedir. Alain Badiou ve Slavoj Žižek’te karşımıza çıkan bu görüşe göre Mao’nun önemi, “burjuva karar-gâhlarının partinin merkezi” olduğunu dillendirmesinden ve kitlelere isyan çağrısı yapmasından ileri gelmektedir.

BPKD sürecinde, üst yapıda cereyan eden sorunlar ele alınmış ve pratik-politik anlamda kapitalist eğilimlere karşı devrimin sa-vunulması amaç haline getirilmişti. Lâkin bu durum büyük bir devrimsel sürecin tek bir yanını oluşturmaktaydı. Mao’nun reviz-yonistlere karşı “burjuva karargâhları bombalayın” çağrısı, BPKD’nin hedefi değil, bir göreviydi. Sorunlar üst yapıda sis-temleşmiş; ama eski toplumu temsilen vuku bulmuştur. BPKD’nin niteliğini özetlemek için Mao’nun açık çağrısına dikkat edilmelidir: “Parti içindeki kapitalist yolculara karşı mücadele başlıca görevdir; ama nihai hedef değildir. Nihai hedef, insanların dünya görüşlerini dönüşüme uğratmak ve revizyonizmi ortadan kaldırmaktır.” Fi-kirlerin devrimcileştirilmesi meselesi üst yapıyı da kapsar ama sadece üst yapısal bir müdahale değildir. Tüm toplumsal yapının temelden değiştirilmesini hedeflemektedir.

1966 Ocak’ında başlayan ve uzun bir dönemi kapsayan BPKD’nin stratejik yönelimi bu açıklamayla gayet iyi anlatılmakta, sağ ve “sol” yorumlamalara cevap olmaktadır. Üstyapısal değişikliği ana merkeze oturtan sağ ve “sol” yaklaşımlar, merkezin daraltılması ya da güçlendirilmesi kavşağında buluşmakta, BPKD’yi idari önlem düzeyine indirgemektedir. Bu kitapta görüleceği gibi BPKD esna-sında yapılan uygulamalar, bu yaklaşımların tespitlerinin geçersizli-ğini ortaya koymaktadır. Büyük İleri Atılım, Yüz Çiçek Kampanyası, Sosyalist Eğitim Hareketi ve bunların bir sentezi olarak BPKD, esas olarak kitlelerin harekete geçirildiği ama eski toplumun alışkanlık-larına karşı devrimci dönüşümün amaçlandığı bir süreçtir. BPKD’nin amacı; burjuva fikirlerin mağlup edilmesi, geleneksel düşüncelerden köklü bir kopuşla yeni insanın yaratılması ve toplumun daha derinden devrimcileştirilmesine hız verilmesidir. Tüm bunlar, komünizmin maddi temellerinin oluşturulması için hedeflenmiştir.

Bu kitap, BPKD'nin teorik arka planını sergilemesi dışında, sürecin eksiklerini ve hatalarını tartışmaya açması bakımından da önemlidir. Yaklaşık on yıl süren devrimsel dönüşümün kitlelerin zihinsel ve pratik dünyalarında büyük ileri atılımlar gerçekleştirdiği kesindir; ama her süreç gibi, BPKD'de de kimi hatalar söz konusu olmuştur. Yaşanan aşırılıklar, Kızıl Muhafız birliklerinin bilinç seviyelerinin devrimci coşkuları ile ters orantıları olması ve aydınlar karşı alınan kimi sekte tutumlar... Tüm bu sorunların bir başlık altında ele alınması çalışmanın objektif kılınabilmesi ve bilimsel yetkinliği açısından önemli bir yerde durmaktadır.

Tüm çalışmalarda olduğu gibi, bu kitabın da yarım bıraktığı bazı hususlar olmuştur. Özellikle Üç Dünya Teorisi'nin iyi irdelenemediği ve bu teorinin Mao'ya ait olduğu fikrinin dolaylı olarak aksettirildiği görülmektedir. Uluslararası komünist harekette uzun dönem tartışılan ve Enver Hoca başta olmak üzere birçok anti-Maoist akımın sahiplendiği Üç Dünya Teorisi'nin Mao'ya ait olduğu görüşü bir dönem oldukça popülerdi. Üç Dünya Teorisi'ne göre, bir başını ABD'nin çektiği emperyalist kanada (Birinci Dünya) ve diğer başını SSCB'nin çektiği sosyal emperyalist kanada (İkinci Dünya) karşı alternatif üçüncü bir kanat daha vardı. Bu kanatta başta Çin olmak üzere diğer iki kanada “eklemlenmemiş” tüm ülkeler yer alıyordu. Bu teoride sınıf mücadelesi tamamen arka plana atılmış, “anti-emperyalist” unsurların kümелendiği bir politik mücadele tek alternatif olarak sunulmuştu. Her ne kadar bu yaklaşımın bazı nüveleri ÇKP içerisinde ve dolayısıyla Mao'da bulunsa bile, sınıf mücadelesini öteleyen teorinin yaratıcısı, Mao'dan sonra ÇKP'nin başına geçen Deng Siaoping'dir. Mao'nun taktik olarak ABD'ye ve SSCB'ye karşı Çin devrimine müttefik arama uğraşı, Lin Biaocu “dünyanın şehirleri ve kırları” fikrini tekrardan gündeme getirmiş ve bir takım pragmatik tutumlarla birleşerek (İran Şahı'nın ilerici olduğunun beyan edilmesi gibi) Üç Dünya Teorisi adı altında vücut bulmuştur. Şüphesiz ki, Mao'nun ve onun temsil ettiği devrimci çizginin hataları, sağ sapma içinde bulunan politik kanat tarafından kullanılmıştır. Ancak tüm bunlara rağmen sınıf işbirlikçisi Üç Dünya Teorisi'nin Mao'yla birlikte anılması, bu kitaba gölge düşüren bir ayrıntı olarak kaydedilmelidir.

Kültür Devrimi'ni Anlamak

Hızla savrulup geçen

Bulutları umursamadan

Ölümsüz'ün Mağarası yanı başında

Gurular dikilir,

iri kıyım bir çam ağacı çöken alacakaranlığın ortasında

Doğanın bu el değmemiş ihtişamıyla ürperen insan

Kendini alamaz şu sözleri söylemekten:

“Ancak uçurumun ağzında

Mevcuttur böylesi muhteşem bir manzara”

Mao Zedong

1976 yılı itibariyle bilimsel sosyalist mücadelenin birinci dalgası kapandı. Bugün kitlelerin karşısına sosyalizm tasavvuru ile çıkanlar burjuva hegemonyasının kuşatıcı karşı devrimci söylemiyle karşılaşmaktadır. Geçmiş sosyalizm deneyimlerinin önemli deneyimler barındırmakla birlikte ciddi tahribatlara da yol açtığı açıktır. Politik sahada alınan yenilginin, ideolojik düzleme sıçraması için bu çalışmanın önemli bir yerde durmaktadır. BPKD'nin kronolojik aktarımına fazla kapılmadan sorunların kökenlerine ve bu sorunlara karşı geliştirilen çözümlere eğilen bu kitap, gelecekteki mücadeleler için aynı zamanda bir önermedir. Bu önerme, geçmişteki deneyimin gediklerini örtbas etme telaşına düşmemiş, bunların kirli yanlarını da gösterebilmiştir.

Lenin Ekim Devrimi'nin 72. gününü coşkuyla kutlamıştır; çünkü o gün devrimi, ancak 71 gün süren Paris Komünü'nden bir gün daha fazla ayakta tutmayı başarabilmiştir. Diğer bir deyişle devrim yapmaktan daha güç olan, devrimi sürdürmektir. Sosyalist Devrim bir tarihi sonlandırırken, sosyalist iktidar başka bir tarihin yazılmasının zorunluluğuna işaret eder. Üretim araçlarına el konulabilir; ama sınıflı topluma dair bütün farklılıkların kesin bir biçimde ortadan kaldırılması meşakkatli bir uğraşı gerektirmektedir. BPKD tam da bu ihtiyacın ürünü olarak geçmiş kazanımların içerisinden süzülerek kendini ifade eder. Mao'nun da beyan ettiği gibi “o muhteşem manzaraya” yani komünizm utkusuna ulaşabilmek için “uçurumun ağzına yanaşmak” elzemdir. Elinizdeki kitap sizi “uçurumun kenarına” çekebilecek sorulara yanıt olmak üzere kaleme alınmıştır.

KÜLTÜR DEVRİMİ'NİN ABD'DEKİ DEVRİMCİ HAREKETİN ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Kültür Devrimi'nin çok öncesinde dahi, ABD'deki pek çok insan dünyanın en kalabalık ülkesi olan Çin'in yoksul emekçi halkı tarafından Japon emperyalizmine ve ABD destekli Çan Kay Şek rejimine karşı kazanılmış olan zafere hayranlık duyuyordu. 60'lara gelindiğinde ise, ABD'deki muhalefetin başını çeken savaş karşıtı hareketin ve siyahî ulusal kurtuluş hareketinin siyasi faaliyetçileri, Çin'de tarım alanlarını birkaç yıl içerisinde kolektifleştiren milyonlarca köylünün hikâyesini şevkle öğreniyorlardı. Sosyalist Çin ve emperyalizmin güdümündeki Hindistan'ın iktisadi karşılaştırması da 60'ların devrimcileri arasında oldukça popüler bir polemik konusu idi. Dahası, Amerikan toplumunda “yozlaşmış toplumsal roller” üstlenecek beyaz yakalı bürokratlar olarak yetiştirilmeye karşı çıkan öğrenciler, Çin'deki “Kızıl ve Uzman” şiarını benimseme eğilimindeydiler. Çünkü bu anlayış, devrimci etik kurallarının ve siyasi adanmışlığın meslekî ihtisaslaşma ile çelişmediğini, tersine onlar olmadan ihtisaslaşmanın mümkün olmadığını savunuyordu.

1963 senesinde siyahîlerin temel hakları için Washing-ton'da yüz binlerin katılımıyla gerçekleştirdikleri “Toplumsal Haklar Yürüyüşü” adlı büyük eylemden sadece birkaç hafta önce, siyahî milliyetçi Robert F. Williams,¹ Mao Zedong ile görüşmek için Çin'e gitmişti. Mao, Williams'ın ricası üzerine Afro–Amerikalı halkın mücadelesini destekleyen enternas-yonalist nitelikte bir açıklama yapmıştı ve açıklamasını şu sözlerle bitiriyordu: “*Sömürgecilik ve emperyalizm adlı köhne düzenler, siyahîlerin köleleştirilmeleri ve bu insanların ticareti ile eşgüdümlü olarak ortaya çıkmış ve gelişmişlerdir. Kuşkusuz, siyahî halkların nihaî kurtuluşu da, bu düzenlerin çöküşü ile eşzamanlı olacaktır.*”

¹ Robert F. Williams (1925–1996) Siyahî Ulusal Kurtuluş Hareketi'nin öncülerinden olduğu gibi, fiilen de bu hareketin uluslararası elçisiydi. NAACP'nin (“*National Association for the Advancement of Colored People*,”[Siyahî Halkların Gelişimi için Ulusal Birlik]), Kaliforniya eya-letinin Monroe kasabasındaki temsilciliğinin başkanı iken, sürekli olarak Ku Klux Klan adlı ırkçı çetenin, yerel polis güçlerinin ve diğer gericilerin saldırısına maruz kalıyordu. Siyahî halkın kendisini savunmak için si-lahlanması gerektiğini söylemeye başladığında ise polis güçleri tarafından ölümle tehdit edilmeye başladı. Bunun üzerine ailesiyle birlikte ülkeyi terk etti. 1961'den 1969 senesine kadar sürgünde kaldı. Küba'da kaldığı dönemde *The Crusader* (Militan) adlı gazeteyi çıkararak ve ABD'de si-yahîlerin yoğun olarak yaşadığı güney eyaletlerde yayımlanan “*Radio Free Dixie*” [Özgür Dixie Radyosu], adlı bir radyo programı yaparak faaliyetlerini sürdürdü. Daha sonra Küba'da ikamet eden ABD Komünist Partisi üyeleri ve kimi Küba Komünist Partisi üyeleri tarafından “siyahî milliyetçisi” olduğu için eleştiriye tabi tutuldu. Küba Güvenlik Komî-serliği'nin başı, kendisine: “ABD'de siyahîlerin ayrı bir devrimi mümkün değildir; çünkü sayıları itibariyle beyaz işçiler çoğunluktadır ve devrimin öncü gücü onlar olacaktır.” dediğinde (Timothy B. Tyson “*Radio Free Dixie*” [Özgür Dixie Radyosu], sf: 296.), Williams Küba'yı terk ederek Vietnam'a gitti ve burada Ho Şi Minh ile tanıştı. Daha sonra oradan Çin Halk Cumhuriyeti'ne geçti ve Mao Zedong tarafından karşılandı.

1968 senesinde siyahî önder Martin Luther King Jr. katledilmişti. Bu cinayetin sonrasında, Mao destek çağrısını yineleyerek, şu ifadeleri kullanmıştı: “*Afro–Amerikalı halkın mücadelesi, sadece sömürülen ve ezilen siyahîlerin kurtuluş mücadelesi değildir; aynı zamanda ABD’nin bütün sömürülen ve ezilen halklarının, kendi kurtuluş mücadelelerini başlatmaları için de bir çağrıdır. Dahası, bu hareket, dünya çapında Amerikan emperyalizmine karşı mücadele eden halklar için muazzam bir ilham kaynağıdır.*” Mao ayrıca, “*Bütün ülkelerin işçileri, köylüleri, devrimci aydınları ve Amerikan emperyalizmine karşı mücadeleye katılmak isteyen herkes, ABD’deki siyahî halkın mücadelesine destek olmalıdır.*”² şeklinde bir çağrıda da bulunmuştu. Onun bu duruşu ABD’deki Yeni Komünist Hareket’i (YKH) ciddi biçimde etkilemiştir.

1970’lerin başlarında Kara Panter Partisi’nin ve Genç Lordlar Partisi’nin önde gelen üyeleri sosyalist Çin’i ziyaret etmişlerdi. Zamanla YKH’yi teşkil eden bütün örgütler ve hareketler Çin Halk Cumhuriyeti’ne delegeler göndereceklerdi. Yeni yeni toplumsal alanda sesini duyurmaya başlayan kadın hareketinin temsilcileri de Çin’deki “Göğün Yarısını Kadınlar Taşır” sloganından ve yeni yönetimin çıkardığı ilk kanunlardan ciddi şekilde etkilenmişlerdi. Kadınların binlerce yıl boyunca insan muamelesi görmedikleri bir ülkede uygulamaya konan bu son derece ileri yasaların arasında, kadınlara boşanma hakkının tanınması ve zorunlu evliliklerin ortadan kaldırılması vardı. Çin’de uzun yıllar bir kızıl mu-

² “ABD Emperyalizminin Irkçı ve Ayrımcı Tavnına Karşı Çıkalım!” 8 Ağustos, 1963 [bağlantı: http://www.marxists.org/reference/archive/mao/selected-works/volume-9/mswv9_04.htm].

hafız olarak yaşayan Devrimci Birlik Örgütü'nün³ üyesi bir şahıs ve Çin ile kişisel bağlantıları olan diğer şahıslar Büyük Proleter Kültür Devrimi'nin devrimci deneyimlerinin ABD'ye taşınmasında büyük rol oynayacaklardı. Aynı şekilde, orayı ziyaret eden aydın komiteleri de Halk Cumhuriyeti'ndeki muazzam alt-üst oluşun hikâyelerinin ABD devrimci hareketi tarafından öğrenilmesinde önemli bir rol oynayacaklardı.⁴

60'ların sonları ve 70'lerin başlarında Kara Panterler ve Genç Lordlar, Çin'den gelen devrimci eserleri halka dağıtıyor ve örgütlenme çalışmalarında Maoist ilkeler uyarınca hareket ediyorlardı. 1966 senesinde Bobby Seale ve Huey Newton, Kara Panterler'in polis karşıtı birliklerine pompalı tüfek satın alma amacıyla Kaliforniya'daki Berkeley Üniversitesinin kampüsünde tanesi 1\$'dan Mao Zedong'un Kızıl Kitap'ını satıyorlardı.

Tarihçi Robert Weil 1996 tarihli “Kültür Devrimi'nin Tarihsel Önemi ve ABD'ye Etkisi” başlıklı bir konuşmasında şöyle diyor:

“Huey Newton, “To Die For The People” (Halk için Ölmek) adlı kitabında partiyi [Kara Panterler Partisi] etkileyen pek çok unsurdan söz eder: Ho Şi Minh, Fidel, Che, Mozambik

³ Marksizm–Leninizm ve Mao Zedong Düşüncesi üzerinde siyasi hattını temellendiren bir örgüt olan Devrimci Birlik, 1968 senesinde San Francisco'nun Körfez Bölgesi'nde kurulmuştu. Ulusal çapta örgütlenmeye başladıktan sonra 1975 senesinde partileşerek ABD Devrimci Komünist Partisi'ne (DKP) dönüştü.

⁴ Bkz. William Hinton'un “Turning Point in China,” [Çin'de Dönüm Noktası], 1972; Ruth ve Victor Sidel'in “Women and Child Care in China,” [Çin'de Kadınlar ve Çocuk Bakımı], 1973 ve “Halktan Yana Asyalı Akademisyenler Komitesi” tarafından yazılan “China! Inside the People's Republic,” [Çin! Halk Cumhuriyetinin İçinde], 1972.

ve Angola'daki gerillalar... Ancak Mao ve Kültür Devrimi en belirleyici etkenler olarak Newton'un yazılarında ve hareketin yazılı tarihinde sürekli olarak öne çıkar. O derece ki; New York'taki Attica Cezaevi Ayaklanması'nda mahk mlar hapishanelerin başındakilerle, yani Rockefeller ve Oswald ile görüşme talebinde bulunduklarında, yetkililer ve mahk mlar arasında arabulucu olması için Mao Zedong'a  ağırda bulunmuşlardır. (Gülüşmeler)

Evet, gülüyoruz. Ve g lmeliyiz de belki. Ama söz konusu etkinin ne kadar kuvvetli olduğunu anlamamız açısından bu hikâye çok önemlidir. Ve Kara Panterler, Asya kökenli Amerikalıların devrimci hareketinin Mao Zedong'u kavramasında da büyük rol oynamışlardır.⁵

Çin'i ziyaret edecek kadar şanslı  lanlardan ve özel olarak az evvel bahsettiğim biçimlerde bu düşüncelerden etkilenenlerden daha da öte bir önemi vardır Kültür Devrimi sürecinin. O dönem, Kültür Devrimi'nin temsil ettiği devrimci ilkeler, adeta insanların soluk aldıkları havanın bir parçası h lini almıştı.

Buraya gelmeden önce konuştuğum insanlardan birinin bu konuda sağlam bir tezi vardı. Ona göre 60'lardaki devrimci hareketi etkileyen faktörler arasında –ki bunların sırf Mao ve Kültür Devrimi'nden ibaret olduğunu söylemek mümkün değildir– Kültür Devrimi, o devirdeki mücadele pratiğinin en bütünlüklü ve somut örneğidir. Yani özetle; 60'ların uluslararası mücadele deneyiminin tamamının vücut bulmuş h lidir.

⁵ Bunların arasında  ne çıkan üç grup vardı: San Fransisco merkezli, Devrimci Birlik/Devrimci Kom n st Partisi etkisinde faaliyet yürüten “Vei Min ře;” San Fransisco ile New York'ta bulunan ve sonradan Devrimci Mücadele Birliği'ne evrilen “  Vor Kuen” ve New York merkezli, sonradan  ş i Perspektifi  rg t /Kom n st  ş i Partisi'ne dönüşen “Asya Araştırmaları Grubu.”

Mao ve onun düşüncelerinin etkisiyle o devirde oluşan temel fikirleri hele bir düşünün... “Mücadeleye Cüret Et, Kazanmaya Cüret Et”, “Bütün Zorlukları Aş”, “Günü Yakala, Anı Yakala” – ki bu Kara Panterler tarafından “Devri Yakala” şeklinde değiştirilmiştir, “İsyan Etmek Meşrudur”, “Kitlelerden Kitlelere”, “Liberalizm ile Mücadele Et”, “Tarihin İtici Gücü Sadece ve Sadece Halk Kitleleridir”. Pek çok insan, hayatını bu fikirlerin üzerine inşa etti.”⁶

⁶ Bkz. www.chinastudygroup.org ‘articles’ [makaleler] başlığı.

KÜLTÜR DEVRİMİ DENEYİMİNİN ORTAYA KOYDUĞU KİMİ SORUNLAR

Çin'deki Kültür Devrimi, tarihte eşi benzeri görülmemiş bir süreçtir. Daha önce tarihin hiçbir evresinde, toplumun her kesiminden, yani tüm halk sınıflarından milyonlarca insan *sosyalist bir toplumdaki* devrim sürecini nasıl derinleştirebileceklerine dair böylesi kapsamlı ve kitlesel bir tartışmaya girmemişlerdir. Emekçi kitlelerin geniş çaplı katılımı ile gelişen bu süreç de onu ileriye taşıyanların akıllarının ve yüreklerinin her hücresine nüfuz eden muazzam coşku da olağanüstüdür. O dönem ABD'den Çin'e giden iki öğretmen şöyle bir anılarını aktarıyorlar:

“Pekin’e döndüğümüzde, kitlelerin siyasi bir festivali halini almış olan hareketli, renkli, bambaşka bir dünyaya girmiştik... Üniversite yerleşkesi daha saat 10 sularında boşalmıştı. Öğretmenler ve öğrenciler yoğun araştırma ve tartışma toplantılarına katılma, örgütlenme toplantıları düzenleme, Kültür Devrimi'ne dair belgeleri ve haberleri dikkatle inceleme amacıyla sınıflara ve amfilere çekiliyorlardı. Karşımızda sadece asıldıkları duvarlardan bizi seyreden binlerce afiş vardı. Artık bir iletişim denizinde seyir yapıyorduk; devasa boyuttaki kırmızı, mavi ve sarı alamet-i farikalar ile bezeli bir denizde...”

Okuma–yazma ve tartışma silsilesinde yalnızca öğrenciler yer almıyordu elbette. Dükkân çalışanları, fabrika işçileri, memurlar ve otobüs şoförleri bir yandan çalışıyor, bir yandan da öğrencilerin rutinine uyum sağlamayı başarıyorlardı. Muhteşem bir süreçti... Daha 20 sene önce okuma yazma bilmeyenlerin nüfusun yüzde 80'ini teşkil ettiği bir ülkede, ülke çapında yazı ve söz aracılığıyla gerçekleşen devasa bir tartışma düşünün... On yılları kapsayan bir çalışmanın sonucunda sistematik bir biçimde oluşturulmuş olan Çin Komünist Partisi örgütü, birdenbire alaşağı edilmişti. Yerini milyonlarca sıradan vatandaştan müteşekkil bir iletişim ve örgütlenme ağı almıştı. Akşamları başkentte binlerce kitle toplantısı gerçekleşiyordu ve bu toplantılarda güncel siyasi gelişmeler tartışılıyor, sorunlar tahlil ediliyor ve tartışmalar bir karara bağlanarak eyleme geçiliyordu.”⁷

Her ne kadar Kültür Devrimi, Çin'deki ve başka ülkelerdeki milyonlarca insanı ciddi biçimde etkilemişse de bu sürecin yenilgisi ve Mao'nun ölümünden sonraki yıllarda büyük bir hızla yaşanan kapitalist yeniden inşa, pek çok devrimcinin kafasında önemli soruların oluşmasına yol açmıştır.

- Sosyalist bir ülkedeki emekçi kitleler devrimci süreci sonuna kadar nasıl sürdürebilirler? Kapitalist yeniden inşayı amaçlayan güçleri nasıl alt edebilirler?

⁷ Nancy ve David Milton, “*The Wind Will Not Subside: Years in Revolutionary China—1964–1969*” [Dinmeyen Rüzgâr: Devrimci Çin’de Geçen Yıllar–1964–69], 1976, sf: 148. Yazarlar Pekin Yabancı Diller Enstitüsü’nde öğretmenlik yapıyorlardı. Kitaplarının başlığı Mao’nun pek sevdiği bir Çin deyişinden gelir “Ağaç’sakin havayı sevebilir, ama rüzgâr dinmez”. Dazibao adı verilen büyük harfli afişlerin Kültür Devrimi’ndeki rolünü anlamak için bkz: Goran Leijonhufväd, “*Going Against the Tide: On Dissent and Big Character Posters in China*” [Akıntıya Karşı: Çin’de Direniş ve Büyük Karakterli Posterler], 1990.

- Kültür Devrimi'nin karşılaştığı engeller nelerdi? Teorik alanda getirdiği çığır açan yeniliklere ve pratikteki muazzam kazanımlarına rağmen, Kültür Devrimi'nin yenilgisinin ardındaki sebepler nelerdi?
- Süreç boyunca sürekli olarak, geniş çapta gerçekleşen ve çoğu zaman şiddete dayanan gruplar mücadelesi ve aydınlara yönelik tutum doğru muydu?
- 21. yüzyılda yeni devrim dalgasını umutla bekleyen devrimciler ve anti-emperyalistler Kültür Devrimi'nden ne tür dersler ıkarmalıdırlar?

Makalemizde, bu soruları cevaplamak için önce Çin'de sosyalizmin inşasının önündeki engelleri, Çin Komünist Partisi (KP) içerisinde Kültür Devrimi boyunca ve sonrasında birbiriyle çatışmış olan grupları, Mao'nun ve KP'deki diğer devrimcilerin siyasi doğrultularını, hedeflerini ve Kültür Devrimi'nin muazzam kazanımlarını ele alacağız. Aynı zamanda “makro-perspektiften” olaya yaklaşarak Kültür Devrimi'nin eksikliklerini, karşılaştığı ciddi engelleri, yenilgisinin sebeplerini ve şu an pek çok ülkenin devrimcileri tarafından yeni sosyalist toplumun niteliğine dair dillendirilen nerileri değerlendireceğiz.

KÜLTÜR DEVRİMİ'NİN ÖNCESİNDE ÇİN'DEKİ DURUM

Komünist Manifesto'nun "Avrupa'da komünizm he-
yulasının dolandığını" haykıran ilk satırlarının ka-
leme alındığı günden bu yana, kapitalist toplumun savunu-
cularının, sosyalizmin (ve elbette komünizmin) insan
doğasına ve temel iktisadi kanunlara aykırı olduğu gerek-
çesiyle asla işe yaramayacağını çığırdıklarını hatırlamakta
fayda vardır. Dahası, kapitalizmin bu savunucularının, dev-
rimin eski sömürücülerin yerine yenilerini getirmekten başka
bir işe yaramadığını iddia ettiklerini de göz önünde bulun-
durmalıyız. Örneğin, İngiliz rock müzik grubu "The Who",
"*We Won't Get Fooled Again*" (Bir daha aldanmayacağız)
adlı şarkısında burjuvazinin bu perspektifini şu sözlerle dile
getiriyordu: "*Yeni patrona bir bakın, eskisinin aynısı.*"

Ne yazık ki; Sovyetler Birliği deneyiminin kimi başarı-
sızlıkları bu alaycılığa malzeme sağlamıştır. 1917 senesinde
Ekim Devrimi dünyanın siyasi dengelerini altüst ettiğinde,
milyonlarca insan yeni bir dünya umudunu coşkuyla karşı-
lamıştı. Ekim Devrimi ertesinde Rusya'ya giden ABD'li bir
gazeteci bu umudu anlatmak için şu sözlere başvuruyordu:
"Geleceği gördüm, çok güzel işliyor." Ama 1960'lara ge-

lindiğinde, bu sosyalist gelecek tasavvurunun Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde (SSCB) pek de işlemediğini görmek için insanın kapitalizmin bir savunucusu olmasına gerek yoktu. Çünkü 20. yüzyılın ikinci yarısında, dünya çapındaki milyonlarca ilerici, devrimci, demokrat insan için SSCB, sosyalizmin de olmaması gereken her şeyi temsil eden bir devlet halini almıştı. Bir diğer deyişle, sosyalizmin baskıcı ve bürokratik bir karikatürü idi.⁸ Artık devrimciler SSCB'deki "devlet mülkiyeti"nin, revizyonist bir komünist partinin önderliğindeki devlet kapitalisti bir ülkedeki gerçekliğin maskelenmesi için başvurulan, içi boş bir sözcük olduğunun farkındaydılar.⁹

⁸ 1950'lerde Mao, kendisine has üslubu ile Sovyetler'deki tüm uygulamaları taklit edenleri eleştiriyordu: "*Bazı insanlar ne olursa olsun, Rusların osuruklarının bile güzel koktuğunu sanıyorlar. Bu şübjektivizmdir; kraldan çok kralcılıktır. Ruslar bile osuruklarının kötü koktuğunu kabul ederler!*" (Lee Feigon, "Mao: A Reinterpretation" [Mao'yu Yeniden Yorumlamak], 2002, sf:112).

⁹ *Revizyonist* tabiri, Marksist ilkeleri savunup geliştirmiş gibi görünen; ama aslında Marksizm'in devrimciliğini körelten görüşleri savunan kişiler ve kurumlar için kullanılır.

Kapitalist bir toplumda revizyonist siyasi hattın iki belirleyici yanı vardır: (1) Reformlar, halkın direnişi ve mücadelesi ile birleştirilir ve var olan siyasi ilişkilerin ve mülkiyet ilişkilerinin ortadan kaldırılmaları talebi dillendirilmez. Devrim değil reformlar amaç haline getirilir. (2) Egemen sınıfların, konumlarını şiddetli bir biçimde savunacakları gerçeği inkâr edilir. Daha genel olarak, revizyonizmin özünde, devletin bir sınıfın bir diğerini bastırmasının aracı olduğu gerçeğinin inkârı yatar. Bu hatalı kanı, sosyalizmin barışçıl yollarla gerçekleştirilmesinin ve emperyalizm çağında uzun süreli küresel barışın mümkün olduğu sanrılarına yol açar.

Sosyalist bir toplumda ise revizyonist siyasi hattın üç temel niteliği vardır: (1) Sosyalizmin temel hedefinin ekonomik gelişme olduğunu savunur; bir yandan da maddî teşvik ve halkın siyasi açıdan pasifleştirilmesi gibi politikalar uygulamaya koyar. Sınıf bilincinin ve ideolojinin, işçi sınıfının topluma en etkin biçimde yön verebilmesi

Pek çok devrimcinin o dönem anlayamadığı şey ise, aynı durumun Çin Halk Cumhuriyeti'ni de tehdit etmekte olduğuydu. 1960'ların başına gelindiğinde, 1949'daki kuruluşundan bu yana Çin Halk Cumhuriyeti'nin gerçekleştirmiş olduğu devrimci kazanımların pek çoğu tersine dönüyordu. Sosyalizmin geleceği tehlikedeydi.

1959 ile 1961 yılları arasında, Mao'yu ve Çin Komünist Partisi'ndeki diğer devrimcileri savunmaya geçmeye zorlayan bir dizi olay gerçekleşmişti.

1958'deki "Büyük İleri Atılım" sınaî ve tarımsal üretimi arttırmayı amaçlayan bir projeydi. Radikal toplumsal dönüşümlere yol açtığı gibi, halkın sosyalist bilincini de yeni bir seviyeye taşıyordu. Sadece bir sene içerisinde, 750.000 kolektifleştirilmiş çiftlik, 24.000 halk komününe çevrilmişti. Bu komünlerin her biri de düzinelerce köyden ve ortalama 5.000 aileden oluşuyordu. Ama halk komünleri sadece ekonomik birimler değillerdi. Aynı zamanda siyasi, eğitsel, kültürel ve askeri işlevleri de mevcuttu.¹⁰

Bu komünler oldukça geniş çaplı örgütlenmelerdi. Bunlar sayesinde sulama sistemlerinin ve sellere karşı setlerin inşası ve bölüştürülmemiş toprakların halka dağıtılması gibi projeler için çok sayıda köylü kolaylıkla bir araya getirilebiliyordu. Kırsal bölgelerdeki sanayileşmede de sahiden büyük

açısından belirleyiciliğini reddeder. (2) Sosyalist toplumda gelir, eğitim, bilgi ulaşımı ve karar alma gibi konulardaki eşitsizliğin derinleştirilmesine yol açacak uygulamalar benimser. (3) Sosyalist toplumda sınıfların henüz ortadan kalkmış olmadığı gerçeğini ve bu sınıfları var eden nesnel temelleri görmezden gelir. Sosyalist yolda ilerlenerek sınıfsız, sömürsüz toplum olan komünizme ulaşma hususunda, sınıflar mücadelesinin ne denli şiddetli ve uzun süreli olduğunu görmekten acizdir:

¹⁰ Maurice Meisner, "Mao's China and After," [Mao Döneminde ve Sonrasında Çin], 3. Baskı, 1999, sf: 220-227.

bir "ileri atılım" gerçekleştirilmişti. Komünlerin denetimindeki atölyelerde tarım araçları yapılıyor ve tamir ediliyor, ufak kimyasal tesislerde gübre üretiliyordu. Her yerellikte tahıl işleme rafinerileri inşa edilmişti. On milyonlarca kadın ilk kez ev işlerinin dışına çıkmış; evin dışındaki üretim faaliyetlerine de katılmıştı. Kadınların üretim sürecine katılmalarını sağlamak için, her komünde kreşler ve anaokulları vardı. Kırsal alanlarda da eğitimi üretim ile birleştiren ortaokullar ve liseler açılmıştı.

Şanghay'da ve kuzeydoğudaki sanayi bölgelerinde bulunan fabrikalarda ise yeni bir örgütlenme biçimi, Sovyet taklidi bir uygulama olan "tek kişilik denetim" sisteminin yerini alıyordu. Bu sistemin üç temel ayağı vardı: Bunlardan birincisi "ikili katılım sistemi" (kadroların üretim sürecine, işçilerin ise denetim sürecine katılmaları), ikincisi "bir reform" (gereksiz kısıtlamaların yeniden gözden geçirilmesi), üçüncüsü ise "üçlü bileşim" (vasıflı işçilerin, mühendislerin ve gözetmenlerin sorunları çözmek için bir arada hareket etmeleri) idi.¹¹ İşçilerin iş yerlerinde yeni görevler üstlenebilmeleri için fabrikaların yanına işçi okulları inşa ediliyordu. Bazı fabrikalarda, çalışanların %70'i bu okullardan istifade ediyordu.

Bunlar önemli gelişmelerdi. Ancak gerçekçi olmayan üretim hedeflerinin konması (örneğin bir sene içerisinde çelik

¹¹ Stephen Andors, *“China’s Industrial Revolution: Politics, Planning and Management, 1949 to the Present, 1977,”* [Çin’in Sınâî Devrimi: 1949’dan Günümüze Siyaset, Planlama ve İdare], sf: 74–84. “3–1–2” sistemi Mao’nun, Büyük İleri Atılım’ın kazanımlarından ilham alarak derlediği Anşan Anayasası’nın temel maddelerinden biriydi. Diğer başlıca ilkeler ise siyasetin hâkim kılınması, kitle hareketine yaslanması teknolojik devrimin ilerletilmesi ve parti önderliğinin kuvvetlendirilmesiydi.

üretiminin iki misline çıkarılabileceği beklentisi), ulaşım sorunları, kalitesiz çelik üreten müsrif "arka bahçe ocakları", tarımsal emeğin çok büyük bir kısmının ansızın başka alanlara aktarılması ve bu hatalı uygulamaların beraberlerinde getirdikleri sorunlar yüzünden, Büyük İleri Atılım 1960 senesinde sona erdi.

Özellikle kırsalda gerçekleştirilen bazı toplumsal dönüşüm süreçlerinde halkın kimi unsurları ülkedeki ortalama ekonomik gelişim ve siyasi bilinç seviyesinin katbekat ilerisine geçmeyi başarmışlardı. Mesela bazı komünler, şahıslara ait ufak tarım alanlarını da ortadan kaldırmaya başlamışlardı. Köylüler bu uygulamaya ve komünlerdeki üretim ekiplerinin (her üretim ekibi 20 ilâ 30 aileden oluşuyordu) gelirlerinin eşitlenmesi¹² gibi aşırılıklara karşı direnmeye başlamışlardı. Sorun sadece halk temelinde değildi; partinin kimi önderleri de 20 ya da 30 yıl içerisinde komünist toplumu inşa etmiş olacakları sanrısına sahiplerdi. Bütün bu uygulamalar, daha sonradan "sol sapma" olarak eleştirilecekti.

1959 senesindeki Parti Konferansı'nda Mao, Büyük İleri Atılım'ın aşırılıklarının ve eksikliklerinin sorumluluğunu bizzat üstlendi. Ama bir yandan da sürecin tamamen değil, "kısmen başarısız"¹³ olduğunu söylüyordu. Mao ve destekçileri, Büyük İleri Atılım'ın uygulamalarının doğru zamanda pratiğe geçirilmeleri halinde ne denli önemli adımlar olduklarının farkındaydılar. Ve sürecin pek çok uygulaması, özellikle de fabrika idaresine, eğitime ve sağlığa dair olanlar,

¹² Bu kararla, elde edilen gelirin bölüşümü komün tarafından değil üretim ekibinin kendisi tarafından belirleniyordu.

¹³ Stuart Schram, *"Chairman Mao Talks to the People, Talks and Letters: 1956–1971,"* [Başkan Mao Halka Sesleniyor, Konuşmalar ve Mektuplar:1956–1971], 1974, sf:146.

on yıl sonra gerçekleştirilen Kültür Devrimi'nde daha etkili bir biçimde yeniden başlatılacaklardı.

Büyük İleri Atılım'ın sonrasındaki  c sene boyunca, ülkenin bir kısmı kendisini korkunç şiddetteki bir kuraklığın pençesinde bulmuştu. Ülkenin bir tarafında ise aşır yağışlar sellere yol açıyordu ve toplamda, ülkenin tarıma elverişli topraklarının %60'ı¹⁴ bu şartlardan etkilenmişti. 1960'ta, SSCB Çin'deki teknik uzmanlarını geri çağırarak en önemli sınaî sektörlerdeki üretimin durmasına sebebiyet verdi. Ayrıca pek çok kadro¹⁵ da üretim rakamlarıyla oynuyor, üretimin ger ektekenden çok daha fazla gözükmesine neden oluyordu. Bu da, ihtiyaç duyulan yerlere yiyecek ve malzeme yollanmasını zorlaştırıyordu. İklim şartlarındaki dengesizliklerle insan  faktörlerin bu bileşiminin bir neticesi olarak 1960–61 yılları arasında, Çin kırsalında geniş çaplı bir kıtlık baş gösterdi.¹⁶

¹⁴ Meisner, sf: 235.

¹⁵ “Kadro,” profesyonel parti  yeleri ve devlet görevlileri için kullanılan bir kavramdı.

¹⁶ Yakın tarihte demografi uzmanı Joseph Ball, kıtlık yıllarının öncesindeki ve sonrasındaki nüfus sayımlarına ilişkin bir araştırma gerçekleştirdi. Ball, bu sayımların güvenilmez olduğunu ve Deng şiaoping önderliğindeki Çin'in, 1954–76 arasındaki sosyalist dönemin kazanımlarına kara  almaya çalışma projesinin bir ürünü olarak, tam da bu amaçla, 1980'lerde açığa çıktıklarını ortaya koyuyor [bağlantı: www.monthlyreview.org/0906ball.htm]. Çinli araştırmacı Mobo Gao da 1953 nüfus sayımının korkunç biçimde şişirilmiş olduğunu söylüyor. Sayıma göre Çin'in nüfusu 1947'de 450 milyon iken 1953'te 600 milyona yükselmiş ki, bu sözde 150 milyonluk nüfus artışının gerçekleştiği yıllar Kuo-mintang ile  KP arasındaki iç savaş dönemini de kapsıyor. Nüfus sayımlarındaki bu çarpıtmalar, 1953 sayımı ile kıtlık sonrası sayım arasındaki büyük farkın sebebi olabilir. “Gao, *Village: Rural Life in Modern China*,” [Gao Köyü: Modern Çin'in Kırsalında Yaşam] 1999, sf: 127–128. 2006'da çıkan son kitabı “*Through a Looking Glass Darkly, U.S. Views of the Chinese Revolution*” [Buğulu Aynaya Bakmak: Çin Dev-

Büyük İleri Atılım'ın sona ermesi, Parti içinde Liu Şao-çi'nin ve Deng Şiaoping'in önderliğindeki revizyonistlerin ellerine büyük bir fırsat vermişti. 1959 senesinde Liu Devlet Başkanı oldu. Parti'nin Genel Başkanı olan Mao ise bir kenara itilmişti. Mao, daha sonra bu süreci anımsarken "mevta olmuş bir at" muamelesi gördüğünü söyleyecekti.

Revizyonist siyasi hattın güçlenişiyle birlikte Çin toplumu hızla bürokratikleşmeye ve katmanlaşmaya başladı. 1961 senesinde, Büyük İleri Atılım'ın sanayi alanında yarattığı dönüşümü geriye çevirme amacını güden "Sinaî Denetime Dair 70 Madde" yürürlüğe girdi. Bu maddeler uyarınca işyeri yönetimi ile sorumlu olanlar, işçilerin ve

rimi'ne Dair ABD'li Perspektifler] adlı kitabında William Hinton, "üç kötü yıl" esnasında Çin'in çeşitli eyaletlerinin köylerinde bulunmuş olan kişilerle röportajlar gerçekleştiriyor. Bu insanlar yiyeceğin azaldığını, ancak açlıktan ölen kimseyi görmediklerini söylüyorlar. Hinton son derece ikna edici bir biçimde tartışarak şöyle diyor: "köylük bir bölgede kıtlık durumunda, köylüler kendi yaşam alanlarında yaşayamayacaklarına karar vererek topraklarını bırakır ve kitle halinde göç etmeye başlarlar. Yiyecek bulma amacıyla şehirlere giden on milyonlarca insanın göçünü gizlemek, bir şekil örtbas etmek çok ama çok zor bir şeydir." Hinton buradan yola çıkarak Çin'deki kimi köylerde açlığın ve hatta ölümlerin olduğunu kabul ediyor; ancak kimi kaynakların iddia ettiği üzere on milyonlarca insanın açlıktan ölmüş olmasının imkânsız olduğunu söylüyor (bkz. Bölüm 9: Devlet ve "Büyük Kıtlık"). Dahası, bu tarz kuraklık durumlarında ölenlerin sayısının, feodal ilişkilerin hâkim olduğu devrim öncesi Çin'de çok daha fazla olacağı da göz önünde bulundurulmalıdır. Tarımın kolektifleştirilmesinin yanı sıra barajlar ve sulama sistemleri gibi altyapı sağlamlaştırmaları sayesinde, köylüler doğal afetlere karşı daha korunaklı bir durumdaydı. Devrimci süreçlerin gerçekleşmediği Hindistan ve Endonezya gibi köylü nüfusun baskın olduğu ülkelerle kıyaslandığında, Çin'in sağlık ve insanî gelişim gibi konularda sosyalist dönem esnasında ne denli büyük gelişmeler yaşadığı görülebilir.

teknisyenlerin bireysel hırslarını teşvik edecek primler ödeyeceklerdi. Yasanın uygulamaya girmesiyle birlikte parça başı ücret sistemi başladı, idarecilerin otoritesi güçlendi ve işletmelerde "verim" vurgusu "yeni ilişkiler yaratma" hedefinin yerini almaya başladı.¹⁷

Liu ve Deng önderliğindeki klik, kolektif çiftlikleri ailelere dağıtma politikasını savunuyorlardı ve kısa sürede işlenebilir arazilerin özel mülkiyete bağlı olanlarının oranı %5'ten %12'ye yükselmişti.¹⁸ Bir yandan da modern tıp ekipmanlarına erişim hususunda kır ile kent arasındaki uçurum da hızla büyüyordu.¹⁹ Yükseköğrenim sistemi işçilerin ve köylülerin çocuklarına, diğerlerine tanıdığı imkânları tanımayarak toplumsal adaletsizliği yoğunlaştırıyordu. Parti önderleri ve kadroları emekçi halktan hızla uzaklaşarak imtiyazlı ve elit bir kesime dönüşüyorlardı. Kızıl Çin, "sosyalist güzergâh"tan sapmaya başlamıştı.

Çin gibi bir ülkede sosyalizm dediğimiz zaman, proletaryanın köylülük ile ittifakına dayalı bir devlet mekanizması ve üretimin kâr güdüsüne değil, halkın toplumsal ihtiyaçlarını gidermeye yönelik bir planlamaya dayandığı bir sistem gelmelidir aklımıza. Ama bunun statik bir toplumsal yapı olduğunu kesinlikle düşünmemeliyiz. Sosyalist toplum aç-

¹⁷ Meisner, sf: 265. Andors, sf: 119-136. "70 Madde," idarecilerin denetiminin ve idarecilere prim ödenmesi uygulamasında da görülebilen kâr güdüsünün, verimin arttırılması açısından olduğu kadar, yatırım ve ürünlerin bölüşümü gibi meselelerde de tek çare olduğunu düşünen zihniyetin bir ürünüydü.

¹⁸ A.g.e., sf: 261.

¹⁹ Mao, 1965 senesinde şöyle söylüyordu: "Kamu Sağlığı Bakanlığı'na, sadece nüfusun %15'ine hizmet verdiklerini söyleyin lütfen. Nüfusun çoğunluğunu teşkil eden köylü halkımız tıbbî tedaviden mahrum bırakılıyor. İyisi mi; isimlerini 'Kamu Sağlığı Bakanlığı'ndan 'Kentsel Sağlık Bakanlığı'na çevirsinler.'" A.g.e. sf:271

sından belirleyici olan, bu toplumun üzerinde ilerlediği güzergâhtır. O halde sosyalist bir toplumu tanımlarken kimi sorulardan ve bunlara verilen cevaplardan yola çıkmak zorunludur. Örneğin, bu toplumda ekonomik, toplumsal ve siyasal eşitsizlik mümkün olduğunca engellenebiliyor mu? Fabrikalarda, tarlalarda, okullarda ve devlet dairelerinde geniş katılımın olduğu tartışmalar teşvik ediliyor mu? Proletarya enternasyonalizmi teşvik ediliyor mu, dünyanın diğer ülkelerindeki devrimleri desteklemek için azamî çaba sarf ediliyor mu? "Benmerkezci" kapitalist ideolojiye karşı kolektif çıkarları bayrak edinen bir ideolojik mücadele yürütülüyor mu? Ulusal baskıya ve ataerkil ilişkilere karşı bir mücadele veriliyor mu? En önemlisi, komünist partisinde ve devlet mekanizmalarında işçi sınıfının siyasi temsilciliğini üstlenenler ne tür bir siyasi hat izliyorlar?

Mao, sağ oportünist eğilimin saldırılarına karşı 1962'de Sosyalist Eğitim Hareketi'ni (SEH) başlatmıştı. 1960'ların başında ÇKP'nin SSCB'de ortaya çıkan revizyonist hat ile girdiği polemikler SEH'e güç veriyor; başlatılması planlanan Kültür Devrimi'ne de zemin sağlıyorlardı. Bu polemiklerin temel belgelerinden biri olan *"Uluslararası Komünist Hareketin Genel Hattına Dair Polemik,"* 1963-64 senelerinde Mao'nun direktifleri ile kaleme alınan 9 makaleden derlenmiş bir belgeydi.²⁰ Bu makalelerde ÇKP'nin kimi önderleri Sovyetler'dekine benzer revizyonist politikalar uygulamaya koydukları için eleştiriliyorlardı.

Eylül 1962'deki konuşmasında Mao, Çin'de sınıf mücadelesinin daha uzun bir süre devam edeceğini söylüyordu. SEH'in izleyeceği genel hat da bu konuşma ile açıktan ilân

²⁰ Bağlantı: [<http://www.marx2mao.com/Other/PGLtc.html>]

edilmiş oluyordu. SEH, üretimin eğitimle birleştirilmesini, yozlaşmış kadroların tasfiyesini ve sosyalist ruhun kitleler ve parti kadroları arasında diriltilmesini savunuyordu. SEH üyeleri önderliğinde, pek çok bölgede orta ve yoksul köylülük tarımdaki özel mülkiyete karşı kolektif çiftlikler talebini kuşanarak harekete geçmeye başlamıştı. Son derece ileri ilişkilerin hâkim olduğu Dajai Komünü ulusal ölçekte uygulanması gereken bir model olarak görülürken, Büyük İleri Atılım'ın "3-1-2" ilkelerini hâlâ uygulayan Daçing petrol yataklarındaki rafineriler de sanayi açısından emsal olarak görülüyorlardı.²¹

SEH özellikle de Halk Kurtuluş Ordusu saflarında yoğun çalışmalar yürütüyordu. Orduda askeri eğitim devam ediyordu etmesine, ama ideolojik ve politik eğitim de SEH sayesinde gitgide yoğunlaşıyordu. Örneğin, "Başkan Mao'dan Seçme Sözler," esasında Halk Kurtuluş Ordusu (HKO) askerlerinin eğitimi için hazırlanmıştı. Peng Dehuai'nin Savunma Bakanlığı'ndan alınması ve yerine Lin Biao'nun atanması ile birlikte orduyu Sovyet tarzı profesyonel subay kollarından oluşan bürokratik bir güce çevirme süreci de geriye çevrilmiş oldu. Subay rütbeleri ve imtiyazları da, bunu takiben kısa sürede kaldırıldı. HKO askerleri komünlerde köylülerle omuz omuza üretime katılıyor, bir yandan da halk milisleri örgütüyorlardı.

Aynı dönemde baş gösteren tartışmalardan biri de Çin'in kendi imkânları ile savunma kapasitesini kuvvetlendirip kuvvetlendiremeyeceğine dairdi. Bunun mümkün olmadığını savunanlar Sovyetler Birliği'nden modern silahların ve teçhizatın

²¹ Sağ oportünistlerin muhalefeti yüzünden Dajai ve Daçing deneyimleri, Kültür Devrimi gelişene dek geniş kitleler tarafından bilinmiyorlardı.

alımını savunuyorlardı.²² Gerçekte, sosyalist Çin kendi tanklarını, savaş uçaklarını ve savaş gemilerini inşa edecek kapasiteye sahipti. Hatta 1964 senesinde emperyalistlerin nükleer güç üzerindeki tekeli bile kırmayı başarmıştı.

HKO'yu daha da politikleştirme girişimi haricinde, Mao'nun 1960'ların başındaki her girişimi, Liu, Deng ve onların partideki ve hükümetteki revizyonist destekçileri tarafından engellenmişti. Şehirlerdeki fabrikalarda idareciler eşitsizliği ortadan kaldırmaya yönelik girişimlere ket vuruyorlardı. Liu, devlet başkanı unvanından gelen forsunu kullanmış ve Mao'nun politikalarını boşa çıkarma amacını taşıyan "23 Yönerge"yi yürürlüğe koymuştu. Köylüleri kolektif tarım talebini yükselterek mobilize etmek ve taşradaki muhafazakâr parti yetkililerine eleştirilerini yöneltmelerini sağlamak yerine, Liu ve Deng "çalışma ekipleri" adı verilen ve üst düzey partililer tarafından belirlenen bölge dışından gelme kadrolardan müteşekkil birlikler oluşturarak kolektifleştirmeye karşı duran parti yetkililerini muhafaza etmeye çalışıyorlardı. Bu gelişmeler, safların hızla netleşmekte olduğuna işaret ediyordu.

Ama bu gelişmeler karşısında Mao, üst düzey partililerin benimsedikleri revizyonist siyasi hattı doğrudan hedef tahatasına oturtmaktan başka bir seçeneğin kalmadığını anlamıştı. Ve bu yüzden Büyük Proleter Kültür Devrimi başlatıldı. Hedef, Çin'i kapitalizme sürükleyen revizyonist önderliğin alaşağı edilmesi, insanların düşüncelerinin ve insan-insan arası ilişkilerin devrimci dönüşümünün başarıyla gerçekleştirilmesiydi. Bu, *sosyalist toplumda gerçekleştirilen bir devrimdi*

²² 1965 senesinde HKO'nun Genelkurmay Başkanı Luo Ruiçing Sovyet revizyonistlerinin yardımı olmaksızın modern bir ordunun inşa edilemeyeceğini savunduğu için görevinden alınmıştı.

ve tarihte bir benzeri daha görülmemişti. Türlü zorluklara karşı, sosyalizm güzergâhında, komünizme doğru seyir yapmakta olan toplumun dümenini sabit tutma amacıyla milyonlarca işçi, köylü, genç ve kadın seferber edilmişti.

Mao'nun dünya devrimci hareketine en büyük katkısı, herhalde sınıf mücadelesinin sosyalist toplumda da kitlelere yaslanarak sürdürülmesi gerektiğini kavraması ve BPKD'ye önderlik ederek bunu pratik açıdan ortaya koymuş olmasıdır. Eğer devrimci hareketler ve gelecekte kurulacak sosyalist toplumlar başarıya ulaşma iddiası taşıyorlarsa bu meseleye eğilmek zorunda kalacaklardır.

KÜLTÜR DEVRİMİ'NİN GELİŞİMİ

1 965 Mayıs'ında, 38 yıllık bir aradan sonra, Mao ÇKP'nin Güney Çin'de oluşturduğu ilk kızıl siyasi iktidara ev sahipliği yapmış olan Çing Kangşan Dağı'na çıktı. Mao'nun geçmişteki olaylara ve edebî temalara atıfta bulunduğu aşağıdaki bu şiiri, Çinli emekçilerin gönüllerini ve kalplerini kazanacak yeni bir mücadeleyi başlatma konusundaki kararlılığını yansıtmaktadır:

Çing Kangşan'a Dönüş

Nicedir ulaşmayı istiyordum bulutlara,
Ve işte yine çıkıyorum Çing Kangşan'ın doruğuna.
Eski yuvama uzaklardan geliyorum,
Ve eskinin yerini yeninin aldığını görüyorum.
Sarıcıklar şakıyor, uçuyor kırlangıçlar,
Gürül gürül çağılıyor ırmaklar,
Ve yol, göğe doğru uzanıyor.
Huangyangçiye'yi²³ bir kez geçen
Gayrı korkmaz hiçbir tehlikeden.

²³ Bölgedeki beş stratejik geçitten birinin ismi.

Şiddetle esiyor yeller, şimşekler çakıyor,
Bayraklarımız ve pankartlarımız dalgalanıyor.
Nerede yaşarsa yaşasın insan,
Parmak şaklatır gibi çabuk geçer
38 yıllık bir zaman.
Çıkıp göğün 9. katına,²⁴ tutabiliriz ayı,
Ve yakalayabiliriz rahatça,
Beş denizin derinliklerindeki kaplumbağaları.
Bekle,
Döneceğiz, bir gün zafer şarkılarıyla ve kahkahalarla.
Ve unutma;
Hiçbir şey zor değildir şu dünyada,
Dorukları fethetme cesaretin varsa.

Mao kültürel alanda başlatılacak bir tartışmanın, politik mücadeleye zemin hazırlama konusunda önemli bir silah olacağının bilincindeydi. Bu yüzden, 1965 Kasımı'nda Yao Venyuan'ı "Hai Jui'nin Azledilişi'nin Eleştirisi" başlıklı bir makale yazmakla görevlendirdi. "Hai Jui'nin Azledilişi," ÇKP'nin Pekin il teşkilatındaki üst düzey yetkililerden biri tarafından yazılan ve halkın sorunlarının halk tarafından değil, üst düzey partililer tarafından çözülmesi gerektiğini savunan, alegori yoluyla da Mao'yu bir "asrî zaman imparatoru" şeklinde portre edip taşıyan bir tiyatro oyunuydu. Pekin revizyonist cenahın kalelerinden biri olduğundan Yao'nun makalesi, il sorumlusu Mao'nun müttefiki Ke Kingşi olan Şanghay'da basılmıştı.

Şubat 1966'da revizyonist kliğin bayraktarlarından Pekin Belediye Başkanı Peng Zeng, Yao'nun makalesine alenen saldırdı. Mayıs ayında da Merkez Komite, yaptığı duyuru ara-

²⁴ Burada Tang Hanedanlığı dönemindeki ünlü bir şiire atıfta bulunuluyor.

cılığıyla Peng Zeng'i partiye sirayet eden burjuva unsurlardan biri olarak ilan ediyordu.

Akabinde, ilk dazibaolar, yani büyük puntolu afişler,²⁵ Pekin'de belirdi. 25 Mayıs'ta Pekin Üniversitesi'nin duvarına asılan bir dazibao, üniversite dekanını ve Peng'in iki ortağını siyasi tartışmaları bastırmakla itham ediyordu. Mao başkaldıran öğrencilerin dazibaolarına desteğini açıkça ilan etti ve milyonlarca öğrenciyi “karşıdevrimcilere karşı ayaklan” şiarıyla Kızıl Muhafızlar'a katılmaya çağırdı. Mao'ya ve destekçilerine göre sosyalist toplumda yeni kuşaklar devrimci bir süreci bizzatıhi yaşamalı, kendi fikirlerine sahip olmalı, nasıl bir toplum istediklerini tartışmalı ve arzulanan bu topluma karşı çıkanları saptayıp bunlara karşı mücadele yürütmeliydiler.

1966 senesinin geri kalanı boyunca, çoğu başka bölgelerden gelen bir milyonu aşkın öğrenciyi sürekli olarak Pekin'de görmek mümkündü. Bu öğrenciler, otoriter öğretmenlere ve siyasi bilinci düşük uzmanlar yetiştirmeyi amaçlayan revizyonist eğitim sistemine karşı ayaklanıyorlardı. Sağcı idarecilerin ve öğretmenlerin kafalarına külahlar takılıyor, bunlar sokaklarda gezdiriliyor ve kitlelerin eleştirilerine tabi tutuluyorlardı.

²⁵ “Büyük puntolu afiş, son derece kolay imal edilen, etkili ve kullanışlı bir siyasi araçtı. Yapmak için gerekenler biraz mürekkep, bir fırça ve yazma becerisiydi. Yazmayı bilmeyenler de kendilerine afiş yapmada yardımcı olacak birilerini kolaylıkla bulabilirlerdi.” Dazibao Kültür Devrimi'nin “dört büyük”lerinden kabul edilir (“da” Çince büyük anlamına gelmektedir). Diğerleri daming (“büyük fikirler”), dafang (“büyük özgürlük”) ve dabianlundur (“büyük tartışma”). Dongping Han, *The Unknown Cultural Revolution: Educational Reforms and their Impact on China's Rural Development*, [Bilinmeyen Kültür Devrimi: Eğitim Reformunun Çin'in Kırsal Gelişimine Etkileri], 2000, sf: 59–60.

Kızıl Muhafız örgütleri imparatorluğun verdiği sokak isimlerini²⁶ ve dükkân isimlerini değiştiriyor, karşı–devrimci olduğundan şüphelendikleri kimselerin evlerinin yanı sıra kiliseleri ve tapınakları basıp şüphelerini doğrulayacak kanıtlar arıyorlardı. Böylelikle, kimlerin feodal değerlerinden sıyrılamadığını; kimlerin tefecilik yaptığını yahut ürün stokladığını öğreniyorlardı. Ama anlamamız gereken şudur: Bu, batı medyasında yansıtıldığı üzere, akılsız bir şiddet dalgası değil, sömürücü sınıflardan kalan eski fikirlere ve âdetlere namlusunu doğrultmuş kitlesel bir siyasi hareketti. Şüphesiz ki; aşırılıklar olmuştu; özellikle nispeten imtiyazlı konumlara sahip kimselere karşı girişilen kimi şiddet eylemlerini doğru kabul etmek, elbette mümkün değildir. Ama Mao ve önderliğin devrimci kanadı da bu yanlışları görüyor ve düzeltmeye çalışıyorlardı.

Kitlesel ayaklanmaya rehberlik etmesi maksadıyla 1966 senesinde Mao’nun önderliğinde, 9 kişiden oluşan Kültür Devrimi Merkezi Birliği (KDMB) oluşturuldu. Bu grup Mao Zedong’un haricinde Mao’nun sekreteri Çen Boda, Kamu Güvenliği Bakanı Kang Şeng, Mao’nun eşi Ciang Çing, Şanghay’dan iki solcu, Jang Çungçiao ve Yao Venyuan’dan oluşuyordu. Savunma Bakanı Lin Biao ve Başbakan Çu Enlay ile birlikte bu grup “Sol İttifak”ı oluşturuyordu ve Kültür Devrimi’nin ilk evrelerine bu isimler önderlik edeceklerdi.

1966 yazında, Kızıl Muhafızlar’ın hedef tahtalarına oturttukları devlet başkanı Liu Şaoçi, parti genel sekreteri Deng Şiaoping ve revizyonist önderliğin diğer isimleri, başlatılan

²⁶ SSCB Konsoloslugu’nun bulunduğu sokağın ismi “Anti–Revizyonist Sokağı” şeklinde değiştirilmiş; bir İngiliz kolonisi olan Hong Kong şehri ise “Emperyalistleri Def Et Şehri” ismini almıştı.

sürece ket vurma amacıyla üniversitelere ve fabrikalara çalışma ekipleri gönderdiler. Bu çalışma ekipleri halkın bir kısmını örgütleyerek devrimcilere karşı kışkırttılar ve siyasi tartışmaları 50 gün boyunca engellediler. Öğrencilere “duvarlara afiş asmanın yasak olduğunu” ve “siyasi tartışmaların eğitimi ve çalışmayı engellememesi gerektiğini” söylüyor, kendilerine yakın “Kızıl Muhafız” birlikleri oluşturuyorlardı.²⁷

Mao, ne zaman parti içinde yoğun bir mücadele süreci başlatacak olsa, öncesinde taşra teşkilatlarını bir teftiş ederdi. Ağustos ayında yine böyle bir teftiş gezisinden Pekin’e döndü ve KDMB ile birlikte politik mücadeleyi yükselterek parti önderliği üzerinde baskı kurdu. Önderlik bunca baskıya dayanamayarak geri adım attı, çalışma ekiplerini geri çağırdı ve isyancılara desteğini ilan etmek zorunda kaldı. 8 Ağustos 1966’da Çin Komünist Partisi’nin merkez komitesi tarafından yürürlüğe konan “16 Maddeli Karamame” Kültür Devrimi’nin hedefinde kapitalist yolu seçen parti önderlerinin, ya da başka bir deyişle “kapitalist yolcular”ın olduğunu ilan ediyordu. Bunu takiben, müzik mağazalarında “16 Maddeyi Kavra ve Uygula” başlıklı bir konuşmanın kaydı satılmaya başlandı.²⁸

Sonbaharda Mao ve KDMB, Kızıl Muhafızları “Pekin ruhunu ülkenin geri kalanına yaymaya” çağırdı. Kızıl Muhafız birlikleri kalabalık gruplarla diğer şehirlere ve kırlık bölgelere akmaya başladılar. Gittikleri her yerde “devrimci deneyim-

²⁷ Kızıl Muhafız örgütlerinin çoğu revizyonist otoriteye ve feodal âdetlere karşı mücadele ediyorlardı. Ama üst düzey parti kadrolarının çocuklarından müteşekkil kimi Kızıl Muhafız birlikleri ebeveynlerinin imtiyazlarını muhafaza etmek için uğraş veriyorlardı. Düzen yanlısı bu gruplarla devrimci Kızıl Muhafızlar arasında sık sık kavgalar çıkıyordu.

²⁸ Roderick MacFarquhar ve Michael Schoenhals, “*Mao’s Last Revolution*” [Mao’nun Son Devrimi], 2006, sf: 92.

lerini” halk ile paylaşıyorlardı. Şanksi eyaletine bağlı Liu Ling köyündeki bir köylü Kültür Devrimi’nin köyüne gelişini şöyle anlatıyor:

“Kızıl Muhafızlar geldiğinde ’66 sonbaharıydı... Seçme sözleri okudular ve bize Pekin ve Şanghay’da gerçekleşmekte olan Kültür Devrimi’nden bahsettiler. Bizim köyde bu kadar çok yabancıyı daha evvel görmemiştim. Bize nasıl yaşadığımızı soruyorlardı, bizden bir şeyler öğrenmeye çalışıyorlardı. Bu birimde nasıl idare ettiğimizi sordular... Onlar köyden gittikten sonra biz seçme sözleri okumayı sürdürdük. Okuduklarımızı burada, Liu Ling’de olan bi-tenle karşılaştırdığımızda pek çok şeyin değişmesi gerektiğini anladık.”²⁹

16 Madde’nin haberi Pekin’in doğusundaki Şandong Eyaleti’ne ulaştığında, ortaokullarda bile Kızıl Muhafız birlikleri kuruluyordu. Hemen sonrasında da yerel parti yönetiminden bağımsız kitle örgütleri oluşturulmaya başlandı. İşçiler, köylüler, sanatçılar ve öğrenciler bu derneklere katılıyor; fabrikalarda, köy evlerinde hatta devlet binalarında toplantılar düzenliyorlardı. Kimi köylerde yetişkin nüfusun tamamı bir derneğe ya da diğerine üyeydi.³⁰ Bu süreç işçileri ve köylüleri yetkilendiriyor, onlara kitle toplantıları ve dazibaolar aracılığıyla “yerel imparatorları” (revizyonist parti yetkilileri) eleştirecek gücü veriyordu.

Bu esnada Şanghay’da muazzam bir politik güç yavaşça uykusundan uyanıyordu. İşçi Genel Karargahı (İGK), Vang Hongven isimli genç bir tekstil işçisinin önderliğinde on

²⁹ Jan Myrdal ve Gun Kessle, “*China: The Revolution Continued*,” [Çin: Devrimi Sürüyor], 1970, sf: 106–107.

³⁰ Dongping Han, sf: 55–56.

binlerce fabrikada örgütlenmiş, işçi inisiyatifine ket vuran revizyonist uygulamaları topa tutan siyasi bir mücadele başlatmıştı. “Ocak Fırtınası”³¹ adıyla bilinen süreçte işçiler birkaç günlüğüne iktidarı Şanghay parti teşkilatının elinden almışlardı. Şanghay parti önderliğinin etkisiz kılındığı “mücadele mitingi” Çin’de televizyondan canlı aktarılan ilk haberdirdi.³² Alışıldık şekilde, iktidardaki konumlarını muhafaza etmek isteyen revizyonistler bir kez daha “böl ve yönet” taktiklerine başvurarak işçilerin arasında muhafazakâr klikler kurdurdular. Dahası, bir “ekonomizm” dalgası yükselterek on binlerce işçiye fazla maaş vermeyi ve yıllarca, “gecikmiş ödemede” bulunmayı teklif ediyorlardı.³³

Kısa süreli Paris Komünü’nden³⁴ ilham alan bir “komün” örgütlenmesi deneyimini takiben, Şanghaylı işçiler, işçilerden, kitle örgütlerinden, devrimci parti kadrolarından ve HKO’nun politik kadrolarından oluşan “devrimci komiteler”

³¹ Proletarian Power: Shanghai in the Cultural Revolution [Proletaryanın İktidarı: Kültür Devrimi Sürecinde Şanghay], Elizabeth Perry ve Li Xun, 1997.

³² MacFarquhar ve Schoenhals, sf: 165.

³³ Bir diğer mesele de taşeronlaştırma ve mevsimlik işçilerdi. Liu Şaoçi’nin masrafları kısıp kârları arttırma politikasının bir sonucu olarak taşeron ve mevsimlik işçilerin sayısı 1960’ların başında hızla artmıştı. Bu işçilerin sağlık sigortası ve iş güvencesi yoktu, aldıkları maaş da diğer işçilerinkinden düşüktü. Şanghay’da halk yönetiminin bir an evvel kurulması gerektiğinden devrimcilerin gündemini başka meseleler işgal ediyordu, bu yüzden de taşeron işçilerin talepleri birkaç sene boyunca ön plana çıkmadı. 1971 senesinde taşeron işçilerin tamamına yakını kayıtlı hale geldi ve sendikalı ile sendikasız işçilerin sağlığa ve devlet yardımına erişimindeki farklılıklar ortadan kaldırıldı. Perry ve Li, sf: 100, 116.

³⁴ Paris Komünü’nde demokratik yollarla seçilen temsilciler halkın memnuniyetsiz kalması halinde anında geri çağrılabilirlerdi ve düzenli ordu lağvedilmişti. Şanghaylı bir KDDB üyesi olan Jang Çunçiao ile

örgütlemeye başladılar. Şanghay Devrimci Komitesi temel devlet binalarının, sınaî teşekküllerin ve ulaşım araçlarının kontrolünü revizyonistlerin elinden almıştı. Aralarında HKO üyeleri de bulunan İşçi Propaganda Birlikleri üniversitelere, okullara ve fabrikalara giderek buralardaki anlaşmazlıkları çözmekle görevlendirildiler. Bir yandan da İGK Şanghay'ın neredeyse her fabrikasında işçi milisleri örgütlüyordu.³⁵

1967 senesinde Çin'in dört bir yanında devrimci halk kitleleri bir kez daha iktidarı alıyor, revizyonist parti yetkililerini alaşağı ediyor, edemediklerini de savunmaya çekilmeye zorluyorlardı. Ama pek çok bölgede gruplar arası kavgalar çıkıyordu; her biri “Mao’yu ve Mao Zedong Düşüncesi’ni” sahiplendiğini iddia eden irili ufaklı pek çok grup sürekli olarak birbirine giriyordu. Muhafazakâr ve aşırı-sol güçler HKO cephaneliklerini talan ettikten sonra çatışmalar baş göstermiş, ülke çapında on binlerce insan yaşamını yitirmişti. Vuhan’da sağcı komutanlar halkın eylemlerini zor kullanarak bastırmış, arabuluculuk yapma amacıyla bölgeye gelen KDMB üyelerini rehin almışlardı. Güncel gelişmeler Kültür Devrimi’ni tehdit ediyor ve ülkeyi kargaşaya sürüklüyordu.

Mao ve devrime önderlik etmekte olan Sol İttifak, HKO’ya solcu güçlere destek olması için çağrıda bulunmaktan başka seçenek kalmadığını anlamışlardı. Vuhan’da bu çağrıya uyan HKO birlikleri ayaklanan sağcı askerlerin etrafını sararak

gerçekleştirdiği bir tartışmada Mao komün modelini reddederek işçi sınıfının hâlâ, politik bir öncü olarak komünist partisine ihtiyacı olduğunu ve federe komünlerden oluşan bir ülkenin emperyalizmin tahakkümündeki bir dünyada ayakta durmasının mümkün olmadığını söylemişti. Schram, sf: 277-278. www.marxists.org

³⁵ Perry ve Li, sf: 156, 162.

onları teslim olmaya zorlamışlardı. Ancak ülkedeki siyasi ortam öylesi çalkantılıydı ki, 1967’de gruplar arası çatışmayı durdurma amacıyla pek çok demokratik kitle örgütü kapatılmak zorunda kaldı.

1968 senesinde, HKO’nun da yardımıyla ülkenin tüm eyaletlerinde devrimci komiteler oluşturuldu. Bu komiteler partiyi yeniden inşa ediyor ve aralarında pek çok kadın da olmak³⁶ üzere, milyonlarca devrimciyi parti saflarına taşıyorlardı. 1962 senesinde üye sayısı 17 milyon olan ÇKP, 1972’ye gelindiğinde 28 milyon üyeye sahipti.

On milyonlarca insanı politik mücadeleye sürükleyen Kültür Devrimi, çığır açıcı toplumsal dönüşümlere gebeydi. İşçiler ve köylüler için üniversiteler açılıyor, kadınlar yüksek ücretli işlerde çalışıyor ve önderlik mevkilerine erişebiliyorlardı. İşçiler fabrika yönetimine katılıyor, parti kadroları üretim sürecinde yer alıyordu. Pek çok doktor kırlık bölgelere yerleşiyor, burada sayıları sürecin doruk noktasında 750.000’i bulacak olan “Yalınayak Doktorlar”ı yetiştiriyorlardı.

ÇKP’nin 1969 Nisanı’nda gerçekleştirilen 9. Kongresi’nde BPKD’nin kazanımlarının sağlamlaştırılması gerektiği vurgulanıyor, Liu Şaoçi’nin partiden ihraç edilişi sahipleniliyor ve savunma bakanı Lin Biao, Mao’nun halefi ilân ediliyordu. Ama görünürde sağlanan bu parti-içi birlik, esasında Mao ile Lin Biao arasındaki kimi derin görüş ayrılıklarını örtbas ediyordu. Mao, partinin üst kademelerinde bu kadar fazla HKO komu-

³⁶ 1969 senesindeki bir konuşmasında Mao partinin yeniden inşasında kitlelerin katılımının önemini vurguluyordu. “Her teşkilât kitleler tarafından düzeltilmelidir. Örgüt kitleler ile buluşmak zorundadır, üç beş partili ile bu iş olmaz, partinin dışındaki halk kitleleri de tartışmalara katılmalı, eleştirilerini dile getirmelidirler.” “ÇKP 9. Merkez Komite Genel Toplantısı’nda Yapılan Konuşma,” Schram, sf:288.

tanının bulunmasından rahatsızlık duyuyordu ve Lin Biao'nun Mao'ya dair yaratmış olduğu kişilik kültünü hatalı buluyor; bunun Lin Biao'nun kendisini “siyasi bir deha” olarak lanse ederek öne çıkmasının bir yolu olduğunu düşünüyordu.³⁷

Kültür Devrimi esnasında Çin Halk Cumhuriyeti'nin dünyanın diğer ülkelerindeki halkların mücadelelerine verdiği destek gözle görülür biçimde artmıştı. Çin, Kuzey Vietnam'a milyarlarca dolar değerinde askeri mühimmat yardımı yapmanın yanı sıra, Vietnamlı devrimcilerin uçaksavar kullanmaları, yol yapmaları ve güneyde ABD'ye esir düşen Vietnamlı devrimcileri kurtaracak lojistik çalışmalarında bulunmaları için 300.000'i aşkın askeri personel görevlendirmişti. Halk Cumhuriyeti, Güney Afrika'daki ırkçı Apartheid rejimine karşı mücadele eden gerillalara, Afrika'daki Portekiz sömürgelerinde ve Fransız yeni-sömürgelerinde bağımsızlık mücadelesi veren ulusal kurtuluş savaşçılarına ve Siyonist İsrail devletine karşı mücadele veren Filistinli devrimcilere eğitim, silah ve mühimmat sağlıyordu.

³⁷ Daha 1966 senesinde Lin şöyle iddia ediyordu: “Başkan Mao'nun sözleri, eserleri ve devrimci pratiği onun büyük bir proleter deha olduğunu kanıtlamaktadır... Mao'nun her cümlesi hakikattir ve onun tek bir cümlesi bizim kuracağımız on binlerce cümleye bedeldir.” Eşi Ciang Çing'e yazdığı hususi bir mektupta Mao şöyle diyordu: “Yazdığım üç beş kitabın böyle etkileri olacağı aklıma hiç gelmemişti.” Jaap van Ginneken, *“The Rise and Fall of Lin Piao,”* [Lin Biao'nun Yükselişi ve Çöküşü], 1977, sf: 61–63.

Lin'in bir sefer şöyle dediği de bilinmektedir: “Başkan'ın talimatlarını, onları anlasak da anlamasak da her koşulda yerine getirmekle yükümlüyüz” MacFarquhar ve Schoenthals, sf: 98. 1970'teki Merkez Komite Genel Toplantısı'nda Jang Çunçiao'nun, Lin Biao'nun parti programına Mao'nun dehasına dair bir atfın eklenmesine karşı çıkışı için bkz. A.g.e, sf: 328–332.

Çin 1968 senesinde Sovyetlerin Çekoslovakya'ya müdahalesine kesin bir şekilde karşı çıkmış, Sovyet yayılmacılığını sert bir dille eleştirmişti. Bu esnada, kırmızı kitap dünya çapında onlarca dile çevriliyor, milyonlarca baskı yapıyordu. Çin devriminin stratejisi ve taktiği ile Mao Zedong Düşüncesi hızla, kurtuluşa hasret dünya halklarına ulaşıyordu.

1969 senesinde Çin'in kuzey sınırında Sovyet ve Çin orduları arasında çıkan çatışmalar, Sovyet askeri birliklerinin sınırındaki tehditkâr harekâtları ve SSCB'nin Çin'i nükleer silahları ile tehdit etmesini takiben ÇKP önderliği ABD emperyalizmi ile Sovyet sosyal emperyalizminin eşit derecede tehlikeli olduğu yönündeki görüşünü yeniden ele almak durumunda kalmıştı. Mao ve Çu Enlay, yükselişte gördükleri sosyal emperyalizme karşı çöküşte gördükleri batıya daha az mesafeli durulması gerektiğini düşünüyorlardı ama Lin Biao ve bir grup general ve parti önderi bu yeni siyasete şiddetle karşı çıkıyordu.

Mao, kendi kozunu güçlendirme amacıyla 1971 Sonbahar'ında ordu içinde bir teftiş gezisine çıktı. Konumunu ve gücünü yitireceğini anlayan Lin Biao da bunu fırsat bilerek bir darbe girişiminde bulundu. Ancak darbe girişimi başarısız olunca Çin'den kaçmaya çalıştı ve Moğolistan üzerinde bir uçak kazasında yaşamını yitirdi.

Oldukça sarsıcı olarak değerlendirilebilecek “Lin Biao Hadisesi”ni takip eden süreçte, Kültür Devrimi esnasında tasfiye edilen çok sayıda parti önderi ve askeri komutan,³⁸ Çu Enlay'ın da desteğiyle bir kez daha parti saflarına girmeye

³⁸ Bu süreçte partiye geri alınan HKO komutanlarının bir kısmı, özellikle de Genelkurmay Başkanı Yeh Çien-Ying, 1976'da Kültür Devrimi'ne son veren askeri darbeye önderlik etmişlerdi. .

başladı. “İki numaralı kapitalist yolcu” Deng’in politik rehabilitasyonu ve 1973 Martı’nda başkan yardımcısı konumuna getirilişle gerici sürecin tüyü dikilmiş oldu.

Sonraki iki yıl boyunca Deng 10.000 sözcükten oluşan “Parti ve Ulus için Genel Program” adlı ilkelerini uygulamaya koydu. Bu ilkeler kapsamında, tepeden inmeci fabrika idaresi, işçileri daha çok çalışmaya zorlayacak çalışma koşulları, üniversite eğitimini bir uzmanlar eliti yetiştirecek şekilde değiştirmek ve batıdan teknoloji ithal etmek vardı. Özcesi, programın tamamı Kültür Devrimi’nin kazanımlarının yok edilmesinden oluşuyordu.

Dahası, Deng üç dünya teorisini savunuyordu. Bu teoriye göre Çin Halk Cumhuriyeti, batılı emperyalistlerle ve batı yanlısı “üçüncü dünya ülkeleri” ile stratejik bir anlaşmaya varmak suretiyle ekonomik büyüme sürecine hız kazandıracaktı. Deng, Çin’e yönelik Sovyet tehdidine karşı ABD emperyalizmi ile stratejik ittifakların mümkün olduğunu söylüyor; Asya, Afrika ve Latin Amerika’daki devrimci mücadelelere verilen desteğin son bulması gerektiğini savunuyordu.³⁹

Her ne kadar Mao’nun siyasi hattını savunan dört solcu (Jang Çunçiao, Vang Hongven, Yao Venyuan ve Ciang Çing– “dörtler çetesi” diye nitelendirilen ekip)⁴⁰ ÇKP’nin 10. Kongresinde önder mevkilere getirildilerse de rüzgâr artık onların aleyhine esiyordu. Fabrikalarda, halk komün-

³⁹ Bkz. “*Chinese Foreign Policy During the Maoist Era and Its Lessons for Today*,” [Maoist Dönemde Çin’in Dış Politikası ve Günümüz İçin Dersler] sf: 28–31.

⁴⁰ Bu insanlar, ancak Mao’nun ölümünden sonra “Dörtler Çetesi” adıyla nitelendirilmeye başlamışlardı. Bu yüzden biz onlardan “Dörtler” diye bahsedeceğiz.

lerinde ve okullarda Kültür Devrimi'ne saldırılıyordu ve devrimciler savunma halindeydi.

Başkan Çu–En Lay da üretim merkezlerine siyasetin karıştırılması yönündeki Maoist ilkeye karşı sesini yükseltmeye ve Kültür Devrimi'nin, burjuva sisteminin bir ürünü olarak nitelendirerek, ortadan kaldırdığı  niversiteye giriş için sınav dayalı eski sistemin tesis edilmesini sağlamaya yönelik girişimlerde bulunmaya başlamıştı.⁴¹ Fujiyan eyaletinde uzun yıllar eğitimin devrimci dönüşümü için mücadele vermiş olan bir görgü tanığının iddiasına göre, sınav ile  niversiteye giriş sisteminin bir sonucu olarak, 1975'e gelindiğinde  niversite  ğrencilerinin yarısı şehirli parti kadrolarının ve aydınların çocuklarıydı.⁴²

Ama sağcı tasfiye saldırılarına karşı ciddi de bir direniş mevcuttu. Dörtler ve destekçileri ülke çapında bu sürece en kuvvetli şekilde direnenlerdi. 1974 senesinde Pekin'de bir kez daha, devrimci komitelerin Kültür Devrimi'nin en önemli kazanımı olduklarını ve sahiplenilmeleri gerektiğini yazan dazibaolar belirdi.⁴³ Kansu kentindeki bir  elik fabrikasında da işçiler, "işçilerin politik ruhunu seferber etmeksizin, sadece teknik işlere önem vererek hareket eden" yönetime fiziksel bir saldırıda bulunmuşlardı.⁴⁴

⁴¹ Barbara Barnouin ve Yu Changgen, "*Zhou Enlai: A Political Life*" [ u Enlay: Siyasi Yaşamı], 2006, sf: 276–277.

⁴² B. Michael Frolic, "*Mao's People: Sixteen Portraits of Life in Revolutionary China*" [Mao'nun Halkı: Devrimci Çin'de Günlük Yaşamın 16 Yansıması], 1980, sf: 85.

⁴³ Bir dazibao'da, Pekin Belediyesi Devrimci Komitesi'nden 6 temsilci komitenin dört yıldır toplanmamış olduğunu ve orijinal ekipteki 24 işçiden sadece birinin hâlâ komitede olduğunu ilan etmişlerdi. Leijonhufvud, sf:123.

⁴⁴ A.g.e., sf: 116.

1973'e gelindiğinde Mao, partinin ikinci adamı sayılabilecek olan Çu Enlay'a yönelttiği eleştirilerin şiddetini arttırmıştı. Çünkü Çu, Deng ile kol kola vererek "dört modernizasyon" ilkesini savunmaya başlamıştı. Bu, Mao'nun sosyalist ekonomik büyüme için kitlelerin politik inisiyatifini öne çıkarma, kitlelerin üretime doğrudan müdahalelerini teşvik etme, toplumsal adaletsizliğe, revizyonist parti önderliğine ve onların siyasi hattına karşı sınıf mücadelesini kitlelere yaslanarak sürdürme siyaseti ile tersti.⁴⁵

Çu, aynı zamanda ülke çapında sözde "sol aşırılıkları" engelleyebilme amacıyla "Lin Biao'yu ve Konfüçyüs'ü eleştirelim" isimli bir kampanya başlatmıştı. Mao, bunu Kültür Devrimi'ne ve destekçilerine yöneltmiş bir saldırı olarak görüyordu.⁴⁶ 1973-74 senelerinde Dörtler, Lin Biao'nun karşı-devrimci ilan edilmiş parti önderlerinin politik rehabilitasyonunu savunan görüşleri ile Konfüçyüs'ün düzeni muhafaza etme öğretilerini öne çıkaran felsefesi arasında bir ilişki kurmuşlardı ve bunun propagandasını yapıyorlardı.⁴⁷

⁴⁵ 1974 senesinde Mao, sınıf mücadelesi, istikrar, birlik ve ekonomik büyümeye dair üç talimatta bulunmuştu. Deng, bu meselelerden başat olanı ekonomik büyüme olacak şekilde direktifleri çarpıtmaya giriştiğinde ise Mao, esas olanın sınıf mücadelesi olduğunu savunmuştu. İddialara göre Deng, önceliklerin bu şekilde belirlenişine itiraz ederek şu cevabı vermişti: "Her gün her gün sınıf mücadelesinden bahsedecek değiliz ya?" Deng, sınıf mücadelesinin kime ve hangi siyasi programa karşı yürütüldüğünü gayet iyi biliyordu.

⁴⁶ Bamoun ve Yu, "Zhou Enlai", sf:301-303; Bamoun ve Yu, "Chinese Foreign Policy During the Cultural Revolution," [Kültür Devrimi Sürecinde Çin'in Dış Politikası], 1998, sf:35-37. Bu kitapta, 1970'lerin başında Mao ile Çu Enlay arasında baş gösteren siyasi farklılıklar ele alınıyor.

⁴⁷ Barnouin ve Yu, "Zhou Enlai," sf: 301; Han Suyin, "Eldest Son: Zhou Enlai and the Making of Modern China" [Büyük Evlat: Çu Enlay ve

Kötüye gitmekte olan sağlık durumuna karşı, Mao ömrünün son yıllarında dahi, Kültür Devrimi'nin kazanımlarını pekiştirmek ve mücadelenin yeni evresini başlatmak için canla başla çalışıyordu. Dörtler'in partiyi ve hükümeti ele geçireceklerine çok güveni olmasa da, Çin toplumunun geleceğinin bu süreçte belirleneceğini çok iyi biliyor ve bu yüzden de Deng ve Çu'ya karşı Dörtleri destekliyordu. Mao'nun çabaları sonucunda Deng bir kez daha gücünü kaybetmişti, ama kısa sürede yeniden sahneye çıkacaktı.

Mao'nun ölümünün üzerinden bir ay sonra, Eylül 1976'da, Deng'i ve orta-yolcu Hua Guofeng'i destekleyen subaylar bir darbe yaparak Dörtleri⁴⁸ tutuklamış, ÇKP'nin Kültür Devrimi'nin siyasi hedeflerini ve devrimci kazanımlarını sahiplenen kadrolarını tasfiye etmeye başlamışlardı.⁴⁹ Bununla birlikte sosyalizmin amansız tasfiyesi ve

Modern Çin'in Oluşumu, 1898–1976], 1994, sf: 395. 1970'lerin başında Mao, Çu'nun, özellikle de dış politika alanında izlediği siyasi hatta karşıydı. Ama Çu'nun konumundan alınmasına da karşıydı. İddialara göre, Mao, 1973 senesinin Aralık ayında Ciang Qing'in Çu Enlay'a karşı başlatmak istediği “11 Hat Mücadelesi” kampanyasına karşı çıkmıştı. Barnouin ve Yu, sf: 300.

⁴⁸ 1980–81 senelerindeki düzmece mahkemeyi takip eden süreçte Jang, Vang ve Ciang müebbet, Yao ise 20 yıl hapse mahkûm edilmişti.

⁴⁹ 1981 seneli “*China Winter: Workers, Mandarins and the Purge of the Gang of Four*” [Çin'in Kışı: İşçiler, Mandarinler ve Dörtler Çetesinin Tasfiyesi] adlı eserde 1976–77 senelerinde Şanghay'daki Yabancı Diller Enstitüsü'nde görev yapmış olan Edoarda Masi isimli bir İtalyanca öğretmen, darbeye işçiler ve halk milisleri tarafından bir direnişin örgütlendiğinden bahsediyor. Bu tanık 1977 senesinin başında makine parçaları imal eden bir fabrikaya bir ziyaret gerçekleştirdiğinde devrimci komitenin lağvedilmiş olduğunu ve işçilerin üretim puanlarının büyük bir karatahtaya yazılı olduğunu anlatıyor. Sf: 291–92. Yurtdışından takip edilebilen kimi Çinli radyo yayımları da parti yetkililerine kimi şiddet girişimlerinden söz ediyor. “*And Mao Makes Five*” [Mao ile Birlikte Beş Eder], ed. Raymond Lotta, 1978, sf: 49.

“sosyalist” görünümlü yeni bir kapitalizmin inşası hızla başlamıştı. Dongping Han şöyle diyor: “Kültür Devrimi’nin kazanımlarının nihai tasfiyesi, körpe bahar filizlerinin üzerine kırağı çökmesine benziyor.”⁵⁰

Batılı medya Dengci Çin’in hızlı ekonomik büyümesine ve nüfusun sadece %10’undan oluşan bir “yeni orta sınıfın” ortaya çıkışını methededursun, Çin’deki kapitalist yeniden inşanın kekremesi meyvelerini bugün, Çinli işçilerin çokuluslu tekellerin fabrikalarında karşılaştıkları çalışma koşullarında, işsiz, topraksız ve geçimsiz bırakılan, şehir şehir iş arayan 150 milyon köylünün umutsuzluğunda, kırsaldaki sağlık sisteminin çöküşünde, kız çocuklarının öldürülmesi olgusunun yeniden sahneye çıkışında ve ülkenin doğal koşullarındaki kirlilikte görmek mümkün.

⁵⁰ Dongping Han, sf: 157.

Sosyalist Toplumda Sınıflar Mücadelesi ve Yeni Burjuvazinin Ortaya Çıkışı

20. yüzyılın ortalarında, uluslararası komünist harekete hâkim olan genel kanı, kapitalist sınıfın sadece özel mülkiyete doğrudan bağlı olduğu ve bu mülkiyet ilişkilerinin ortadan kaldırılmasının bu sınıfı otomatikman ortadan kaldıracığı yönündeydi. 1936 senesinde Stalin, sanayinin kamulaştırılmasının ve tarımın kolektifleştirilmesinin tamamlandığını, yani SSCB sınırları dâhilinde sömürücü sınıfların artık var olmadığını söylemişse de⁵¹ Mao sınıf mücadelesinin sosyalist toplumda da süreceğini ve kimi noktalarda keskinleşeceğini biliyordu. 1957 senesindeki “*Halk Arasındaki Çelişkilerin Doğru Ele Alınışı Meselesi Üzerine*” adlı yapıtında şöyle diyordu:

“Çin’de mülkiyet ilişkilerinin sosyalist dönüşümü tamamlanmıştır. Ama alaşağı edilmiş olan toprak ağası ve kompra-

⁵¹ “SSCB Anayasa Taslağı Üzerine.” <http://www.marx2mao.com/Stalin/SC36.html>

dor burjuvazi sınıflarının kalıntıları hâlâ aramızda. Hâlâ bir burjuvazi var ve küçük burjuvazinin dönüşüm süreci de henüz başlıyor. Sınıflar mücadelesi kesinlikle sona ermiş değildir. Proletarya ile burjuvazi arasındaki sınıflar mücadelesi, farklı siyasi güçlerin arasındaki sınıflar mücadelesi ve proletarya ile burjuvazinin ideolojik cephedeki sınıflar-arası savaşımı, uzun süreli ve zorlu olduğu gibi kimi dönemlerde son derece keskin bir hal alır. Proletarya da, burjuvazi de dünyayı kendi perspektifi uyarınca değiştirmeye çalışan toplumsal sınıflardır. Bu bağlamda, nihai galibin kapitalizm mi; yoksa sosyalizm mi olacağı sorusunun cevabı hâlâ verilmemiştir.”⁵²

Bu teorik perspektiften yola çıkıldığında, kaçınılmaz olarak, son derece önemli siyasi sonuçlara varılacaktır. Sömürücü sınıfların sosyalist toplumda tamamen ortadan kaldırıldıklarını iddia etmek, sosyalizme yönelik en büyük tehditlerin haricî (kapitalist kuşatma ve saldırganlık) olduğunu iddia etmektir. Ki bu aynı zamanda, toplum-içi çelişkilerin sınıflar arası bir çelişkiden değil, emperyalist tehditten ve vatana ihanetten kaynaklı olduklarını savunmakla aynı anlama gelmektedir. Bu yaklaşıma karşı Mao, sosyalizmin dâhilî sorunlarını ön plana çıkarmış ve bu tehdide karşı başvurulacak siyasi ve ideolojik yöntemleri irdelemiştir.⁵³

⁵² www.marxists.org/reference/archive/mao/selected-works/volume-5, VIII. Bölüm.

⁵³ İçsel çelişkiler, kural olarak, dönüşümün temelidirler. Sosyalist toplum, diyalektiğin bu temel ilkesinden muaf değildir. “Çelişki Üzerine” adlı eserinde Mao şöyle der: “diyalektik materyalizm, bir şeyin gelişimini anlamak için o şeyin diğer şeylerle olan ilişkisi kadar, içsel çelişkilerini de inceler. Bir diğer deyişle, şeylerin gelişim süreçleri, bu şeyler kendi etraflarındaki diğer şeyler ile sürekli bir karşılıklı etkileşim içindelerse de içsel dinamiklerden beslenerek gelişir. Diya-

Başka bir ülkenin ajanı ilan edilmenin elbette çeşitli durumlarda, hapis cezasından idama kadar varan kimi yaptırımları vardır.

Mao'nun analizi, eski sömürücü sınıfların kalıntılarının da ötesinde, sosyalist toplumun bağrında bulunan çelişkilerin yeni burjuva unsurların ortaya çıkmasına hizmet edebilecekleri, yani sosyalist toplumda yeni bir burjuvazinin ortaya çıkabileceği yönündeki çığır açıcı çıkarımın dillendirilebilmesine hizmet etmektedir. Bu anlayış, şurada Çin Devrimi'nden söz etmekte olan William Hinton'ın algı çerçevesini de etkilemiştir:

“Sosyalizmi kapitalizmden komünizme geçiş aşaması (ya da Çin örneğinde yeni demokrasiden sosyalizme, oradan

lektik materyalizme göre iç çelişkiler, ancak iç çelişkilere müdahale ederek başat hal alabilirler. Uygun şartlar verildiğinde bir yumurtadan tavuk çıkabilir. Ama hiçbir koşulda bir taştan tavuk çıkamaz çünkü bu iki nesnenin içsel dinamikleri farklıdır. SW, Cilt 1. 1937, sf: 313–314. www.marxists.org/reference/archive/mao/selected-works/volume-1/index

İçsel çelişkilerin varlığını göz ardı etmek ciddi sıkıntılara yol açar. Sovyetler Birliği deneyimine dair şöyle demektedir Mao: “Sosyalist toplumda çelişkiler var mıdır? Lenin bu sorunu irdelemiş ve olduğuna karar vermiştir. Ama Stalin uzun bir süre bu gerçeği itiraf etmemiştir. Stalin'in yaşamının son dönemlerinde halktan kimselerin toplumu, partiyi ya da hükümeti eleştirme özgürlükleri yoktu. Stalin'in hatası, halk saflarındaki çelişkileri, bizimle düşman arasındaki çelişki ile aynı mahiyette görmesiydi. Bu yüzden partiyi ya da hükümeti eleştirenleri ister istemez düşman olarak görmüş ve pek çok insanı haksız yere suçlamıştır. “Şanghay'daki ÇKP Kadro Toplantısı'nda Yapılan Konuşma,” 20 Mart, 1957. *“The Writings of Mao Zedong: 1949–1976, Volume II: January 1956–December 1957”*[Mao Zedong'un Yazıları: 1949–76, Cilt II: Ocak 1956–Aralık 1957], editörler: John Leung ve Michael Kau, 1992, sf: 465.

da komünizme bir geçiş aşaması) olarak değerlendirmeliyiz. Hal böyle olduğundan, sosyalizmin bağrında da pek çok çelişkinin, bir gecede ya da birkaç yılda ortadan kaldırılmayacak pek çok adaletsizliğin var olacağı gerçeğini asla göz ardı etmemeliyiz. Bu adaletsizlikler eski toplumun yadigârıdır. Vasıflı ve vasıfsız işçinin aldığı ücret farklılığı, kafa ile kol emeği arasındaki ayrım, şehre ve kıra sunulan iktisadi, eğitsel ve kültürel fırsatlar arasındaki dengesizlik bunlara örnek olarak gösterilebilir. Bu farklılıklar, var oldukları sürece imtiyaz, bireycilik, kariyerizm ve burjuva ideolojisinin çeşitli diğer yansımaları da sürekli belirecektir. Nihai olarak kendisini bir kez daha sömürücü sınıfların tahtına oturtacak imtiyazlı bir elit, pekâlâ da bu yollarla ortaya çıkabilir. Böylelikle sosyalizm de barışçıl yollardan kapitalizme geri çevrilebilir.”⁵⁴

Yani, eski toplumun izleri, yeni biçimler olarak sosyalist toplumda da kendilerini bir kez daha var edebilirler. Sosyalist toplumda da karar alma, gelir dağılımı, eğitim, kültür ve bilgiye erişim gibi hususlarda kimi adaletsizlikler kaçınılmaz olarak var olacaklardır.⁵⁵ Bu, sosyalist toplumun içerisinde, hatta özellikle de komünist partisi saflarında gelişmesi muhtemel olan yeni burjuvazinin maddi zeminidir.

Sosyalizmden komünizme geçilebilmesi için, siyasi, iktisadi ve entelektüel kaynaklara erişim konusundaki bu adaletsizlik –yani sınıfsal farklılıklar – asgarî düzeye indirgenmeli ve nihai olarak da ortadan kaldırılmalıdır. Bunun için kitleler, asırlardır süregelen kafa ile kol emeği ayrımını sonsuza dek

⁵⁴ Hinton, sf: 20–21.

⁵⁵ Sosyalist toplumda da var olmayı sürdüren çelişkilerin temelinde “burjuvalaşma hakkının” varlığını sürdürmesi yatmaktadır. Kısıtlanmaması halinde sosyalist güzergâhta seyir yapmayı son derece zorlaştıran bu önemli kavramın daha derinlikli bir ele alınışı için 161. sayfaya bakınız.

tarihten silme şıaryla siyasi mücadeleye katılmalıdırlar. Komünizmin “herkesten yeteneğine göre, herkesin ihtiyacına göre” yönündeki asil hedefine ancak böylelikle varmak mümkündür.

Yeni Burjuvazinin Mensuplarının Ekseriyetle Komünist Partisinin Saflarından Çıkmalarının Sebebi Nedir?

Sosyalist güzergâhta komünizme ilerlemekte olan bir ülkede, iktisadi ve siyasi açıdan olduğu kadar, her açıdan öncü güç komünist partisidir. Ekonomik gelişime, dış politikaya, eğitime, kültüre ve toplumun bir bütün olarak üzerinde ilerleyeceği yola dair gerçekleştirilen tüm belirleyici tartışmalar parti içinde gerçekleştirilir. Bu yüzden yeni oluşan burjuva unsurlar parti saflarına sızıp burada yükselmek için canla başla çalışırlar.

Parti içindeki burjuvazi, eğer denetlenmezse, ülkeyi sosyalist güzergâhtan saptırabilecek siyasi uygulamalar devreye sokabilir. Bu revizyonist politikalar gelir dağılımı ve karar alma mekanizmalarına ve diğer toplumsal kaynaklara erişim hususundaki eşitsizliği pekiştirirler ve bireyci çıkarları teşvik ederek hükümet yetkilileri, idareciler, teknisyenler ve aydınlar gibi kesimlerin imtiyazlı bir elit haline gelmelerinin zeminini oluştururlar.

Dahası, parti içindeki burjuva unsurlar siyasi pasifizmi savunur ve kitlelerin sosyalist toplumun geleceğini belirleme amacıyla seferber edilmelerine yönelik kampanyalara karşı canla başla mücadele ederler. Onlara göre parti içinde ve dışında sınıf mücadelesi ortadan kalkmıştır, esas gündem

ekonomik büyümedir. Bu perspektiften yola çıkarak da devrimci siyasi mücadelenin belirlenen iktisadi hedeflere ulaşılmasını engellediğini iddia ederler.

Bu yüzden parti içindeki burjuvaziyi bir sınıf olarak tanımlayan, onların partinin önder konumlarında bulunuyor oluşları ve devrimci hatta muhalif revizyonist bir siyasi hat oluşturmuş olmalarıdır. Şayet, bu unsurlar kendi aralarında bir birlik sağlayıp ortak bir siyasi program ortaya koyar ve hükümetin, ekonominin, eğitim sisteminin, silahlı kuvvetlerin ve hepsinden önemlisi komünist partisinin saflarına iyice sirayet ederlerse, iktidarı ele geçirip sosyalist görünümlü yeni bir kapitalizmi inşa edebilirler. Bu yüzden, Maoistler parti içinde beliren bu yeni burjuvaziyi “kapitalist yolcular” ifadesi ile nitelerler.⁵⁶

⁵⁶ Teorik dergi “*Study and Criticism*”ın [Araştırma ve Eleştiri] 1976 senesinde çıkan sayısında Deng ve Liu gibi iktidara gelmiş kapitalist yolcuların genel karakteristikleri tartışılıyordu. “Bireysel olarak sermaye sahibi olmayabilirler, eski kapitalistler gibi fabrikaları ve bankaları da olmayabilir... Ama kapitalist üretim ilişkilerini [ve sosyalist toplumdaki eşitsizlikleri-ed.] yeniden var etmeye hizmet eden siyasi hatları bir sınıf olarak burjuvazinin ekonomik ve siyasi özlemleri ile örtüşmektedir.” Yazıda oldukça ileri görüşlü bir iddia da yer alıyor: “şayet bu gibiler partiyi ve devlet mekanizmasını ele geçirirlerse, kamu mülkiyetine dayalı sosyalist toplumun yapısını değiştirecek ve kapitalizmi yeniden inşa edeceklerdir. Bu olduğunda da irili ufaklı kapitalist yolcular kendi aralarında bölünecek ve emekçilerin var etmiş olduğu zenginliği kendi aralarında bölüştüreceklerdir.” Çuang Lan, “*Capitalist Roaders are Representatives of the Capitalist Relations of Production*,” [Kapitalist Yolcular ve Kapitalist Üretim İlişkilerinin Temsilcileri], Lotta, sf: 371–372.

Yine bu dönemde Jang Çunçiao “sosyalist toplumda komünist partisi içindeki kapitalist yolculara karşı mücadeleyi derinlemesine inceleyen” eserlere ihtiyaç olduğunu fark etmişti: “Eğer sosyalist devrimi takip eden evrede bizlere yüklenen görevin niteliğini ve parti içindeki

ÇKP saflarında kapitalist yolcuların belirmesinin kökeni, devrimin yeni demokratik aşamasına dek uzanır. Japon ve ABD emperyalizmine karşı verilen uzun soluklu mücadele süreci boyunca pek çok ulusalcı, ÇKP'yi Çin'in emperyalizmden ve feodalizmden kurtulup bağımsız ve güçlü bir ülke olabilmesi için var olan en etkili araç olarak gördüklerinden parti saflarına koşmuşlardı. Çin bu bakımdan tarihteki tek örnek değildir. 20. yüzyılın ilk yarısında, emperyalizme karşı ulusal kurtuluş mücadelesi veren pek çok siyasi hareket Marksizm'i türlü milliyetçi akımlarla harmanlamıştı.

Çin deneyimini, bahsi geçen bu diğer deneyimlerden ayıransa Mao'nun ulusal kurtuluş mücadelesinin sosyalizme ve komünizme giden yoldaki bir aşamadan ibaret olduğu yönündeki ısrarıydı. Ama ÇKP'ye katılanların pek çoğu kapitalizmin nasıl işlediğini kavramaktan acizdi ve Mao'nun sosyalizmi inşa etme konusundaki kararlılığını paylaşmıyordu.⁵⁷

Mao bu unsurları kazanmak için birlik ve mücadeleye dayalı bir siyaset izlediyse de, güçlü ve zengin bir Çin düşü, bu kadroların çoğu açısından sosyalizme adanmışlıktan önce geliyordu. Burjuva milliyetçiliğinin perspektifinden bakanlar açısından tek kişili işyeri yönetimi, maddi teşvik sistemi ve

kapitalist yolcuların genel yol ve yöntemlerini kavrama hususunda aciz kalırsak, bu meseleyi ele alan sağlam eserler kaleme alma hususunda da aciz kalırız. Bu tarz eserler salt günümüz devrimcilerine değil önümüzdeki kuşaklara da önemli dersler taşıyacaktır." MacFarquhar ve Schoenhals, sf: 433.

⁵⁷ Bu cenahın önde gelen isimlerinden biri, bir dönemin devlet başkanı Liu Şaoçi'ydi. Kendisi, 1950'lerde tarımın kolektifleştirilmesi ve küçük-orta boy işletmelerin kamulaştırılmasına geçilmeden önce yeni demokrasi evresinin uzatılmasını talep ediyordu.

başka ülkelerden teknoloji ithalatı gibi meseleler bir sakınca arz etmiyordu. Başlıca kapitalist yolcu Deng Şiaoping'in şuaları bu insanların genel bakış açısını özetliyor aslında: "Kendinin siyah ya da beyaz olması fark etmez. Yeter ki; fare yalalasın."

SSCB'de Kapitalizmin Yeniden İnşası

Mao'nun sosyalist toplumun doğasına ve kapitalist yeniden inşa tehdidine dair çığır açıcı algısının arkasında, SSCB'deki kapitalist yeniden inşa sürecini dikkatle gözlemlemiş olması yatıyordu. Mao, bu yeniden inşanın bir yerlerde gizlenip de sinsi planlar yapan eski Rus burjuvazisinin fırsattan istifade ederek iktidarı zapt etmesi sonucu gerçekleşmediğinin farkındaydı. Dahası emperyalist işgalle ya da Sovyetler Birliği'ne sızan dış mihraklarla da bir alakası yoktu.

Bunun yerine; Kruşçev, yeni sınıfsal imtiyazlar ve revizyonist bir siyasi hat temelinde kendisini Sovyetler Birliği Komünist Partisi (SBKP) saflarında var eden yeni burjuvazinin önderi olarak bir darbe gerçekleştirmişti. Parti içindeki bu yeni burjuvazi çok dikkat çekmiyordu, bu yüzden de hiçbir engelle karşılaşmaksızın güçlendi ve 1956-57 senelerinde gücü ele geçirdi.

KÜLTÜR DEVRİMİ'NİN PRATİK KAZANIMLARI

Kültür Devrimi'nin sayısı hiç de az olmayan pratik kazanımları, şimdiye değin dünya üzerinde uygulamaya konmuş olan en ileri sosyalist dönüşüm biçimleri olarak ele alınmayı hak etmektedirler.⁵⁸ Aşağıda, eğitim, sağlık, kültür, dış politika, sanayi ve tarım alanlarında uygulamaya konan bu “sosyalist yenilikleri” betimliyoruz. Dahası, ataerkil otoriteye ve kadın-erkek arası eşitsizliğe karşı verilen mücadeleleyi de daha detaylıca irdeliyoruz.

⁵⁸ Sosyalist Çin'in yabancı dostları, o dönem Çin'e gittiklerinde Kültür Devrimi'ne dair, ister istemez, toz-pembe bir izlenim ediniyorlardı. Sözde “Dörtler Çetesi” etrafında kenetlenen solcu güçler “*Peking Review*” [Pekin Günlüğü] ve “*China Reconstructs*” [Çin Yeniden İnşa Ediyor] gibi kimi yayınları ele geçirmişlerdi ve solcuların gücünü ve Kültür Devrimi'nin getirisi olan toplumsal dönüşümlerin genişliğini ve derinliğini biraz abartarak aktarıyorlardı. Kültür Devrimi'ne dair bu hatalı algı, yabancılara örnek işyerleri, mahalleler ve komünler gezdirildiğinde daha da perçinleniyordu.

Yine de, her ne kadar Kültür Devrimi'nin doğurduğu devrimci dönüşüm biçimleri evrenselleşememişlerse ve revizyonistlerin şiddetli direnişi ile karşılaşmışlarsa da son tahlilde esas olan Kültür Devrimi'nin siyasi açıdan son derece gelişkin deneyimlerini kavramak ve sahiplenmektir.

1– Sosyalist Bir Toplumda Üstyapısal Dönüşüm

Kültür Devrimi, her şeyden önce, Çin toplumunun siyasi ve ideolojik üstyapısını dönüşüme uğratmayı amaçlayan bir devrimdi. Sosyalist toplumda, bu üstyapının en önemli unsurlarından biri komünist partisidir. Süreç içerisinde Kültür Devrimi’nin politik manifestosu haline gelen “16 Maddeli Kararname” de, ana hedefin “parti içinde önder konumlarda bulunan ve ülkeyi kapitalist güzergâha çekecek politikalar uygulamaya koyanların” alaşağı edilmesi olduğunu açıkça belirtiyordu.⁵⁹

1967 senesinin Ocak ayında Şanghay’daki emekçi yığınların iktidarı aşağıdan zapt etmesiyle birlikte Kültür Devrimi hız kazanmıştı. Tüm şehirdeki fabrikalarda ve mahallelerde –ve elbette diğer şehirlerde de– devrimci işçiler revizyonist parti kadrolarını görevden alıyor, onların yerine kendi temsilcilerini getiriyorlardı. İşçi kitle örgütlerinin, devrimci parti kadrolarının ve Halk Kurtuluş Ordusu’nun politik kadrolarının temsilcilerinden oluşan devrimci komiteler aracılığı ile milyonlarca insan, ülkenin siyasi ve ekonomik gidişatına dair daha etkili ve doğrudan bir şekilde karar alıyorlardı. Benzer şekilde kırsalda da köylülerin ve taşradaki dükkân ve atölye işçilerinin öz-örgütlülüğüne dayanan dernekler devrimci komitelere dönüştürülüyorlardı.

⁵⁹ *Decision of the Central Committee of the Chinese Communist Party Concerning the Great Proletarian Cultural Revolution,* [ÇKP Merkez Komitesi’nin BPKD’ye İlişkin Kararı], 8. MK’nın 11. Genel Kurulu, 8 Ağustos 1966.

http://www.etext.org/Politics/MIM/classics/mao/cpc/cc_res_11p.html
“16 Maddeli Kararname” bu kitabın sonuna “Ek” olarak konulmuştur.
Bkz. Sayfa 175

Mao ve parti içindeki diğer devrimci güçler tam zamanlı devlet yetkilileri ile işçi ve köylü yığınları arasındaki güç eşitsizliğini ortadan kaldırmak için yeni yöntemler geliştirmekten de geri durmuyorlardı. Üniversiteye ve ziraat meslek okullarına yazılan köylülerin sayısı hızla artıyordu, ama bu da yetersiz görüldüğünden ülke kırsalında “7 Mayıs Kadro Okulları” açılmaya başlandı. Tüm devlet görevlileri ve parti kadroları bu okullardan geçmekle yükümlüydü. Kadrolar, 6 ay ilâ 1 yıl arası değişen bir süre boyunca kol emeğine dayalı işlerde çalışıyor, mütevazı bir yaşam sürüyor ve yoğun bir politik eğitimden geçiyorlardı. Bir kaynağa göre, açılışlarını takip eden sene içerisinde 3 milyondan fazla parti kadrosu bu okullarda eğitim görmüştü.⁶⁰ Kadro okullarının yaygınlığına rağmen genellikle olanaklar yoğun talepleri karşılamıyordu.⁶¹

Kültür Devrimi’nin siyasi hedefleri kadar ideolojik hedefleri de önemliydi: Kitlelerin dünyaya, insanlara ve kendilerine dair algılarını dönüşüme uğratmak. Şöyle diyordu Mao:

“Parti içindeki kapitalist yolculara karşı mücadele başlıca görevdir; ama nihai hedef değildir. Nihai hedef, insanların dünya görüşünü dönüşüme uğratmak ve revizyonizmi ortadan kaldırmaktır... İnsanların dünya görüşleri dönüşüme uğratılamazsa, şu anki Büyük Proleter Kültür Devrimi süreci 2000 kapitalist yolcuğu ortadan kaldırsa dahi bir dahakine 4000 tanesinin ortaya çıkması kaçınılmazdır.”⁶²

⁶⁰ Meisner, sf: 371–372.

⁶¹ Ruth Gamberg, “Red and Expert: ‘Education in the People’s Republic of China,’” [Kızıl ve Uzman: Çin Halk Cumhuriyeti’nde Eğitim] 1977, sf: 233.

⁶² Başkan Mao’nun Arnavutluk Askeri Delegesi ile Ağustos 1967 gerçekleştirdiği konuşmadan alıntıdır. www.marxists.org

Devrimci Kültür

İnsanların yüreklerinden, zihinlerinden ve hayal g  lelerinden doğduğu ve insanlara siyasetin yapamadığı bir şekilde dokunduğu için kültür, mevcut düzeni muhafaza etmek isteyenler için olduğu kadar toplumu dönüşüme uğratmak isteyenler için de son derece kuvvetli bir silahtır. Bu yüzden Kültür Devrimi'nin kitleleri “Dört Eski”yi (*Eski kültür, eski fikirler, eski alışkanlıklar, eski adetler,*) [ ev.] ele tirmeye yönelik  ağınısı ile birlikte, müzik parçalarında, tiyatro oyunlarında, balelerde, resimlerde, kısa hik yelerde ve şiirlerde bir patlama yaşandı. Bu sanats l üretim sosyalizmin inşasına hizmet ediyordu ve Çinli işçilerin ve köylülerin zengin yaşamsal deneyimleri zemininde yükseliyor, insanlığın ortak çıkarlarını övüyordu.

Birkaç yüz milyon yarı-okuryazar i  i ve köylüden oluşan kitleye hitap edilmesi gerektiğinden, sanat dalları arasında görsel sanatlar, özellikle de tiyatro ve sinema,  ne çıkıyordu. Dahası; yazınsal olmayan sanata verilen yeni te vikle birlikte, halk sanatları, özellikle de ulusal azınlıkların bulunduğu bölgelerde, yeniden yaygınlık kazanıyordu.

Kültür Devrimi  ncesi sanatın durumuna, daha da spesifik olarak imparatorluk döneminden kalma, zengin m tedirleri öven operalar ve oyunlar sergileyen Pekin Operası'ndaki gösterilere dair Mao  u yorumu yapmıştı: “Kültür Bakanlığı'nın adını değiştirmek lazım... ‘İmparatorlar, Kralar, Generaller ve Amirler Bakanlığı’ ya da ‘Güzel Suratlar ve Beceriler Bakanlığı.’ Ya da belki de ‘Haric  M myalar’ Bakanlığı en uygunu olacaktır.”

Sosyalist içerikli yeni ürünler ortaya koymak için sanatçılar “8 Modeli  rnek Alan Eserler” üretmeye ba ladılar. Bunlar itina ile yazılan ve sergilenen, çoğu zaman batı ens-

trümanları kullanılan operalar, müzikaller ve balelerdi. Bu eserler Çin Devrimi'nden kesitler anlatıyorlardı ve kahra-manları genellikle, kimi zaman sahne üzerinde gerçek anlamda zincirlerini kıran, devrimci figürlerdi. Bu model eserlerden biri, geniş bir popülerlik kazanan ve evden kaçarak Kızıl Ordu'nun yeni örgütlenen "Kadın Birlikleri"nden birine katılan köle bir kızı anlatan "Kızıl Kadınlar Birliği" idi. Bu devrimci gösterilerin neredeyse tamamında güçlü, öncü ve bağımsız kadın karakterler bulunuyor, bu yolla toplumun alışıldık cinsiyetçi perspektifi sarsılıyordu.

"Model Eser" kavramı çokça tartışılmış bir kavramdır. Kuşkusuz, bir yandan bu sistem sanatsal yaratıcılığa çeşitli şekillerde ket vurmuştur, ama bu model eserler, işçileri ve köylüleri sahneye çıkaran sınıfsal tavırları ile görsel sanatları yepyeni bir güzergâha oturtmuşlardır.⁶³ Kültür Devrimi esnasında Ciangşi Eyaleti'ne bağlı Gao köyünde yaşamakta olan bir Çinli araştırmacı şöyle yazıyor:

"Köylüler, belki de tarihte ilk kez, tiyatro birlikleri örgütlediler ve Pekin'deki 8 modelli eserler ile yerel müziği ve öge-

⁶³ 2001 senesinde Almanya'daki bir serginin programında şöyle yazıyor: "Genel kanı, Kültür Devrimi dönemindeki müziğin tek tip olduğu ve dönem boyunca insanlara sadece aynı '8 model' operaları sergileme izninin verildiği yönündedir. Bu betimleyiş kısmen doğruysa bile, Kültür Devrimi'nin başlangıcından sonraki bir iki senede 18 eser resmi kaynaklarca emsal model olarak sunulmuştu... Çeşitli yorumlarıyla Pekin Operaları'nın gösterileri, yerel operaların türlü türlü adaptasyonları, baleler, senfoniler, konçertolar, oda müzikleri ve koro performansları... Kültür Devrimi'nin müzik menüsündeki daimi unsurlar bunlardı. Müzik ve görsel sanat kolektifleri, Çin tarihinde yaygınlıkla görünen eğilim uyarınca, bu model eserleri türlü türlü şekillerde yorumlamış, türlü biçimlere sokmuşlardı." *"Rethinking Cultural Revolution Culture,"* [Kültür Devrimi'nin Kültürel Ürünlerini Yeniden Değerlendirmek], www.sino.uni.heidelberg.de/conf/propaganda/musik.

leri harmanlayarak oyunlar sergilemeye başladılar. Köylüler bunu salt eğlenme amacıyla yapmıyorlardı ama. Metinleri çalışarak okuma becerilerini de geliştiriyorlardı ve hatta oyun metinleri ile okuma-yazma öğrenenleri bile olmuştur. Üstelik takımlar kuruyor ve komşu köylerle spor müsabakaları düzenliyorlar. Bu faaliyetler; köylülere, tanışmak, iletişim kurmak, hatta eskiden mümkün olmayacak şekilde gönül ilişkileri kurmak için olanak tanıyor. Yine bu faaliyetler sayesinde bir disiplin ve örgütlülük hissiyatına kavuştukları açık. Toplantılar ve iletişim biçimleri alışıldık aşiret-içi sohbetler ile karşılaştırılamayacak bir seviyeye varmış duruma gelmiştir. Bu tarihte daha önce hiç olmamıştı. Kültür Devrimi'nden bu yana da, bir daha hiç olmadı.”⁶⁴

Şehir kökenli profesyonel sanatçılar da birlikler kurarak kırsalda gezinmeye, ülkelerinin kadınlarını ve erkeklerini daha evvelden hayal bile edemeyecekleri kadar yakından tanımaya başlamışlardı. Bir kadın, ünlü bir ulusal tiyatrodan oyunlar sergilemiş olan oyuncu annesi ile babasının madenlere, fabrikalara ve köylere gerçekleştirdikleri yolculukları şöyle anlatıyor:

“Annemle babamın sıradan insanlara duydukları inanç ve kendilerini işçi sınıfının güvenine layık devrimci sanatçılara dönüştürebilme amacıyla verdikleri samimi uğraşı güzel hislerle anımsıyorum... Sosyalist sanatçının yükümlülüğü

⁶⁴ Mobo Gao, “*Debating the Cultural Revolution: Do We Only Know What We Believe?*” [Kültür Devrimi’ni Tartışmak: Sadece İnanıldığımızı mı Biliyoruz?], “*Critical Asian Studies*,” [Eleştirel Asya Araştırmaları] Sayı: 34, No. 3, 2002, sf: 427–428. Köydeki kültürel faaliyetlere ve spor etkinliklerine dair daha fazla bilgi için: bkz. “*Gao Village*,” [Gao Köyü], sf: 162–164.

kendisini halka kabul ettirmektir. Çünkü halkın onayı olmaksızın, sanatçının sahneye çıkıp da halka halkı anlatması mümkün değildir.”⁶⁵

Güzel sanatlar alanında, 1972–75 seneleri arasında Çin’de ulus ölçeğinde dört büyük sergi gerçekleştirilmişti.

Pekin’deki sergiye 8 milyona yakın insan katılmıştı, sanatsal bir etkinliğe böylesi kitlesel bir katılım Kültür Devrimi öncesinde düşünülemezdi bile. Sergilenen yapıtların %65’i, Çin’in dört bir yanındaki işçilerin, köylülerin ve diğer amatörlerin eserleriydi. Oldukça geniş kapsamlı olan sergide, yağlıboya tablolar, suluboya resimler, heykeller, resimli öyküler, karakalem çalışmaları ve elişi kâğıdı düzenlemeleri görmek mümkündü.⁶⁶

Kültür Devrimi ile resmi ve gayri–resmi çeşitli gazetecilik biçimleri ortaya çıkmıştı. Çin çapında dolaşımda olan 542 resmi dergi ve 182 gazete vardı. Sırf Pekin’de 900 olmak üzere “lao baişing”⁶⁷ tarafından çıkarılan 10,000 gayri resmi yayın mevcuttu.⁶⁸ Sokakları, fabrikaları ve okulları kuşatan dazibaolar ise burjuvazinin sosyalist topluma dair “devletin denetiminde olan ve sürekli baskı altında tutulan bir basın” algısının bir anti–tezi gibilerdi. Bu afişler, milyonların daha evvelden benzeri görülmemiş şekilde kendilerini ifade edebilmelerini ve tartışmalar yürütebilmelerini sağlıyorlardı.

⁶⁵ “Some of Us; Chinese Women Growing Up in the Mao Era,” [Aramızdan Kimileri: Mao Döneminde Büyüyen Çinli Kadınlar], editörler: Xueping Zhong, Wang Zheng ve Bai Di, 2001, sf: 80.

⁶⁶ Mobo Gao, “Debating the Cultural Revolution” [Kültür Devrimi’ni Tartışmak], sf: 429

⁶⁷ Çince “yüz eski soy ismi” manasına gelir. “Sıradan halk” anlamında kullanılır [çev.]

⁶⁸ A.g.e., sf: 428.

Batılı kaynaklar, Kültür Devrimi sürecindeki “Dört Eski”ye kar şı mücadeleyi resmederken genellikle eski kitapları yakan, eski ibadethaneleri ve tarihi anıtları yıkan kızıl muhafız fotoğraflarına başvurur. Kimi şehirlerde böyle vakalar yaşanmışsa da devlet müdahale ederek kültürel anıtları tahribattan korumak için çaba göstermiştir.⁶⁹ Kültür Devrimi esnasında  anghay’da yaşamış olan bir kadın, mahallesindeki kütüphanede batıdan çeşitli eserlerin olduğundan söz etmektedir. O dönemde basılan kitapların, siyasi bağlamı tanıtan ve yazarın görüşlerini ele alan kısa  ns zleri bulunuyordu. Feodal dönemden kalan edebî eserler de, insanlar eski toplumu  ğrenebilsinler diye raflarda duruyorlardı.⁷⁰

Kültür Devrimi sürecinde Tibet’teki Budist manastırlarının yakıldığı yönünde de bir yanılğı bulunmaktadır. Unutulan ise bu manastırların başındaki rahiplerin, bölgedeki toprak ağaları ile birlikte, uzun yıllar boyunca toprağa bağlı milyonlarca serfi sömürmüş oluşlarıdır. Manastırlardaki ikonaları, meditasyon çarklarını, insan derisinden yapılma davulları ve diğer zulüm simgelerini yok edenler de eski düzende serf olmuş olan bu insanlardı. Dahası, Kültür Devrimi’nin sonraki aşamalarında kimi manastırlar ibadethane olarak hizmet verebilsinler ya da acı geçmişin objelerinin sergilendiği müzeler olabilsinler diye restore edilmişlerdi.

Kültür Devrimi esnasında *Homo Erectus* türünün alt kategorileri olan Lantian İnsanı ile Pekin İnsanı’na (600,000–400,000 yıl öncesinden) ve antik hanedanlardan kalma bronz, seramik gibi türlü kalıntılara dair önemli bulgular

⁶⁹ 1967 Mayıs’ında  KP Merkez Komitesi, tarih  sanat eserlerinin, anıtların ve yerlerin korunması çağrısında bulunan bir bildirge yayınlamıştı. A.g.e. sf: 426

⁷⁰ Zhang Zhen, “*Some of Us*,” [Aramızdan Kimileri], sf: 171.

edinilmişti.⁷¹ Yabancı ziyaretçilere Pekin yakınlarında keşfedilen Ming tapınakları gibi tarihi eserler gezdirilirken, onlara halkın alın teri ile yapılan bu muhteşem sanat eserlerinin tadını artık nihayet halkın çıkaracağı söyleniyordu.

Eğitim: “Kızıl ve Uzman”

Devrim öncesi Çin’de eğitim, feodal toprak ağaları ile büyük kapitalistlerin devletine bir avuç “âlim” ve memur yetiştirme ocağından başka bir şey değildi. Bu “âlimlerin” uzattıkları tımakları, hiçbir şekilde kol emeğine iştirak etmeyeceklerinin simgesi kabul ediliyordu. Bu çarpık sistemin bir sonucu olarak, 1949 senesine gelindiğinde kırsal bölgelerin %95’inde, halkın %85’i okuma yazma bilmiyordu.

Kızıl Ordu, Japon emperyalizmine ve Çan Kay Şek’in önderliğindeki Kuomintang’a karşı başarı ile mücadele verirken, öncelikli gündemlerinden biri de kurtarılmış bölgelerde okuma-yazma eğitimi veren okullar açmak olmuştı. Dahası, 1950’ler boyunca kırsalın çeşitli yerlerinde kitlesel okuma kursları açılmıştı. Ama yine de, sınıflarda görülen eğitim, eski düzenin yöntemleri ile yetiştirilen öğretmenlerin verdiği eski eğitimdi. Bu sistem uyarınca mutlak otorite öğretmendi; o tahtaya bir şeyler karaladığında öğrenciler bunu defterlerine geçirir ve ezberlerlerdi. Yükseköğretimde, 1958’e gelindiğinde bile akademisyenlerin %90’ı eski düzen tarafından eğitilmiş ya da batıda eğitim görmüşlerdi.⁷²

⁷¹ 1975 senesinde bu bulguların kimileri, ait oldukları köleciler ya da feodal toplum yapısına dair notlarla birlikte Washington ve Kansas’taki kimi salonlarda sergilenmişlerdi.

⁷² Ruth Gamberg, “*Red and Expert: Education in the People’s Republic of China*,” [Kızıl ve Uzman: Çin Halk Cumhuriyeti’nde Eğitim] 1977, sf: 230.

1960'ların başında güçlenen revizyonistlerin eğitim meselesine dair uygulamaya koydukları siyasi hat, fabrika amirlerini, teknik uzmanları ve devlet görevlilerini güçlendirerek ülkeyi modernize etmeyi amaçlıyordu; ancak idarecilerin ve uzmanların siyasi perspektifleri pek önemsenmiyordu. Yani iyi eğitilmiş bir uzmanlar çekirdeği oluşturma hedefi, milyonlarca işçi ve köylünün bilgi seviyesini arttırma ve becerilerini geliştirmelerini sağlama ülküsünün önüne geçmişti. Bir yandan da, burjuva-feodal eğitim sisteminin önemli unsurları hâlâ muhafaza ediliyordu. Bunlardan başlıca olanı, kimin bir sonraki eğitim seviyesine geçip kimin geçemeyeceğini belirleyen sınav sistemiydi. Doğal olarak, bu işçilerin ve köylülerin çocuklarının eğitime erişimini engelliyordu. Mali kaynaklar, yeni şehirli elitin yetiştirileceği bir avuç “prestijli okul” a akıyordu.

Kırlık bölgelerde ise eğitim sürekli bir bütçe yetersizliği içindeydi ve yükseköğrenimini tamamlamayı başarabilen az sayıdaki köylünün, mezuniyet sonrasında kendi memleketine döndüğü nadir görülen bir olaydı.⁷³ Öğrenciler halka hizmet etmek için değil, şöhret kazanmak ve yüksek mevkilere ulaşmak için iyi notlar almaya teşvik ediliyorlardı.⁷⁴

Bu betimlenenin tersine, Kültür Devrimi'nin eğitim alanındaki ana hedefi “kızıl ve uzman” mezunların verilme-

⁷³ Şandong'daki bir ilçede, 1953-65 yılları arasında liseden mezun olan 1600 öğrencinin çok ufak bir kısmı köyüne dönmüştü. Üniversiteye girmeyi başaranlardan ise dönen olmamıştı. Dongping Han, sf:28-29.

⁷⁴ Öğretmenin sınavlarda şaşırtıcı sorular sormak ve “ani saldırılara” başvurmak suretiyle öğrencilere korku salması, feodal eğitim sisteminin olduğu kadar, revizyonist eğitim sisteminin de en çarpık yanlarından biriydi.

siydi. Öğrencilerin, halkın yakıcı sorunlarına çözümler getirebilecek bilgiler edinmeleri bekleniyordu. İkinci hedef, eğitimi işçilerin ve köylülerin çocuklarının erişebilecekleri bir hale getirmektir. Üçüncü olarak da ilkokul ve ortaokul mezunlarının yaşamları boyunca öğrenimlerini sürdürebilmeleri için kitlesel ve daimî bir eğitim sisteminin geliştirilmesi zorunlu görülüyordu. Ama son ve belki de en önemli hedef, siyasi eğitimin derinleştirilmesi ve yaygınlaştırılmasıydı. Kültür Devrimi boyunca ülkedeki genel kanı, bir öğrencinin önce halka hizmet etme perspektifine sahip olması, sonra da bu hedefe layık olabilmesini sağlayacak bilgileri ve becerileri edinmek için canla başla çalışması gerektiği yönündeydi.

Kültür Devrimi süreci boyunca, nüfusun %80'inin bulunduğu kırsalda eğitim hızla yaygınlaştı. Şehirlerde ilkokul öğrenimine hemen hemen herkes ulaşabildiğinden, kırsala 5 yıllık bir temel eğitimin getirilmesi birincil hedef olarak belirlenmiş, devletin eğitim bütçesinin kırsaldaki eğitime ayrılan kısmı arttırılmıştı. Bunun bir sonucu olarak, 1966 senesinde 116 milyon insan ilkokula kaydolurken, 1976'da bu rakam 150 milyona çıkmıştı. Eğitimli köylüler “yalınayak öğretmenler” görevini üstlenerek, bizzat köylüler tarafından inşa edilen okullarda eğitim veriyorlardı.⁷⁵ Yeni ortaokulların inşa edilmesiyle, ya da ilkokullara eklenmesiyle, ortaokula kaydolan öğrencilerin sayısı da 15 milyondan 58 milyona yükselmişti.⁷⁶ Bu okulların pek çoğunda işçi ve köylü der-

⁷⁵ Mobo Gao, “*Gao Village*,” [Gao Köyü] sf: 103–107, 159–161. Yoksul bir köylü ailesinin oğlu olan yazar kendi köyünde 1969–73 yılları arasında öğretmenlik yapmıştı. Daha sonra da Şiamen Üniversitesi'nde öğrenim hayatını tamamlamıştı.

⁷⁶ Meisner, sf: 362.

neklerinin temsilcileri okula girerek öğrencilere ve öğretmenlere pratik tavsiyelerde bulunuyorlardı.⁷⁷

Çin nüfusunun %6'sını teşkil eden azınlık ulusların ikamet ettikleri ücra bölgelerde de eğitim sisteminin geliştirilmesi için yoğun çabalar sarf ediliyordu. Ama eğitim sisteminin yeniden inşası oldukça çetin koşullarda geliyordu. Öyle ki 1950'lere gelindiğinde bile, okulların ve öğretmen okullarının bazı bölgelerde sıfırdan inşa edilmeleri gerekiyordu. Neticede, 1970'lere gelindiğinde gençliğin geniş bir kesimi eğitime kayıtlıydı. Öğrenciler okullarında, normal ders programının yanı sıra, yerli diller, müzik ve el becerileri öğrenebiliyorlardı. Bir yandan da, nüfusun %94'ünü teşkil eden Han ulusuna mensup öğrencilerin bulunduğu okullarda azınlık ulusların kültürleri öğretiliyordu. Bu yolla Han şovenizminin engellenmesi amaçlanıyordu.⁷⁸

Amerikalı akademisyenlerden oluşan “Halktan Yana Asyalı Araştırmacılar Komitesi” (HYAAK), 1971 senesinde gerçekleştirdiği Çin seyahatinde Pekin, Şanghay, Kansu ve Hsi-An kentlerindeki okulları gezmişti.⁷⁹ Pekin'deki bir ilkokula giden komite, öğrencilerin başarıyla tamamlamaları gereken beş temel dersin olduğunu görmüştü: Çince, matematik, siyaset, beden eğitimi ve kültür-sanat. Gözlemcilerin

⁷⁷ Dongping Han, sf: 107–112. Yazarın, Kültür Devrimi'nin 800.000 nüfuslu Şandong Eyaleti'nde gerçekleştirdiği eğitsel dönüşümlere dair bir araştırması da mevcuttur.

⁷⁸ Gamberg, sf.: 51–55.

⁷⁹ Yabancı delegeler, genellikle sıradan okullara değil, eğitim alanındaki devrimci dönüşümlerin en ileri seviyede uygulamaya kondukları “emsal okullara” gönderiliyorlardı; ama bu okullardaki eğitim metodu ve genel eğitsel yapı ülke çapında okullarda gerçekleşmekte olan değişiklikleri açıkça yansıtıyordu.

anlattıklarına göre, dersler ezbere dayanmıyor, öğrenciler sorular sormaya teşvik ediliyor ve hep birlikte çeşitli sorunlara çözümler üretiyorlardı. Beden eğitimi derslerinde ise “kazanma” olgusu öne çıkmıyordu ve öğrenciler daha ufak yaştan “önce arkadaşlık, sonra rekabet” şiarını özüm-süyorlardı. Derslerinde başarısız olan öğrencilere, öğretmenleri ve arkadaşları destek oluyordu. Her öğrenciye öğrenme hakkı tanınıyordu; tek gereken, potansiyellerinin açığa çıkarılabilmesiydi.

Özellikle ilkokul öğrencileri, kadın ya da erkek; azınlık uluslara ya da Han milliyetine mensup; işçi, köylü ya da asker, çeşitli kahramanların ilham verici hikâyelerini öğreniyorlardı. İlkokulla ortaokulun aynı binayı paylaştığı bir eğitim kurumuna dair HYAAK şu gözlemde bulunuyor:

“6. Sınıf öğrencilerinin ‘Vergi Avlusu’nu okuduklarını gördüğümüzde çok şaşırmıştık. Zira bu yeni bir metindi, Kültür Devrimi esnasında basılmıştı ve eski düzeni betimleyen makalelerden oluşuyordu. Dahası, 4. sınıf öğrencilerinin öğretmenleri ile emperyalizmi tartışmalarına şahit olduk. Günürü konusu, ABD emperyalizminin neden Asya halklarının ve tüm dünya halklarının baş düşmanı olduğuydu. Öğretmen Kore Savaşı’nı ve ABD’nin son yirmi yıllık saldırgan politikalarını anlatıyordu.”⁸⁰

Bir yandan bilgi birikimlerini arttıran çocuklar, üretici pratik faaliyetlerden kopmamak için okul atölyelerinde de çalışıyorlardı. Örneğin, kimi okullarda yaşça daha büyük çocuklar pres makineleri ve elektroliz cihazlarıyla yağ filt-

⁸⁰ “China! Inside the People’s Republic,” [Çin! Halk Cumhuriyeti’nin İçinde], Halktan Yana Asyalı Araştırmacılar Komitesi (HYAAK), 1972, sf:203.

releri üretiyorlardı. Öğretmenler, okulları gezmeye gelenlere öğrencilerin kitaplardan öğrendiklerini pratikte sınamalarının onlara öğrenimlerinde yardımcı olacağını anlatıyorlardı.⁸¹

Kültür Devrimi ile birlikte esmeye başlayan değişim rüzgârlarından ders kitapları da nasibini almıştı. Farklı yerelliklerdeki eğitimciler, yerel koşulları ve sorunları ele alan ders kitapları çıkarma girişimlerinde bulunuyorlardı. Örneğin Nanking kentinin öğrencileri, yakın zamanda inşası tamamlanmış olan Nanking-Yangtze Köprüsü'nün adının geçtiği kitaplar kullanıyorlardı. Okullar profesyonel idareciler tarafından değil, öğretmenlerden, öğrencilerden, mahalle sakinlerinden, işçi propaganda birliklerinin ve HKO'nun mensuplarından müteşekkil devrimci komiteler tarafından idare ediliyorlardı.⁸²

Kültür Devrimi'nden evvel, ilkokulu bitiren öğrencilerin ortaokula devam edebilmeleri için bir eleme sınavından geçmeleri gerekiyordu. Sayıları bir avuç olan elit okullar, en yüksek puanlı öğrencileri alıyorlardı ve bunların çoğu emekçi ailelerinin çocukları değildi. Emekçi kökenli çocukların eğitim hayatını daha başından sekteye uğratan bu sistem, Kültür Devrimi ile birlikte ortadan kaldırıldı. Tüm çocuklar ortaokul öğrenimi hakkına sahipti ve her ortaokulda farklı toplumsal gruplara mensup ailelerden gelen öğrenciler bulunabiliyordu.

HYAAK üyesi Amerikalı araştırmacıların ziyaret ettikleri ortaokullarda görülen dersler de ilkokuldakilere benziyordu: Çin dili ve edebiyatı, matematik, temel ziraat ve sanayi

⁸¹ Nanking'deki bir ilkokulda bu tarz faaliyetlerde bulunan öğrencilerin detaylı bir betimi için: Bkz. Gamberg, sf: 92-97.

⁸² A.g.e.sf: 77-78.

bilgisi,⁸³ beden eğitimi ve askeri eğitim, devrimci kültür-sanat, tarih, coğrafya ve Mao Zedong Düşüncesi'nin ve Marksizm-Leninizm'in incelendiği siyaset dersleri. Ki İngilizce ve Çince derslerinde ele alınan makalelerin de çoğu siyasi gelişmelere dairdi.⁸⁴

Öğrencinin bireysel gelişimi sınavlarla olduğu kadar, öğretmen değerlendirmeleri, öğrenci değerlendirmeleri ve öğrencinin kendisine dair öz-değerlendirmeleri aracılığı ile takip ediliyordu.⁸⁵ Dahası, Pekin'deki çoğu okulda öğrenciler, senede bir ay boyunca okul civarındaki bir fabrikada ya da okulun atölyesinde çalışıyor; bir ay da tarlalardaki tarım birliklerine gönderiliyorlardı. Bu dönemlerde öğrenciler icraat etmekte oldukları işe ilişkin bilimsel kitaplar okuyup tartışıyorlardı.⁸⁶

Eğitim ve çalışma hayatında bireysel ve kolektif yaratıcılığın teşviki ön plandaydı. Her öğrencinin farklı becerileri olduğu anlayışla karşılanıyordu; ama yaratıcılık olgusu salt bireysel yönüyle ele alınmıyordu. Gerçek yaratıcılık, çok sayıda insanın bir amaç uğruna ortaklaştırılmış zekâsının ve iş birliğinin bir ürünü olarak görülüyordu.

Bu eğitim öğretim metotları meyvelerini hızla vermişlerdi. Sosyalist toplumun inşa sürecine katkıda bulunacak gençler

⁸³ Şandong'a bağlı bir bölge olan Jimo'daki okullarda fizik kitapları, termodinamiğe ve manyetik alanlara dair teorik bilgilerin yanı sıra, bu teorilerin dizel motorlar, elektrik motorları ve su pompaları gibi alanlardaki pratik karşılıklarına dair de bilgiler de içeriyorlardı. Dongping Han, sf:114.

⁸⁴ Kültür Devrimi esnasındaki eğitim müfredatları için: bkz. Gamberg, sf: 131-38; HYAAK, sf: 211; ve Dongping Han, sf: 112-114.

⁸⁵ Gamberg, sf: 147-153.

⁸⁶ HYAAK, sf: 212.

yetişiyordu artık. 1970 senesinde Pekin'deki bir ortaokuldan mezun olan öğrencilerin %60'ı fabrikalara, %30'u ise tarlalara çalışmaya gitmişti. Geriye kalanlardan %10'a yakını orduya katılmış, ufak bir bölümü ise üniversitelere ve teknik enstitülere yazılmıştı.

Ülkeye hâkim olan siyasi kargaşa ortamı sebebiyle Kùltür Devrimi'nin ilk yıllarında üniversitelerde dersler verilemiyordu. Çünkü öğrenciler, okullarında ya da ülkenin başka yerlerinde tam zamanlı olarak politik mücadeleye katılıyorlardı. Yükseköğrenim kurumları yeniden açıldığında, ilk olarak sınava dayalı giriş sistemi rafa kaldırılmıştı. Bunun yerine, üniversiteye alınan öğrenciler, en az iki yıllık pratik deneyime sahip genç işçiler, köylüler ve askerler arasından seçildiler. Her mahallenin, bölgenin, şehrin, fabrikanın ve komünün bir aday kotası vardı. Üniversite kabul komiteleri, geniş çaplı ve detaylı mülakatlar üzerinden nihai kararlarını veriyorlardı.

1970 senesinin Haziran ayında Pekin'deki Çinghua Üniversitesi yeniden açıldığında öğrencilerin %45'i fabrikalardan, %40'ı kırsal komünlerden, %15'i ise HKO'dandı. Bu muhteşem bir yenilikti; zira Kùltür Devrimi'nden evvel öğrencilerin %60'ı emekçi kökenden gelmiyordu. Devrimci süreçteki beklenti, bu “işçi-köylü-asker öğrencilerin” ötekilerden daha olgun, daha adanmış olacakları ve Çin toplumunun yakıcı sorunlarına dair daha sağlam bir kavrayışla hareket edecekleri yönündeydi.

Liseyi tamamlayamamış öğrenciler içinse Pekin Üniversitesi 6 aylık bir kurs sunuyordu. İsteyenler, bunu tamamladıktan sonra üniversitedeki programa normal şekilde kaydolabiliyorlardı.⁸⁷

⁸⁷ Gamberg, sf: 67.

Yeni sosyalist üniversitelerde öğrenim süresi iki ya da üç seneye düşürülmüştü. Üniversitenin üç fakültesi vardı: sanat, pozitif bilimler ve filoloji. Eklenen yeni derslerle zenginleştirilmiş olan eğitim müfredatına siyasi eğitim ve tartışmalar da nakış nakış işlenmişti. Devrimciler açısından üniversiteyi siyasetin tahakkümünde tutmak son derece önemliydi; çünkü Çin toplumunun en eğitilmiş kesimini teşkil edecek insanların yeni bir burjuva-aydın zümresine dönüşmelerini engellemek gerekiyordu.

Eğitim metotları da radikal bir dönüşüm sürecinden geçiyordu. Bir öğretmenin dediğine göre, “şırınga ile eğitim” sona ermişti ve artık “öğrencilerin beynine sanki şırıngayla kendi bilgilerimizi aktarıyormuşuz gibi gerçekleşen eğitimin devri kapanmıştı.” Bunun yerini, bireysel ve kolektif ölçekte gerçekleştirilen araştırmalarla geniş katılımlı kitle tartışmalarının daima diri tutulduğu bir sınıf ortamı almıştı. Sürece tanıklık etmiş bir öğrenci, kitap okumanın önemini kabul ediyor, sonra da teori ile pratik arasındaki ilişkiye dair şöyle söylüyordu: “Bizim açımızdan en önemli şey kendi adımıza düşünebilmek, kendi fikirlerimize sahip olabilmek. Yoksa teorilerin pratik ile olan bağlarını ve gerçek hayattaki karşılıklarını bilemeyiz ve karşılaştığımız sorunların üstesinden gelemeyiz.”⁸⁸

Tıpkı ortaokullarda olduğu üzere, üniversitelerde de dersler ile kol emeğine dayalı üretim faaliyetleri harmanlanıyordu. Pekin Üniversitesi, organik kimya ve biyokimya öğrencilerinin ilaçlarla deneyler yapabildikleri laboratuvarlara ve kullanılacak bu ilaçları üretebildikleri bir ispençiyari fabrikasına sahipti. Fabrikada Pekin'deki diğer fabrikalardan

⁸⁸ A.g.e. sf: 140-141.

gelen işçilerin yazılabilecekleri iki ila üç haftalık kurs programları da vardı. 1971’de Çin’i ziyaret eden William Hinton döndüğünde şöyle yazıyordu:

“Kimi mühendislik okulları fiilen lağvedilmiş ve yakınlarındaki fabrikalar ile birleştirilmiş durumda. Bu sayede öğrenciler, öğretmenler, mühendisler, teknik ressamlar ve teknisyenler ‘kentsel üretim komünü’ şeklinde nitelendirilebileceğimiz bu oluşumun içerisinde farklı farklı görevler alıyor, üretiyor, öğreniyor ve yaratıyorlar. Bunun sonucunda da yeni üretim, öğretim ve öğrenim komünleri oluşturabilecek eğitim-üretim ekipleri oluşuyor. Tıpkı kırsal komünlerdeki gibi, ileri işçilere ve mühendislere üretim hususunda, öğretmenlere kendi ihtisas alanlarında gösterilen itibar gösteriliyor. Bunlar da ister istemez yarı-zamanlı öğretmenlere dönüşmüş durumdalar.”⁸⁹

Kimi teknik enstitüler şehirlerden bütünüyle taşınmışlardı. Örneğin maden mühendisliği ve jeoloji fakülteleri maden ocaklarının bulunduğu bölgelere aktarılmışlardı. Böylelikle, öğrencilere teori ile pratiği birleştirebilecekleri, madencilerden öğrenebilecekleri ve onlara teorik bilgiler taşıyabilecekleri bir ortam sunuluyordu.⁹⁰

Kültür Devrimi ile birlikte üniversite idaresi metotlarında da bir yenileşme başladı. Öğrencilerin toplumsal üretimden tecrit edilmediklerinden ve halkın ihtiyaçlarına ters düşen bilgiler edinmediklerinden emin olmak için, işçiler ve HKO üyeleri üniversitelere atanıyordu. Öğrenciler de işçiler, askerler, akademisyenler ve profesyonel eğitimcilerle birlikte üniversitenin idaresinden sorumlu olan devrimci komitede yer alıyorlardı.⁹¹

⁸⁹ “*Turning Point in China*,” [Çin’de Dönüm Noktası] sf: 99–100.

⁹⁰ HYAAK, sf: 147.

⁹¹ A.g.e. sf: 224–227

Bir diğerk mühim mesele de, öğretmenlerin ve akademisyenlerin siyasi bilinci ve dünya görüşüydü. Ders verirken aktardıklarının içeriğini ve bu aktarım yöntemini sorgulamaya itiliyor, öğrencilerin eleştirilerini dinlemeye, bazen de kabul etmeye mecbur bırakılıyorlardı. Şanghay'daki bir öğretmen okulundaki eğitimciler, sahip oldukları vakti eşit zaman dilimlerine bölüyor, eğitime ve araştırmaya olduğu kadar, kırdada ya da fabrikada kol emeğine dayalı üretici faaliyetlere de vakit ayırıyorlardı. Öğretmen okulu öğrencileri eğitimlerinin ikinci senesinde, pedagojik eğitim kapsamında ortaöğrenim kurumlarında en az 8 haftalık bir süre ile çalışmak zorundaydılar. Öğretmen adayları mezun olduklarında daha deneyimli bir öğretmenin yanında bir süre çıraklık yapıyorlardı. Böylelikle daha deneyimli ve işinin ehli bir öğretmenler kuşağı yetiştiriliyordu.⁹²

Öğrenimini yeni tamamlamış öğretmenler kadar, geleneksel eğitim sisteminden bunalmış deneyimli eğitimciler de bu süreçte duygularını ve düşüncelerini dile getirme fırsatı bulmuşlardı. Kültür Devrimi sürecinde farklı farklı illerde basılan, eğitimin devrimci dönüşümüne dair tartışmaların kitaplaştırıldığı dızinelerce cildi incelediğimizde, eski eğitim yöntemlerine en şiddetli eleştirileri yükseltenlerin de, mevcut sistemi sürekli daha iyiye dönüştürme talebini yükseltenlerin de öğretmenler olduğunu görüyoruz.⁹³

Kültür Devrimi sürecinde eğitim salt okullarla sınırlı değildi; çünkü eğitim, genel olarak, kişinin kültürel seviyesini, teknik yeterliliğini ve siyasi bilincini bir ömür boyu geliştirme süreci olarak değerlendiriliyordu. Kültür Devrimi sürecindeki kitlesel eğitim uygulamalarına dair Kanadalı bir gözlemci şunları anlatıyor:

⁹² Gamberg, sf.: 236–240.

⁹³ Dongping Han, sf: 117–119.

“İşyerlerinde ve mahallelerde, belli başlı bir toplumsal grubun acil sorunlarına çözümler getirmeye çalışan ve siyasi meseleleri irdeleyen araştırma grupları mevcut. Boş-zaman kursları, ‘yarı zaman iş/ yarı-zaman eğitim kursları’, iletişim ve radyo kursları olduğu gibi; ‘genel kültür’ ve teknik beceri dersleri verilen tam zamanlı işçi ve köylü üniversiteleri de var.”

Bahsi geçen gözlemci, ziyaret ettiği kimi fabrikaların ve komünlerin kendilerine ait kütüphanelerinin olduğunu ve Şanghay’daki ileri işçilerin Marksist felsefeyi derinlemesine incelediklerini, iş ortamında karşılaştıkları sorunları ve çalışma birimlerinde beliren siyasi sıkıntıları bu ilkeler ışığında çözüme kavuşturduklarını da ekliyor.⁹⁴

1970’lerin başında, parti kadrosu olan eğitimciler arasında Kültür Devrimi’nin getirdiği yeni eğitim sisteminin muhafazası meselesi üzerinden keskin bir görüş ayrılığı baş gösterdi.⁹⁵ 1975 senesinde çıkan “Eski Fikirlerden Kopmak” adlı filmde, birbirine zıt bu iki çizgi son derece kapsamlı şekilde resmedilmiş. Filmdeki ilk tartışma, açılacak yeni ziraat okulunun kırdan mı kentte mi olacağına dair. Bu tartışmayı eğitimsiz köylülerin ve işçilerin okula alınıp alınamayacağına, sınava tabi tutulup tutulmamalarının gerekliliğine dair bir dizi diğer tartışma takip ediyor. Filmdeki öğrenci karakterler bilimsel bilgiyi üretimsel beceriler ve siyasi bilinçle birleştiren bir müfredat taleplerini ve “kızıl ve uzman” olarak mezun olduktan sonra fabrika-

⁹⁴ Gamberg, sf: 271–282.

⁹⁵ Çu Enlay, sınava dayalı eski üniversiteye giriş sisteminin uygulamaya konması için çabalarına daha 1972 senesinde başlamıştı. Barnouin ve Hu, “*Zhou Enlai: A Political Life*,” [Çu Enlay: Siyasi Yaşamı] 2006, sf: 277.

larda ve komünlerde halka hizmet etme özlemlerini dile getiriyorlar.⁹⁶

Mao'nun ölümünü ve devrimcilerin tasfiyesini takip eden süreçte eski uygulamaların ön plana çıkarılmalarıyla birlikte, bu sosyalist eğitim politikalarının etkisi hızla azaldı. 1977 senesinde “Ulusal Yükseköğrenim Sınavı” yeniden uygulamaya kondu. Bir araştırmacının aktardığına göre, sınavların ve müfredatların standartlaştırılmasına yönelik vurgu ve bu vurgu uyarınca ortaya konan pratikler, 1980'lerin başında kimi eyaletlerde okulu terk eden öğrenci oranının %80'e yükselmesine yol açmıştı.⁹⁷ Yine bu yıllarda, çok sayıda ilk ve ortaokul “standartları yükseltme” bahanesiyle kapatılmıştı.⁹⁸

Kolektif Değerler ve Enternasyonalizm

Kültür Devrimi süreci boyunca Çin halkı her alanda bireysel çıkarları geri plana atmaya ve kolektif çıkarları sahiplenmeye teşvik ediliyordu. Kahramanlığı, fedakârlığı ve halka bağlılığı ile öne çıkan bir asker olan Lei Feng'in hikâyesinin yanı sıra, “Üç Güzel Hikâye”⁹⁹ adıyla bilinen öyküler Çin halkının ahlaki ve siyasi eğitiminin önemli unsurlarını

⁹⁶ “*Breaking With Old Ideas*,” [Eski Fikirlerden Kopmak] filmine şu adresten ulaşılabilir:

[www.archive.org/details/Breaking_With_Old_Ideas]

⁹⁷ Jing Ling, “*Education in Post-Mao China*,” [Mao Sonrası Çin’de Eğitim], 1993, sf: xiii, 27.

⁹⁸ Sırf 1980 senesinde 23.700 ortaöğrenim kurumu kapatılmış, 14 milyon öğrenci okulsuz kalmıştı. Mobo Gao, “*Gao Village*,” [Gao Köyü], sf: 114. Şandong’a bağlı Jimo beldesinde 1977 senesinde 89 lise varken, 1987’ye gelindiğinde bu sayı sadece 8’di. Dongping Han, sf:166.

⁹⁹ Bunlar, başkalarına yardım etmek uğruna yaşamını yitirenlere adanan öykülerdi. Bu öykülerden biri 1930’larda Kızıl Ordu askerlerinin te-

teşkil ediyorlardı. “Halka Hizmet Edelim” şiarı, basit bir slogandan çok daha öteydi; çünkü halkın geniş kesimlerinin yüreğini tam anlamıyla saran bir ilkeydi. Kültür Devrimi esnasında işçiler teşvik primlerini reddediyor; öğrenciler imtiyazlı kariyerlerin peşinde koşmaktansa eğitim hayatlarını işçilerin ve köylülerin günlük yaşamları ile birleştiriyor; doktorlar şehirleri bırakıp kırlara, köylülerle ilgilenmeye gidiyorlardı.

Çeşitli kaynaklardan beslenen yoğun siyasi araştırma süreçleri, fabrikalarda, tarlalarda, okullarda ve askeri karargâhlarda sürmekte olan günlük yaşamın önemli bir parçasını teşkil ediyorlardı. Batılı medyanın yaygın şekilde gösterdiği üzere, kitle gösterilerinde on binlerin, sanki Kitâb-ı Mukaddes’mişçesine göğe yükselttikleri Kızıl Kitap geniş çapta okunuyordu. Öyle ki ilk olarak Halk Kurtuluş Ordusu için derlenen “Başkan Mao’dan Seçme Sözler” adlı eser, son yarımda belki de yüz milyonlarca insana Marksizm–Leninizm’i ve Mao Zedong düşüncesini öğretmiştir. 312 sayfalık bu cep kitabı, Mao’nun sosyalizme, komünizme, halk ordusuna, yığın hattına, araştırmaya, okumaya, kültüre ve sanata dair görüşlerini belirttiği seçme sözlerinden oluşuyordu. Dahası, Mao’nun seçme eserleri sadece bir sene içerisinde 86 milyon basılmıştı. Marks, Engels ve Lenin’in eserlerinin derinlemesine incelenmesiyle de kitleler bilimsel sosyalizmi daha sağlam bir şekilde kavrayabiliyorlardı.

davisini gerçekleştirebilmek için dağlarda yaşamını yitiren Kanadalı doktor Norman Bethune’u anlatmaktadır. “Halka Hizmet Edelim” hikâyesi orduda kömürcülük yapan bir genci anlatırken, “Dağları Ortadan Kaldıran Ahmak İhtiyar,” kazma–kürek ile evinin önündeki iki dağı ortadan kaldıran ihtiyar bir adamı anlatıyor. Mao, sürekli olarak Çin halkına emperyalizm ve feodalizm dağlarını ortadan kaldırması çağrısında bulunurken bu hikâyeye atıfta bulunuyordu.

Kültür Devrimi'nin önemli özelliklerinden biri de dünyanın diğer ülkelerinin halklarının vermekte oldukları mücadelelere verilen destek ve duyulan yakınlıktı. '68 Paris olaylarıyla dayanışmaya dönük yürüyüşlerin yanı sıra, Martin Luther King suikastını takiben, Amerika'nın siyahi halkıyla ve direnen Vietnam halkıyla dayanışma amaçlı pek çok kitlesel eylem düzenlenmişti. Vietnam direnişine dair eylemlerde Ho Şi Minh ile Mao'nun yan yana durduğu resimler sıkça görülebiliyordu. Bir araştırmacının dediğine göre: "Amerika'ya Karşı Bir Direniş Sergile ve Vietnam Halkının Yanında Ol" şiarı Çin toplumunun her hücresine nüfuz etmişti.¹⁰⁰

Kültür Devrimi esnasında Çin'i ziyaret edenler, Çinli işçilerin ve köylülerin yaptıkları işin dünya devrimine hizmet ettiğinin bilincinde olduklarını gördükçe şaşırıyorlardı. Kızıl Bayrak Nakış Fabrikası'nda çalışan kıdemli bir kadın işçi şöyle diyordu: "Biz işimizi iyi yapmakla yükümlüyük. Biz kurtulmuş olabiliriz ama dünyadaki tüm kadınların kurtuluşu henüz gerçekleşmiş değil. Onların kurtuluşu için de çalışmalıyız."¹⁰¹

1971 senesinde Nanking'i ziyaret eden HYAAK delegasyonu üyeleri, Afrikalı işçilere dair şöyle bir müsamere izlediklerinden bahsediyorlar:

"Çinli çocuklar, koyu kahverengi kazaklar ve pantolonlar giymiş, yüzlerini kahverengiye boyamışlardı ve flütler ve

¹⁰⁰ Peter Lowe, "The Vietnam War," [Vietnam Savaşı] 1998, Chen Jian, "China and the Vietnam Wars," [Vietnam Savaşı ve Çin] bölümü sf: 167.

¹⁰¹ Janet Goldwasser ve Stuart Dowty, "Huan-Ying: Workers' China", [Huang Ying: İşçilerin Çin'i] 1975, sf: 144.

tamtamlar ile müzik yapıyorlardı. Bir plantasyonda sömürülen işçileri anlatıyordu sergiledikleri oyun. Toprak sahibi, işçileri sürekli dövüyordu ve bir gün bir tanesi bu sebepten ölüyordu. Diğerleri öfkeyle ayaklanıyor ve toprak sahibini kovuyorlardı. Bu tür gösterilerle ezilen halkların direngen ruhu sürekli olarak akıllara ve yüreklere kazınıyordu... Sonradan öğrendik ki Tanzanyalı bir görsel sanat ekibi evvelden Çin'i ziyaret etmiş ve kimi yerlerde oyunlar sergilemiş. Çinli dansçılar onların ritimlerini ve danslarını öğrenmiş, bunlara halk nezdinde popülerlik kazandırmışlardı. Buradan yola çıkarak, her kültür ekibi kendi Afrika temalı gösterisini oluşturmuştu.”¹⁰²

Kültür Devrimi devlet düzeyinde de enternasyonalist hislerin alevlenmesini sağlamıştı ve ÇKP, “sosyalizme barışçıl yoldan geçiş” tezini savunan ve dünyanın pek çok yerindeki devrimci hareketlerden yardımını esirgeyen Sovyet revizyonistlere yönelttiği eleştirilerin şiddetini arttırmıştı. Çinli komünistler, SSCB'nin 1968'deki Çekoslovakya'yı işgal harekâtına şiddetle karşı çıkmışlardı. Süregitmekte olan bu polemiklerin ve ÇKP saflarındaki revizyonistleri teşhir etmek ve ortadan kaldırmak için verilen çetin mücadelenin bir sonucu olarak, dünyanın dört bir yanındaki genç devrimciler, ülkelerindeki devrimci mücadeleye alenen ket vurmaya başlamış olan Sovyetik partileri terk etmeye başlamışlardı.¹⁰³

Hindistan, Filipinler ve Türkiye gibi ülkelerde Marksizm–Leninizm, Mao Zedong Düşüncesi'nin ilkeleri ışığında halk savaşı stratejisini sahiplenen ve kitlesel mücadeleyi yeni

¹⁰² HYAAK, sf: 251.

¹⁰³ Bu gelişmelerin daha derinlemesine bir irdelenişi için: bkz. “*Chinese Foreign Policy During the Maoist Era and its Lessons for Today*,” [Maoist Çin'in Dış Politikası ve Günümüz için Dersler].

bir boyuta taşıyan yeni komünist partiler kurulmuştu. Emperyalizmin kalesi olan ABD’de de çeşitli Maoist örgütlenmeler kurulmuştu ve 1975’te ABD Devrimci Komünist Partisi adını alacak olan Devrimci Birlik grubu bunlardan biriydi.

2– Kadınların Kurtuluşu

Kültür Devrimi sürecinde kadınlar da ciddi toplumsal kazanımlar elde etmişlerdi. Örneğin, yüksek ücretli işlere erişebiliyor ve siyasi mücadelede önder konumlara gelebiliyorlardı. Sürece faal olarak katılan kadınlar, seslerini yükselterek kadını aşağı bir varlık olarak gören eski algıyı temelden sarsıyor; Çin’deki ataerkil baskının kaynağı olan Konfüçyüsçü bakış açısını yerle yeksan ediyorlardı. Ama kadınların kurtuluş mücadelesinde ne kadar yol kat edildiğini anlamak için, ilkin kurtuluş öncesi Çin’e bir bakmamız gerekiyor.

Çin toplumunda ciddi bir etkisi olan Konfüçyüsçü öğretilere göre erkekler saygı görmeli; kadınlarsa hor görülmeliydi. Dahası, kadınların hiçbir ekonomik ya da siyasi hakkı yoktu ve en varlıklı ailelerden gelen bir avuç kişinin haricinde, kadınlar hiçbir şekilde eğitim görmüyorlardı. Kadın, toplumsal yaşamın her alanında eşine, babasına, kardeşlerine ve kayınlarına tabi idi. Son derece vahşi bir gelenek olan “ayakların bağlanması,”¹⁰⁴ kadınları erkeklere

¹⁰⁴ Buna göre genç kızların ayakları ufak yaştan sımsıkı bağlanıyordu ve kadınlar üretici faaliyetlere katılamayacak şekilde sakat kalıyorlardı. Bu şekilde sakat bırakılan ayakların ortalama boyutu 7 santimetreydi [çev.].

iktisadi açıdan bağımlı kılan uygulamalardan yalnızca birisiydi. Genç kızların zorla evlendirilmeleri, kadına yönelik aile içi şiddet ve toprak ağalarının köylü kadınlara tecavüzü alışıldık olaylardı. Eski bir Çin atasözü kadınlara verilen değeri çok açık şekilde yansıtıyor: “Evlenilen kadın, satın alınan bir at gibidir. İster binersin, ister kırbaçlarsın.” Özetle, köylü kadınlar, kölelerin köleleriydi.

Çin Devrimi’nin 1949 senesindeki zaferi, Çinli kadınlar için yeni bir devrin başlangıcı olmuştu. 1950’lerin başındaki toprak reformu kampanyalarında Kadın Dernekleri,¹⁰⁵ köylü kadınları gördükleri kötü muameleye karşı başkaldırmaya ve öfkelerini dillendirmeye çağırıyorlardı. On milyonlarca kadın, ilk kez toprak sahibi oluyor, ev işlerini bırakıp çalışma yaşamına katılıyordu. Açılan okul sayısındaki artışla birlikte, kadınlar arasındaki okuma yazma oranı da hızla yükselmeye başlamıştı. Bir yandan da, kentlerde ve köylük bölgelerde fuhuş kısa sürede ortadan kaldırılmıştı. Artık, kadını aşağı gören eski fikirlere karşı sosyalist eşitlik ilkeleri yükseltili-

¹⁰⁵ ÇKP, daha 1922 senesinde, devrimci siyasi faaliyete katılmak isteyen kadınları örgütleyecek ve onlara önderlik edecek bir kadın kolu kurmuştu. Kızıl Ordu, örgütsüz bir köye girdiğinde ilk iş olarak bir Kadın Derneği kuruyordu. 1930’larda ve 40’larda kurtarılmış bölgelerde faaliyet yürüten Kadın Dernekleri, kadınların dokuma, dikiş, ayakkabı yapımı ya da hemşirelik gibi işlerde çalışarak ya da silahlı gerilla birliklerine katılarak devrime hizmet etmelerini sağlıyorlardı. Bu dernekler siyasi araştırma grupları oluşturuyor, kadına karşı şiddete, çocuk gelinlere ve zorunlu evliliklere karşı ev ev mücadele veriyor ve kadınların boşanma hakkının uygulanması için çalışıyorlardı. “*Women in China*,” [Çin’de Kadınlar] ed. Marilyn Young, 1973, sf: 73–87, 190–191. “Fanshen,” Adli eserinde, William Hinton 1940’ların sonlarında hâlâ Kuomintang egemenliğinde bulunan Şanksi eyaletine bağlı Long Bov köyünde Kadın Dernekleri’nin gizli faaliyetlerini detaylıca betimliyor. Sf: 157–160.

yordu. Bir kadın şöyle anımsıyor geçmişteki durumu: “Sanki sadece ayaklarımız değil, zihinlerimiz de bağlıydı.”¹⁰⁶

Halk Cumhuriyeti’nin 1950’de uygulamaya koyduğu medeni kanunla birlikte, zorunlu evlilikler, reşit olmayan kızların evlendirilmesi, başlık parası ve ev-içi şiddet gibi uygulamalar yasaklanıyor ve kadınlara boşanma hakkı tanınıyordu. Erkek köylüler bu kanuna direndiklerinden 1953 senesinde ÇKP, Medeni Kanun’un her yerde en etkin şekilde uygulamaya konabilmesi için kitlesel bir kampanya başlatmıştı ve ileri işçiler, köylüler ve parti kadroları köylere akın etmişlerdi. Yine de, ataerkil ilişkilerin kemikleşmiş olduğu kırsalda kadınlar açısından elde edilen kazanımlar oldukça sınırlıydı. Örneğin, gelini için yüklü miktarda başlık parası ödeyen bir aile, doğal olarak, boşanmayı isteyen gelinin işini epey zorlaştırabiliyordu.

1958–59 senelerindeki Büyük İleri Atılım ile birlikte, milyonlarca kadın evden çıkıp işgücüne katılmıştı. Çocuk sahibi kadınların da sanayi ve tarımda çalışabilmeleri için halk komünleri kreşler açıyordu. Yerel Kadın Dernekleri’nin de teşviki ile işgücüne katılan kadınların sayısı arttıkça, daha fazla sayıda kadın çalışma ekiplerinde yetkili konumlara geliyordu. Partiye katılanların da sayısında hızlı bir artış başlamıştı.

Kurtuluşu takip eden on senede, kadınlar açısından eşsiz kazanımlar elde edilmişti. Bu, ülkedeki sosyalist dönüşüm sürecinin bir sonucuydu. Yine tam bu zamanlarda, ÇKP’nin algısı, kadın–erkek eşitliğini nihai olarak sağlamanın yegâne yolunun kadınların tamamının işgücüne katılması olduğu yönündeydi. Ama bu yaklaşım, aile içerisinde ataerkil ilişkilerin

¹⁰⁶ Goldwasser ve Dowty, sf: 140.

sürebileceği ve sosyalist toplumda da varlığını koruyan kadın-erkek arası ekonomik eşitsizliğin çözülmesi gerektiği gerçeklerini göz ardı ediyordu. Sanayi kollarında istihdam edilen kadınların çoğu tekstil ya da “sokak sanayi” (ufak dükkânlarda çalışmak) gibi, devlete ait fabrikalarda çalışan erkek işçilerin-kine nazaran daha düşük ücretlerin ödendiği kollarda çalışıyorlardı. Tarımdaki çalışma sistemine göre, en yüksek ücretler –çoğu erkek olan– inşaat işçilerinin ve traktör sürücülerinindi. Kadınlar genellikle erkeklerle aynı miktarda “çalışma puanı” elde edemiyorlardı ve ücretler bu puanlar üzerinden belirlendiğinden kadınların aldıkları ücret erkeklerinkinden düşük oluyordu.

Daha da önemlisi, eski toplumun temel yapıtaşlarından biri olan geleneksel Çin aile modeli, özellikle geri ilişkilerin tamamıyla yok edilemedikleri Çin kırsalında pek çok yönüyle hâlâ varlığını sürdürüyordu. Örneğin, ev işleri ile hâlâ kadınlar ilgileniyordu. Bu yüzden, sosyalist bir toplumun mensupları olmalarına rağmen, Çinli kadınlar, kapitalist ülkelerdeki emekçi kadınlar gibi “çifte vardiya” çalışıyorlardı. Bir yandan gün boyu üretime katılıyor; öte yandan yemek pişiriyor, temizlik yapıyor, alışverişe çıkıyor, dikiş dikiyor ve o dönemin Çin’inde son derece masraflı ve zahmetli bir iş olan çocuk bakımıyla ilgileniyorlardı. Pek çok kadın, ev işlerinin sorumluluğunu taşıdığı için siyasi yaşama katılmaktan geri duruyordu. Bu yüzden de kadınlar işyerlerinde, mahallelerde ve toplumun genelinde önder konumlara gelemiyorlardı.¹⁰⁷

¹⁰⁷ Bu meseleler Sung Çing Ling (Madam Sun Yat-sen) tarafından 1972 senesinde kaleme alınan ve *Peking Review* dergisinde çıkan bir makaleyi takiben ön plana çıkmışlardı. Makalenin bir kısmını şuradan okumak mümkün: Ruth Sidel, “*Women and Childcare in China*,” [Çin’de Kadınlar ve Çocuk Bakımı], 1972, sf:184.

1960'ların ortalarında, ideolojinin önemine vurgu yapan Kültür Devrimi'nin eşitlikçi rüzgârlarının sertçe esmeye başlamaları ile birlikte, erkek egemen toplum yapısı ülkenin pek çok yanında bir kez daha sarsılmaya başlamıştı.¹⁰⁸ Kültür Devrimi'nin ilk dalgalanmaları kadınları, özellikle de genç kadınları, önceden eşi benzeri görülmemiş bir şekilde siyasi hayata sürükleyecekti.

“Ailelerinin tahakkümünden kurtulan genç kadınlar, Kızıl Muhafızların saflarında yer alıyor ve ülkeyi boydan boya geziyorlardı. Tıpkı erkek yoldaşları gibi; ebeveynlerini, öğretmenleri ve yetkilileri sorgulamaya ve eleştirmeye teşvik ediyorlardı. Tarih boyunca, Çin'deki genç kadınlar, böylesi bir coşku ve özgüven ile toplumsal yaşama katılmamışlardı.”¹⁰⁹

Resmi politikalar, bu genç kadınların faaliyetlerini destekliyordu. Mao'nun kadın sorununa dair sarf ettiği, “Göğün yarısını kadınlar taşımaktadır” ve “Vakit değişti; bugün kadın erkek ile eşittir. O halde, erkek yoldaşların yapabildiği her şeyi kadın yoldaşlar da yapabilirler” lafları dilden dile dolaşıyordu.

Genç kadınlar, “*funu*” (kadın) değil, “*çingçian*” (genç) sıfatıyla tanımlandıklarından, cinsiyetleri faaliyetlerine engel olmuyordu.

¹⁰⁸ Yine de, Kültür Devrimi'nin temel belgelerinden biri kabul edilen “16 Maddeli Karamame”de kadın ile erkek arasında tam bir eşitliğin sağlanmasına dair bir ifadenin yer almıyor oluşu ilginçtir. Karamamede yer alan “dört eskiyi eleştirme çağrısı,” feodal ve burjuva ideolojileri, adetleri, alışkanlıkları ve normları mücadelenin hedef tahtasına oturtma çağrısında bulunuyor; ama ataerkil ideoloji konusunda bir fikir belirtmiyordu.

¹⁰⁹ Emily Honig ve Gail Hershatter, “*Personal Voices: Chinese Women in the 1980s*,” [Kişisel Anlatılar: 1980'lerde Çinli Kadınlar], 1988. Sf: 4

Şanghay'ı terk ederek Çongming Adası'nda bulunan bir kolektif çiftliğe çalışmaya giden eğitilmiş bir “çingçian” şöyle anlatıyor:

“Genç kadınlar olarak, devrime olan adanmışlığımız hususunda cinsiyetimizin bizlere engel olduğunu kesinlikle düşünmüyoruz. Sekiz çiftliğin bulunduğu şu adada bile çok sayıda kadın önder yetişmiştir. Bu kadın yoldaşlar, kadınların aşağı olduğuna kesinlikle inanmıyorlar ve eski toplumun kendilerine dayattığı ‘eş’ ve ‘anne’ gibi rollere bürünme yükümlülüğünden özgürler... Çalışma performansımızın erkeklerinkini geçmesinin bizi kadınsılığımızdan koparacağı yönünde bir endişemiz de kesinlikle yok. Kadın ve erkekler eğitim çalışmalarında ve toplantılarda bir araya geldikleri zaman Marksist teoriyi tamamen eşit bir zemin üzerinde tartışıyoruz, ayrımcılığa uğramıyoruz.”¹¹⁰

Kültür Devrimi'nin coşkusu, 1967 senesiyle birlikte işçi sınıfına ulaştığında, Şanghay'da işgücünün üçte birini teşkil eden kadın işçiler fabrikalardaki baskıcı uygulamalara karşı örgütlendiler ve sağcı idarecilerin ve parti yetkililerinin görevlerinden alınmalarını sağladılar. Kadın işçiler hızla önder konumlara yükseliyorlardı. Örneğin, Şanghay Devrimci Komitesi'nin başkan yardımcısı, Vang Şiujen isimli 32 yaşındaki bir kadın tekstil işçisiydi.

Pek çok işyerinde, en zorlu ve güç görevleri üstlenmeleri planlanan “Demir Kadın Birlikleri” oluşturuluyordu. Petrol rafinerilerinde çalışma, yüksek gerilim hatlarının tamiri ve köprü inşaatı gibi, eskiden sadece erkeklere mahsus görülen işlerde çalışan bu kadınlar, basında öne çıkıyorlardı ve bütün

¹¹⁰ Wang Zhen, “Some of Us,” [Aramızdan Kimileri], sf: 50

ülkenin gündemini sarsıyorlardı.¹¹¹ Ağır sanayide çalışan, milislere ve HKO'ya katılan, teknisyenlik eğitimi alan ve fabrikalarda önder konumlara gelen kadınların sayısı hızla artıyordu.¹¹² Doktorların ve kırsaldaki “yalınayak doktorların” da yarısı kadındı.

Kızlar da, tıpkı erkekler gibi, ortaokulda askeri eğitim alıyorlardı ve mezun olanların arasında halk milislerine katılanların sayısı oldukça fazlaydı. Bir gözlemci şöyle diyor: “Bu genç erkekler ve kadınlar askeri eğitimin yanı sıra, altyapı çalışmalarına, kültürel ve fiziksel etkinliklere dair eğitim görüyorlar... Eğitimleri pratik ve disiplinli olduğu gibi gençlere bir takım ruhu, aidiyet hissi ve disiplin kazandırıyor.”¹¹³

Çocuk bakımına dair, özellikle şehirlerde, kimi yenilikler pratiğe geçiriliyordu. Bazı fabrikalarda çocuklar için kreşler vardı ve neredeyse her ilçede, 2 ay-4 yaş arası çocuklara bakan 24 saat açık devlet kreşleri mevcuttu. Bu kreşlerin niteliğini de Amerikalı bir ziyaretçinin şu anlatısı aracılığı ile biraz daha iyi anlamak mümkün: “ziyaret ettiğim kreşteki görevliler bana çocukların ‘oyunlar, resimler ve hikâyelerle birbirlerini sevmeyi, birbirlerine sahip çıkmayı ve yardımcı

¹¹¹ 1980'lerdeki kapitalist geri-dönüşüm sürecinde Çin basını Demir Kadınlardan “kadınsallıktan mahrum, evde kalmaya mahkûm ve çirkin ‘erkek Fatma’lar” ifadeleri ile söz ediyordu. Marilyn Young, “*Chicken Little in China*,” başlıklı makale, “*Promissory Notes: Women in the Transition to Socialism*,” [Umut Vaat Eden Makaleler: Sosyalizme Geçiş Sürecinde Kadınlar], Ed. Kruks, Rapp ve Young, 1989, sf:241

¹¹² Phyllis Andors, “*The Unfinished Liberation of Chinese Women: 1949-1980*,” [Çinli Kadınların Tamamlanamayan Kurtuluş Mücadelesi], 1983, sf: 110-135.

¹¹³ Mobo Gao, “*Gao Village*,” [Gao Köyü], sf: 167.

olmayı öğrendiklerini' anlattılar.”¹¹⁴ Dahası, fabrikalarda kantinler ve yemekhaneler bulunuyordu; bu da kadınları yemek pişirme ve bulaşık işlerinden azat ediyordu. Çocuk bakımının ve diğer ev işlerinin toplumsallaştırılması, kadınların işgücüne katılımını arttırdığı gibi; siyasi yaşama katılmalarına ve önder roller üstlenmelerine de yardımcı oluyordu.

Doğum kontrol kampanyaları ile bedava ya da ucuz doğum kontrol ağıtları halka dağıtılıyordu ve gençlerin geç yaşta evlenmeleri ve –tercihen iki çocuktan oluşan– ufak aileler oluşturmaları teşvik ediliyordu. Bunun tek amacı, Çin'deki nüfus artışını denetlemek değil, aynı zamanda kadınları siyasi yaşama katılabilecek şekilde özgür kılmaktı.

Her ne kadar, kimi kurumlar devrimci komitelerdeki kadın oranını asgarî %30'a çekme hedefini kendilerine koymuşlardıysa da¹¹⁵ çoğu bölgede bu hedefe ulaşamıyordu.¹¹⁶ Bu, kısmen erkeklerin direnişinden ötürüydü. Özellikle kırsal bölgelerdeki kimi erkek kadrolar, kadınların eğitilmelerinin ve partiye katılmalarının gereksiz olacağını, çünkü neticede, evlendikleri zaman ister istemez parti saflarından kopacak–

¹¹⁴ Sidel, sf: 92, 109–126. Ayrıca: bkz. Goldwasser ve Dowty, sf: 163.

¹¹⁵ Bir emsal komünde toplam parti kadrolarının ve devrimci komite üyelerinin %35'ini kadınlar teşkil ediyorlardı. “*County Women Criticize Lin–Confucius Slanders of Women*,” [Eyaletlerdeki Kadınlar Lin Biaocu ve Konfüçyüsçü Kadın Karştı Karalamaları Eleştiriyorlar], “*New China News Agency*,” [Yeni Çin Haber Ajansı], 6 Mart 1974. Ziyaretçiler, şehirlerdeki Devrimci komitelerdeki kadın üye oranının kırlardakinden daha yüksek olduğunu aktarıyorlar.

¹¹⁶ Goldwasser ve Dowty, sf: 171. Ele aldıkları fabrikalarda, toplam işgücünün % 12'si ile % 67'si civarında olan, kadınların Devrimci komitedeki temsil oranının % 4 ile % 18 arasında değiştiğini saptıyorlar.

larını söylüyorlardı.¹¹⁷ Ama kadın ve erkek kadroların ortak olarak paylaştıkları yaklaşımlar da vardı; örneğin, önderlik konusunda belirleyici olanın cinsiyet değil siyasi bilinç seviyesi ve deneyim olduğu düşünülüyordu. Çoğu siyasi yaşama yakın zamanda katılmış olan kadınların, bu alanlarda erkeklere yeni yeni yetişmeye başlamış olmaları da bu kanıyı perçinliyordu.¹¹⁸

Önderliğin daha yüksek kademelerindeyse kadınların temsili çok daha düşüktü. 1956, 1969 ve 1973 senelerinde gerçekleştirilen parti kongrelerinde ÇKP Merkez Komitesi'ndeki kadınların oranı sırasıyla %4, %10 ve %13'tü.¹¹⁹

Kırsalda Kadınların Durumu

Ülkenin kırlık bölgelerinde ataerkil fikirler ve âdetler şehirdekine kıyasla çok daha kuvvetliydi. Bu, kısmen de olsa, erkeklerin aile reisliği görevini üstlendikleri geniş aile modelinin kırsalda hâlâ varlığını koruyor olmasındandı. Şehirde ikamet eden evli çiftler kendilerine ait bir ev düzeni oluşturma olanağına sahiplerdi; ama köyde evlenen genç bir kadın, çoğu zaman eşinin ailesinin yanına taşınıyordu. Aileler hâlâ, eve ekmek getireceklerini düşündükleri erkek çocuklarına daha fazla önem veriyorlardı. Bir yandan da kırsaldaki erkekler, kadın-erkek eşitliğini sağlamaya yönelik uygulamalara direniyorlardı. Bu da ev ortamında, kadınların özgüvenini ve önderlik becerilerini

¹¹⁷ Andors, sf: 131, ve Kay Ann Johnson, "Women, the Family and Peasant Revolution in China," [Çin Kırsalında Devrim, Kadınlar ve Aile] 1983, sf: 190.

¹¹⁸ Goldwasser ve Dowty, sf: 173.

¹¹⁹ A.g.e., sf: 177.

zedeleleyen boğucu bir siyasi ortamın oluşmasına sebep oluyordu.¹²⁰

Dahası, üretici güçlerin az gelişmişliği de kırsaldaki kadınların gelişimlerine ket vuruyordu. Çocuk bakımı için sunulan hizmetler şehirdekine oranla sınırlıydı ve çocuk bakım işlerini genelde anneanne-babanne türü akrabalar üstleniyorlardı. Emekli maaşı olan köylülerin sayısı şehirlerdeki işçilere nazaran az olduğundan, köylüler, ihtiyarladıklarında kendilerine bakabilecek erkek evlatlar tercih ediyorlardı. Elbette, ev işleri de şehirdekine nazaran çok daha ağırdı.

Kültür Devrimi bu sorunsalı siyasi ve maddi düzlemlerde ele alıyordu. Yeni traktörler, gübre çeşitleri ve gıda işlem fabrikaları tarıma yardımcı oluyordu ve devletin kırsal kömünlere ayrılan bütçeyi arttırması da son derece etkili olmuştu. Erkeklerin daha fazla çalışma puanı kazanmalarına sebep olan kimi ağır işler, makineleşme ile birlikte kadınlar açısından da erişilebilir hale gelmişlerdi. İleriki sayfalarda daha detaylı şekilde ele alacağımız “yalınayak doktorlar” aracılığı ile de kırsaldaki kadınların, erkeklerin ve çocukların erişimi dâhilindeki sağlık hizmetlerinde benzersiz bir ilerleme söz konusuydu. Kürtaj kolayca ulaşılabilen bir haktı ve daha fazla çocuk istemeyen ailelerin sıklıkla başvurdukları bir

¹²⁰ Öte yandan, kimi köylü erkeklerin gelenekleri alaşağı etme konusunda kararlı olduklarını aktaran kimi kaynaklar da mevcut: “Komünde kadına karşı tutumun değişmesini hararetle savunan ve kadın meselesine dair yeni çözümler geliştirenlerin çoğu erkekti. Parti politikalarının tartışıldığı toplantılara katıldıktan sonra, eve döndüklerinde eşlerini ‘ayağa kalkmaya’ teşvik ediyorlardı. Önce, kadınlar devrimci politikalara dair bilgi edinmek için kadın toplantılarımıza gelmeye başladılar. Sonra da erkeklerle birlikte genel toplantılara katılmaya başladılar.” Jack Ch’en, “A Year in Upper Felicity,” [Yoğun Saadet ile Geçen bir Yıl] sf: 144-145.

yöntemdi. Kadınların üzerindeki ev işi yükünün azaltılması için yeni dikiş makineleri satın alan kolektif dikiş ekipleri kurulmuştu ve tahılın una çevrilmesi işleminin makineleştirilmesi de gıda üretimini daha zahmetsiz hale getiriyordu.

Pek çok komünde, ağır işlerle uğraşmaları planlanan “Demir Kadın Birlikleri” oluşturuluyordu ve kadın işçiler eşit işe eşit ücret talebini daha şiddetli biçimde yükseltiyorlardı.¹²¹ Sırf kadınlardan oluşan araştırma gruplarının ve liderlik eğitimi programlarının uygulamaya konması da bu süreci ilerletiyordu. Kimi kırsal bölgelerde, önder konumlardaki kadınların sayısı, Kültür Devrimi öncesinin üç misliydi.¹²²

8 milyonu aşkın eğitilmiş, genç kadının köylülerle birlikte çalışma ve köylülerden öğrenme amacıyla başlatılan “Şia-Şiang” kampanyası ile birlikte kırsala akmasıyla, kadının toplumsal konumuna dair geleneksel görüşler bütünüyle çatırdamaya başlamıştı. Ailevi sorumlulukların yükünü taşımayan bu kadınlar öğretmenlik ve hekimlik gibi meslekler icra ediyor, köylerdeki üretim birimlerinde önder konumlara geliyorlardı.¹²³

Bu eğitilmiş kadınlar, köylerdeki kız kardeşlerine de örnek oluyorlardı. 1969 senesinde Liu Ling köyünü ziyaret eden iki İsveçli gazeteci, 39 yaşındaki bir kadının Kültür Devrimi

¹²¹ Andors, sf: 143. Joan Hinton, “Politics and Marriage,” [Siyaset ve Evlilik], “New China,” [Yeni Çin], Haziran, 1976.

¹²² A.g.e. sf: 133.

¹²³ Andors, sf: 147-148. Andors, yerel komün üyeleri ile evlenen kadınların, kişinin kendisinden “alt sınıftan” gelen bir kimseyle evlenmemeleri yönündeki geleneği kırdıkları ve evlilik hususunda tercih hürriyetlerini kullandıkları için takdir edildiklerini aktarıyor.

süreci ile birlikte yaşadığı dönüşümü anlatıyorlar. Artık devrimci komitenin bir üyesi olan bu kişi, eskiden neden siyasi yaşama katılmamış olduğunu şu şekilde anlatıyor:

“Bencildim. Evim, barkım, bakmam gereken çocuklarım vardı. Kendi bireysel çıkarlarımı düşünüyordum ve komitenin aktif bir üyesi değildim... Ama Başkan Mao’nun öğretilerini kavradıktan sonra, toplantıları sessizce oturarak geçiştirip ev işlerini ülkenin ve toplumun geleceğinden önce düşünüyor olmamın yanlış olduğunu anladım. Kültür Devrimi’nden önce, biz kadınlar eve bağlıydık. Artık gazete, kitap okuyor, fikir tartışmalarına giriyoruz. Eskiden sadece erkekler bir şeyler tartışırlardı. O da tarlada çalışmaktan zaman bulduklarında...

Yaşı ilerlemiş olanlarımız hiç okula gitmedi. Bizim işimiz daha zor. Ama genç kadınlar bizimle birlikte araştırıyorlar ve bizim Başkan Mao’nun fikirlerini kavramamıza yardımcı oluyorlar. Genç yoldaşlar bizi, kendi fikirlerimizi oluşturup kendi kararlarımızı almamız için teşvik ediyorlar.”¹²⁴

Kültür Devrimi’nin seyri esnasında kadınların siyasi faaliyetlerde öne çıkmaları, parti saflarına ve devrimci komitelere katılmalarının bir sonucu olarak, üst düzey önderlik konumlarına yükselen kadınların sayısı da hızla artıyordu. 1972 ve 1973 senelerinde, ülkenin dört bir yanındaki Kadın Federasyonları yeniden açılmışlardı.¹²⁵ Bu oluşum, ilerideki dönüşümlere siyasi bir zemin sağlayacaktı.

¹²⁴ Jan Myrdal ve Gun Kessle, “*China: The Revolution Continued, The Cultural Revolution at the Village Level*,” [Çin: Devrim Sürüyor, Kültür Devrimi’nin Köylere Etkisi], 1970, sf: 137.

¹²⁵ Johnson, sf:195. Kadın Federasyonları, 1967 senesinde, aile ve refah meselelerinden ötesini göremeyen ve kadınların siyasi mücadeleye katılımını geri plana atan dar perspektifleri yüzünden kapatılmışlardı. Andors, sf:103; Young, “*Women in China*,” [Çin’de Kadınlar], sf: 170–171.

1974 senesinde başlatılan “Konfüçyüs’ü Eleştir,¹²⁶ Lin Biao’yu Eleştir” kampanyası ile birlikte kadınlara yönelik ataerkil baskıya karşı bir kez daha taarruza geçildi. Yazılı basın araçları, kadın düşmanı Konfüçyüsçü fikirlerle ülkede hâlâ varlığını koruyan ataerkil düşünce ve âdetlerin arasındaki ilişkiyi vurguluyorlardı. Bu kampanyanın en önemli yanlarından biri, kadınların en alt seviyedeki derneklerde dahi gördükleri baskıya ve karşılaştıkları zorluklara karşı seslerini yükseltmelerini sağlamasıydı. Pek çok eyalet komitesi “kadın çalışma ofisleri” açıyordu. Bunların amacı, kadınlar için politik araştırma kursları düzenlemektir. Bir kaynak, Pekin’deki bir semtte, 60.000’i aşkın kadının Marksist teori araştırmalarına katıldıklarını aktarıyor.¹²⁷

Kadınların Konfüçyüsçü düşünceyi araştırarak edindikleri bilgiler, günlük yaşamda karşılaştıkları cinsiyete dayalı ayrımcılık örneklerini teşhis edip bunlarla mücadele etmelerini sağlıyordu. Kadının evdeki rolü sorgulanıyor, çocuk bakımına ve ev işlerine ortak olarak eşinin siyasi araştırmalara ve tartışmalara katılmasına yardımcı olan bir erkek modeli teşvik ediliyordu.¹²⁸

¹²⁶ Bu kampanyanın temel amacı Lin’in siyasi görüşleri ile, bundan 2500 yıl önce kölelik kurumunu savunmak için uğraş veren Konfüçyüs’ün fikirleri arasında bir paralellik kurmaktır. Katı toplumsal farklılıklara methiyeler düzen ve sadece aydınların egemen olması gerektiğine inanan Konfüçyüsçü görüşler Kültür Devrimi’nin başlıca hedefleri arasındaydı. Konfüçyüs’ün sözlerinden biri şudur: “tarihin sayfalarından silinmeye yüz tutanlar bir kez daha göreve çağrılmalıdır.” Bu yüzden Konfüçyüs’ü eleştirmek, Deng Şiaoping gibi yeni rehabilite edilen kapitalist yolcuları eleştirmenin bir yolu olarak da görülüyordu.

¹²⁷ Andors, sf: 132,-133.

¹²⁸ A.g.e. sf: 128-129.

Evlilik kurumu ve “eşit işe eşit ücret olgusu” yeni bir denetime giriyordu. Hopeh’teki Kadın Federasyonu eyalet çapında, belirledikleri üç düzlemde çalışmalar yürütme amaçlı bir kampanya başlatmıştı:

“(1) Evlilikte tercih özgürlüğünün ve geç yaşta evliliklerin teşviki, başlık parasının ve kadının ‘satılışını’ simgeleyen geleneksel, eski düğün âdetlerinin ortadan kaldırılmaları. (2) Eşit işe eşit ücret uygulamasının yaygınlaştırılması. Çin kırsalındaki işler hâlâ cinsiyete göre dağılmakta olduklarından ‘eşit iş’ kavramının ‘aynı miktarda iş’ yerine ‘karşılaştırılabilir değerde iş’ şeklinde tanımlanması.(3) Tüm sene faaliyet gösterecek kreşlerin ve anaokullarının açılması ve erkeklerin ev işlerine ortak olmalarının teşvik edilmesi.”¹²⁹

Konfüçyüs karşıtı kampanyada öne çıkan bir diğer mesele de, evlenen kızın “başka köye gelin gitmesi” yönündeki feodal geleneğe karşı köy-içi evliliklerin teşvik edilmesiydi. Böylelikle genç kadınlar, eşlerini okuldan, işten, milisten ya da köydeki gençlik birliklerinden tanıdıkları arkadaşları arasından seçebiliyorlardı. Dahası, kendi köylerinde kalıp burada çalışarak önder konumlara yükselmeleri sağlanmış oluyordu.¹³⁰

¹²⁹ Johnson, sf: 201–202. Ayrıca Joan Hinton’un Pekin yakınlarındaki bir köyde başlatılan Konfüçyüs karşıtı kampanyaya dair anlatısı için: bkz. “*Politics and Marriage*,” [Evlilik ve Siyaset], “*New China*” [Yeni Çin], dergisi, Haziran 1976.

¹³⁰ A.g.e. sf: 202–203. Erkeğin, evlendiği kadının ailesi ile yaşadığı evlilikler de teşvik ediliyordu. Bunun sebebi, erkek çocuk sahibi olmayan kadınların ihtiyarladıkları zaman kimsesiz kalacakları yönündeki endişeyi ortadan kaldırarak fazladan doğumları, yani nüfus artış hızını kesmektir. A.g.e. sf: 199–200.

Kültür Devrimi'nin doğurduğu “sosyalist yeniliklerin” tamamında olduğu üzere, ailede ve toplumsal yaşamda ağırlığını hissettiren erkek egemen yapıya karşı verilen mücadele de kimi yerlerde diğerlerinden daha başarılı oluyordu. Çocuk bakım merkezlerindeki ve kentlerdeki fabrikalardaki kadınlarla sohbetler gerçekleştiren Amerikalı bir gözlemcinin aktardığına göre, boşanma temel bir haktı ve herkes kolayca başvurabiliyordu. Öte yandan, kırsalda saha araştırmaları yapan bir diğer Amerikalı araştırmacı, genellikle kadınların başlattığı tartışmalı boşanma davalarının, tarafları uzlaştırmaya yönelik resmi ve gayri-resmi girişimler boşa çıktıktan sonra, anca sonuca bağlanabildiklerini aktarıyor.¹³¹

Kültür Devrimi tartışılırken Çinli kadınlar ve cinsellik meselesi sık sık ön plana çıkar. Bir yandan, sosyalist Çin’de, kapitalist toplumdaki gibi kadın bedeni metalaştırılmamaktaydı. Reklam panolarında ürün pazarlayan kadın figürleri olmadığı gibi, sokak köşelerinde bedenlerini pazarlamaya mecbur bırakılan kadınlar da yoktu. Kadın giyimi arzu uyandırmaya ya da farklılaştırmaya değil işleve yönelikti. 1971 senesinde Çin’i ziyaret eden bir Amerikalı, tanıştığı kentli bir kadının bol kesim bir pantolon, beyaz bir gömlek ve basit bir beyaz ceket giydiğini anlatıyor.¹³² 1972’de ülkeyi ziyarete gelen bir Amerikalı gazete editörü ise şöyle diyor: “Çin’de geçirdiğim 23 gün boyunca etek giyen tek bir kadına rastlamadım. Dekolteli ya da askılı elbiseler zaten yok.”¹³³

¹³¹ Sidel, sf: 49; Johnson, sf: 213–214.

¹³² Sidel, sf: 39. 1989 senesinde Pekinli bir genç kız, Amerikalı bir ziyaretçiye ofis işi almak için kadınların topuklu ayakkabılar giymeleri gerektiğini ve “güzel kızlara” benzemeleri gerektiğini söylemiş. Daha sonra da, anneannesininse ona topuklu ayakkabının, ayak bağlamanın modern biçiminden başka bir şey olmadığını söylediğini aktarmış.

¹³³ Goldwasser ve Dowty, sf: 159.

Sosyalist Çin'in kadınları için özgürlük, çalışma özgürlüğü, siyasi yaşama ve mücadeleye katılma özgürlüğü, sosyalist toplumu inşa etme özgürlüğü ve cinsel birer obje olarak değerlendirilmeme özgürlüğüydü. Ama cinsel özgürlük değildi. Doğum kontrol kampanyaları haricinde kamusal alanda cinselliğin tartışıldığı görülmeyen bir şeydi. Evlilik öncesi cinsel ilişki toplumsal normlara tersti, bu yazısız kurala uymayan genç kızlar, arkadaşları tarafından tecrit ediliyorlardı. “Düzenli davranışlara” dair geleneksel fikirler genç insanların umuma açık alanlarda, özellikle de sevgi içerikli davranışlar hususunda, birbirleri ile etkileşimlerini kısıtlıyordu.¹³⁴

Ama bu tür kısıtlamalar kentsel bölgelerde biraz daha baskınmış gibi duruyor. Mobo Gao'ya göre:

“Çin tarihi boyunca kırdaki yoksul halk, hiçbir zaman şehirdeki eğitilmiş elit kadar cinsel açıdan sınırlı değildi. Ama Kültür Devrimi sürecinde kadınların siyasi yaşama katılmaları ve kendilerini ifade edebilme ve yaratıcı potansiyellerini açığa çıkarabilme konularında tereddütsüzce sahiplendikleri özgürlükleri, herhalde başka hiçbir yerde, Çinglin ve Gao köyündeki kadar kapsamlı ve bariz bir şekilde yaşanmamıştır. Mesela Gao Çaoşin ve Ciang Tonger, yerel milis faaliyetlerinde tanışmış, birbirlerine âşık olmuş ve evlenmişlerdi.”¹³⁵

Gençliğin maruz kaldığı toplumsal kısıtlamalar, var oldukları ölçüde, evlilik için hür eş seçimine ket vuruyor, genç kadınlarla erkeklerin kendi cinsellikleri üzerinde söz

¹³⁴ Bir kaynağa göre, kırsaldaki kimi kızlar ve oğlanlar gece vakti bulundukları odada birbirleri ile konuştukları için gözaltına alınmışlardı. Johnson sf:183.

¹³⁵ “*Gao Village*,” [Gao Köyü], sf: 166.

sahibi olma haklarını ellerinden alıyorlardı. Bu dar görüşlü “sosyalist ahlâk” anlayışının bir diğer örneği olarak da şunu verebiliriz: Kültür Devrimi’nde, Çin toplumunda eşcinselliğin değil alenen tartışılması, lezbiyen, gay, biseksüel ve transeksüel bireylerin varlığı dahi kabul edilmiyordu.

Özetle, 20 yıl gibi bir süre zarfında, Çin’deki kadınların maddi yaşam koşulları muazzam bir ileri atılım yaşamıştı. Kültür Devrimi sürecinde insanlar, bu kazanımların sosyalizmi kurmak için canla başla çalışan insanların yoğun çabalarının ürünü olduğunu ve kadın-erkek eşitliğinin nihai sağlanışının sadece ve sadece kolektif sosyalist kurumlar aracılığıyla sağlanabileceğini biliyorlardı.

Yine de döneme hâkim olan genel algıya rağmen, erkek egemen fikirleri alaşağı edecek, kadın-erkek arasındaki toplumsal eşitsizliği giderecek ve kadınların toplumun tüm alanlarında önder konumlara gelmelerini sağlayacak kapsamlı siyasi kampanyaların önemi yeterince kavranamamıştı. Bu mücadelenin en önemli ayaklarından biri olarak, bu meseleyi ister sosyalist, ister kapitalist toplumda ön plana çıkaracak olan kadın derneklerinin önemi yeterince vurgulanamamıştı belki de.

Elbette, eleştirel gözlemlerimizi yaparken, ele aldığımız toplumsal durumu tarihsel bağlamı içerisinde oturtarak değerlendirmezsek, analizimizin anlamsız olacağını asla aklımızdan çıkarmamalıyız. 1960’larda ve 70’lerde, Çin’deki devrimci kadınlar feodal toplumu yeni aşmış, kökü binlerce yıl geriye uzanan ve hayatın her alanında kadını erkeğe tabi kılan âdetlerin hâlâ varlıklarını sürdürdükleri bir ülkede, sosyalist toplumda kadının mutlak kurtuluşunu sağlayabilmek için üzerinde ilerlenmesi gereken yolu arıyorlardı.

Aynı yıllarda, üretici güçlerin çok daha ileri bir seviyede olduğu, çok farklı bir kültürel üstyapiya ve dolayısıyla,

kadının özgürlüğüne ket vuran çok farklı toplumsal mekanizmalara sahip ABD’de de liberal kadınlarla devrimci kadınlar, kadının kurtuluşu için gerekli olan doğru yolu tartışıyorlardı. Ama belirttiğimiz gibi, mevcut olan muazzam farklılıklardan ötürü, Çinli kadınların verdikleri kurtuluş mücadelesinin ABD’li ya da Avrupalı bir perspektiften anlaşılması mümkün değildir. Çinli kadınların kurtuluş yolunda verilen mücadelede ciddi kazanımların sağlandığı alanlar da, kazanımların nispeten az olduğu alanlar da, ancak o süreçte kadınların karşı karşıya kaldıkları somut engelleri kavrayarak anlaşılabilir.

Kültür Devrimi’nden bu yana, dünya çapındaki devrimciler, ataerkil yapının işleyişine dair bilgilerini ciddi şekilde arttırdılar. Kadınların öncü siyasi faaliyetçiler, devrimci kurumların önderleri konumlarına gelmeleri ve günlük hayatın her alanında karşılarına çıkan baskıya karşı direnmeleri meselelerinde o zamandan bu yana çok yol kat edilmiştir. Teorik ve pratik düzlemlerdeki bu ilerlemeler sayesinde gelecekteki sosyalist toplumlar, kadını esir eden tüm ilişkileri nihai olarak yok etme hedefine daha yakınlar.

3– Sosyalist Toplumda Sınıfsal Farklılıkların Çözülüşü ve Ortadan Kaldırılışı

Sosyalist toplumda üretim, kârın azami seviyeye çıkarılması için değil, halkın ihtiyaçlarının karşılanması için planlı bir şekilde gerçekleştirilir. Buna rağmen, daha önce de belirttiğimiz üzere, sosyalist toplumda da türlü eşitsizlikler varlığını korur. Eğitim, kültürel seviye, teknik beceri, gelir farklılıkları, kırsal ile kent arasındaki imkân farklılıkları

ve karar alma mekanizmalarına erişim hususundaki farklılıklar, bu adaletsizliklere örnek olarak gösterilebilir. Bu toplumsal ilişkiler ve sınıfsal farklılıklar, sosyalist güzergâhta ilerleyen emekçilerin kitlesel seferberliği ile gelişen uzun vadeli kampanyalarla ortadan kaldırılmalıdırlar. Önümüzdeki sayfalarda Kültür Devrimi'nin sınai ve tarımsal üretim alanlarında gerçekleştirdiği devrimci dönüşümü somut örnekler üzerinden inceleyeceğiz.¹³⁶

Fabrikaların İşçiler Tarafından Dönüşüme Uğratılması

1966 baharında Kültür Devrimi'nin başlatılmasıyla birlikte gelişen olaylar Çin'in sanayi şehirlerindeki bilinçli işçilerin ilgisini derhal çekmişti. Kimileri, bulundukları bölgedeki Kızıl Muhafız gruplarıyla irtibat kuruyor, 1960'ların başından beri uygulanmakta olan “yukarıdan-aşağı” işyeri idaresi biçiminden ve karşılaştıkları diğer zorluklardan yakınıyorlardı. Fabrika düzeyinde örgütlenen ilk gruplardan biri, kendi kendisini yetiştirmiş işçilerden oluşan “devrimci teknisyenler birliği” idi. Bu grup, ekserisi Batılı ya da Sovyetik teknolojiye başvuran ve işçilerin önerilerini dinlemeyi reddeden eğitilmiş “teknik uzmanları” eleştiriye tabi tutuyordu.¹³⁷

1967 Ocağı'nda Şanghay'da yüz binlerin katılımıyla gerçekleştirilen kitlesel işçi ayaklanması, ülkenin diğer şehirlerinde bulunan ve Büyük İleri Atılım'ın kazanımlarını bizatihi yaşamış işçiler tarafından fabrikalarını, kapitalist işletmeleri

¹³⁶ Bu, “üretim ilişkilerini dönüştürmenin” en belirleyici yanıdır. Bu kavramın daha detaylı bir irdelenişi için 157. sayfaya bakınız.

¹³⁷ Andors, sf: 163,

aratmayacak tarzda idare eden revizyonist idarecilerden ve parti kadrolarından geri almaya bir çağrı olarak görülmüştü. Fabrikaların bu devrimci zapt edilmesine çeşitli kollardan işçiler, teknisyenler ve parti kadroları katılıyordu.¹³⁸ Devrimci güçler revizyonistleri kovuyor, fabrikanın günlük işleyişi üzerinde söz sahibi oluyorlardı. Devrimcilerin el koyduğu fabrikalardaki bu yeni işleyiş biçimi, ülkenin dört bir yanına emsal olarak sunuluyordu ve 1967–68 senelerine gelindiğinde tüm ülkeye yayılmıştı.

Çin'in sanayi işçilerinin bu siyasi seferberliği sayesinde, Büyük İleri Atılım'ın kimi yerelliklerde uygulamaya konan ve nispeten başarılı olan uygulamaları çok daha kapsamlı ve ileri bir şekilde bir kez daha uygulamaya konuyordu. Parça–başı ücret sistemi ile 1971 senesine gelindiğinde bireylere ve gruplara sunulan teşvik primleri neredeyse tüm fabrikalarda kaldırılmıştı.¹³⁹ İdari görevlerle üretim ekipleri ilgileniyor, kendi birimlerinde işlerin ilerleyişini denetliyorlardı. Bu ekipler, yoklama alıyor, günlük işleyişi planlıyor, malzeme kullanımını kayıt altına alıyor, işyerinin bakım ve temizliğini ayarlıyor, kalite kontrol testleri gerçekleştiriyor ve diğer birimler ile koordine bir şekilde üretime katılıyorlardı. Kimi fabrikalarda yıllık üretim kotaları tüm birimlerin bir araya gelip uzun süre tartışmalarını takiben belirleniyordu. İşçilerden oluşan bu üretim ekipleri, işçinin deneyimine, beceri seviyesine, çalışmaya ve diğer işçilere yönelik davranışlarına bakarak bir ücret skalası oluşturuyor, böylelikle işçiler, mevcut imkânlar dâhilinde, kendi ücretlerini belirliyorlardı.¹⁴⁰

¹³⁸ A.g.e. sf: 165–172.

¹³⁹ A.g.e. sf: 218. Bu kararlar da doğrudan fabrikada alınıyordu.

¹⁴⁰ Gamberg, sf: 190.

Ancak, en yüksek ücreti alan işçinin en düşük ücreti alanın üç misli maaş aldığı 8 dereceli ücretlendirme sistemi, mücadelenin hedef tahtasında değildi. Bunun sebeplerinden biri, işçinin kıdemi arttıkça maaşının da artmasıydı. Kimi durumlarda kıdemli işçiler idarecilerden yüksek ücret alıyorlardı.¹⁴¹

Kültür Devrimi ilerledikçe, idarecilere ve parti kadrolarına düzenli olarak fabrikadaki kol emeğine dayalı faaliyetlere katılma zorunluluğu getirilmişti. Teknik konularda tahsil görmüş olanlarsa, belli bir alanda ihtisaslaşmaya sevk ediliyorlardı. Fabrikaların devrimci komitelerine üye olan işçiler ve idari ekipler üretim sürecine doğrudan katılıyor, düzenli olarak makinelerin başından durum değerlendirmelerinde bulunuyor, kararlar alıyorlardı. Teknik sorunlar işçilerden, teknisyenlerden ve idarecilerden oluşan “üçlü ekipler” tarafından çözülüyordu. Üretim sürecine dair yeni fikirleri de yine bu ekipler geliştiriyordu.¹⁴²

İleri seviye teknolojiye gereksinim duyulan kamuya ait büyük işletmelerde Sovyet ve Batı teknolojisini körü körüne taklit eden zihniyet eleştiriliyordu. Çin Halk Cumhuriyeti’nde üretilen ekipmanlarla kurulan ve işletilen kuzeydoğudaki Da-çing petrol rafinerileri, kendi ayakları üzerinde duran, bağımsız bir üretim sisteminin inşası açısından emsal olarak görülüyordu. İktisadi bağımsızlığı amaçlayan bu politikalar, Çin’in siyasi bağımsızlığını da güvence altına alıyorlardı.

Dahası, fabrika işçileri, doğrudan çalışma alanlarından Kültür Devrimi’nin seyrine ve dünyanın diğer yerlerindeki devrimci mücadelelere dair kolaylıkla bilgi edinebiliyorlardı. İşçiler, fabrika duvarlarına dazibaolar asmak ve tüm çalışanların katıldığı “kitle toplantılarında” söz almak suretiyle

¹⁴¹ Andors, sf: 221.

¹⁴² A.g.e. sf: 187.

bireysel görüşlerini kolayca dile getirebiliyorlardı. Böylelikle sıradan işçilerle fabrikanın devrimci komitesi arasında sürekli bir fikir alışverişi sağlanıyordu.

İşçilerin teknik ve eğitsel seviyelerini yükseltmek için de fabrikaların içinde çeşitli okullar ve eğitim kurumları açılıyordu. Şanghay'daki büyük bir yedek parça fabrikasının 1968'de açılan "21 Temmuz Üniversitesi'ne," yaş ortalaması 29 olan 52 işçi yazılmıştı. Bu kursları alanlar 2 buçuk yıllık bir eğitimin sonunda, politik bilinç seviyesi yüksek teknisyenler oluyorlardı. 1974'e gelindiğinde, Şanghay'daki 34 fabrikada tam zamanlı işçi üniversiteleri mevcuttu.¹⁴³

Pek çok fabrikada "boş zamanları değerlendirme okulları" açılmıştı. Yüzlerce işçi burada teknolojik, politik ve kültürel eğitim alıyordu. Kadınlar yeni yeni çalışmaya başladıklarından, bu fabrika kursları onları daha vasıflı işleri öğrenecek şekilde eğitmeyi amaçlayan ayrı kadın programlarına sahipti. Pekinli bir kadın işçi, kıdemli ve vasıflı işçilerin ders verdiği kurslardan birini şöyle anlatıyor:

"Bize elektriğin nasıl çalıştığını anlatıyorlardı. Kimya, geometri, taslak okuma, özetle işimizi yapabilmemiz için gerekli her şeyi öğreniyorduk. Fabrikada çalışmaya dair sahip olduğumuz pratik beceri, teorik bilgiler ile taçlandırıldığı için böylesine hızlı öğrendik bence. Üstelik eğitimimiz yüzden üretim de aksamadı."¹⁴⁴

Çin'in en büyük ve en eski endüstriyel merkezlerinden Anşan Demir Çelik Fabrikası'ndaki bir sorun da bu yeni fabrika yönetimi ilkeleri uyarınca çözülmüştü. 1960'larda

¹⁴³ HYAAK, sf: 178; Andors, sf: 237.

¹⁴⁴ Gamberg, sf: 284.

fabrikanın çelik üretimi hızla azalmaya başlamıştı ve 1971’de, Anşan’ın kadim döküm tesislerinden birindeki önde gelen bir parti kadrosu, sorunu çözenin tek yolunun devlet yardımının arttırılması olduğunu ileri sürmüştü. Çözümü yukarıdan bekleyen bu öneri yüzünden fabrikanın onarım planları durmadan erteleniyordu.

Bu önderler, işçilerin katılımını önemsemedikleri ve sorunların çözümü için işçilere yönelmedikleri için işçiler tarafından eleştirildikten sonra, olayla ilgilenen devrimci komite, doğrudan makine başındaki işçilerle iş birliği içerisinde çalışarak fabrikanın teknolojik yenilenmesi meselesine el atacak “üçlü ekipler” oluşturmuştu. Bu sayede, eski fabrika sadece dâhilî gelire dayanılarak işçiler tarafından yenilenmişti ve birkaç sene içerisinde evvelkinin iki misli çelik ürettiyordu.¹⁴⁵

Anşan’daki kitlesel kampanya aracılığıyla üretimi arttırmak için devlet yardımı beklemektense işçilerin politik bilincine güvenmenin, onların üretim ve karar alma süreçlerine kitlesel katılımını sağlamanın önemi bir kez daha anlaşılmıştı. Kültür Devrimi süreci boyunca bu anlayış “devrimi kavra, üretimi arttır” şiarında vücut buluyordu. Süreç, kimi noktalarda sekteye uğramışsa da Çin’in sınaî üretimi 1966–76 yılları arasında yıllık %10 civarı artmıştı.¹⁴⁶

Sanayideki bu devrimci yenilikler her yerde aynı pürüzsüzlükle uygulamaya konamıyordu elbette. İşçilerin uygula-

¹⁴⁵ “*New China's First Quarter-Century*,” [Yeni Çin’in İlk Çeyrek Yüzyılı], sf: 79–82. www.etext.org/Politics/MIM/classics/lifeundermao/newchina1975.html

¹⁴⁶ Meisner, “*The Deng Xiaoping Era: 1978–1994*,” [Deng Xiaoping Dönemi:1978–1994] 1996, sf: 189; Mobo Gao, “Debating the Cultural Revolution,” [Kültür Devrimi’ni Tartışmak] sf: 424–25.

maya koymak istedikleri yeni işyeri ilkeleri, pek çok fabrikada idarenin, parti kadrolarının ve teknisyenlerin şiddetli direnişi ile karşılaşılıyordu. Böyle örnekler mevcuttu tabii, ama yine de pek çok yerde de bu yenilikler hızla kök salıyordu. 1976 Aralığı'nda, Çin'deki Maoist dönemi sonlandıran askeri darbenin sonrasında Şanghay'ı ziyaret eden bir İtalyanca öğretmeni, işçilerin hâlâ idarenin tüm kademelerinde yer aldığı, genç işçilerin teknisyen olarak geri dönmeleri için üniversiteye yollandığı bir elektrik santralinden bahsediyor.¹⁴⁷

1970'lerin sonlarında, Deng Şiaoping rejiminin gücünü pekiştirmesiyle birlikte, bu devrimci dönüşümler de tarih sahnesini terk edeceklerdi. Yeni "idari sorumluluk sistemi" uyarınca tüm yetki fabrika müdürlerine devrediliyordu. Üretimin nasıl örgütleneceği, kimin işe alınıp kimin işten atılacağı, işçilerin ne kadar maaş alacağı ve yeni patronların cebine ne kadar para gireceği hep bu müdürler tarafından belirleniyordu.

Köylülerin Karar Alma Mekanizmalarına Katılımı ve Dajai Deneyiminden Öğrenmek

Kültür Devrimi'nin en kitlesel hareketlenişleri şehirlerde gerçekleşiyordu; ama halen daha nüfusun %80'ini barındırmakta olan-olan kırsalda da ciddi toplumsal dönüşüm süreçleri başlatılıyordu. Sürecin kentlerde başlatılışını takiben, köylerdeki eğitim kurumlarında görev yapan Kızıl Muhafızların teşviki ile harekete geçen köylüler, bağımsız kitle örgütleri oluşturmaya başlamışlardı. Bununla birlikte, kırsala şimdiye değin hâkim olmuş olan biat kültürü de çatırdamaya başlamıştı.

¹⁴⁷ Masi, sf: 219-220.

Köylüleri yetkilendiren bu örgütlerin faaliyetleri sayesinde, parti önderlerinin ve kadrolarının tüm siyasi tutumları ve çalışma alışkanlıkları, ister komünde, isterse üretim tugayında ya da ekibinde¹⁴⁸ olsun, köylülerin denetimine tabi kılınıyordu. Çinli köylülerin, bürokratik önderlere karşı yürüttükleri mücadelede yeni bir silahları vardı artık: Mao'nun öğretileri. Köylülerle bürokratik önderler arasındaki husumet öylesine kökleşmişti ki, 1990'larda köylülerle gerçekleştirilen bir röportajda dahi röportaj yapılanların neredeyse tümü, çalışmalara katılmayıp da tıpkı eski kapitalistler ve ağalar gibi, insanlara patronluk taslayan parti yetkililerini “yeni burjuvazi” olarak gördüklerini söylüyorlardı.¹⁴⁹

Yeni uygulamaya göre, üretim ekiplerinin önderleri artık komün sorumlusu tarafından atanmıyordu. Bizzat üretim ekibinin üyeleri tarafından seçiliyordu. Atanarak değil de seçilerek göreve gelen bu önder de üzerine düşen görevleri tamamlayamadığında, bir senelik görev süresinin sonunda, görevinden alınabiliyordu. Öyle ki, bir kaynakta Şandong'a bağlı bir eyalette ekip liderinin her sene değiştirilmesi gerektiğini yazıyor.¹⁵⁰ Bu liderleri değerlendirirken göze alınan temel kıstas, önderin vaktinin ne kadarını çiftçilerle birlikte tarlada çalışarak geçirdiği oluyordu.

¹⁴⁸ 20–30 aileden oluşan üretim ekibi, ekonomik üretimin en temel birimiydi. Tarımsal faaliyetlerin günlük planlaması, çalışma puanlarının belirlenmesi ve gelirlerin dağıtımı ekibin önderliği tarafından gerçekleştiriliyordu. Üretim tugayları ise birkaç üretim ekibinden oluşan birimlerdi. On ilâ otuz kadar üretim tugayı ise, genel planlamadan, fabrika inşası, altyapı çalışması ve eğitim-sağlık hizmetlerinden sorumlu halk komününü oluşturuyorlardı.

¹⁴⁹ Dongping Han, sf: 65.

¹⁵⁰ A.g.e., sf: 70.

1967'nin sonlarına doğru, ülkenin pek çok yerinde eski parti aygıtlarının yerini yeni bir iktidar mekanizması almaya başlamıştı. Sıradan köylülerden oluşan kitle örgütleri, yeni oluşturulan devrimci komitelere seçilecek kişileri doğrudan belirliyorlardı. Köylerde ve komünlerde günlük yaşama dair kararları da bu devrimci komiteler alıyordu.¹⁵¹

Şehirlerden gelen kültür emekçilerinin de teşvikiyle, köylerde de resim, edebiyat ve tiyatro alanında eserler ortaya konmaya başlamıştı. Sağlık ve eğitim alanlarına erişimin kolaylaşması da kırsaldaki halkın yaşam koşullarını ciddi şekilde iyileştirmişti.

1960'ların başında uygulamaya konan ve şahsa ait toprak parçalarının arttırılması ve nispi serbestlikteki bir piyasaya tolerans gösterilmesi yönündeki politikalar geri çevriliyor, siyasi bilince ve kolektif çalışmaya yapılan vurgu artıyordu. Şanksi'nin çorak bir bölgesi olan Dajai'deki komün, Kültür Devrimi boyunca tarımsal üretim açısından emsal olarak sunuluyordu. Çin kırsalında on yıllarını geçiren William Hinton, Dajai'yi şöyle betimliyor:

“Dajai'deki köylüler salt kendi imkânlarına dayanarak bölgenin çorak tepelerini ıslah ettiler. Taşları kırarak, duvarlar inşa ederek ve toprak taşıyarak buraları son derece verimli tarlalara dönüştürmeyi başardılar. Söz konusu kolektif çalışmanın başarısı, uzun süreli bir siyasi eğitimin ve bireyci ve özel mülkiyetçi zihniyete karşı verilen son derece çetin bir ideolojik mücadelenin bir sonucuydu. Neticede, komündeki herkesin yaşam standardı iyileşmiş, komün dev-

¹⁵¹ A.g.e. sf: 67-68. Setzuan Eyaleti'ndeki gerçekleşen benzer bir dönüşüm süreci için bkz: Stephen Endicott, “*Red Earth; Revolution in a Sichuan Village*,” [Kızıl Toprak: Bir Setzuan Köyü'nde Devrim], 1989.

letten yardım istemektense devlete artık ürünü satar hale gelmiş, kıtlık dönemlerine karşı stoklar oluşturulmuş, evlerin çoğu yeniden inşa edilmiş ve halka hizmet edecek ve tarımsal üretimi arttıracak pek çok toplumsal proje uygulamaya konmuştu.”¹⁵²

1971’e gelindiğinde Dajai birliği, makine kullanımını kolaylaştırmak için yamaçlardaki tarlalar ile düzlükteki tarlaları birbirine bağlıyordu. İlerleyen yıllarda Dajai’nin bulunduğu bölgenin halkı, kendi imkânlarıyla kendi traktörlerini ve elektrik jeneratörlerini üretecekti. Dahası, bir gübre fabrikası, bir de demir döküm ocağı inşa edecek ve çimento ihtiyacını da sırf bölgenin kaynaklarına dayanarak giderebilecek hale geleceklerdi.¹⁵³

Kültür Devrimi esnasında tarımda makineleşmenin yaygınlaşması için ciddi çabalar sarf ediliyordu. 1965 senesinde Şanghay civarındaki tarlaların sadece %17’si mekanize tarımla işlenirken, bu oran 1972’de %76’ya yükselmişti. Büyük İleri Atılım ile uygulanmaya çalışılan kırsalın sanayileşmesi programı da bir kez daha gündeme oturmuştu ve hızla yaygınlaştırılıyordu. Kültür Devrimi’nin sonuna gelindiğinde, Çin kırsalında 800.000’den fazla sınaî üretim merkezi ve 90.000 hidroelektrik santral bulunuyordu. Kırsaldaki bu sınaî üretim, Çin’in toplam sınaî üretiminin %15’ini teşkil ediyordu.¹⁵⁴ Kültür Devrimi’nin kırsala yaydığı, komünlerin fabrikalarında ve atölyelerinde çalışacak ziraat uzmanlarının,

¹⁵² Hinton, “*Turning Point in China*” [Çin’de Dönüm Noktası], sf: 42. Dazhai özel mülkiyeti tamamıyla kaldırdığı ve siyasi eğitimi ön plana çıkardığı için kimi bölgelerdeki parti yetkilileri “Dajai’den Öğrenelim” kampanyasına karşı çıkıyorlardı.

¹⁵³ HYAAK, sf: 171–173.

¹⁵⁴ Feigon, sf: 168–169.

teknisyenlerin ve vasıflı işçilerin yetiştirilmesini kolaylaştıran devrimci eğitim sistemi olmaksızın bu ekonomik ilerleme düşünülemezdi bile.

Önderliğin güçlü olduğu bölgelerde üretim inanılmaz şekilde artıyordu; ama kimi bölgelerde böylesi bir ilerlemeden söz edilemeyeceği de bir gerçektir.¹⁵⁵ Kültür Devrimi sürecinde köylülerin yaşam standardını yükseltme ve üretimi arttırma amacıyla başlatılan geniş çaplı altyapı projelerinin çoğu on binlerce işçinin katılımıyla gerçekleştiriliyordu. HYAAK delegasyonunun 1971’de ziyaret ettiği Guangdong Eyaleti’ne bağlı bir bölgedeki dev bir sulama ağının, selleri engelleme bariyerlerinin ve üç büyük barajın inşası için üç halk komünü birleştirilmişti. İnşa edilen barajların tümünde ufak bir hidroelektrik santral de mevcuttu.

Büyük İleri Atılım’ın aksine, Kültür Devrimi’nin bu tür kitleşel inisiyatiflerine halkın geniş çaplı katılımı söz konusuysaydı. Kimi projelerde öğretmenler, öğrenciler ve devlet memurları bile, mesailerı bittiğinde inşa çalışmalarına katılıyorlardı.¹⁵⁶

¹⁵⁵ Hinton’a göre “kırsalda, her üç köyden biri ciddi şekilde geliyordu ama üçte biri geriliyor, üçte biriye çok yavaşça ve azar azar büyüyordu. Bu parçalı görüntünün arkasında pek çok unsur var elbette ama en önemlisi önderliğin yetersizliği. Becerikli, dürüst ve adanmış bir parti sekreterinin ve kadroların bulunduğu durumda o köy seri adımlarla ilerleme kaydediyordu.”İyi işletilen köyler üretimi ikiye ya da üçe katlıyorlardı ama Maoist dönemde Çin’in tahıl üretimi nüfus artış hızından sadece biraz daha fazlaydı. “*The Chinese Revolution*,” [Çin Devrimi], “*Monthly Review*,” Kasım 1991, sf: 9. 1966–76 yılları arasında kişi başına düşen geliri ikiye katlayan Şandong’a bağlı Jimo beldesi bu başarılı kırsal yerleşimlerden biri sayılabilir. Dongping Han, sf:147

¹⁵⁶ Dongping Han, sf: 128–130..

Çin kırsalında Kültür Devrimi ile birlikte gerçekleştirilen toplumsal ve iktisadi değişiklikler 1976 senesinden sonra hızla yok edildiler. 80'lerde devlet Dajai birliğinin kazanımlarının aslında yalan olduğunu ileri sürdü. Komünler ve kolektif çiftlikler dağıtıldı ve toprak, “aile sorumluluğu sistemi” adı verilen yeni uygulama uyarınca ailelere bölüştürüldü. Üst düzey kadroların akrabaları ve arkadaşları, kolektiflerin, tüm üyelerinin yoğun emeği ile yıllarca çalışarak ürettikleri traktörleri, kamyonları, su pompalarını, tarım araçlarını ve diğer ekipmanları ucuza zimmetlerine geçirme fırsatını elde etmiş oldular.¹⁵⁷ Son olarak da, özelleştirmelerin artışıyla kırsaldan sağlık olanakları da çekildi.

Sağlık ve “Yalınayak Doktorlar”

Kültür Devrimi öncesi Çin’de sağlık olanakları –doktorlar, sağlık kurumları ve tüm diğer tıbbi imkânlar– şehirlerde yoğunlaşmıştı. Bu sistemden ötürü yüz milyonlarca köylü ilkel tedavi yöntemlerine kanaat etmek zorunda kalıyordu ve tıbbi bilgiler kırsala ulaşmıyordu.

Kültür Devrimi’nin en dinamik ve orijinal fikirlerinden biri de kırsal ile kentsel bölgelerin arasında sağlığa erişim hususunda bulunan eşitsizliği çözmeye dönük “yalınayak doktorlar” sistemiydi. 1970’lerin ortalarında, Çin kırsalının dört bir yanında bu sağlık görevlilerinden bir milyondan fazla vardı ve bu rakam 1965’tekinin dört misliydi. Bu “yalınayak

¹⁵⁷ Çin kırsalında Kültür Devrimi’ni takiben gerçekleştirilen “reformlara” dair daha fazla bilgi için bkz: William Hinton, *The Great Reversal: The Privatization of China, 1978–1989*, [Büyük Geri Dönüşüm: Çin’in Özelleştirilme Süreci, 1978–1989], 1990.

doktorların” çoğu, şehirlerde eğitim almış ve “Köylere Gide-
lim” kampanyasına uyarak kırsala geçmiş genç insanlardı.

1968 senesinde Çiyangçen Halk Komünü’nde, Şanghaylı doktorlarca eğitilen 28 kişilik ilk ekip bütün ülkeye örnek olmuştu. İlkeleri, halka hizmet etmek, hastalıkları önlemeyi ön plana almak ve kafa ile kol emeğini birleştirmekti. “Eller nasırlı, ayaklar çamurlu; omuzda ilaç çantası, akılda ve yürekteyse yoksul köylüler” şiarını kuşanmışlardı.

Bu sağlık emekçileri ilk iş olarak köylüler arasından “hastalık önleme işçileri” yetiştiriyorlardı. Böylelikle her üretim ekibinin bir de sağlık görevlisi oluyordu. Bir ekipte, yalınayak doktorların vakitlerinin üçte biri ilâ yarısını tarımsal çalışmaya ayırdıkları anlatılıyor. Kafa ile kol emeği arasındaki farklılıkları aşmaya yönelik çabalar sarf eden bu ekip sayesinde, hem halkla sıkı bağları olan bir sıhhiye birliği yetiştiriliyordu, hem de doktorların teorik bilgileri, emekçilerin gündelik yaşamını kolaylaştıracak şekilde faydalı hale getiriliyordu. Örneğin, bir bölgedeki doktorlar, daha çok ürün veren ve sıtma taşıyan sivrisineklerin yumurtlamasına elverişsiz bir pirinç türü üretmişlerdi. Son olarak da, eğer çalıştıkları komünün köylüleri kendilerine dair olumlu sözler sarf ederlerse, bu yalınayak doktorlardan beşi tıp fakültesine yazılarak daha ileri bir tıp eğitimi alıyorlardı.¹⁵⁸

Kentlerdeki hastaneler ve tıp fakülteleri de gözlerini kırsala çevirmişlerdi. Komünlere sağlık merkezleri inşa ediliyor ve buralara doktorlar atanıyordu. Bir komün hastanesinin ya da kliniğinin iki amacı vardı: Ağır hastaların tedavisi ve yalınayak doktorlarla ebelerin yetiştirilmesi. Bu yalınayak dok-

¹⁵⁸ “*New China’s First-Quarter Century*,” [Yeni Çin’in İlk Çeyrek Yüzyılı], sf: 199–209. Dahası, şu betimleme de aydınlatıcıdır: Meisner, sf: 360.

torlar 6 ay ilâ 1 sene arasındaki bir eğitimi takiben köylere gider, tarımsal faaliyetlerin durduğu “ölü mevsimlerde” geri dönerek eğitimlerini ilerletirlerdi. Elbette eğitimleri esnasında tarlada çalışmaya devam ederlerdi ve ihtiyaçları komün tarafından karşılanırdı.

Bu doktorların görevleri sadece hastalık teşhisi ve tedavisi ile bitmiyordu. Aşı yapıyor, böcek ilaçlarının nasıl kullanılması gerektiğini gösteriyor, yeni sanitasyon yöntemleri uyguluyor ve annelere çocukların beslenmesi ve bakımı hakkında yardımcı oluyorlardı.

Ayrıca, köylü kadınların evde doğum yapabilmeleri için, zorlu bir doğumu öncesinden teşhis ederek anneyi komün hastanesine sevk edebilecek, normal doğumlarda ise doğumu gerçekleştirecek ebeler yetiştiriliyordu. Bir diğer mühim ayrıntı ise, HYAAK delegasyonunun ziyaret ettiği hastaneler ve kliniklerde ilaçların ücretsiz oluşuydu.¹⁵⁹

Aynı yıllarda, yalınayak doktorların kentlerdeki karşılığı olacak Kızıl Sağlık Ekipleri oluşturulmuştu. Benzer şekilde, temel eğitimi ve sonradan girilen ek dersleri takiben fabrikaların kliniklerinde istihdam ediliyor ve işçilerle birlikte çalışıyor, işçilerin sağlığıyla ilgileniyorlardı.

Kültür Devrimi sürecinde şehirlerdeki doktorların eğitimi de ciddi bir dönüşüme tabi tutuluyordu. Tıp fakültelerinde eğitim süresi 6 seneden 3 seneye indirilmiş, üzerine de bir buçuk senelik staj eklenmişti. Müfredat değiştirilmişti ve önleyici tedavi yöntemleri ön plana çıkmaya başlamıştı. Mezunların çoğu uzman doktor değil pratisyendi. Tıp fakültesi mezunlarının çoğu, ömrünün büyük bir kısmını kırsalda geçiriyor, bazen köyden köye geçiyor, bazense belli bir bölgeye yerleşiyorlardı.

¹⁵⁹ HYAAK, sf: 239–240.

Dahası, doğal malzemelerle yapılan geleneksel ilaçlar ve akupunktur gibi yöntemler Kültür Devrimi sürecinde yaygın şekilde kullanılmışlardı. Araştırma enstitüleri geleneksel Çin ilaçlarını inceleyerek, bilimsel açıdan bir faydası olanları genel kullanıma sokmak için çalışmalar yürütüyorlardı. Pek çok sağlık kuruluşu da Batılı ilaçlarla geleneksel ilaçları harmanlayarak hastalıklarla mücadele ediyordu.

Kültür Devrimi'nin sonu ile birlikte kırsalda nitelikli ve erişilebilir sağlığın devri de kapandı. Dengci rejim yalınayak doktorlar sistemine 1981'de son verdi. Doktorlar kendilerine ait muayenahaneler açmaya başladılar; ancak köylülerin çoğu bunlara gidecek imkânlardan yoksundu. 1983'te kolektifler ve komünler dağıtıldıktan sonra sağlık sigortası da kırsaldan çekilmiş oldu.¹⁶⁰

Eğitim, sağlık, kültür, sanayi ve tarım gibi alanlarda, kadınların toplumsal yeri, kolektif ve enternasyonalist değerlerin halk saflarında yaygınlaştırılmaları gibi meselelerde gerçekleştirilen kökten toplumsal dönüşümler, Kültür Devrimi'nin amacına ulaşması açısından elzemdi. Yine de Kültür Devrimi'nin Çin'in engin coğrafyasında yaptığı seyir, bölgeden bölgeye ciddi değişiklikler gösteriyordu. Yukarıda anlatılan devrimci dönüşümler her yerde aynı başarıyla uygulanamıyordu ve yeterince kökleşebilmeleri için yeterli süre geçmemişti. 1976'daki revizyonist darbenin de evvelinde, sağcı-gerici saldırıların yoğunlaştığı süreçlerde bu "sosyalist yeniliklerin" kimi zaman kaybolduğu pek çok kez görülmüştü.

¹⁶⁰ Mobo Gao, sf: 88.

KÜLTÜR DEVRİMİ'NİN EKSİKLERİ
VE KARŞILAŞTIĞI ENGELLER

Üzerinden 40 yıldan uzun bir süre geçtikten sonra, bugün Kültür Devrimi sürecini idealize etmekten kaçınmak gerekmektedir. Böylesi bir perspektif, Kültür Devrimi'nin aşmak zorunda kaldığı zorlukların niteliğini ve nihai yenilgisinin sebeplerini kavramaktan acizdir. Dahası, gelecekteki sosyalist toplumların yeni ve karmaşık sorunlarla uğraşırken edinebilecekleri mühim derslerin kavranmasını da güçleştirmektedir.

Kültür Devrimi'nin kazanımlarını sağlamlaştıramayışını anlamak için iki tür soru sorulmalıdır. Öncelikle: 1960'ların ve 70'lerin Çin'inde mevcut olan nesnel koşullar, içsel ve dışsal unsurlar nelerdi? İkinci olarak da sürecin eksikliklerinin hangi alanlarda belirdiği ve bu eksikliklerin olumsuz sonuçlarının neler olduğu irdelenmelidir.

Öncelikle, Kültür Devrimi'nin son derece çetin ve eşitsiz koşullarda verilmiş bir savaş olduğu kavranmalıdır. Çin devrimi, 1920'lerde başlayan oldukça uzun süreli bir yeni demokratik devrim sürecinden geçmişti. Uzun süreli halk

savaşı sürecinde kurtarılmış bölgelerde ve 1949 zaferinden sonra ülke çapında uygulamaya konulan dönüşümlere rağmen, burjuva-feodal ideolojiyi, değil birkaç sene içerisinde, birkaç kuşak içerisinde bile tamamıyla yok etmek mümkün olmayacaktı. Örneğin, kurumsallaşmış otoriteye biat kültürünün yaygınlaştırılmasını savunan, ülkedeki toplumsal yaşamın her alanında kökleşmiş Konfüçyüsçülük, tam da bu yüzden Kültür Devrimi'ne katılan devrimci güçlerin hedef tahtasındaki ana unsurlardan biriydi. Yani “gericilere isyan etmek meşrudur” şiarı, içi boş bir anarşist slogan değil, binlerce yıllık gerici ideolojiyi tarihin sayfalarından kazımak ve Marksist-Leninist maskesinin ardına sığınan yeni-Konfüçyüsçü bir elit tabakanın oluşmasını engellemek için verilen mücadeleye katılma çağrısıydı.

Dahası, unutulmamalıdır ki 1966'da başlatılan Kültür Devrimi'nin öncesinde Çin'de yaşanan sosyalist inşa süreci oldukça kısa solukluydu. Ki bu inşa sürecinin temel ilham kaynağı da, Kruşçev'den ve 1950'lerin sonlarına doğru iktidara gelen devlet kapitalistlerinden çok önce bile çeşitli sorunlara gebe bir süreç olan Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin inşası deneyimiydi.¹⁶¹ Önceden de belirttiğimiz üzere, ÇKP önderliğinin büyük çoğunluğu, Sovyet revizyonizmine bir takım Çinli nitelikler kazandırıyor; siyasi hatlarını da bu perspektiften yola çıkarak örüyorlardı. Bu, parti yapısının ve devlet aygıtlarının tamamında var olan bir eğilimdi. Kültür Devrimi'nin arifesinde Mao'nun, diğer devrimci parti önderlerinin ve o ana değin partinin daima kızıl kalacağının belli bir güvencesi olduğu inancıyla yaşamış olan yüz mil-

¹⁶¹ Meseleyi daha derinlemesine kavrayabilmek için Mao'nun 1958-62 yılları arasında kaleme aldığı ve “SSCB'de Sosyalizmin İktisadi Sorunları'nın Eleştirisi” ismiyle derlenen makalelere bakınız.

yonlarca işçi ve köylünün kendilerini karşı karşıya buldukları durum tam da buydu.

Yine de uluslararası koşullar, Kültür Devrimi gibi bir sürecin başlatılması açısından son derece elverişliydi. 1966 senesindeki küresel konjonktür, sosyalist bir toplumda, tarihte daha önce benzeri görülmemiş bir devrimin gerçekleştirilmesi açısından uygundu; çünkü o dönemde rüzgâr, dünyanın dört bir yanında devrimden yana esiyordu ve emperyalizm savunma konumuna geçmeye mecbur bırakılmıştı.

İşçi sınıfının ve dünya halklarının baş düşmanı olan ABD emperyalizmi, yiğit Vietnam halkının direnişini kırabileceği yönünde nafile bir umut beslediği için Güney Vietnam'da çakılı kalmıştı. Bir yandan Afrika, Asya ve Latin Amerika'da ulusal kurtuluş hareketleri güç kazanıyordu; öte yandan da emperyalist ülkelerde sınıf mücadeleleri yoğunlaşıyordu. ÇKP, revizyonist SBKP'yi ideolojik alanda topa tutuyor, Sovyetler'in uluslararası komünist hareket üzerindeki önderliğinin sorgulanmasına sebep oluyordu.

Ama 1968'de Sovyet sosyal emperyalizminin Çekoslovakya'ya askeri müdahalesini ve 1969'da halk cumhuriyetini açıkça nükleer saldırı ile tehdit edişini takiben Çin, uluslararası arenada kendisini bambaşka bir konumda bulmuştu. Maoist dönemde Çin'in dış politikalarını ele alan broşürümüzde* daha detaylıca incelediğimiz üzere, bu gelişmeler, iki cephede birden savaşmanın yenilgiyle sonuçlanacağını bilen Mao'yu ve parti önderliğini batıya açılmaya mecbur

* ABD MLM Devrimci Araştırmalar Grubu, *"The Political, Military and Negotiating Strategies of the Chinese Communist Party (1937-1946) and Recent Developments in Nepal,"* [Çin Komünist Partisi'nin Siyasi ve Askeri Müzakere Stratejileri (1937-1946)]

birakıyordu. Küresel konjonktürdeki bu kaymanın sonucu olarak ortaya çıkan bu siyasi yönelim, parti içindeki batı yanlısı cenahın da elini kuvvetlendirmişti.

Lin Biao ve Çen Boda gibi, Kültür Devrimi'nin önemli önderlerinin de devrimci güzergâhtan çark etmeleriyle birlikte rüzgâr, başkan Çu Enlay'ın etrafına kümelenen revizyonist önderlerin ve kadroların lehine esmeye başlamıştı. Deng Şiaoping gibi, Kültür Devrimi'nin ilk evrelerinde tasfiye edilen pek çok revizyonist –Çu'nun da teşvikiyle– baştan savma ve samimiyetsiz “öz-eleştiri” süreçlerinden geçerek siyasi sahneye bir kez daha çıkıyorlardı. Kültür Devrimi kendini şiddetli bir karşı-saldırı ile karşı karşıya bulmuştu.

Kültür Devrimi'nin son derece eşitsiz koşullarda gelişen bir mücadele olmasının en önemli sebebi, belki de tarihsel tecrübelerin yetersizliği idi. Lenin ve Stalin'in 1920'lerde ve 1930'larda sosyalist toplumu inşa ederken geçmişe dönüp de ilham alabilecekleri bir örnek yoktu. Benzer şekilde Mao'nun da sosyalist toplumda gerçekleştirilen kapitalist yeniden inşayı tanımlayabilme, buna karşı sosyalist toplumda sınıf mücadelesini sürdürme ve Çin'i sosyalist güzergâhta tutacak siyasi hattı ve mekanizmaları inşa etme hususunda yepyeni bir perspektif oluşturması gerekiyordu. Kısacası, Mao'nun ve diğer devrimcilerin Kültür Devrimi'ni başlatarak bilinmeyen mecralara dümen kırmış oldukları söylenebilir.

Kültür Devrimi sürecinde ortaya çıkan kimi başlıca sorunlar ve sürecin uygulamaya konuşundaki eksiklikler arasında, öne çıkanların şunlar olduğunu söyleyebiliriz:¹⁶²

¹⁶² Maoist dönemde kadınların kurtuluş mücadelesinin kazanımları ve hataları sf:35-44 arasında daha detaylı olarak inceleniyor.

(1) Sürecin kimi aşamalarında, kimi grupların ve kliklerin kendi dar çıkarlarını siyasi ilkelere üstün tutmaları ciddi bir sıkıntı arz ediyordu. Bu “grupçuluk” sürecin pek çok evresinde çözülmesi güç bir problem olarak öne çıkıyordu. Ancak, imtiyazlı konumlarını koruma amacıyla halk saflarında muhafazakâr gruplar oluşturan revizyonist parti önderleri ile işçilerin, köylülerin ve gençliğin kitle örgütleri arasındaki sınıf mücadelesini “gruplar-arası çekişme” olarak değerlendirmedığımızı, böylesi bir değerlendirmenin hatalı olacağını belirtmeliyiz öncelikle.

Kültür Devrimi sürecinde tüm sağ ve sol gruplar “Başkan Mao’nun devrimci hattını” benimsiyor gibi görünüyordular. Bu çetrefilli ve kafa karışıklıklarına gebe ortamda parti üyelerinin ve kitlelerin sosyalist yolda olanlarla kapitalist yolda olanları birbirlerinden ayırt etmelerinin yegâne yolu siyasi ve ideolojik eğitime, tartışmaya ve mücadeleye ağırlık vermektir. Pek çok kez, sol ve sağ grupların arasında meydana çıkan tartışmalar HKO’nun müdahalesi aracılığıyla çözülüyordu; ancak ordunun sürece müdahalesi de farklı sıkıntılara haizdi. Açıktır ki Kültür Devrimi’nin sürdürülebilmesi için halkın siyasi bilinç seviyesi yükseltilmeli ve siyasi ilkelere bağımsız olarak gelişen gruplar-arası mücadelelerin baş göstermemeleri için kolektif çıkarlara yapılan vurgu arttırılmalıydı.

Bu kitabın okurları, tarihsel tecrübelerin yetersiz olduğu şartlarda devrimci mücadelenin hattını belirlemenin ne denli zor olduğunu kendi yaşamsal pratiklerinden biliyorlardır muhakkak. Şüphesiz, Kültür Devrimi boyunca ülkedeki muazzam kargaşayı ve belirsizliği de devrimcilerin kimi noktalarda hatalar yapmış olduklarını da anlayabilirler.

(2) 1966 baharında “Dört Eskiye ve Parti İçindeki Revizyonistleri Eleştirelim” kampanyası kapsamında milyonlarca

Kızıl Muhafızın sokağa dökülmesi ile birlikte pek çok sorun ortaya çıkmıştı. Kızıl Muhafız gruplarının çoğu, mantığa ve ikna yöntemlerine başvurmaktansa şiddete başvurmayı yeğliyordu. Mao, kimi Kızıl Muhafız birliklerinin benimsediği “Her Şeyden Şüphe Et, Her Şeyi Alaşağı Et” şiarını sakıncalı bularak eleştirmişti.¹⁶³ Mao sürekli olarak, Kültür Devrimi’nin nüfusun % 95’ini kapsama ve seferber etme potansiyeline sahip olduğunu söylüyor, hatalı fikirlere sahip kimselere yaklaşırken yöntem olarak “hastayı kurtarmak için hastalığı tedavi etme” perspektifi uyarınca hareket edilmesi gerektiğini vurguluyordu.

Devlet personelinin neredeyse tamamını alaşağı etme çağrısında bulunan aşırı sol Kızıl Muhafız gruplarının bazı-
larının arkasında Vang Li’nin önderliğindeki kimi KDMB üyeleri bulunuyordu. 1967 senesinde Kömür İşleri Bakanı, bu “asilerin” kendisine yaptıkları yüzünden ölümcül bir kalp krizi geçirmişti. Demiryollarından Sorumlu Devlet Bakanı ise büsbütün ortadan kaybolmuştu. Ama bu grupların ana hedefi, o esnada Kültür Devrimi’nin lehine faaliyetler yürütmekte olan Çu Enlay’dı. 1967’de Pekin’deki İngiliz konsolosluğunun yakılması eyleminin arkasında da Vang Li ve müttefikleri vardı. Sonradan, bu aşırı sol faaliyetleri koordine edenin, önderleri partiden ihraç edilen ve yasaklanan “16 Mayıs Grubu” adlı gizli örgütün olduğu ortaya çıkacaktı.

Dahası, farklı Kızıl Muhafız grupları arasında kavgaların çıktığı da oluyordu. Öğrenci grupları arasındaki çatışmanın ve sonrasında başarılı uzlaşmanın en meşhur örneklerinden biri, Çin’in önde gelen teknik üniversitelerinden Çinghua

¹⁶³ 1967’nin kitle ayaklanmalarında bu aşırı sol eğilimin sergilediği tavrın bütünlüklü bir betimlenişi için: bkz. Van Ginneken, sf: 111-149

Üniversitesi'nde yaşanmıştır. Mao Zedong Düşüncesi'ni sa-
hiplendiğini iddia eden iki öğrenci grubu silahlanmış ve
yerleşke içerisinde aylar boyu çatışarak eğitim-öğrenim ha-
yatını felç etmişlerdi.¹⁶⁴ Haziran 1968'e gelindiğinde olaylar
hâlâ sürüyordu. Sonunda Mao, KDMB ve Pekin Devrimci
Komitesi vaziyetin elden çıktığına kanaat ettiler ve Hsinhua
basım atölyesindeki işçilerle bağ kurup onları Çinghua Üni-
versitesi'ne girecek bir İşçi Propaganda Birliği oluşturmaya
ikna ettiler. İşçiler, “şiddete değil mantığa başvuralım” yazılı
bir pankartın arkasında, ellerinde kızıl kitaplarla, silahsız
olarak üniversiteye girecek ve öğrencileri silah bırakmaya
ikna edeceklerdi.

27 Haziran'da 30.000'den fazla işçi, kortejler halinde
üniversiteye girerek silahlı öğrencilerin bulundukları binaları
sardılar. İşçiler, öğrencilerin bir kısmını başarıyla ikna etseler
de silahlı grupların en kalabalığı işçilere silahlarla, mızraklarla
ve el bombalarıyla saldırdı. Ertesi sabah beş işçi ölmüş, 70
işçiyse yaralanmıştı. Yine de işçiler karşı saldırıya geçmediler
ve 24 saatten kısa bir süre zarfında öğrencilerin, -fikirlerinde

¹⁶⁴ Çinghua Üniversitesi Kızıl Muhafızlarına yazdığı mektupta Mao şöyle
diyordu: “Sizi destekliyoruz, ama yine de kazanabileceğiniz herkesi
kazanmanız yönünde de bir çağrıda bulunuyoruz. Hatalı davranış-
larda bulunanlara hatalarını belirtin. Ama sonra da bu eksikliklerini
aşarak yeni insanlar haline gelme fırsatını onlara tanıyın.” Schram,
sf: 260-261.

Şubat 1967'de Mao şöyle diyordu: “Daha yüksek bir seviyede mü-
cadele etmeliyiz artık. ‘Bilmem hangi araç ile köpeklerin kafasını
ezelim’ gibi sloganlarla ilerlememiz mümkün değildir. Bence üni-
versiteli arkadaşlar daha derinlemesine araştırmalı, eleştirilerini yazı
yoluyla topluma duyurmalılar.” “Çang Çunçiao ve Yao Ven Yuan
Yoldaşlar ile Gerçekleştirilen Üç Toplantıdaki Konuşmasından,”
Schram, sf: 279.

direterek yerleşkeden kaçan üç beş tanesi haricinde– neredeyse tamamı teslim olmaya ikna olmuştu.¹⁶⁵

Kızıl Muhafız birliklerinin pek çoğunun siyasi bilinç seviyesi, coşkularına ters olarak, oldukça düşüktü. Bu durumun yol açabileceği sorunları gören Mao, 1966 sonlarına doğru bu birliklerin üzerindeki denetimin arttırılması gerektiğini kavramıştı. Sonraki yıllar içerisinde, aralarında Kızıl Muhafızlar da olmak üzere, 17 milyondan fazla eğitilmiş genç, köylülerle birlikte çalışmak, köylülerden öğrenmek ve halka hizmet etmek için kırlara sevk edilecekti. Pek çoğu köy yaşantısına alışmakta güçlük yaşasa da kentli gençler arasında gönderildiği köye yerleşerek kırsalın sosyalist dönüşümüne hizmet edenlerin sayısı hiç de az sayılmazdı.

(3) 1966 Ağustosunda çıkan direktifte, Kültür Devrimi'nin başlıca hedefinin kapitalist güzergâhı seçen parti kadroları ve önderleri olduğu belirtilse de aydınlar, özellikle de kurtuluş öncesi dönemde tahsil görmüş olanları, sürekli saldırılara maruz kalıyorlardı. Bir noktada, Kızıl Muhafızlar ülkedeki tüm öğretmenlere, yazarlara ve aydınlara saldırıyorlardı.¹⁶⁶

¹⁶⁵ William Hinton, “*Hundred Day War: The Cultural Revolution at Çinghua University*,” [Yüz Günlük Savaş: Çinghua Üniversitesi'nde Kültür Devrimi], 1972, sf: 187.

¹⁶⁶ Aydınlara yönelik saldırılara dair bilinmeyen bir gerçek, bu saldırıların imtiyazlarını muhafaza etmeyi amaçlayan parti yetkilileri tarafından tezgâhlандıklarıdır. Maurice Meisner şöyle anlatıyor durumu: “Olayların bugünkü anlatılış biçiminin aksine, Kültür Devrimi esnasında aydınların gördüğü korkunç baskı radikal Maoistler tarafından değil, parti içindeki kimi kesimler tarafından bir araya getirilen ‘asi’ gruplar tarafından, imtiyazlı bürokratları Maoistlerin saldırılarından korumak için başlatılmıştı. Aydınlar Çin toplumunun en savunmasız, ‘burjuva’ yaftasının en kolay yapıştınlabileceği kesimini teşkil ediyorlardı ve

Yine de, aydınlara dair siyasetin doğru bir şekilde ele alındığı da oluyordu. Sağcı aydınlarla umuma açık yerlerde tartışmalar gerçekleştiriliyor, bu kimseler eleştiriliyordu. Kimileri kırsala gönderiliyor, hayatlarında ilk kez kol emeğine dayalı işlerde çalışıyorlardı. Siyasi mücadele ve tartışma sürecinin gelişimi boyunca pek çok aydın Kültür Devrimi'nin hedeflerini benimseyecek, bu süreçte edindiği yeni perspektifle yaşamına devam edecekti.

Kültür Devrimi eldeki aydınları kazanmak ve dönüştürmek kadar, işçilerin, köylülerin ve askerlerin saflarından emekçi-aydınlar yetiştirilmesini de hedefliyordu. 200.000 kişiden oluşan ilk proleter-aydın birliği 1974'te mezun olmuştu.¹⁶⁷ Ama bu başarılı kazanımlar, '76 senesinde Kültür Devrimi'nin son bulmasıyla birlikte kesildi. Bir sene içerisinde üniversiteye giriş sınavları bir kez daha uygulamaya kondu ve üniversiteye erişim imkânı olan işçi ve köylülerin sayısı hızla düşüşe geçti.

Elbette, kimi aydınların ve Kültür Devrimi sürecinde mağdur olmuş diğer imtiyazlı şahısların- ki, şehirdeki rahat yaşamından koparılıp komün yaşantısına katılmak ne kadar “mağdur olmak” olarak görülebilir diye de sorulabilir- yazdıkları düzinelerce kitabın anlattıkları şeylerde de bir ger-

Kültür Devrimi sürecinde her cenahın saldırısına maruz kalacaklardı. Ama bu tatsız olayların esas failleri, Maoistlerin o esnada saldırmakta oldukları parti tarafından, sahne arkasında örgütlenen çetelerdi... Bu saldırıların arkasında yatan sebepse aynıydı; öfkeyi farklı yerlere kanalizetmek suretiyle mevcut parti yapısını muhafaza etmek... sf: 316-317. Dahası: bkz. Mobo Gao, “Kültür Devrimi’ni Tartışmak,” sf: 424.

¹⁶⁷ Han Suyin, “*Wind in the Tower: Mao Tsetung and the Chinese Revolution, 1949-1975*,” [Kuledeki Rüzgâr: Mao Zedong ve Çin Devrimi, 1949-1975], sf: 332.

çeklik payı vardır. Ama bu anlatıları değerlendirirken, tarihi muzaffer olanların yazdığı gerçeğini asla akıllarımızdan çıkarmamalıyız. Kültür Devrimi sürecinde aydınların baskı gördüğünü ve işkenceye maruz kaldığını iddia eden kitaplardan yola çıkarak süreci kavramaya çalışmak, kölelik yanlısı “Bir Ulusun Doğuşu” filminden yola çıkarak Amerikan İç Savaşı’nın ve ABD’deki siyahîlerin tarihini anlamaya benzeyecektir.

Kültür Devrimi’nin bu tek taraflı kavranış şekli, geniş Çin kırsalındaki milyonlara temel sağlık imkânlarını ulaştıran ya-lınayak doktorları, üretimi kendi imkânlarına dayanarak art-tırma yollarını geliştiren ve işyerlerini kökten dönüştüren iş-çileri, kırlarda geçirdikleri yıllar ile yaşamı zenginleşen eğitilmiş genç insanları göz ardı etmektedir.

Kültür Devrimi’nin yakın zamanda batıda basılan bu karşı-anlatıları arasında Mobo Gao’nun “Gao Köyü,” Dong-ping Han’ın “Bilinmeyen Kültür Devrimi” ve “Aramızdan Kimileri” adlı eserler öne çıkıyor. Bahsi geçen kitapların so-nuncusunda Pekinli bir genç kadın Çin’in kuzeydoğusunda bulunan ücra bir köyde geçirdiği sekiz yıldan bahsediyor:

“Her tür tarım işini öğrendim, iyi bir çiftçi olduğumu dü-şünüyorum. Köylü çalışma ortağımın yardımıyla sene bo-yunca tarımsal faaliyetlere katıldım, etkinlikler düzenledim ve bunlara öncülük ettim. Yerel ağzı benimsedim ve tıpkı köylüler gibi konuşmayı, oturup kalkmayı öğrendim. Bir insanı kolayca kuzeydoğulu olduğuma ikna edebilirdim yani... Evet, değişmişim. Şehirlilerin kibrinden ve tepeden bakan tavırlarından sıyrılmış, mütevazı bir yaşam sürmeye başlamıştım. Kırsalda geçirdiğim zaman sayesinde hayata ve dünyaya bakışım değişti.”¹⁶⁸

¹⁶⁸ Naihua Zhang, “Some of Us” [Aramızdan Kimileri], sf: 20.

(4) “Kızıl bayrağı dalgalandırdıkları” iddiasını taşıyan Kızıl Muhafız birlikleri ve köylü dernekleri siyasi mücadelede sık sık şiddete başvuruyorlardı. Bu, “16 Maddeli Kararname”nin açık talimatlarını ihlal ediyordu; zira kararname şöyle diyordu:

“Tartışmalarda başvurulacak yöntem şudur: Veriler sunulacak, akıl ve mantık yoluyla tartışma sürdürülecek ve ikna yoluyla uzlaşa sağlanacak. Farklı görüşlere sahip bir azınlığı bati etmeye zorlayacak hiçbir yöntem hoş görülemez. Azınlık korunmalıdır; çünkü bazen gerçeği bilenler azınlıktadır. İnsanlar, hatalı olsalar bile fikirlerini savunma hakkına sahip olmalıdırlar.”

Yine de bu talimatlar Kültür Devrimi’nin kaotik kitle ayaklanmalarına katılan unsurların kimileri tarafından görmezden geliniyordu. KDMB’nin önemli üyelerinden Ciang Çing “Mantığı Kullanarak Saldır, Güç Kullanarak Savun” başlıklı tezi ile durumu daha da kötüleştiriyordu.¹⁶⁹ 1968 senesinde, özellikle Guangdong, Seçuang, Guanksi ve Şanksi’de şiddet olaylarında inanılmaz bir artış vardı.¹⁷⁰ Durum öylesine ciddiye binmişti ki Mao olan bitenden söz ederken “iç savaş” ifadesini kullanıyordu.¹⁷¹ Şiddet olayları yüzünden pek çok insan siyasi yaşamdan çekildi ve kitlelerin bu alanları boş bıraktıkları bölgelerde, süregitmekte olan dönüşüm süreçlerinde aksaklıklar baş gösterdi.

Ama Kültür Devrimi sürecinde şiddet olgusu değerlendirilirken, çok önemli bir diğer süreç daima görmezden ge-

¹⁶⁹ Milton, sf: 285–286.

¹⁷⁰ Şanksi’de 1967 senesinde beliren gruplar-arası çekişmelere dair bir örnek için: Bkz. William Hinton, “*Shenfan*,” 1983.

¹⁷¹ Hinton, “*Turning Point in China*,” [Çin’de Dönüm Noktası], sf: 17.

linir. Burjuva kaynaklar Kültür Devrimi'nin sözde gaddarlıklarını teşhir ederlerken, Deng  iaoping'in 1976'daki darbesini takip eden süreçte, ülke çapında Çin'i sosyalist güzergâhta tutmak için cansiperane mücadele vermiş, gerek parti, gerekse halk saflarından siyasi yaşama atılmış yüzlerce devrimcinin idamını, binlercesinin tutuklanı ını unutmayı tercih ederler.

Bir kaynağa göre, darbenin hemen ertesinde Henan'a bağlı bir sanayi kenti olan Luoyang'da, Kültür Devrimi'nde  ne çıkan yüzlerce insan tutuklanmış, bileklerinde kelepçelerle sokaklarda gezdirilmiş, sonra da "kaybedilmişlerdi." 1980'lerin başında, yeni rejim geçmişte isyan bayrağını y kseltenlere karşı çok daha kapsamlı bir baskı kampanyası ba latmı tı. Devlet kurumlarında, fabrikalarda ve okullarda Kültür Devrimi esnasında "işlenen su ların" ara tırıldı ı özel ofisler açılıyordu. On binlerce insan i ten çıkarılıyor, evinden atılıyor, hapishanelere tıklılıyordu.¹⁷²

(5) Mao ve  KP saflarındaki solcuların Kültür Devrimi sürecinde kar ıla tıkları bir diğer zorluksa, HKO'daki sa cı komutanları kitlelerin eleştirisine tabi tutacak kanalları açmakta yaşadıkları g  l kt . Bu yüzden sa cı komutanların ordunun dışındaki revizyonist g  lerle bağlantıları i  a edilemiyordu ve gerekli olduğunda ordudaki revizyonistleri görevden almak son derece zor oluyordu.

Mao bu sorunu Kültür Devrimi'nin de öncesinde fark etmiş, ordu saflarında yürütülecek eğitsel bir kampanyayı zorunlu görmüştü. Bu sebepten "Başkan Mao'dan Seçme Sözler" kitabının ilk baskısı HKO için çıkarılmış, askerlerin siyasi kavrayış becerisini arttırmak ve siyaseti askeriye h -

¹⁷² Dongping Han, sf: 158-159.

kim kılmak için ordu saflarında dağıtılmıştı. Ama bu siyasi bir mücadeleden çok, pedagojik bir yönelimdi ve sonradan baş gösterecek sıkıntılara derman olamamıştı.

Kültür Devrimi'nde Liu, Deng ve diğer sağcı parti önderleri ile bağı olan generaller ve üst düzey subaylar mevcuttu. Mao'nun ve KDMB'nin orduya solu destekleme yönündeki çağrısına rağmen, kimi yerelliklerdeki HKO komutanları revizyonist bürokratlara arka çıkararak o bölgede Kültür Devrimi'nin uygulamaya koymakta olduğu dönüşümlere ket vuruyorlardı.¹⁷³

1967'de ülkede baş gösteren ve kimi zaman silahlı çatışmalara varan gruplar-arası mücadele ortamında, Mao ve partideki devrimci önderliğin HKO'ya tekrardan çağrıda bulunmaktan başka bir seçeneği kalmamıştı. Ancak gelinen noktada, Kültür Devrimi'nin HKO tarafından sürdürülmesini istemenin orduyu böleceği ve ülkeyi açık bir iç savaşa sürükleyeceği de ayan beyan gözler önündeydi. Dahası, Çin'in güneyinde ve batısında bulunan ve sayıları hızla artmakta olan ABD askeri üsleri ve kuzeydeki Sovyet revizyonistlerinin ülkeye tehdidi, orduyu daimî bir teyakkuz içerisinde bulunmaya mecbur bırakıyordu.¹⁷⁴ Bu tehditler de ordudaki sağcıların, partideki muadillerinin aksine, denetimden ve eleştiriden muaf olmalarına olanak tanıyordu.

1969 senesine gelindiğinde, Sovyet sosyal emperyalizminin Çin Halk Cumhuriyeti'ne saldırması ciddi bir olasılık halini almıştı ve bu da HKO içerisinde gerçekleştirilecek bir siyasi mücadele sürecinin başlatılmasının önünde ciddi bir

¹⁷³ Meisner, sf: 334, 344; van Ginneken, sf: 100.

¹⁷⁴ Bkz: Mao'nun HKO'ya yazdığı 27 Ocak 1967 tarihli mektup. Jerome Ch'en, "Mao Papers: Anthology and Bibliography," [Mao'nun Belgeleri: Antoloji ve Kaynakça], 1970, sf: 135.

engel oluşturuyordu. Yeni konjonktür, Kùltür Devrimi'nin bir an evvel son bulması ve dikkatlerin ordunun modernizasyonuna ve batılı emperyalistlerden ileri teknoloji ürünü silahlar ve teçhizat alımına kaydırılması gerektiğini düşünen subayların yükselmelerini sağlıyordu.

Bu engellere rağmen, iç savaş tehdidi geçer geçmez, HKO içerisinde devrimci bir dönüşüm sürecini bir an evvel başlatmak zaruri idi. Pratikte çare bulunamayan bu zorunluluğun önemi, 1976 senesinde açık şekilde gözler önüne serildiğinde ise zaten iş işten geçmişti. HKO'nun üst düzey subayları Kùltür Devrimi'ni nihai olarak sonlandıran darbeyi gerçekleştirip Dörtler'i ve diğer devrimcileri tutukladıklarında kimi bölgelerdeki milisler sürece direnmişlerdi; ama HKO içerisinden yükselen itiraz sesleri kayda değmeyecek kadar cılızdı.

Sosyalist ülkeler, saldırgan emperyalist ülkelerle çevrili oldukları müddetçe, kendilerini savunabilme maksadıyla, halk ordularına gereksinim duyacaklardır. Ama eğer sosyalist ülkelerdeki orduların saflarında politik eğitim, devrimci dönüşüm ve revizyonizme karşı kitlesel mücadele süreçleri devamlı olarak sürdürülemiyorsa, "halk ordusunun" generalleri emperyalist orduların gerçekleştiremedikleri şeyi pekâlâ da yapabilir, işçi sınıfı iktidarını yıkabilirler.

(6) Kùltür Devrimi sürecinde partinin üst düzeyinde yeni bir devrimci önderlik çok sınırlı ölçüde oluşturulabilmişti ve kazandığı zemini tutmakta güçlük çekiyordu. Mao'nun halefi olarak görülen Lin Biao'nun 1969'daki çöküşü, Kùltür Devrimi Merkezi Birliği'nin esas kadrosunun çoğunun değişmesi ve 1970'lerin başında Çu Enlay'ın etrafına biriken pek çok partilinin sağa sapması, Kùltür Devrimi'nin ilk evrelerinde tasfiye edilen Deng Şiaoping ve öteki revizyonist

önderlerin siyaset sahnesine kolaylıkla yeniden atılmalarına olanak tanımıştı.

Parti içerisinde Deng'e karşı çıkan ve Kültür Devrimi'nin kazanımlarına sahip çıkan Mao'dan başka, önde gelen dört isim vardı: Jang Çungçiao, Vang Hongven, Yao Venyuan ve Ciang Çing. Bu isimlerin hepsi, sürecin henüz ilk aşamalarından itibaren önemli görevler üstlenmişlerdi. 1973'teki 10. Parti Kongresi'nde Mao, Dörtler'in ÇKP içerisinde önder konumlara gelmelerini desteklemişti. Kongre sonrasında Vang parti eş başkanı olmuş, Jang Politbüro'nun 5 kişilik Daimi Komite'sine seçilmiş, Yao ve Ciang ise Politbüro'ya seçilmişlerdi.

Birtakım gözlemciye ve araştırmacıya göre, Dörtler Şanghay'da ve birkaç diğer şehirde, Kültür Devrimi süreci ile partiye katılan alt ve orta seviye kadrolar arasında ve kültür-propaganda-basın alanlarında ciddi kitlesel desteğe sahiplerdi. Partinin üst seviyelerinden aldıkları desteği merak edenler açınsındansa şu veri açıklayıcı olacaktır: 1976'da Dörtler'in tutuklanışından sonra, merkez komitenin dörtte biri tasfiye edilmişti; bunların 51'i pratik mücadele içerisinde yükselmiş işçi önderleriydi.¹⁷⁵

Dörtler'in 1970'lerin başındaki rolünü değerlendirirken, “Lin Biao'yu ve Konfüçyüs'ü Eleştirelim” ve “Deng'i Eleştirelim, Sağ Sapma Fikirler Lehine Esen Rüzgâra Direnelim” kampanyaları öne çıkar.¹⁷⁶ Ama yürütölen kitlesel kampan-

¹⁷⁵ Lotta, sf: 49.

¹⁷⁶ Jang, 1975'te, “Burjuvazinin Üzerindeki Diktatörlüğü Mutlaklaştırmak” başlıklı son derece ses getiren bir makale kaleme almıştı. Burada, Çin'i sosyalist yolda tutmak için parti içerisindeki burjuvaziye karşı sınıf mücadelesi verilmesi gerektiğini savunuyordu. [bağlantı: <http://www.marx2mao.com/Other/ARD75>]

yaların aksine, Çin'in sosyalist dönüşümü için uygulamaya koydukları siyasi hat ve bu hattı pratiğe geçirme biçimleri daha az bilinmektedir. Yine de, Dörtler'e dair bir analizde bulunulacaksa, onların önderlik ettikleri cenahın her hamlesinin Deng ve destekçileri tarafından sürekli olarak engellenmeye çalışıldığı asla unutulmamalıdır.

Dörtler'in mücadelede başvurdukları yöntemlere dair, Kültür Devrimi'nin savunucuları arasından dahi kimi eleştiriler yükselmektedir. Bu eleştiriler, elbette daha derinlemesine incelenmeye muhtaçtır. Örneğin Mao'nun onlara "bir dörtler çetesi gibi hareket etmeyi" kesmelerini söylediği doğru mudur? Çünkü bu iddia, ancak Mao'nun ölümünden ve Dörtler'in tutuklanışından sonra dillendirilmişti.¹⁷⁷

Mao'nun 1972'de geçirdiği inmeden sonra, onun ölümünü takiben dümeni alacak ve Deng'in revizyonist kuvvetlerini alt edecek devrimci bir önderliğin olmadığı gerçeği daha da açıkça ortaya serilmiş oldu. Mao, amyotrofik lateral skleroz'dan¹⁷⁸ muzdaripti; kalbi rahatsızdı ve nefes darlığı çekiyordu. İlerleyen yaşı yüzünden gözleri neredeyse hiç görmüyordu, bu da yardım almadan yazı yazmasını zorlaştırıyordu. Yaşamının son döneminde çok az sayıda eser kaleme almıştı.

Yeni bir devrimci önderliğin öne çıkması sorunu, 1970'lerin başındaki sağcı saldırıyı geri püskürtmek ve Çin'i sosyalist yolda tutmak için gerekli olanların ne olduğu sorusunun bir ayağıdır. Temelde, bunun için kitlelerin saflarında ciddi

¹⁷⁷ Mao'ya atfedilen bu söz ilk kez 25 Ocak 1976 tarihli "Halkın Günlüğü" gazetesinde belirmişti. Jaap van Ginneken, *"The Rise and Fall of Lin Bio,"* [Lin Biao'nun Yükselişi ve Çöküşü], 2. Baskı, 1977, sf: 303.

¹⁷⁸ "Lou Gehrig Hastalığı" adıyla da bilinen bu hastalık, merkezi sinir sistemine bağlı sinir hücrelerinin faaliyetlerini engeller. Hastalık Mao'nun boğazını, dilini, diyaframını, gırtlakını, sağ elini ve sağ bacağına etkilemişti. MacFarquhar, sf: 414.

bir kıpırtının olmasının gerekli olduğunu söyleyebiliriz. Bu önderlik sorunu aşılabilseydi, belki darbeye karşı Kültür Devrimi'nin ilk aşamalarındaki kitleselliğe ve coşkuya sahip bir ayaklanma gerçekleştirilemezdi; ama yine de ciddi bir direniş örgütlenebilirdi. 1976'da Deng'i ve "genel programını" açıktan eleştirme kampanyası başlatıldığında güçlü bir devrimci hareketin oluşturulması için artık çok geçti.

Kimileri, Mao'nun Deng'e ve diğer revizyonist liderlere fazla müsamaha gösterdiği görüşünü dillendirmektedir.¹⁷⁹ Ama olay sadece Mao'da bitmiyordu; partideki güçler dengesi sağdan yana kaymıştı. Daha derinlemesine araştırılması ve üzerine daha fazla tartışılması gereken esas mesele, 1970'lerin başında sağcı taarruz hız kazandığında Mao'nun ve parti içerisindeki diğer solcuların buna karşı eşitsiz koşullarda verdikleri mücadelenin nasıl geliştiği ve parti içindeki devrimcilerin ve kitlelerin Kültür Devrimi'nin kazanımlarına sahip çıkmak için ne ölçüde seferber edilebildiği meselesidir. Böyle bir sürecin başarılı olması için Çin'i sosyalist yoldan saptırmaya çalışan üst düzey partililerin hızla ve en etkili şekilde teşhis ve sonra tasfiye edilmeleri, nihai olarak da toplumsal olarak nötralize edilmeleri zorunludur.¹⁸⁰

¹⁷⁹ Kaynakların çoğu, Mao'nun 1973'te Deng'in politik rehabilitasyon sürecine girmesini onayladığını yazmaktadır. Mao belki de bunu, "Lin Biao Hadiesi"ni takip eden süreçte, HKO'yu bir kez daha sivil iradeye tabi kılmak açısından zorunlu bir hamle olarak görmüştü.

¹⁸⁰ Önceden de belirtildiği üzere, başkan Çu Enlay 1970'lerin başında sağa kaymıştı. Bir yandan Deng'i kolluyor, bir yandansa Kültür Devrimi'nin kazanımlarını yok edecek uygulamaları savunuyordu. Partide, hükümette ve kitleler arasında ciddi bir kitle temeli olduğu için onun siyasi hattını ve sağcı saldırının sahne arkasında üstlendiği rolünü teşhir etmek, böylelikle ara katmanları kazanmak için yeni yöntemler gerekliydi.

(7) Kültür Devrimi sürecinde Çin'i ziyaret edenler, bu ziyaretlerinden bahsederken Mao'nun portresini her yerde gördüklerinden hayretle bahsetmektedirler. Çin halkı Mao'nun resmini her yere asıyordu: evlerine, bisikletlerine, kamyonlarına hatta tarlalardaki direklere bile... Kimileri bunun "Mao'nun kişilik kültü" olduğunu söylemektedir.

Bu bakış açısı Çin halkı ile Mao arasındaki ilişkiyi bütünlüklü bir şekilde kavramaktan acizdir. Çin halkı için Mao, ülkeyi emperyalist g  lere satan ve halka zulmeden toprak ağaları ile kapitalistleri ülkeden kovmak için yirmi yıl boyunca, ağır bedeller ödenerek verilen devrimci savaşın öncü gücü olan Çin Komünist Partisi'nin önderiydi. İnsanlığın dörtte birinin günlük yaşamını kökten dönüşüme uğratan, Çin'de sosyalizmin inşası mücadelesi de ülkeyi sosyalist güzergâhta tutmak için başlatılan Kültür Devrimi de Mao'nun şahsı ile  zdeşleştiriliyordu. Haliyle, halk Mao'ya derin bir saygı besliyordu.

Mao'nun öğretilerini pratiğe ge irmektense, Mao'dan ezberledikleri lafların sayısından ötürü övgüler alan insanlardan bahsediyor kimi ziyaretçiler. Ama kimi yerlerde görülen böylesi bir putlaştırmaya rağmen, Kültür Devrimi'ne katılan şiyasi açıdan bilinçli unsurlar, basitçe Mao'yu ikonlaştırmaktansa, Mao Zedong Düşüncesi'ni pratiğe geçirmeyi daha önemli görüyorlardı.

Kültür Devrimi'nin ilk aşamalarında Mao'nun siyasi görüşlerini yaygınlaştırabilmesi, devrimciler açısından siyasi bir zorunlulukt . Bu incelememizde defalarca belirttiğimiz üzere, 1960'ların ortasında Çin sosyalist güzergâhtan çıkıyordu ve Mao ve diğer devrimciler partinin önderlik mevkilerinde azınlıktaydılar. Bu yüzden Mao, devrimci siyasetin yaygınlık kazanması ve Deng, Liu ve diğer revizyonistlerin alaşağı edilebilmesi için halk saflarında kendisine beslenen olumlu

hissiyata güvenmek zorundaydı. Nitekim, süreç başladığında Mao'nun öğretileri, revizyonist parti yetkililerine karşı mücadele etmek isteyen işçilerin, köylülerin ve öğrencilerin elinde önemli bir silah haline gelmişlerdi.¹⁸¹ Dahası, yeni iktisadi, siyasi ve kültürel girişimlere de rehberlik edenler, yine bu devrimci öğretilerdi. Kültür Devrimi sürecinin daha ileriki aşamalarında, Mao kendisini putlaştırma yönündeki eğilimi açıkça eleştirmeye başlayınca bu yöndeki faaliyetler de azalmaya başlamıştı. Kitleler diktikleri Mao heykellerini indirmeye başlamışlardı ve Mao'nun portrelerinde yer alan “Yüce Önder,” ya da “Büyük Kaptan” gibi mistik ifadeler silinmişti.¹⁸²

Tarih boyunca Lenin ve Mao gibi bireyler devrimin yolunu çizme ve Marksist teoriyi geliştirme gibi meselelerde önemli roller üstlenmişlerdir, ama bunu bir başlarına yaptıklarını düşünmek hata olacaktır. Doğru fikirler, demokratik merkezîyetçilikle işleyen ve merkezileşmiş bir önderliğe sahip bir komünist partisinde, gerekli kanallarla kitlelerden önderliğe aktarılırlar.¹⁸³ Bu sürecin devamlı kılınmasıyla bir-

¹⁸¹ Mao'nun eserlerini araştırmanın Şandong eyaletindeki emekçilere kazandırdığı avantajın daha canlı bir betimlenişi için bkz: Dongping Han, sf: 63–66.

¹⁸² Han Suyin, sf: 340; Van Ginneken, sf: 227.

¹⁸³ Hindistan Komünist Partisi (Maoist) bu konuya dair şöyle bir görüş belirtmiş: “Bireylere başvurmak ya da devrimci otoriteyi kimi ufak gruplara hibe etmekten kolektif bir önderlik mekanizması geliştirmeliyiz. Tüm parti kadrolarını ve kitleleri karar alma mekanizmasına katacak kolektif bir önderlik yapısı inşa edilmediği ve bu meselelerde birtakım bireyler ön plana çıktığı için Rus ve Çin devrimlerinde büyük geri dönüşler yaşanmıştır. Stalin ve Mao gibi önemli proleter devrimci önderlerin ölümünden sonra SBKP'nin ve ÇKP'nin revizyonistlerin eline bu kadar kolayca düşmelerinin sebebi budur.” “Nepal'deki Gelişmelere Dair HKP (Maoist) Sözcüsü ile Gerçekleştirilen Röportaj,” sf:12. www.peoplesmarch.googlepages.com.

likte de yeni devrimci önderler tarih sahnesinde yerlerini alırlar. 1962 seneli “Demokratik Merkeziyetçilik Üzerine” adlı konuşmasında Mao şöyle diyordu:

“Parti içi demokrasi yoksa, deneyimlerimizden edindiğimiz bilgileri hatasız bir şekilde çıkarıma çevirmemiz de mümkün olmaz. Önderlik mekanizmalarımız doğru bir siyasi hattın, doğru uygulamalarla yöntemlerin oluşturulması açısından bir fabrika gibidir. Herkesin bildiği üzere, hammaddeye erişimi olmayan bir fabrika üretimde bulunamaz. Eğer hammadde nitel ve nicel açıdan yetersizse, fabrika nitelikli ürünler çıkaramaz. Demokrasi olmazsa, aşağıda olup bitenden haberiniz olmaz, durum belirsiz bir hal alır, tüm unsurların fikirleri dillendirilemez, üst ile ast arası iletişim kanalları tıkanır ve önderlik de karar alırken sadece tek-yanlı ve hatalı fikirlerden yola çıkmaya mecbur bırakılır. Yani öznel bir tavırdan sıyrılmak imkân dışı kalır. Parti içi demokrasi olmaksızın, ne anlayış birliği, ne de eylem birliği sağlanabilir ve gerçek anlamda kurumsal bir merkezileşme gerçekleştirilemez. Merkeziyetçiliğimizin demokratik temeller üzerine inşa edildiğini unutmamalıyız.”¹⁸⁴

(8) 1970’lerin başlarında Mao, Çu ve ÇKP önderliğinin büyük çoğunluğu, halk cumhuriyetinin dış politikasına dair “üç dünyacı” bir perspektife sahipti.¹⁸⁵ Bu, Kültür Devrimi’nin ilk evrelerinde benimsenen devrimci enternasyonalist perspektiften geri bir adım atıldığını göstermekteydi. Bu

¹⁸⁴ Schram, sf: 164. Dahası, bkz: www.marxists.org

¹⁸⁵ Bu perspektife Deng ve Mao’nun farklı yaklaşımları vardı. Mao, Çin’e yönelik Sovyet tehdidine karşı ABD ile kimi taktik yakınlaşmaların mümkün olduğunu savunuyordu. Deng ise ABD emperyalizmi ile stratejik bir yakınlaşmanın ve siyasi bir ittifakın zorunlu olduğunu düşünüyordu.

perspektife göre, iki süper-güç (ABD ve SSCB-“birinci dünya”), dünya halklarının baş düşmanlarıydı. Batılı emperyalistler ve Japonya (“ikinci dünya”), bahsi geçen “büyük şeytanlara” karşı uluslararası ölçekli bir birleşik cepheyi teşkil ediyorlardı ve “üçüncü dünya” halkları ve ülkeleri bu baş düşmana karşı en güvenilir devrimci güçlerdi. “Üçüncü dünya” ülkelerinin yarı-sömürge iktidarları ile süper-güçlere karşı bir ittifaka gidilebileceği düşüncesi, ÇKP’nin Kültür Devrimi’nin ilk başlarında dünyanın diğer ülkelerindeki devrimci hareketleri desteklemenin son derece önemli olduğu yönündeki görüşünün altını oyuyordu.

Dünya devrimci hareketi açısından “üç dünyacı” perspektif ciddi hatalar barındırıyordu.¹⁸⁶ Diğer batılı emperyalist ülkelerin gerici yanını arka plana atıyor ve Asya, Afrika ve Latin Amerika’daki burjuva milliyetçi rejimlerin mahiyetine dair kafa karışıklığına yol açıyordu.¹⁸⁷ Bu ülkelerin

¹⁸⁶ Bu bakış açısına göre, 1970’lerin başında Sovyet sosyal emperyalizmi dünya halklarının karşısındaki “esas tehlike” idi. Yani ABD emperyalizminden daha tehlikeli olarak görülüyordu. Bu siyasi hat ile SSCB’nin İkinci Dünya Savaşı’nda Alman faşizmine karşı batılı emperyalistler ile girdiği ittifak arasında bir analogi kurmak mümkündür. Onların izlediği hat, sadece SSCB’de sosyalizmi korumak için uyulması gereken zaruri bir taktik değil, Sovyet önderliğinin Komintern aracılığıyla uluslararası komünist hareketi uymaya çağırdığı genel bir stratejiydi. Tıpkı 1970’lerin Çin’inde olduğu üzere, emperyalizmin bir bloğunun bir diğerinden tehlikeli olduğunu öngören bu hat, ABD, Fransa, İtalya ve İngiltere gibi emperyalist ülkelerde ve bu ülkelerin sömürgesi olan Hindistan, Cezayir ve Filipinler gibi yerlerde komünistleri sınıfsal iş birliğine başvurmaya mecbur bırakmıştı.

¹⁸⁷ Bu yaklaşımın gebe olduğu kimi sıkıntılar Mao’nun sıkça alıntılanan şu lafına da yansıyor: “Ülkeler bağımsızlık, uluslar kurtuluş, halklar devrim ister.” Bu ifade, üçüncü dünya ülkelerinin ulusal kurtuluş hareketleri ile devrimci hareketleri aynı kefeye koyması bakımından hatalı ve eklektiktir.

ekonomik kalkınmalarına yardım etmenin başat hale gelmesi ve ABD ile olan husumetlerine yapılan vurgunun artması, o ülkelerdeki yarı-sömürge, sınıflı toplum yapısını örtbas ediyordu.

Bu teorinin ortaya koyduğu meseleler, bugün de kafa karışıklığına yol açacak ölçüde ciddiyetlerini koruyorlar. Venezuela, Bolivya, İran ve Zimbabwe gibi ülkeler için, sınıfsal mücadeleden kopuk bir ulusal bağımsızlık methiyesi düzülüyor kimilerince.

Şüphesiz ki, bu ülkelerin ABD'nin, diğer emperyalistlerin ya da bu güçlerin taşeronlarının saldırılarına maruz kalmaları halinde, o ülkedeki anti-emperyalist direniş desteklenmelidir. Ama yine de bu ülkelerin –başlarında Evo Morales ve Hugo Chavez gibi sol söylemler kullanan sosyal demokratlar olsa dahi– sınıflı toplum yapılarına sahip oldukları ve emperyalist ilişkiler ağının bir parçasını teşkil ettikleri asla unutulmamalıdır. James Petras şöyle diyor:

“Venezuela'nın, Bolivya'nın ve buralardaki hükümetlere bağlı toplumsal hareketlerin, sendikaların ve parti-içi grupların, kapitalizmin ortadan kaldırılması, borçların iptal edilmesi, ABD'li ve çokuluslu şirketlerin malvarlıklarının kamulaştırılması, özce, ABD ile olan iplerin atılması gibi kaygıları olmadığı açıkça anlaşılmalıdır. Savımızı örneklerle somutlaştıracak olursak: 2005-2006 yıllarında Venezuela'daki ulusal ve çokuluslu özel bankalar kârlarını %30 oranında arttırdılar. Yabancı petrol firmaları tarih boyunca benzeri görülmemiş kâr rakamlarına ulaştılar ve büyük arazilerin topraksız köylüye dağıtılanlarının oranı %1'in altında. Bu ülkelerde emek-sermaye ilişkileri olduğu gibi varlığını sürdürüyor, sorunlar hep sermayenin lehine çözülüyor ve büyük işletmelerin yarıdan fazlası, güvencesiz işçi çalıştıran taşeron firmalarla çalışıyor. Dahası, Venezuela

ordusu ve polis kuvvetleri, gerilla olduğundan şüphelendikleri Kolombiyalıları tutukluyor ve Kolombiya devlet güçlerine iade ediyorlar. Venezuela hükümeti ile Kolombiya'nın ABD tasdikli başkanı Uribe arasında çeşitli askeri ve ekonomik iş birliği antlaşmaları mevcut”¹⁸⁸

Bu ülkelerde kimi ilerici reformlar uygulamaya konsa da hatta kimilerinde petrolden elde edilen gelirle ayakta tutulan bir sosyal devlet mekanizması mevcutsa da bu kitlelere dayanan bir devrimci hareketi ikame edemez. Çünkü tarih bizlere göstermiştir ki, sosyalizme varan tek yol böylesi bir devrimci hareketin varlığından geçmektedir.

ABD emperyalizminin çeşitli burjuva–ulusalcı rakiplerinin nispi güçlerini bir kenara koyacak olsak bile, halk hareketlerinin değil, bu tür ulusalcı hükümetlerin ve onların önderlerinin emperyalizmin önündeki en büyük engel olduğu yönünde genel bir kanı mevcut günümüzde. İran, Zimbabwe ve Brezilya gibi ülkelerdeki halk hareketlerine kimi ilerici ve solcu hareketlerin destek vermeyişlerinin arkasındaki sebep de budur. Unutulmamalıdır ki, ABD emperyalizmi İran İslam Cumhuriyeti'ne tehditler savu-

¹⁸⁸ Bkz: James Petras, “*US–Latin American Relations: Measuring the Rise or Fall of US Power*,” [ABD–Latin Amerika İlişkileri: ABD'nin Yükselişini ya da Çöküşünü Ölçmek], 1 Kasım, 2006, <http://www.informationclearinghouse.info/article15464.htm>, Petras, makalenin ikinci yarısında Venezuela, Bolivya ve Küba örneklerini tartışıyor.

Not: Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti, geçirmiş olduğu tarihsel süreçten ve “sosyalist bir ülke” olma iddiası taşıdığından diğerlerinden biraz farklıdır. Ama KDHC de gitgide bulunduğu bölgedeki kapitalist ülkelere bağımlı hale geliyor. Özellikle Çin ve Güney Kore gibi ülkelerden aldığı gıda ve yakıt yardımı ile ülke sınırları içerisinde tıpkı Çin'dekileri andıran– serbest ekonomik bölgelere yatırım beklemesi “sosyalist” olma iddiasına gölge düşürüyor.

durken, dayanışma elimizi gerici mollalara değil İran halkına uzatmalıyız.

Karizmatik ulusal önderlere saplanıp kalmak, gerçek anti-emperyalistler açısından kör bir perspektiftir ve korkunç yenilgilere davet çıkarmaktadır. Geçmişte bu tür liderlerin nasıl emperyalizm tarafından kolayca alt edildikleri unutulmamalıdır. Nitekim, şu anki ulusal önderlerle aynı minvalde değerlendirebileceğimiz pek çok örnek vardır tarihte: Guatemala'da Arbenz, İran'da Musaddık, Kongo'da Lumumba, Endonezya'da Sukarno, Gana'da Nkrumah ve Şili'de Allende. An itibariyle dünyanın hatırı sayılır bir kesiminde, Marksist-Leninist-Maoistlerin önderliğinde yürütülmekte olan halk savaşlarına yüz çevirip de bu tür ulusal önderlere methiyeler düzen bir perspektif, 21. yüzyıl'da yeni bir devrimci dinamiği oluşturmaya muktedir olan gücü kavramaktan acizdir.

SOSYALİST TOPLUMU TANIMLAMAK

Son dönemde, Kültür Devrimi'ni inceleyen Maoist örgütlerle sosyalist Çin'e sempati besleyen bireyler ve çevreler, gelecekteki sosyalist toplumun nasıl olması gerektiğine dair son derece ilginç fikirler dillendiriyorlar. Bu öneriler, özellikle parti ve halk kitleleri arasındaki ilişkinin ve demokratik örgütlenme modellerinin mahiyetinin açıkça belirlenmesi gerektiğine vurgu yapıyor.

Sosyalist toplumda belirebilecek karmaşık ve çetin kimi engellerin aşılmasını sağlayacak siyasi ve örgütsel mekanizmaların niteliğini yeniden tanımlamaya yönelik bu tartışma sürecinin son derece olumlu olduğunu düşünüyoruz. Ama “yeterince demokratik olmadığı” iddiasını dillendirerek sosyalizm yolundan komünizme geçiş fikrini reddedenlerin olduğunun da bilincinde olmak gerekiyor. Yine de bu tarz fikirleri dillendirenlerin, bu toplumsal projeyi sahiplenerek bir sonraki devrimler dalgasına hazırlık yapan komünist örgütlerin samimiyetlerine gölge düşüremeyecekleri de bir gerçektir. Bu tartışma ve hazırlık sürecinde kaçınılmaz olarak sosyalizme dair yeni anlayışlar belirecektir ve bunun da dünyayı anlayıp yorumlamamıza hizmet eden Marksist–Leninist–Maoist bakış açımıza önemli katkıları olacağı açıktır.

1– Sosyalist Toplumun Doğasını Kavramaya Yönelik Bazı Önemli Notlar

İşçi sınıfı iktidarının, yani proletaryanın burjuvazinin üzerindeki diktatörlüğünün, geniş halk yığınlarına siyasi haklar tanınması ve sosyalist toplumun kolektif çıkarlar doğrultusunda sürekli bir dönüşüme tabi tutulması açılarından elzem olduğu gerçeği önemli bir teorik çıkış noktasıdır.

Günlük yaşamda karşımıza çıkan, “Hitler bir diktatördü” tarzı cümlelerden “diktatör” kelimesinin halkı baskı yoluyla yöneten kimse şeklinde algılandığını çıkarabiliriz. Ama Marksistler toplumun başat niteliklerinin bireyler–arası ilişkilerce değil, sınıflar–arası ilişkilerce belirlendiğinin bilincindedirler. Buradan yola çıkarak, bir sınıfın kendi sınıf çıkarları uyarınca diğer sınıfları yönettiği her toplumun aslında bir diktatörlük olduğu çıkarımına varılır.

Doğru, sınıflı toplumlarda hâkim sınıfın mensupları arasında bir demokrasi vardır; bu sınıfın üyelerinin kendi aralarında önemli tartışmalara girmeleri mümkündür ve devletin izlediği siyasi hattın gidişatı üzerinde bir etkileri de mevcuttur. Ama kapitalist devlet, burjuvazinin, siyasi yaşamı benzer şekilde etkileme gücünden yoksun olan diğer sınıfların üzerinde tahakkümünü kurduğu bir diktatörlüktür.¹⁸⁹ Daha da önemlisi, kapitalist devlet, mevcut mülkiyet ilişkilerini muhafaza eder ve bu ilişkilere ve kapitalist iktidara karşı yükseltilecek sesleri –gerekli gördüğünde şiddete başvurarak– bastırır.

¹⁸⁹ Lenin’in dediği üzere, burjuva demokrasisinde halk, bir sonraki seçime değin kendisine zulmedecek olan ve aslında evvelden belirlenmiş adayı seçme hürriyetine sahiptir.

Bu yüzden sınıfsallıktan arınmış bir demokrasi, yani “herkes için demokrasi,” ancak bir sınıfın bir diğerini sömürmediği, sınıfların ortadan kaldırıldığı bir toplumda mümkündür. Böylesi bir topluma varıldığında, sınıfsal çıkarları savunan ve diğer sınıflara egemen sınıfın görüşlerini dayatan devletler kaybolacaktır ve toplumun işleyişini idare ve koordine edecek başka kurumlar ortaya çıkacaktır.

Günümüzde, sol siyasete iştirak eden insanlar arasında dahi emekçi halk yığınlarının şimdiye dek bastırılmış potansiyellerini açığa çıkaran proletarya diktatörlüğünün komünist partisinin halk üzerinde kurduğu bir diktatörlük olduğu ve herhangi bir diktatörlük biçiminin sosyalist toplumun demokratik örgütlenişi ile bağdaşmayacağı yönünde yanılgılar mevcut.

Bu yanılgılar en başat gerçeklerle çelişki içerisindedirler: Modern devletin tarihi, tüm devletlerin sınıfsal bir nitelik barındırdığını ve hâkim olan sınıfın (açıktan ya da gizli yollarla) çıkarlarının diğer sınıflara dayatılması için birer araç olduklarını ortaya koymaktadır. Ama baskıcı –ve nispeten daha az baskıcı– burjuva devletlerine karşı verilen uzun soluklu mücadele sürecinde, burjuva devletin devrimle değil de reformlar yoluyla, herhangi bir sınıfın çıkarlarını savunmayan, yani tam anlamıyla demokratik bir devlet haline getirilebileceğini savunan kimi siyasi akımlar belirmiştir. Nispeten imtiyazlı kesimlerin ileri sürdüğü bu perspektif, burjuva tahakkümüne yöneltilecek devrimci bir muhalefetin zorunluluğunu yadsıyan basit bir sanrıdan başka bir şey değildir.

Daha önceden belirttiğimiz üzere, sosyalist toplumlar kendilerini dış düşmanlara karşı savunmak ve tahtından indirilen burjuvazinin bir kez daha hâkimiyetini sağlamasını

engellemek için silahlı kuvvetlere gereksinim duyarlar. Ama proletarya diktatörlüğü, sadece devlet aygıtını yönetmenin ve savunmanın bir biçimi olmaktan çok daha öte bir kavramdır. Milyonlarca emekçinin siyasete, ekonomik planlamaya, eğitime, kültüre ve dış politikaya dair karar alma mekanizmalarına etkin bir biçimde katılabilecekleri ölçüde birikim, siyasi bilinç ve örgütlülük seviyelerinin yükseltildiği, sosyalizmden komünizme geçiş evresi boyunca devam eden, son derece dinamik bir süreçtir. Bu süreçte, köylülükten geçmişin imtiyazlılarına kadar, toplumun tüm sınıfları toplumsal üretime katılarak proleterleşeceklerdir. Bu uzun süreli sosyalizm süreci sayesinde, tüm fertlerin hem kafa hem de kol emeğine dair faaliyetlere katılabildikleri yepyeni bir toplumsal yapı oluşturulacaktır.

Çeşitli kurumların ve bireylerin dillendirdikleri yeni fikirleri değerlendirirken, sosyalizmin tarihini, özellikle de Sovyetler Birliği ve Çin Halk Cumhuriyeti deneyimlerini derinlemesine incelemek ve bu deneyimlerden çıkarılan dersleri daima göz önünde bulundurmak gereklidir. Bu öncüden yola çıkarak, gelecekteki sosyalist toplumun nasıl örgütleneceğini tartışabilmemiz için, öncelikle kimi soruların dillendirilmesi gerektiğini belirtmeliyiz.

Gelecekteki sosyalizm tasavvuruna dair bu öneriler, öncü güç olan komünist partisinin devrimci niteliğini sürekli olarak yenileme kabiliyetini güçlendirmeye hizmet ediyorlar mı? Kitlelerin sosyalist ve kapitalist güzergâhın arasındaki ayrımı yapmalarını sağlayacak ölçüde halkın siyasi bilincini arttırmaya yönelik yöntemler sunuyorlar mı? Sosyalist toplumda varlığını sürdüren sınıfsal farklılıkları ve eşitsizlikleri asgari seviyeye indiren uygulamalar barındırıyorlar mı? Emekçi kitlelerin komünist partisini denetlemelerine ve siyasi hattaki eksikliklere müdahale etmelerine hizmet eden usuller öneriyorlar mı?

Sosyalizmin birkaç ülkede gelişiminin dünya çapında emperyalizmin ve kapitalizmin alaşağı edilmesi için verilen mücadeleye içten ve ciddi bir destek verilmeksizin mümkün olmayacağı perspektifine haizler mi? Günümüzde sosyalizmin gelişimi, işte bu tür sorular üzerinden ele alınmakta ve tartışılmaktadır.

Unutulmamalıdır ki, uluslararası komünist hareketin tarihsel deneyimleri, Sovyetler Birliği'nin geçirdiği pratik süreç sayesinde iki temel ön-kabulün asılsız olduğunu ortaya koymaktadır. Birincisi, işçi sınıfının siyasi iktidarı devrimci yollarla zapt edişini takiben sınıf mücadelesinin ortadan kalkacağı yönündeki görüştür. Tarih bizlere göstermiştir ki, yepyeni, sınıfsız ve sömürsüz bir dünyaya, yani komünizme geçiş aşaması olan sosyalist toplumda, proletarya diktatörlüğü altında verilmesi gereken sınıf savaşımı da son derece karmaşık ve yoğundur.

İkinci olarak ise tarihin daima ilerlediği ve geriye dönüşlerin asla yaşanamayacağı yönündeki görüş geçersiz kılınmıştır. Yani, bir zamanlar Stalin'in diyalektik ve tarihsel materyalizm perspektifinin temel taşlarından biri olan bu ön-kabul, Sovyetler Birliği ve Çin'deki geri dönüşümlerle birlikte boşa çıkmıştır. Bu yüzden kitle inisiyatifini öne çıkaran çok daha dinamik bir model oluşturulmalıdır. Neticede, Kültür Devrimi gibi, sınıf savaşımının yoğun ve şiddetli şekilde geliştiği süreçler, sosyalist güzergâhta komünizme ilerleyen insanlığın devrimci deneyimlerini zenginleştirir ve onlara yön verirler. Bu sebepten de bu ve bunun gibi süreçleri derinlemesine incelemek zorunludur.

2– Kitle Örgütlerinin Rolü

1967 sonbaharında gruplar–arası şiddeti engelleme amacıyla pek çok kitle örgütünün kapatılması, Kültür Devrimi’ni inceleyenler açısından ciddi bir tartışma konusu olmayı sürdürmektedir. Kimi araştırmacılar, bağımsız işçi derneklerinin, işçi sınıfının Kültür Devrimi esnasında partiyi politik bir denetime tabi tutabilmesi açısından zorunlu olduklarını ve bu tarz kitle örgütlerinin gelecekteki sosyalist toplumlarda önemli bir rolü olacağını savunuyorlar.

Çin Araştırmaları Grubu ve *Monthly Review* dergisinin sponsorluğu ile 2006 senesinde Kültür Devrimi’nin 40. yılı vesilesiyle gerçekleştirilen “Kültür Devrimi’nin Kökenini ve Mirasını Yeniden Değerlendirmek” başlıklı konferansta,¹⁹⁰ çağımızın önde gelen Çin araştırmacılarından Fred Engst, kitle örgütlerinin lağvedilmesinin Kültür Devrimi’nin en ciddi hatalarından biri olduğunu söylemişti. Devrimci Çin’in bir diğer dostu Profesör Joel Andreas da, Mao’nun, halkı Şanghay’daki “Ocak Tufanı” tarzı ayaklanmalara çağırmak–tansa işçilerin sendikaları ele geçirerek bu kurumları partinin kitlesel bir denetimini gerçekleştirmeye muktedir bağımsız kitle örgütlerine çevirmeye teşvik etmekle daha doğru bir şey yapmış olacağını savunmuştu.

Halk kitlelerinin komünist partisinin siyasi hattına ilişkin geniş çaplı ve açık tartışmalara katılmalarını sağladıkları ve halk saflarından yeni devrimci önderler yetiştirerek partiyi yenilemeye hizmet eden araçlar oldukları için işçilerin, köy–

¹⁹⁰ Konferansta sunulan metinlere www.chinastudygroup.org adresinden ulaşılabilir. <http://mrzine.monthlyreview.org/magdoff010706.html> adresinde ise konferansa dair bir makale mevcut.

lülerin, kadınların, azınlık ulusların ve diğer kesimlerin kurdukları kitle örgütlerinin, sosyalist toplumda ciddi ve vazgeçilmez bir rolü olduğu fikrini biz de savunuyoruz. Ama bunu savunurken iki mesele göz önünde tutulmalıdır. Öncelikle, bu örgütler partinin uzantıları olmamalıdır. Zira eğer bu tarz kitle örgütleri sosyalizmin karşındaysalar, süreçte herhangi bir ilerici rol üstlenmeleri de mümkün olmayacaktır. İkinci olarak, işlevlerini yerine getirebilmeleri için, bu kitle örgütleri, farklı siyasi bilinç seviyelerine sahip partililerle parti üyesi olmayan halktan kimselerin siyasi tartışmalarda bulunacakları ideolojik birer mücadele alanı olarak görülmeli ve bu şekilde işlemelidirler.

3- Muhalefetin ve Kitlesele Tartışmaların Rolü

Sosyalist bir toplumda, halkın partiyi ve onun politikalarını eleştirme hakkı olmalıdır. Çünkü komünist partisinin gerçekler üzerinde bir tekeli yoktur ve kimi durumlarda gerçeği savunanlar azınlıkta olabilirler. Sosyalist toplumda muhalif görüşler açıkça dillendirilebilmelidir, böylelikle halk kitleleri partinin politikalarını ister lehine, ister aleyhine değerlendirmelerde bulunarak tartışabilirler.

Ama sosyalist toplumda muhalefet meselesi sadece bireyin haklarıyla alakalı değildir. Sosyalist toplumda muhalefet ve tartışma, geçmişteki kapitalist toplumda sömürülmüş ve baskı görmüş emekçi halk yığınlarının safları arasında tartışmaların, eleştirinin ve kitle inisiyatiflerinin canlandırılması demek olduğundan, aynı zamanda sınıfsal ilişkilerdeki temel bir dönüşüme de işaret etmektedir. Bu

süreçte emekçiler, ister işçi olsun, ister köylü, toplumun ve dünyanın yeniden yapılandırılması sürecine etkin olarak katılmalarına olanak tanıyacak donanıma erişecek ve sürece birebir katılacaklardır.

Ele almakta olduğumuz meselenin bir diğer yönü ise imtiyazlı kesimler ve aydınlarla sosyalist toplumun arasındaki ilişkidir. İşte işler burada son derece çetrefilli bir hal almaktadır. Bir yandan, sosyalist toplum, geçmişteki imtiyazlıların bilgi ve becerilerini yeni toplumun gelişimi için kullanmak zorundadır. Ama onları sürece katmaya çalışırken, bir yandan da kişisel kazanımlar ya da güç elde etmemeleri için onlarla mücadele de etmelidir. Yani onları yeni bir dünya yaratma mücadelesine katmalı, sürekli olarak bu sürece daha da fazla katılmaya teşvik etmeli; bir yandan da onların gerici ve bireyci eğilimleri ile mücadele etmelidir. Eğer bu mesele doğru ele alınırsa, imtiyazlı aydın kesim zamanla sosyalist iktisadın üretken emeği alanında da, sosyalist sağlığın, eğitimin, kültürün ve medya araçlarının oluşturulmaları alanlarında da işçi sınıfının saflarına katılacaktır. Yeni sınıfsal ilişkiler ancak böyle kemikleşebilirler ve kafa emeği ile kol emeği arasında bulunan binlerce yıllık ayrılık ancak böylesi uzun süreli ve çetin bir mücadele ile ortadan kaldırılabilir.

Bu unsurları sürece katmak için tartışma ve muhalefet teşvik edilmelidir; ama bir yandan da sosyalist sistemi sabote etmeye dönük girişimlere karşı daima tetikte olmak gerekmektedir. Tarihsel deneyimler bize bu tarz karşıdevrimci eğilimlere karşı en etkili muhafızın, topluma önderlik etme becerisini kazanması gereken emekçi halk olduğunu göstermektedir. Sürecin öncüsü her ne kadar komünist partisi ise de tarih, gerici muhalefetin salt bürokratik yöntemlerle bastırılmasının uzun vadede sosyalizmi koruma

konusunda yetersiz bir yöntem olduğunu ve dahası, kitleleri toplumu ileriye taşıyacak mücadele süreçlerine katılmaktan alıkoyduğunu da göstermiştir.¹⁹¹

4– 1956–57 Yıllarının Yüz Çiçek Açsın Kampanyası ve Diğer Sağ Sapma Karşıtı Kampanyalar

“Yüz Çiçek Açsın, Yüz Fikir Akımı Yarışsın” kampanyası ve onu takip eden sağ–sapma karşıtı kampanyaların pek çok açıdan Kültür Devrimi’nin öncülleri oldukları söylenebilir. Mao, Yüz Çiçek Açsın fikrini 1951’den beri savunu–

¹⁹¹ Stalin ve onun Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’ne önderlik ettiği dönem üzerinden gelişen, kimi yönleriyle halen süregitmekte olan son derece önemli bir tarihsel polemğin varlığından herkes haberdardır. En keskin haliyle 1954–64 yılları arasında gelişen bu tartışmanın bir tarafında Stalin’in ve Sovyetler Birliği’nde sosyalizmin revizyonistçe bir reddiyesini sahiplenenler vardı. Diğer safta ise Stalin’e ve onun önderlik metotlarına kimi eleştiriler geliştiren ama proletaryanın diktatörlüğü olgusunu ve Sovyetler Birliği’nde sosyalizm deneyimini sahiplenen devrimci Marksist–Leninistler vardı. Tartışmanın sürdüğü dönemde, Mao kitle inisiyatifini öne çıkaracak olan Yüz Çiçek Açsın, Büyük İleri Atılım, Sosyalist Eğitim Hareketi gibi süreçleri pratiğe geçiriyordu. Sosyalizmin geçmişteki hatalarını aşmaya dönük bu pratiklerin doruk noktası da şüphesiz ki Büyük Proleter Kültür Devrimi’dir.

Mevzubahis tartışmanın kimi temel noktalarını Kruşçev’in SBKP’nin 1956’da gerçekleştirilen 20. Kongresi’nde Stalin’e saldırdığı “Gizli Konuşmasından,” ÇKP’nin “Stalin Meselesine Dair” [bağlantı: <http://www.marxists.org/subject/china/documents/polemic/qstalin.htm>] ÇKP’nin Sovyet revizyonizmine karşı girdiği “Uluslararası Komünist Hareketin Genel Hattına İlişkin Polemik” başlıklı 1963 seneli belgesinden ve Mao’nun “Halk Arasındaki Çelişkilerin Doğru Ele Alınışı Meselesi Üzerine” adlı 1957 tarihli makalesinden öğrenmek mümkündür.

yordu; ama bu kampanyayı, halk arasındaki çelişkilerin ele alınışına dair görüşlerini daha da geliştirdiği 1956 senesinde başlatmıştı. Sürecin ilk evrelerinde, kimi parti yetkililerinin bürokratik hal ve tavırları eleştiriliyordu. Ama daha sonrasında mesele, ÇKP ile sosyalizm karşıtı aydınlar arasındaki bir çekişmeye dönüşmüştü.

1950'lerde Çin'de sosyalizmin inşası hız kazanıyordu, ama ÇKP kendisini oldukça can sıkıcı bir sorun ile karşı karşıya bulmuştu: Çin'in aydınlarını, bilim insanlarını ve mühendislerini bu sürece katmak gerekiyordu. Sıkıntılı durum, bu kesimlerin büyük çoğunluğunun eski toplumda eğitim almış olmalarından ve eski toplumun bakış açısını taşıyor olmalarından kaynaklanıyordu.¹⁹² Mao, Çin'in 5 milyon aydının arasında belki en fazla %10'luk bir kesimin kararlı bir şekilde partiyi ve sosyalizmi desteklediğini söylüyordu. Bu yüzden, aydınları üretimsel faaliyetlere katmanın ve onların siyasi görüşlerini dönüşüme uğratmanın bir yolunu bulmak zorunlu hale gelmişti.

Parti yetkililerinin aydınların üzerinde kurdukları katı denetim de ciddi bir sorun teşkil ediyordu. Mao 1957 senesinde şöyle diyordu:

“Bizce, bir sanat ya da düşünce akımının dayatılması ve diğerlerinin yasaklanması, sanatın ve bilimin gelişimine ket vurmaktadır. Sanat ve bilim gibi alanlarda neyin doğru, neyin yanlış olduğu meselesi, bu çevrelerde gerçekleşecek hür tartışmalar ve pratik faaliyetlerle aşılmalıdır... Tarih boyunca, iyi ve güzel olan şeylerin ilk başta mis kokulu çiçekler olarak değil de zehirli otlar olarak değerlendirildiklerine pek çok kez şahit olmuşuzdur. Kopernik'in güneş

¹⁹² Dahası, üniversite öğrencilerinin %80'inden fazlası aydın, kapitalist, toprak ağası ya da zengin köylü kökene sahip ailelerden geliyordu.

sistemine dair teorileri ve Darwin'in evrim teorisi de bir zamanlar hatalı olarak nitelendirilmişlerdi. Çin tarihinde de pek çok benzeri örnek mevcuttur. Sosyalist bir toplumda, yeni olanın gelişimi için olan koşullar eski toplumdakinden farklı ve katbekat ileridir.”¹⁹³

Mao, 1950'lerin ikinci yarısında bürokratik ve tepeden inmece eğilimlerin ÇKP saflarında güç kazanmakta olduklarını görüyordu. Bu sebepten ötürü, 1957 senesinde partide bir arınma kampanyası başlattı. Mao, 1956-57 senelerindeki öğrenci eylemleriyle sanayi ve tarımdaki grevleri ve protestoları büsbütün olumsuz olarak değerlendirmiyordu ama bu “huzursuzlukların” kaynağının parti kadrolarının bürokratik çalışma yöntemleri ve siyasi bilinç seviyelerinin yetersizliği olduğunu görebiliyordu. Bu sebepten ötürü, partiyi hatalı eğilimlerden arındırmanın önemli olduğunu düşünüyor ve şöyle diyordu: “Biz işimizi iyi yapamadığımız için kimi huzursuzluklar baş gösteriyorsa, bunu, ilgilileri doğru yola çekmek, çalışma yöntemlerimizin olumsuz yanlarını onarmak, kitleleri ve kadroları eğitmek ve evvelen varlığı anlaşılamamış sorunları çözmek için bir fırsat olarak değerlendirmeliyiz.”¹⁹⁴ İlk etapta, Liu Şaoçi ve Pekin Belediye Başkanı gibi ÇKP önderliğinin kimi kesimleri bu yaklaşıma karşı çıkıyorlardı.¹⁹⁵

1957 senesinin bahar ayında Yüz Çiçek Açsın kampanyası doruk noktasına erişmişti. Bazı aydınlar parti önderlerinin çalışma metotlarını ve imtiyazlarını topa tutuyor,

¹⁹³ “Halk Arasındaki Çelişkilerin Doğru Ele Alınışı Meselesi Üzerine,” VIII. Bölüm, [bağlantı: <http://www.marxists.org/reference/archive/mao/selected-works/volume-5/index.htm>]

¹⁹⁴ A.g.e. IX. Bölüm.

¹⁹⁵ Han Suyin, sf: 100

halkın sağlık imkânlarına erişiminin sınırlı olduğundan ve köylük bölgelerin ihmal edildiğinden bahsediyorlardı. Diğerleri ise, bilim ve sanayi alanlarında Sovyetik teorilerin ve tekniklerin körü körüne taklit edilmesini eleştiriyorlardı. Pekin’de de öğrenciler, kalıpcı ve ezbere dayalı eğitim sistemini üniversite duvarlarına astıkları dazibaolar aracılığıyla eleştiriyorlardı.¹⁹⁶

Mao, partinin gerçekler üzerinde bir tekelinin olmadığını ve bu yüzden safları dışından gelecek eleştirilerin olmasının doğal olduğunu söylüyordu. Parti kadrolarına yönelik gerçekleştirdiğı 1957 tarihli konuşmasında Mao, Marksistlerin eleştiriden korkmadıklarını söylüyordu.¹⁹⁷ “Kendisininkinin dışında fikirlere kulak vermeye; bireyler kadar partilerin de ihtiyacı vardır.”¹⁹⁸ Doğru fikirler yanlış fikirler ile bir tartış-

¹⁹⁶ Meisner, sf: 177, 179.

¹⁹⁷ Sözüne şöyle devam ediyordu Mao: “Şu süreçte, eleştiriden korktuğunuzu söylemek, zaaflarınız olduğunu itiraf etmek anlamına gelir. Zaaflar eleştirilmelidir, ne tür bir kadro ya da hükümet olursa olsun, eksiklikler ve zaaflar eleştiriye tabi tutulmalıdır. Dahası, hayatın her alanında eleştiriye başvurmayı, günlük yaşamın doğal bir âdeti haline getirmeliyiz, halk cumhuriyeti bunu bir âdet haline getirmek zorundadır. Eğer eleştiri hatalıysa, elbette pek önemli değildir... Halkı ilgilendiren meselelerde, halkın sınırsız bir eleştiri hakkı olmalıdır. Eleştiri hakkından mahrum bırakılması gereken tek kesim karşı-devrimcilerdir. Anayasadaki hak ve hürriyetler uygulamaya konmalıdır, bunların arasında ifade, toplanma, yayın çıkarma ve dernek kurma haklarının olduğu da asla unutulmamalıdır.” “Devlet Konferansı’nın Kapanış Konuşması”ndan, 1 Mart 1957. “*The Writings of Mao Zedong: 1949–1976, Volume II: January 1956–December 1957,*” [Mao Zedong’un Yazıları: 1949–1979: Cilt II: Ocak 1956–Aralık 1957], ed., John Leung ve Michael Kau, 1992, sf: 352–53.

¹⁹⁸ Meisner, sf: 172.

mayaya, bir mücadeleye girmedikçe geliştirilemez, keskinleştirilemezler.¹⁹⁹ Buna karşı Çin’de geliştirilen bir çözüm yöntemini şu örnekte görmemiz mümkündür: 1957 senesinde Mao “*Reference News*” adlı gazetenin tedavüle sokulan nüsha sayısının 2.000’den 400.000’e çıkarılmasını savunmuştu. Bu, denizaşırı basının çıkardığı, sansüre tabi olmayan, çeşitli makalelerden oluşan ve kapitalist bir perspektife sahip bir gazeteydi. Nüshaların çoğu bireylere değil çalışma ekiplerine gönderiliyor, elden ele dolaştırılıyordu. Durumu şöyle açıklıyordu Mao:

“Bu uygulamanın amacı Marksizm karşıtlığını ve zehirli otları, yoldaşların ve partili olmayan halkımızın öğrenmelerini, bunları tartışabilmelerini sağlamaktır. Aksi takdirde Marksizm’den başka hiçbir şey öğrenemezler ve bu da iyi bir şey olmaz. Yapılanı, insan vücudunda bir mücadeleye ve akabinde bir bağışıklığa sebep olan çiçek hastalığı aşısı gibi düşünün.”²⁰⁰

Elbette Mao “artık her şey mübahtır” demiyor, Yüz Çiçek Açsın kampanyası sürecinde açığa çıkan hatalı fikirlerin eleştiriden muaf olmalarını önermiyordu. “Halk Arasındaki

¹⁹⁹ Mao, hatalı görüşlere sahip olanlara hakkındaki görüşlerini, biraz kabaca, şu sözlerle belirtiyordu: “Osurmak istiyorlarsa, bırakalım osursunlar. Osurmaları bizim açımızdan daha avantajlıdır. Bırakalım herkes kokusunu alsın da iyi mi kokuyormuş, kötü mü kokuyormuş görsün. Sonra da tartışmalar aracılığıyla çoğunluğu kendi tarafımıza çeker o hatalı azınlığı da siyaseten yalnızlaştırabiliriz.” “Bölge Sekreterleri Konferansı’ndaki Konuşma”dan, 27 Ocak 1957, a.g.e., sf: 260–261

²⁰⁰ Feigon’daki parti sekreterleri ile Ocak 1957’de gerçekleştirilen toplantıda yaptığı konuşmadan [bağlantı: http://www.marxists.org/reference/archive/mao/selected-works/volume-5/mswv5_57.htm#v5_87].

Çelişkilerin Doğru Ele Alınışı Meselesi Üzerine” adlı yazısında Mao, halk kitlelerinin “hoş kokulu çiçekleri” “zehirli otlardan” ayırabilmelerini kolaylaştıracak 6 kriter belirtiyordu:

“Sözlerimiz ve eylemlerimiz:

- (1) Çeşitli milliyetlere mensup emekçi halkımızı bölmeye değil birleştirmeye dönük olmalıdırlar.
- (2) Sosyalist dönüşüme ve inşaya zarar vermemeli, katkı sunmalıdırlar.
- (3) Demokratik halk diktatörlüğünü zayıflatmaya değil sağlamlaştırmaya hizmet etmelidirler.
- (4) Demokratik merkezîyetçiliği zayıflatmaya değil sağlamlaştırmaya hizmet etmelidirler.
- (5) Komünist partisinin öncülüğünü zayıflatmaya değil güçlendirmeye hizmet etmelidirler.
- (6) Uluslararası sosyalist birliği ve dünyanın tüm barışsever halkları ile olan dayanışma bağlarını pekiştirmelidirler.

Bu altı kriterden en önemli ikisi, sosyalist güzergâha ve partinin öncü rolüne dair olanlardır. Bu kriterlerin amacı halk saflarında özgür tartışmaların gerçekleşmesine ket vurmak değil, bilakis bunu teşvik etmektir. Bunlara katılmayanlar kendi görüşlerini belirtmekte hürdürler. Ama halkın büyük çoğunluğunun belli başlı kriterleri olursa, eleştiri-özeleştiri düzgün bir çerçevede gerçekleştirilebilir ve bu kriterler, başka insanların sözlerini ve eylemlerini değerlendirirken, yapılan ve söylenenlerin hatalı mı yoksa doğru mu olduklarını saptarken insanlara ışık tutabilirler. Bunlar siyasi kriterlerdir. Doğal olarak bilimsel teorilerin geçerliliğini, ya da sanatsal ürünlerin estetik değerini ölçmek için başka kriterler gereklidir. Ama biraz esnek yaklaşılsa bu altı siyasi kriterin bilim-sanat alanlarında da geçerli kılınabileceği bir gerçektir. Düşünsenize, bizimki gibi sosyalist

bir ülkede bu politik kriterlerle zıtlashabilecek, faydalı herhangi bir bilimsel ya da sanatsal faaliyet olabilir mi ?”²⁰¹

Yüz Çiçek Açsın kampanyası hız kazandığında, 1956’daki batı yanlısı Macar ayaklanmasından ve Kruşçev’in Stalin’e saldıran gizli konuşmasından cesaret alan, sayıları 50.000 civarındaki ufak bir aydın grubu alenen komünist partisinin öncü rolünü eleştirmeye başladı. Demokratik partilerin temsilcilerinden Jang Bojun ile Luo Longji, parti ile hükümetin ayrı olduğu, batı-tarzı bir parlamenter demokrasi söylemlerinde bulunuyorlardı. Kimi aydınlarsa, Macar Petofi²⁰² Kulübü gibi Çin’de sosyalizmi yıkacak bir ayaklanma hazırlığında bulunan gruplar oluşturmuyorlardı. 1957 senesinin haziran ayına gelindiğinde, öğrenci hareketinin kimi kesimleri üniversiteleri işgal ediyor, devlet ve parti binalarına saldırıyor, eğitim görevlilerini ve parti yetkililerini rehin alıyorlardı.²⁰³ Bu tür yöntemlerle aydın-öğrenci kesimler arasındaki sağcılar Yüz Çiçek Açsın kampanyasını halkı fiilen sosyalizme karşı çıkmaya teşvik etmenin bir aracı olarak kullanıyorlardı.

Haziran 1957’de Mao ve parti önderliği, birkaç ay boyunca ülkeyi kasıp kavuracak olan “Sağ Sapma Karşıtı Kampanya”yı başlatarak bu saldırılara cevap verdiler. Başta *Renmin Ribao* (Halkın Günlüğü) gazetesinde bizzat Mao tarafından kaleme alındığı iddia edilen makaleler öncülüğünde, partiye bağlı basın, Jang, Luo ve destekçilerine ateş püskürüyordu. Partiye bağlı öğrenciler ve işçiler de her yerde sosyalizm karşıtı sağ güçleri lanetliyorlardı.

²⁰¹ “Halk Arasındaki Çelişkilerin Doğru Ele Alınışı Meselesi Üzerine” VIII. Bölüm [bağlantı: www.marxists.org/reference/archive/mao/selected-works/volume-5].

²⁰² Sándor Petöfi (1823–1849): Macar şair ve liberal devrimci [çev.].

²⁰³ Meisner, sf: 180.

Bu, proletarya ile eski burjuvazinin kalıntıları arasında gelişen şiddetli ve yoğun bir sınıf savaşımı süreciydi. Alenen partiye ve sosyalizme saldıran insan topluluğu, belki çok ufak bir kesimdi ama daha geniş bir burjuva-aydın ve öğrenci kitlesini temsil ediyordu. Kurtuluşun 7 yıl sonrasında, Mao nüfusun aşağı yukarı %10'a yakın bir kesiminin, yani aşağı yukarı 60 milyon insanın, sosyalist sistemden memnun olmadıklarını tahmin ettiğini söylüyordu.

Yüz Çiçek Açsın Kampanyası ve Sağ Sapma Karşıtı Kampanya süreçlerinin önemli yanı, halkın saflarındaki gerici-sağcı unsurların açığa çıkmalarını sağlamış olmalarıydı. Böylelikle, ifşa olan bu gerici güçlere karşı verilen politik mücadele açık bir şekilde, herkesin gözleri önünde gelişmişti. Bu kampanyaların doğrudan bir sonucu olarak ortaya çıkan açık tartışma ortamı sayesinde, aralarında pek çok bilim insanı ve aydın da bulunan milyonlarca insan sosyalizm davasına kazanılmışlardı. İflah olmaz sağcılarsa susturulmuş ve siyaseten yalnızlaştırılmışlardı. Ancak Mao her ne kadar “kitleler adına gerçekleştirilen iyi niyetli eleştirilerle, ufak tefek sağcı gruplarca gerçekleştirilen sosyalizm karşıtı eleştiriler” arasında keskin bir fark olduğunu ve buna göre hareket edilmesi gerektiğini söylemişse de bu kampanyalar esnasında partiyi eleştiren ama sosyalizm karşıtı ya da sağcı olmayan kimi insanlar da zarar görmüşlerdi.

Bu kampanyalar aracılığıyla siyasi arenada kimi yeni yöntemler ve uygulamalar ortaya çıkmıştı. Ki bunların pek çoğu daha sonradan epey geliştirilerek Kültür Devrimi'nde bir kez daha pratiğe geçirileceklerdi. 1957'de ve 1958'de 800.000 parti kadrosu ve bir milyonu aşkın öğrenci, köylülerle birlikte çalışma amacıyla, belirli sürelerle köylere gönderilmişlerdi. Dahası alt ve orta seviye kadroların çalışma ekiplerindeki kol emeğine dayalı faaliyetlere katılmalarını zorunlu kılan

Maoist ilke de ilk kez bu dönemde uygulamaya geçirilmişti.²⁰⁴ Sonuç olarak, ÇKP'nin içindeki sağ eğilimlere karşı yürütülen mücadelelerin, Büyük İleri Atılım'ın iktisadi ve siyasi yaşamda uygulamaya geçirdiği devrimci dönüşümlerin zeminini hazırladığını söyleyebiliriz.

Mao'yu eleştirenler, genelde Yüz Çiçek Açsın kampanyasının aydınları konuşmaya teşvik edip sonra kendilerini ifşa ettikleri zaman üzerlerine üşüşmek için ÇKP tarafından tezgâhlanan sinsi bir oyun olduğunu söylerler. Oysa ki Yüz Çiçek Açsın kampanyası milyonlarca aydını sosyalizme kazanmak için başlatılmış bir süreçti ve bu da aydınlarla parti arasındaki karşılıklı bir eleştiri alışverişi ve siyasi mücadele olmadan mümkün olmazdı. Ama bu süreçte, elbette sosyalizmin ilerleyişini sekteye uğratmak isteyen kimi aydınlar ortaya çıkmıştı. Bunların ileri fırladıkları noktada da farklı siyasi mücadele yöntemleri zorunlu hale gelmişti. Ama bu noktada bile Mao, idari önlemlere başvurmamış, bu sağcılara karşı siyasi ve ideolojik mücadele yürütme ve onları sertçe eleştiriye tabi tutma çağrısında askere değil, emekçi halka seslenmişti. Halk ve parti arasında baş gösteren siyasi uyuşmazlıkları çözüme kavuşturuş yöntemi ile Mao Stalin'den ayrılmaktadır.²⁰⁵

Bu kampanyalar aracılığıyla Mao ülkenin sosyalist güzergâhta ilerleyebilmesi için kitlelerin inisiyatifinin nasıl ön plana çıkarılabileceğini, doğru fikirleri yanlış olanlardan ayırmak için gerçekleştirilecek geniş çaplı tartışmaların nasıl örgütlenebileceğini, kitlelerin partide beliren burjuva fikir

²⁰⁴ Han Suyin, "Wind in the Tower," [Kuledeki Rüzgâr], sf: 105.

²⁰⁵ Stalin'in 1920'lerden 1950'lere değin süren önderlik dönemine dair Mao'nun değerlendirmesi, bunun %70 oranında doğru, %30 oranındaysa hatalı olduğu yönündeydi. Ama 1957 senesinin baharında Nanking'de gerçekleştirilen parti konferansında Stalin'i biraz daha

ve âdetleri eleştirmeye nasıl cesaretlendirilebileceğini öğretiyordu. Sonraki on sene içerisinde Mao'nun sosyalist toplumda yürütülmesi gereken sınıf mücadelesinin niteliğine dair bilgi ve birikimi hızla artacak²⁰⁶ ve onu Kültür Devrimi'ni başlatma çağrısında bulunmaya itecekti.

5– Çok Partili Rekabete Dair Nepal Komünist Partisi'nin (Maoist) Değerlendirmeleri

Sosyalist toplumda muhalefet ile halk arasındaki çelişkilerin ele alınışı, partiden bağımsız kitle örgütlerinin niteliği gibi meselelere dair Nepal Komünist Partisi (Maoist) sosyalist toplumda siyasi rekabet oluşturmaya ve yarı-sömürge ülkelerde devrimin yeni demokratik aşamasının niteliğine dair sunduğu öneriler arasında kimi benzerlikler bulmak mümkün. NKP(M), 2003 tarihli bir belgesinde “geleneksel bakış açısını” şöyle tanımlıyor:

sertçe eleştiriyordu: “Stalin eleştiriye izin vermiyordu. Eleştirileri olan insanlardan korkuyordu. Yüz çiçeğin yan yana açmasından tedirgin oluyordu. Sadece mis kokulu çiçeklerin açmasını istiyordu, yüz fikir akımının yan yana yanışması düşüncesi onu rahatsız ediyordu. En ufak tatsızlıkta, olayı çıkaranların karşı-devrimci hainler olduğunu iddia ederek insanları tutuklatıyor ya da idam ettiriyordu. Burada, halk arasındaki çelişkilerle düşmanla aramızdaki çelişkileri tanımlama konusunda bir kafa karışıklığı yaşamış olduğunu görüyoruz.” Nan-king'deki bir parti önderine çeşitli sorunların çözülmesi talebinde bulunan bir dilekçe verdikten sonra “kahrolsun bürokratism” sloganı atan öğrencilerden kendisine bahsedildiğinde Mao şöyle demişti: “eğer Stalin bu tarz bir sorunla karşı karşıya kalmış olsaydı, birkaç kellenin gideceği kesindi.” *“On the Problem of Ideological Work,”* [İdeolojik Çalışma Sorununa Dair], 20 Mart 1957, Leung ve Kau, sf: 440.

²⁰⁶ ÇKP 8. Merkez Komitesi'nin Ekim 1957'de gerçekleştirilen 3. Genel Kurul Toplantısında Mao, sosyalist toplumdaki başat çelişkinin pro-

“Kitlelerin partiye karşı demokratik ya da sosyalist bir rekabete girmeleri için gerekli koşullar yoktur. Komünist partisi kitlelerle ya da başka partilerle bir rekabet içerisinde olmadığı için yavaşça imtiyazlı, mekanik ve bürokratik bir yapıya dönüşür. Doğal olarak, partinin önderliğindeki devlet de mekanik ve bürokratik bir aygıta dönüşür.

Karşı-devrim, ancak mevcut partinin kendisini yenileyemediği vakit, kitlelerin alternatif bir devrimci parti kurma hakkı kurumsallaştırılırsa engellenebilir. Demokratik devletin anayasasını kabul eden çeşitli anti-feodal, anti-emperyalist partilerin kendi aralarındaki ilişki ve komünist partisi ile olan ilişkileri mekanik bir iş birliği şeklinde değil halkın hizmetinde gerçekleştirilebilecek demokratik bir siyasi rekabet halinde olmalıdır.”²⁰⁷

Her ne kadar yeni demokratik (hatta belki de sosyalist) bir toplumda başka siyasi partilerin olumlu bir role sahip olabilecekleri fikrine katılıyorsak da bu yaklaşımın iki yönüyle sakıncalı olduğunu belirtmeliyiz. Öncelikle NKP(M)’nin, Sovyetler Birliği ve Çin’deki kapitalist yeniden inşanın sebebinin komünist partisinin rekabetten mahrum bırakılması

letarya ile burjuvazi arasında olduğunu ve bunun da genellikle ideoloji ve politika alanlarında baş gösterdiğini söylemişti. Mao bunu söylerken Liu ve Deng’in 1956 senesindeki 8. Kongre’de dillendirdikleri, başat çelişkinin ileri toplumsal sistem ile üretici güçlerin geriliği arasında olduğu yönündeki görüşe meydan okuyordu. Liu ve Deng’in, ekonomik gelişimin (yani üretici güçlerin ilerletilmelerinin) komünizme giden yoldaki bir sosyalist toplumun başlıca görevi olduğu yönündeki bu görüşleri, üretim ilişkilerinin kapsamlı ve daimi bir devrimci dönüşümünün esas olduğu gerçeğini görmezden gelmektedir ve revizyonizmin teorik temelini oluşturmaktadır.

²⁰⁷ "Mevcut Durum ve Tarihsel Görevimiz," *"The Worker,"* [İşçi], sayı 9, sf: 63, "Devlet Üzerine." <http://cpnm.org/new/English/worker/9issue/document.htm>

olduğu ve başka partilerin sosyalizmi kurtaracak alternatif bir araç olarak kitlelere hizmet etmiş olmaları halinde bu süreçlerin yaşanmamış olacakları yönündeki görüşünün son derece hatalı olduğunu düşünüyoruz. Bu, komünist parti-sinin saflarına sızan burjuva unsurların rolüne ve sosyalist toplumda kitlelerin yönetime katılmaları sorununa son derece idealist ve kurumsalcı bir yaklaşımdır.

İkinci olarak da, NKP(M)'nin bu tutumu derinleştirerek, Nepal'deki monarşinin yerini feodal ve burjuva partileri de kapsayan, bu unsurların kendi aralarındaki barışçıl rekabete dayanan bir parlamenter demokrasinin alması yönündeki bir siyasi strateji haline getirmesiyle, bu meseleyi tartışmak çok daha karmaşık bir hal almıştır. Sanki 10 sene boyunca başarıyla halk savaşını vererek ülkenin %85'ini teşkil eden kurtarılmış bölgelerde halk iktidarını tesis eden NKP(M)'nin önderliğine ansızın bir vahiy gelmiştir de eskisinin zıddı bir siyasi hat benimseyerek batı tarzı bir burjuva demokrasisini savunmaya başlamışlardır.

NKP(M) ile diğer partilerin arasında imzalanan ve 2007 senesinde kurulacak olan Kurucu Meclis için bir seçim çağrısında bulunan Kasım 2006 tarihli barış antlaşması ile bu strateji ciddi bir dönüm noktasına ulaşmıştı. NKP(M)'ye göre bu sistem belirsiz (ama uzun) bir süre boyunca devam edecektir. Sonrasında, *bir ihtimal*, barışçıl yollarla yeni demokrasiye ve sosyalizme bir geçiş olacaktır.²⁰⁸

²⁰⁸ Bkz: (1) NKP(M) Başkanı Prachanda ile "The Worker"ın 10. sayısında gerçekleştirilen röportaj: <http://nepal.singlespark.org> ve (2) NKP(M)'nin halk savaşı esnasında kurduğu halk iktidarı yapısının dağıtılmasını ve Maoist Halk Kurtuluş Ordusu'nu Nepal Ordusu'na entegre etmeyi amaçlayan, NKP(M) ile yedi siyasi parti arasında imzalanan barış antlaşmasının maddeleri: www.nepalnews.com/archive/2006/nov/nov08/news01.php

Oysa gerici partilerle barışçıl rekabete dayalı bu sistem, Nepal gibi bir ülkede değil sosyalizme, yeni demokrasiye dahi varamaz.²⁰⁹ Tüm devrimlerin, bir nebze de olsa taktik uzlaşmalara ve ittifaklara başvurmak zorunda oldukları bir gerçektir. Ama başarılı olan devrimlere önderlik eden yapılar hiçbir zaman bağımsızlıklarından, kitlesel ve askeri inisiyatiflerinden vazgeçmemişlerdir. Tarih, sosyalist iktidarın kurulabilmesi için komünist partisinin halk iktidarı organları kurmak, eski devlet yapısını alaşağı etmek ve karşıdevrimci orduyu etkisiz hale getirmek için silahlı bir mücadele vermesinin zorunluluğunu ayan beyan ortaya koymaktadır.

²⁰⁹ “Sosyalizme barışçıl geçiş” kavramını savunan revizyonist sanrılara karşı girilecek mücadele ne soyuttur, ne de doktriner. Bu hatalı perspektifin bedelini, “barışçıl geçiş” hayalini paylaşmış milyonlarca insan, 1965’te Endonezya’da, 1973’te Şili’de ve tarih boyunca karşıımıza çıkan daha pek çok örnekte, nedensiz yere kanları ve canları ile ödemişlerdir. Bu hat, zehirli meyvelerini çeşitli eğilimlerden anti-emperyalist ve devrimci hareketlerin saflarında pek çok kez vermiştir. Uruguay’ın Tupamaroları, Nikaragua’nın Sandinistleri ve Güney Afrika Komünist Partisi de kendi yöntemleriyle halkı silahsızlandırmış, sosyalist hedeflerini geride bırakmış, iktidar pastasından kendilerine ayrılan paya uzanmış, sermaye ile uzlaşmış ve milyonlarca emekçinin umudunu boşa çıkararak halkı baskıya ve sömürüye dayalı toplumsal ilişkilere mahkûm etmişlerdir. Neyse ki Filipinler’in ormanlarında, Türkiye’de, Kürdistan’da, Andhra Pradesh’in kurtarılmış bölgelerinde ve Brezilya’nın favelalarında farklı bir hikâye anlatılıyor.

Yine de silaha sarılan herkesi savunduğumuz gibi bir çıkarıma kesinlikle varılmamalıdır. Devrimci olmayan koşullarda, hatalı olarak silaha sarılarak, askeri ve siyasi olarak kendilerini halka ikame ederek ya da olumlu koşullara rağmen devrimin dostlarını ve müttefiklerini hedef tahtasına oturtup düşmanları siyaseten yalnızlaştırmaktan aciz kalarak silahlı mücadele kavramını hatalı bir şekilde pratiğe geçiren militan kurumların son derece olumsuz bir etkileri olmuştur. Bu deneyimler de değerlendirmeye muhtaçtır ama bu konu, makalemizin sınırlarını aşmaktadır.

Nepal’de ise, halk iktidarını sağlayan araçlar ortadan kaldırılıyor ve halk ordusu lağvediliyor. Yerine bu yeni siyasi hat benimseniyor ve eskiden benimsenen hedeflerin daha ileriki bir tarihe atıldığı söyleniyor.²¹⁰

6– Hindistan Komünist Partisi (Maoist): Sosyalist Topluma Dair

An itibariyle dünya üzerindeki en büyük Maoist parti olan Hindistan Komünist Partisi (Maoist), 2006 senesinin ortalarında NKP(M)’nin siyasi stratejisini eleştiren bir açık–

²¹⁰ Son yıllarda, Nepal Devrimi’nin ileri attığı her adımla dünyanın dört bir yanındaki devrimcilerin ve anti–emperyalistlerin umudu harlanıyordu. NKP(M)’nin şu an izlediği ve evrenselleştirilmesi gerektiğini iddia ettiği hat, kimi “parlamenter sosyalistlerce” methiyelerle karşılandıysa da pek çok samimi devrimciyi afallatmış durumda. Nepalli devrimcilerin bu stratejik yönelime karşı mücadele edeceklerinden ve bu uzlaşi durumunu aşacaklarından şüphe etmiyorsak da bu tartışma artık enternasyonal bir boyut kazanmıştır. Enternasyonalistler, Nepal Devrimi’nin karşısındaki somut koşulları anlamak, temel ilkelereki değişiklikleri itinayla incelemek zorundadırlar.

Nepal’deki sürece dair kimi sorulara cevap arayanlar açısından faydalı bir kılavuz olarak değerlendirilebilecek tarihsel bir kaynakça mevcuttur: “Assessing Recent Developments in Nepal: Bibliography on the State, a Peaceful Transition to Socialism, Democracy and Dictatorship, Negotiations and Their Relevance to the International Communist Movement in the 21st Century,” [Nepal’deki Güncel Gelişmeleri Değerlendirmek: Devlete, Sosyalizme Barışçıl Geçiş Kavramına, Demokrasiye ve Diktatörlüğe, Uzlaşmalara ve Bunların 21. Yüzyıl’daki Uluslararası Komünist Hareket ile İlişkilerine Dair Bir Kaynakça], MLM Devrimci Araştırmalar Grubu, 3 Ocak 2007. Bir nüshasını temin etmek için mlm.rsg@gmail.com adresinden bizimle irtibata geçebilirsiniz.

lamada bulundu.²¹¹ Meseleyi biraz genişleterek, sosyalist toplumda çok-partili rekabeti ele aldığı makalede şöyle di-yordu:

“Buradaki belirleyici mesele, kitlelerin seçim yoluyla bir partiyi bir diğerine tercih etmeleri değildir. Bu burjuva devletlerinin ve burjuva-feodal devletlerin yaptıkları şeydir zaten. Esas mesele, kitlelerin partiyi ve devleti faal olarak, yaratıcı yöntemlerle denetlemelerini; yeni bir bürokratik sınıfın ortaya çıkışını engellemelerini; devletin, toplumun ve devrimci dönüşüm sürecinin gidişatını belirleyen karar alma mekanizmalarına bizzat katılmalarını sağlamaktır. Partinin görevi, karşıdevrimi engellemek, proletarya diktatörlüğü altında, yaşamın her alanında devrimci dönüşüm süreçleri uygulamaya koymak ve bunları devamlı kılma hususunda kitleleri örgütlemek, onlara öncülük etmektir. Dünya devrim tarihinden, özellikle de Büyük Proleter Kültür Devrimi sürecinden çıkarmamız gereken en birincil ders budur.

Marksist-Leninist-Maoistler proletarya için gerekli olan devlet yapısının halk komünü, Sovyet ya da devrimci şura (devrimci komite) olduğunu savunurlar. Çünkü bu yapıların boş laflar üreten dükkânlar olmadıklarını, yaşamayı ve yürütmeyi bir arada bünyelerinde barındıran toplumsal kurumlar olduklarını bilirler. Bu yönetim araçlarına seçilenler, halk dilediği zaman geri çağrılabilirler... Uzun süreli halk savaşı kavramını ele aldığımız zaman, bunun prole-

²¹¹ “People’s March” [Halkın Yürüyüşü] dergisinin Haziran-Temmuz 2006 sayısında HKP(M) sözcüsü ile gerçekleştirilen ve Hindistanlı Maoistlerin NKP(M)’nin siyasi yönelimine dair eleştirilerini içeren bir röportaj mevcut [bağlantı: www.peoplesmarch.googlepages.com]. Bu röportajı Kasım 2006’da HKP(M) Merkez Komitesi’nin NKP(M)’nin stratejisini ve HKO’nun lağvedilişini ele alan bir açıklama takip etti [bağlantı: www.singlespark.org/?id=Azad2006Nov13].

taryanın önderliği altında birleşen tüm anti-emperyalist, anti-feodal unsurların kurtarılmış bölgelerde kurdukları demokratik halk iktidarı üzerine temellendirilmiş bir siyasi strateji olduğunu görürüz. Burada kararları halk meclisi alır, bu meclisteki temsilciler halk tarafından belirlenirler ve gerektiğinde yine halk tarafından görevlerinden alınabilirler. İktidar mekanizmaları ile halkın iradesi ancak böyle kesiştirilebilir ve bu yapının gerçekten demokratik olmasının sebebi de tastamam budur.”²¹²

Sosyalizme geçildikten sonraki süreç için ise, HKP(M) şöyle diyor: “Komünistler farklı siyasi yönelimlerin tamamının ya proleter perspektiften ya da burjuva perspektiften doğduğunun bilincindedirler. Bu yüzden alternatif devrimci partilerin bir arada var olabileceği fikrini kavramakta ciddi güçlük çekiyoruz.” Yazı, şayet kendilerine “demokratik yöntemlerle rekabet” imkânı tanınırsa, yenilgiye uğratılan hâkim sınıfların barışçıl yollarla ya da şiddete başvurarak iktidara yeniden gelebilecekleri tehdidinde de dikkat çekiyor.²¹³

7– Özet

Bizce sosyalizmin hayatta kalabilmesi ve komünizme ilerleyebilmesi için önümüze konan görevlerin aralarında diyalektik bağlar bulunmaktadır. Komünist partisinin devrimciliğini korumak; emekçi halk kitlelerini daha fazla yönetime katılmaya teşvik edecek, ekonomi, eğitim, kültür, dış işler ve diğer alanlarda kitleleri yetkili kılacak inisiya-

²¹² www.peoplesmarch.googlepages.com, sf: 5–8.

²¹³ A.g.e

tifleri devamlı kılmak; üretim ilişkilerini²¹⁴ ve toplumsal ilişkileri²¹⁵ kökten bir dönüşüme uğratmak; toplumdaki tüm sınıfları proleterleştirmek²¹⁶ amacıyla azami kâr güdüsünü ortadan kaldırmak²¹⁷ ve burjuvalaşma hakkını²¹⁸ kısıtlamak ve dünya çapındaki devrimci hareketleri desteklemek başlıca görevlerdir.

²¹⁴ “Üretim ilişkilerini dönüştürmek” derken kastedilen, üretim ilişkilerinin üç ayağını da dönüşüme uğratmaktır: mülkiyet ilişkilerini, işbölümünü (idare ve karar alma ile doğrudan üretimin, kafa ile kol emeğinin, eğitim seviyesinin ve geleneksel imtiyazlarla ayrımcılığın yol açtığı farklılıkların tamamı buna dâhildir) ve üretimin bölüşümü.

²¹⁵ “Toplumsal ilişkileri dönüşüme uğratmak” derken sözü edilen, insan-insan ilişkilerini dönüştürmektir. Karar alma mekanizmalarına, zenginliklere, eğitime ve kültürel olanaklara erişim gibi meselelerde var olan eşitsizliklerin ortadan kaldırılmaları buna dâhildir. “Fransa’da Sınıf Savaşları:1848–1850” başlıklı eserinde Marks, komünizme geçiş için ortadan kaldırılması gereken “dört mutlak”tan bahsederken bu adaletsiz toplumsal ilişkilere de atıfta bulunmaktaydı: “Sınıfsal farklılıkların ve bu sınıfsal farklılıklara zemin oluşturan bütün üretim ilişkilerinin ortadan kaldırılmaları, bu üretim ilişkilerine denk düşen bütün toplumsal ilişkilerin ve bu toplumsal ilişkilerin var ettikleri tüm fikirlerin devrimci kanallarla dönüştürülmeleri gerekmektedir.”

²¹⁶ Toplumdaki tüm sınıfların proleterleştirilmesi süreci, feodalizmden kapitalizme geçişle başlar ve anca sosyalizmden komünizme geçiş süreci ile son bulur. Bu süreçte üretim ilişkileri değişir, eğitim olanaklarına erişim artar, eğitimin içeriği değişir ve kent ile kırsal arasında, kafa emeği ile kol emeği arasında ve diğer tüm farklılık noktalarında bulunan eşitsizlik asgari seviyeye indirilir. Eskinin köylülüğü, aydın zümresi ve kapitalistleriyle bürokratları ancak bu süreçle kafa ve kol emeğine dayalı işlerde çalışan işçilere, yani proleterlere dönüştürülürler. Enternasyonal marşının da dediği üzere: “Enternasyonal işçi sınıfı insanlığın tamamı haline gelecektir.”

²¹⁷ “Azami kâr güdüsünün ortadan kaldırılması” sosyalist toplumun piyasadan azami getiriye elde etmeyi amaçlayan bir perspektifle değil, toplumsal ihtiyaçların giderilmesini amaçlayan bir perspektifle eko-

Emekçi halkın bakış açısı dönüşüme uğratılmazsa, bu görevler yerine getirilemez ve sosyalist toplumda yenilikler uygulamaya konulamaz. İnsanlar kendilerini ifade etmeyi ve çeşitli siyasi kurumlarda örgütlenmeyi öğrendikçe, bunların sadece birer hak değil aynı zamanda birer sorumluluk olduğunu öğreneceklerdir.

nomik planlamayı gerçekleştirmesini sağlamaya yöneliktir. Üretim sürecindeki önceliklerin bu yeniden belirlenişi, kimi mekanizmalarla uygulamaya geçirilebilir: Belirli ürünler için belirlenen kotalar, kâr getirmeyen ama sosyalizmin bekası için gerekli olan malların üretimine devlet desteği, yüklü miktarda kâr getiren lüks tüketim mallarının üretiminin azaltılması ve gönüllü çalışmayı teşvik eden kitlesel siyasi kampanyaların devamlı kılınması. Okul ve hastane inşaatlarına devlet yardımı, kimi bölgelerdeki gıda yetersizliğini gidermek için gıda ürünlerinin üretiminin teşviki ve diğer ülkelerdeki devrimci mücadelelere yardım amaçlı her türlü üretim faaliyeti buna örnektir. Bu girişimle birlikte kâr amaçlı üretimi belirleyici ve zorunlu gören zihniyete karşı verilecek ideolojik mücadele de şiddetli ve çetin bir biçime bürünecektir. Bu meselelere dair yürütülen kitlesel kampanyalar sayesinde toplumun tamamı, ihtiyaçların ve hedeflerin karşılanmasına dönük bu üretimin yeniden yönlendiriliş sürecine katılacaktır.

218 “Burjuvalaşma hakkının kısıtlanmasından” kastedilen, kapitalizmden sosyalizme ve sosyalizmden komünizme geçiş sürecinde, insanların arasında maddi zenginliklere ve toplumsal olanaklara erişim hususunda bulunan eşitsizliklerin azaltılmasıdır. Kapitalist toplumda zenginliklerin üretim ve bölüşüm sürecini takiben, elde edilen gelirin büyük çoğunluğu sermaye sahibine gider ve üretimi gerçekleştiren emekçiler bunun çok ufak bir kısmından yararlanırlar. Sosyalist devrimle birlikte, bu zenginlikler bizzat onu üretenlerin olurlar. “Herkesten yeteneğine göre, herkesin emeğine göre” ilkesi bundan söz etmektedir. Ama bu durum da pek çok eşitsizliğe gebe. Çünkü işçiler fiziksel ve teknik açıdan aynı değillerdir ve her işçi çalıştığı kadar ve gerçekleştirdiği işin niteliği uyarınca payını alma hakkına sahiptir. Bunun bir sonucu olarak da kimi işçiler diğerlerinden fazla zenginleşebilirler. Çalışma motivasyonunu kolektif çıkarların değil, bireysel çıkarların sağladığı bu duruma “burjuvalaşma hakkı” adı

Devrimci çizgisini koruyan öncü bir komünist partisi olmaksızın, sosyalist toplumun sosyalist güzergâhta kalması mümkün değildir. Sovyetler Birliği ve Çin deneyimlerinin de ortaya koyduğu üzere, komünist partisinin devrimciliği yitirildiğinde, proletarya devlet iktidarını yitirmektedir. Parti, toplumun siyasi ve iktisadi yönelimine dair üzerinde ilerlenecek yolu belirlediği için önemli bir role sahiptir. Bu yüzden, parti saflarında burjuva ideolojisine karşı amansız bir siyasi mücadele yürütmek, parti saflarından yeni bir burjuvazinin çıkışını engellemek ve parti kadrolarına özgür ve eleştirel düşünce yöntemlerini aşlamak zorunludur. Bir ko-

verilir. Bu, maddi ve toplumsal kaynakların eşitsiz bir birikimine sebep olur ve insanların karar alma, eğitim, kültür ve bilgiye erişim gibi alanlarda eşit olmalarına ket vurur.

Sosyalist toplumda üretim ilişkilerini ve toplumsal ilişkileri dönüşüme uğratmak için kitlesel kampanyalar ortaya konurken, burjuvalaşma eğiliminin asgari seviyeye indirilmesi, komünizme varan sosyalist güzergâhta kalınması için zorunludur. Bunun için ücret farklılıklarının azaltılması ve toplumsal olanaklara erişimin mümkün olduğunca genişletilmesi gerekmektedir. Bu sürecin sonucu olarak, toplumun çıkarlarının en birincil öncelik olduğunun bilincindeki bireylerden müteşekkil bir toplum oluşturulmuş olur. Marks bu aşamayı “Gotha Programı’nın Eleştirisi” adlı eserinde şöyle anlatıyordu: “Komünist toplumun daha ileri aşamalarında burjuva mantığının dar sınırları nihai olarak aşılacak ve ‘herkesten yeteneğine göre, herkesin ihtiyacına göre’ şiarı kuşanılacaktır.”

Kültür Devrimi sürecinde “burjuvalaşma hakkını” yok etme amacıyla yürütülen kampanyalar sadece eski, geleneksel burjuvazinin değil, parti içindeki üst düzey konumları aracılığıyla kendileri ve yakınları için zenginlikler ve imtiyazlar tahsis edebilen yeni burjuvazinin de zenginliklere, siyasi güce ve imtiyazlara erişimlerini kısıtlamayı amaçlıyordu. Parti içerisinde yoğunlaşan bu yeni burjuvazinin ortaya çıkışı sosyalizme ciddi bir tehditti ve bu yeni burjuvazi, revizyonizme ve “kapitalist güzergâhı seçen muktedirlere” karşı verilen mücadelenin başlıca hedefiydi.

münist partisinde –ve sosyalist toplumda– en son arzulanacak olan şey, her yeni gelişmeyi kafa sallayarak onaylayan insanlardır.

Sosyalist inşa sürecinde yürütülecek olan siyasi mücadelede öne çıkan ileri işçiler ve halktan kimseler partiye katılmalı ve birer önder olarak yetiştirilmelidirler. Parti, toplumu ve dünyayı en ileri şekilde kavrayabilmek ve toplumu sosyalist güzergâhta tutacak ve dünya devrimini destekleyecek bir siyasi hat geliştirebilmek için demokratik merkezîyetçilik ilkeleri uyarınca işlemeli, kitlelerden kitlelere tezini esas almalıdır.

Partinin doğrudan önderliği altındaki kitle örgütleri çeşitli biçimlerde ortaya çıkabilirler. Ekim Devrimi'ndeki işçi Sovyetleri ile Kültür Devrimi'nde yerel düzeyde oluşturulan devrimci komiteler buna örnektir. Esas olan, bu kurumların halkın sesini duyurmasını sağlamaları ve halkın çıkarlarını temsil etmeleridir. Neticede, proleter iktidarın türlü kurumları tarihin değişmez ilkesine tâbidirler, sosyalist yolda ilerleyen halkın siyasi bilinci geliştikçe, bu kurumların niteliği ve önemi de değişecektir.

Aynı zamanda, halk kitlelerinin partiyi ve politikalarını denetleme ve eleştirme hakkı olmalıdır. İncelediğimiz üzere, Kültür Devrimi'nin belirleyici niteliklerinden biri buydu. Dahası, sosyalizme alenen karşı çıkmadıkça ve sosyalist sistemi alaşağı etmeye kalkışmadıkça, halkın kendi kitle örgütlerini oluşturma hakkı da olmalıdır.

Sosyalist toplumda yürütülecek sınıf savaşımının açıktan yürütülmesi çok daha iyidir. Böylelikle parti ve kitleler toplumun tamamını etkileyen siyasi hattı, genel yönelimi, öncelikleri ve uygulamaları tartışabilirler ve komünizme giden sosyalist güzergâha karşı çıkanlarla mücadele edebilirler.

Sosyalist topluma, proletaryanın iktidarını yıpratmayıp kuvvetlendirecek eleştirel bir ruh kazandırmanın yolu buradan geçmektedir. Emekçiler, aydınlar ve toplumun diğer kesimleri, kendilerine karşı bir saldırı ya da baskı olmayacağını teminatı ile bu sürece katılmaya teşvik edilmelidirler. Genel olarak, sosyalist toplumdaki halkın akli ve yüreği huzurlu olmalıdır. Mao'nun dediği üzere, "eğer insanlar sürekli olarak dikenler üzerinde yürüdüklerini hissediyorlarsa, biz bir şeyleri yanlış yapıyoruz."²¹⁹

Çin'de 1949 Devrimi'ni destekleyen kimi demokratik partiler vardı. Bu partiler, son derece sınırlı etki alanlarına rağmen, devrimin yeni demokratik aşamalarında varlıklarını sürdürdüler. 1957 senesinde Mao, ÇKP'nin bu partilere yönelik tutumunu şöyle açıklıyordu:

"ÇKP, diğer demokratik partilerle daha uzun bir süre yan yana var olmayı sürdürmekten rahatsız olmadığını belirtmektedir. Ama bu demokratik partilerin varlıklarını sürdürmeleri komünist partisinin isteklerine bağlı değildir. Belirleyici olan halkın kendilerine vereceği destektir. Ülkedeki partilerin arasındaki karşılıklı denetim de uzun süredir var olan bir gerçektir; neticede, bunlar sürekli olarak birbirlerini övüyor ya da yeriyorlar. Karşılıklı denetim elbette ki tek taraflı bir şey değildir, ÇKP'nin diğer partileri denetlemeye ve eleştirmeye ne kadar hakkı varsa, diğer partilerin de buna o ölçüde hakkı vardır. Komünist partisi neden demokratik partilere kendisini denetleme hakkını tanımaktadır diye soranlar olacaktır. Çünkü en az bireyler kadar, partiler de kendilerinininkinden farklı fikirler duymaya ihtiyaç duyarlar. Komünist partisinin üzerindeki esas de-

²¹⁹ Üst Düzey Kadrolarla ve Demokratik Partilerin Liderleri ile Gerçekleştirilen Konuşma," Sonbahar, 1965. Leung ve Kau, sf:142.

netleyicinin emekçi halk ve parti kadroları olduğunu hepimiz biliyoruz; ama demokratik partilerce eleştirilmek de bizleri güçlendiren bir şeydir.”²²⁰

Bizce Mao’nun yaklaşımı devrimin sosyalist aşaması açısından da geçerli olabilir. Siyasi iktidarın ele geçirilişinden sonra, sosyalizme karşı çıkmayan ve bir miktar kitle desteğine sahip olan kimi partilerin varlıklarını sürdürmeleri sosyalist toplumda da mümkün olabilir.

Sosyalist bir toplumda siyasi örgütlenme hakkı, özellikle de eski toplumu alaşağı etme mücadelesine birden fazla parti ve ordu katılmışsa, son derece önemlidir. Bu, pek çok ülkedeki devrimci süreçte pekâlâ da gerçekleşebilir. Özellikle de devlet iktidarı için yürütülen silahlı mücadele sürecinin karmaşık ve kademeli olduğu, dolayısıyla tek bir siyasi partinin hegemonyasını kuramadığı emperyalist ülkelerde bu durum söz konusu olabilir. Çeşitli ulusal aşamalara varmış olan çeşitli uluslardan ya da halklardan oluşan ülkelerde de eğer bu halkların farklı devrimci örgütleri varsa böyle bir durum ortaya çıkabilir.

Bu toplumlarda, devlet iktidarını zapt etmek için verilen mücadelenin başarısı, mücadeleye katılan kurumların önderlik ve çabalarını ortaklaştırabilme becerileri ile doğrudan alakalıdır. İktidarı aldıktan sonra–yeni demokratik toplumda, mümkün olduğunda da sosyalist toplumda– bu partileri kazanmak ve tek bir öncü komünist partisini oluşturmak için ciddi bir siyasi ve ideolojik mücadele yürütülmelidir.

²²⁰ Halk Arasındaki Çelişkilerin Doğru Ele Alınışı Meselesi Üzerine,” VIII. Bölüm. www.marxists.org/reference/archive/mao/selected-works/volume-5. Daha spesifik olarak, parti-içi ve parti-dışı unsurların aralarındaki ilişki için bkz: “On Büyük İlişki üzerine,” Nisan 1956, Schram, sf:75.

Sonuç

Verilen savaşın eşitsiz koşullarından, tarihsel tecrübelerin yetersizliğinden, 1970'lerin başında beliren olumsuz konjonktürden ve Mao ve Kültür Devrimi'ne önderlik eden diğer devrimcilerin karşlarına çıkan engellerden ötürü Çin'i sosyalist güzergâhta tutmak mümkün olmamıştı. Ama oldukça kısa bir süreliğine pratiğe geçirilen Kültür Devrimi'nin, buna rağmen böylesi muhteşem kazanımlar elde etmiş olması başlı başına hayranlık uyandırıcıdır.²²¹

Kendimize, Çin'in 1966-76 yılları arasında tanıklık ettiği süreç olmasaydı dünya nasıl bir yer olurdu diye sormalıyız. Şayet bu süreç yaşanmamış olsaydı, insanlık, milyonlarca insanın bin yıllık uykudan uyanarak aktif şekilde siyasi mücadeleye katıldığı ve benzersiz "sosyalist yeniliklerin" yaşamın her alanını sardığı devrimci sosyalist bir toplum deneyiminden mahrum bırakılmış olurdu. Dahası, günümüzün devrimcileri Sovyetler Birliği'nde ve Çin'de gerçekleşen kapitalist yeniden inşa süreçlerinin arkasındaki sebebi kavramaktan aciz olurlardı. Revizyonizmin yolu ile devrimin yolu böylesine keskin ve açık bir şekilde kendilerini ortaya koymuş olmasalardı, sosyalist projeden bütünüyle vazgeçme eğiliminde olan kitle, şu an olandan da kalabalık olurdu.

²²¹ Marks, Engels ve Lenin de dünyanın ilk proleter devrimi olan 1871 Paris Komünü'ne benzer bir tutumla yaklaşmışlardı. İki ay süren kısacık ömrünü takiben Alman ordusundan destek alan Fransız Burjuvazisi tarafından bastırılmış olan bu deneyimi ele alırken, Marks Komünarların "arşı zapt etme girişimlerini" doğru gördüğünü söylüyordu. Lenin ise Ekim Devrimi'nin zaferini, Komün'ün siyasi hattının eksikliklerinin doğru bir şekilde ele alınışına bağlıyordu.

Bunun yerine, somut bir tarihsel gerçeklik olan Kültür Devrimi, ileriki kuşaklara son derece kıymetli bir teorik perspektif ve devrimci miras bırakmıştır. Gelecekteki sosyalist toplumlarda emekçi devrimci bilinç seviyesinin çok daha yüksek olacağı ve yaşamın her alanında daha da hâkim olacağı bir gerçektir.

Nasıl ki başarılı devrimci süreçlerin tıpatıp aynılarını bir kez daha yaşamak mümkün değilse, gelecekteki sosyalist toplumların yaşayacakları kültür devrimi süreçleri de hatta Çin'in tekrar yaşayacağı kültür devrimi de 1966–77 deneyiminin basit bir taklidi olmayacaktır.²²² Gerçek komünistler, Büyük Proleter Kültür Devrimi'nden aldıkları dersleri kuşandıklarından, kapitalist yeniden inşa tehdidini daha iyi kavrayacak ve kitleleri seferber ederek parti ve halk saflarındaki burjuva unsurları, bunlar g   kazanarak proletarya iktidarına meydan okumadan önce yok edeceklerdir.

Kültür Devrimi deneyimi bizlere her sosyalist toplumda yoğun bir sınıf savaşının verilmesi gerektiğini ve ülkeyi sosyalist güzergâhta tutmak isteyenler ile kapitalizmi yeniden inşa edecek politikaları savunan revizyonistlerin sürekli olarak karşı karşıya gelmelerinin kaçınılmaz olduğunu göstermektedir. Bu savaşın muharebeleri çeşitli dönemlerde, çeşitli biçimlerde gerçekleşeceklerdir; ama savaşın Kültür Devrimi gibi kitlesel ayaklanmalarla verileceği dönemler de kuşkusuz olacaktır.

Daha da önemlisi, Kültür Devrimi'nin partiyi sürekli olarak devrimcileştirmek; kitleleri parti üyelerinin ve  nder–

²²² Çin'de son zamanlarda bir kez daha dirilen işçi ve köylü hareketlerine dair daha fazla bilgi için Robert Weil'in "Yeni bir Devrim mi? Çin İşçi Sınıfı Küresel Ekonomiye Karşı çıkıyor" başlıklı makalesine bir göz atmakta fayda var: <http://www.oaklandinstitute.org/?q=node/view/371>

lerinin hatalarını eleştiriye teşvik etmek; devrimci teoriyi devrimci pratik eyleme rehberlik etmesi için araştırmak ve geleceğin kültürüne ve fikirlerine dair toplumun geniş kesimlerini kapsayan tartışmalar yürütmek gibi temel ilkeleri, bugünün devrimci hareketleri açısından geçerli ve önemlidir. Son olarak da Çin Komünist Partisi'nin Kültür Devrimi öncesinde ve süreç boyunca Sovyet revizyonizmine karşı girdiği ideolojik mücadelenin, özellikle de sosyalizme barışçıl yollardan geçişin mümkün olduğu fikrini reddedişinin, günümüz devrimcileri açısından son derece önemli olduğu asla unutulmamalıdır.

Emperyalizme ve ona bağlı gerici rejimlere karşı mücadele vermekte olan ciddi devrimci partiler ve örgütler bugün bu soruların cevaplarını arıyor, geliştirdikleri çözümleri tartışıyorlar. Marksizm–Leninizm–Maoizm'in, Kültür Devrimi'nin mirasını da kapsayarak, günümüzde Hindistan, Filipinler, Türkiye, Nepal, Yunanistan, Bangladeş, Endonezya, İran, Brezilya ve başka ülkelerde mücadele veren Maoist parti ve örgütler tarafından kavranması, geliştirilmesi ve yaratıcı şekillerde pratiğe geçirilmesi dünyanın ezilenleri açısından en büyük kazanım olacaktır.

Proleter devrim, sosyalizm ve komünizm için mücadele edenler, şayet birinci sosyalist devrimler dalgasının yaşadığı yenilginin ve devrimci süreçlerden geçen ülkelerin yaşadıkları geriye dönüşlerin sebeplerini bütünlüklü olarak kavrayıp halka izah edemezlerse emekçi milyonların yüreklerini kazanma hususunda aciz kalacaktır. Sosyalizmin “başarısız bir toplumsal sistem” olduğu yönündeki boğucu ve yaygınlıkla dillendirilen sav, burjuvazinin devrimcilere karşı elindeki en önemli ve etkili silahlardan biridir. Sovyetler Birliği ve Çin'de yaşanan geriye dönüş süreçlerinin kökenleri ve gelişimleri ciddi bir şekilde araştırılmalı, sosyalist bir toplumda yaşayan halk kit-

lelerinin Kültür Devrimi'nin derslerini, ülkelerini sosyalist g-
zerghta tutmak için nasıl kullanabilecekleri sorusuna cevaplar
geliştirilmeli ve burjuvazinin elindeki o ideolojik silah etkisiz
hale getirilmelidir. Komünist ideolojinin 21. yüzyılın siyasi
sahnesine eskisinden de güçlü ve diri bir g olarak çıkabilmesi
için 20. yüzyılın sosyalist devrimlerinin olumlu ve olumsuz
yanlarının derinlemesine kavranması gerekmektedir.

Ek:

Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin Büyük Proleter Kültür Devrimi'ne İlişkin Kararnamesi

(8 Ağustos, 1966)

1– Sosyalist Devrimde Yeni Bir Aşama

An itibariyle pratiğe geçirilmekte olan Büyük Proleter Kültür Devrimi, insanları derinden etkileme gücüne haiz, muazzam bir devrimci süreç olduğu gibi, ülkemizdeki sosyalist devrimin gelişim seyrinde daha kapsamlı ve derin bir evreyi de teşkil etmektedir.

Partimizin 8. Merkez Komitesi'nin 10. Genel Toplantısı'nda yoldaş Mao Zedong şöyle demiştir: “Siyasi iktidarı alaşağı etmek için ideolojik alanda da faaliyet yürütmek gerekmektedir. Bunun için de kamuoyu oluşturmak zorunludur. Bu devrimci sınıf açısından olduğu kadar, karşıdevrimci sınıflar açısından da geçerlidir.” Pratikte gerçekleşenler, yoldaş Mao Zedong'un bu kanaatini doğrulamışlardır.

Burjuvazi alaşağı edilmiştir; ama bu sınıfın temsilcileri, sömürücü sınıflardan arta kalan eski fikirleri, kültürü, adetleri ve alışkanlıkları halkın aklını çelmek ve bir kez daha iktidara gelebilmek için kullanmaktadırlar. Proletarya buna cevap vermek zorundadır: Burjuvazinin ideolojik düzlemde attığı her adıma karşı yeni fikirleri, yeni kültürü, yeni âdet ve alışkanlıkları kuşanarak karşı-saldırıya geçmek, halkın bakış açısını dönüştürmek zorundadır. Şu anda en birincil hedefimiz kapitalist güzergâhı seçen iktidar sahiplerine karşı mücadele etmek ve onları alaşağı etmek; gerici burjuvazinin fikirlerinden beslenen akademik otoriteleri eleştirmek ve iddialarını geçersiz kılmak ve eğitimi, edebiyatı, sanatı ve tüm diğer alanları sosyalist iktisada dayalı altyapıyla bağdaşmayacak bir şekilde dönüşüme uğratmayı isteyenlerin temel silahı olan burjuva ideolojisine karşı mücadele ederek sosyalist sistemi korumak, sistemin gelişimine yardımcı olmaktır.

2– Temel Güçler ve Önümüzdeki Engebeli Yol

İşçiler, köylüler, askerler, devrimci aydınlar ve partimizin devrimci kadroları bu Büyük Kültürel Devrim'in temel güçleridirler. Geçmişte seslerini çıkarmamış olan devrimci gençlerin artık öne çıktıklarını,

cesur ve cüretli tavırları ile yeni yollar açtıklarını günbegün görüyoruz. Eylemlerinde kararlılıkla ve akıllıca hareket eden gençlerimiz büyük puntolu afişler ve kitle toplantıları aracılığıyla tartışmalar gerçekleştiriyor, burjuvazinin gizli ve açık temsilcilerini teşhir etmekle kalmayıp sertçe eleştiriye tabi tutuyorlar. Böylesi muazzam bir devrimci süreçte gençlerin kimi eksiklikleri olabilir, ki bu da anlaşılır bir durumdur; ama bu, gençliğin devrimci yöneliminin sürecin başından beri doğru olduğu gerçeğini gölgelemeyecektir. Büyük Proleter Kültür Devrimi'nin genel gelişimi bu güçlere dayanmaktadır. Devrimimiz, bu güçler sayesinde ilerleyecektir.

Kültür Devrimi bir devrimdir ve bu yüzden direnişle karşılaşması son derece normaldir. Direniş, parti saflarına sızarak iktidar konumlarına gelen kapitalist yolcular tarafından sergilenmektedir büyük ölçüde; ancak eski toplumun davranış kalıplarının etkisinde kalanların da sürece karşı bir direnç sergilemeleri son derece doğaldır. An itibarıyla, bahsi geçen unsurların direnişi oldukça güçlü ve inatçıdır. Ama en nihayetinde, Büyük Proleter Kültür Devrimi, engellenebilecek bir süreç değildir. Kitleler uyandığında, gericilerin direncinin kırılaacağı da açıktır.

Gericilerin direnişi güçlü olduğundan, süreçte kimi geriye düşüşlerin yaşanması olağandır. Bundan korkmamalıyız. Geriye düşüşler proletaryayı ve emekçileri, özellikle de genç olanlarını, çelikleştirir, onlara çıkaracakları dersler sunarak deneyim kazanmalarını sağlar ve devrim yolunun son derece engebeli olduğunu kavramalarına hizmet ederler.

3- Cesaretimizi Kuşanarak Kitleleri Uyandıralım.

Büyük Kültür Devrimi'nin kaderi, parti önderliğinin cüretle kitleleri uyandırma konusundaki başarılarına bağlıdır.

An itibarıyla parti teşkilatındaki önder konumlarda bulunanları dört ayrı kategoriye sokmak mümkündür:

(1) Parti örgütlerinin bazılarının başında Kültür Devrimi sürecinin ön saflarında yer alan ve kitleleri ayağa kaldırmak için canla başla çalışan kimi önderler vardır. Cüreti kuşanan bu insanlar, Mao'nun öğretilerini iyi kavramış olan adanmış komünistlerdir. Büyük puntolu afişleri ve kitle toplantıları savunmakta, kitleleri gerici canavarları ol-

duğu kadar yöneticilerin eksikliklerini ve hatalarını da teşhir etmeye ve eleştirmeye çağırmaktadırlar. Önderlik konusunda böylesi doğru bir tavır takınanların proleter siyasi hattı ve Mao Zedong Düşüncesi'ni doğru kavradıkları açıktır.

(2) Birimlerin çoğunda, yönetici konumunda olan insanlar bu büyük mücadelede kendilerine düşen görevleri kavrama hususunda aciz kalmaktadırlar. Bunların önderlik metotları sağduyudan uzak ve yetersiz olduğu için bu kimseler kendilerini etkisiz hissetmektedirler. Bunun bir sonucu olarak da korkunun pençesine düşmüşlerdir ve demode önderlik yöntemlerine başyurmakta, eski yöntemlerden koparak ilerlemekten çekinmektedirler. Bu insanların önderlik biçimleri kitlelerin gerisinde kalmıştır ve bu yüzden de kitlelerin pek çok yeniliğe gebe olan devrimci uyanışı bu insanları korkutmaktadır.

(3) Kimi birimlerdeki önderler ise geçmişte yaptıkları hataların hesabının kendilerinden sorulacağını düşündükleri için yukarıda belirtilenenlerden daha da fazla korkmaktadırlar. Ancak şayet kitlelerin eleştirilerine kulak verir ve samimi özeleştirilerde bulunurlarsa, partinin onların hatalarını onlara karşı kullanmayacağını bilmelidirler. Bu önderler eğer bunu yapmazlarsa, hatalar yapmayı sürdürecektir ve kitle hareketine birer engel haline gelmeye başlayacaklardır.

(4) Bazı birimlerin yöneticileri ise partiye sızmış olan kapitalist yolculardır. Bu şahıslar kitleler tarafından teşhir edilmekten korktukları için kitle hareketine ket vurma uğrunda ellerinden geleni yapmaktadırlar. Hareketi raydan çıkarmak için hedefleri saptırmakta, ak olanı kara, kara olanı ise ak gibi göstermektedirler. Dahası, yalnızlaştırıldıklarında ve faaliyetleri engellendiğinde de devrimcilere saldırma emellerinden vazgeçmemektedirler. Böylesi durumlarda bunlar sahne arkasına çekilerek entrikalar ve dedikodularla yaymakta ve devrim ile karşıdevrim arasındaki keskin ayrımı muğlâklaştırmaya çalışmaktadırlar.

Parti MK'sının parti komitelerinden beklentisi önderlik hususunda doğru bir tutum takınmaları, cüretlice hareket etmeleri, karşılaştıkları eksiklikleri ve yetersizlikleri gidermeleri, hatalar yapmış olan, ama bu hatalarını düzelterek bilinçlerini saran zincirleri kırarak mücadeleye atılmak isteyen yoldaşları cesaretlendirmeleri ve kapitalist güzergâhı seçenleri alaşağı ederek proleter devrimin önderliğini bir kez daha ele geçirmek için canla başla çalışmalarıdır.

4– Kitlelerin Süreç İçerisinde Kendilerini Eğitmelerini Teşvik Edelim.

Büyük Proleter Kültür Devrimi süreci, uzun vadede kitlelerin kuruluşunu hedeflemektedir; ama bu kuruluş ancak onların kendi eseri olacaktır. Kimse onların adına hareket etme hakkını kendisinde görmemelidir.

Kitlelere güvenelim, sırt verelim ve onların inisiyatifine saygı gösterelim. Korkuyu yenelim. Huzursuzluklar bizi korkutmamalıdır. Başkan Mao bizlere devrimin nazik, rafine, sakın, rahat ve engebesiz bir süreç olmadığını daima hatırlatmıştır. Bırakalım kitleler süreç içerisinde kendi kendilerini eğiterek doğru ile yanlış ayırt etme becerisine kavuşsunlar.

Kitlelerin doğru fikirleri anlayabilmeleri, yanlış fikirleri teşhis edip eleştirebilmeleri ve tüm hayaletlerle canavarları açığa çıkarabilmeleri için büyük puntolu afişleri ve kitle toplantılarını yaygınlaştıralım. Kitlelerin süreç içerisinde siyasi bilinçlerini keskinleştirmeleri, becerilerini geliştirmeleri, akla karayı ayırt edebilmeleri ve düşmanla aralarına net bir çizgi çekmeleri ancak böyle mümkündür.

5– Partinin Sınıf Hattını Kararlılıkla Pratiğe Geçirelim.

Düşmanlarımız kimlerdir? Peki ya dostlarımız? Herhangi bir devrimin en birincil soruları bunlar olduğundan Kültür Devrimi açısından da cevaplandırılmaları zorunludur.

Parti önderliği, hareketin sol kanadını tanımlayabilmeli, bu kanadın saflarını güçlendirmelidir. Sürecin başlıca müttefiki devrimci sol cenahtır. Onlar olmadan gerici-sağcı kesimi yalnızlaştırmamız, orta yolcuları kazanmamız ve ezici çoğunluğu birleştirerek kitlelerin ve kadroların %95'inin birliğini sağlamamız mümkün olmayacaktır.

Aşırı gerici burjuva sağcılara ve karşıdevrimci revizyonistlere karşı var gücümüzle mücadele edelim. Onların partiye, sosyalizme ve Mao Zedong düşüncesine karşı işledikleri suçları teşhir edelim ve eleştirelim ki, son kertede onları yalnızlaştırmayı başarabilelim.

Anki hareketin birincil hedefi parti içinde önder konumlarda bulunan ve ülkeyi kapitalist güzergâha çekecek politikalar uygulamaya koyanlardır.

Partiyi ve sosyalizmi destekleyen ama kimi hatalarda bulunmuş olanlarla parti ve sosyalizm karşıtı sağcıları ayırt etmeye özen göstermeliyiz.

Azılı karşıdevrimci burjuva aydınları ve “entelektüel otoriteleri,” akademiye sıradan burjuva fikirlerle yaklaşanlardan ayırt edebilmeliyiz.

6– Halk Arasındaki Çelişkilerin Doğru Ele Alınması

Birbirinden farklı iki çelişki biçimi vardır: Halk arasındaki çelişkilerle düşmanla bizim aramızdaki çelişkiler birbirlerinden farklıdırlar ve bunların ayırt edilebilmeleri son derece önemlidir. Halk arasındaki çelişkileri düşmanla aramızdaki çelişkilermişçesine ele alamayacağımız gibi, düşmanla aramızdaki çelişkileri de halk saflarındaki çelişkilermiş gibi göremeyiz.

Halk saflarında, farklı meselelere dair farklı görüşlerin bulunması son derece normaldir. Farklı fikirler arasındaki münakaşa kaçınılmaz olduğu gibi, faydalıdır da. Halk kitleleri, neyin doğru, neyin yanlış olduğunu ancak olağan ve yoğun tartışma süreçlerine katılmak suretiyle öğrenebilirler.

Tartışmalarda başvurulacak yöntem şudur: Veriler sunulacak, akıl ve mantık yoluyla tartışma sürdürülecek ve ikna yoluyla uzlaş sağlanacak. Farklı görüşlere sahip bir azınlığı biat etmeye zorlayacak hiçbir yöntem hoş görülemez. Azınlık korunmalıdır; çünkü bazen gerçeği bilenler azınlıktadır. İnsanlar, hatalı olsalar bile fikirlerini savunma hakkına sahip olmalıdırlar.

Tartışmalar; baskı ya da şiddet yoluyla değil, akıl ve mantık yoluyla çözüme kavuşturulmalıdırlar.

Tartışma sürecine katılan devrimciler; bağımsız, hür düşünceyi kuşanarak hareket etmeli, düşünme, düşüncelerini dile getirme ve eyleme geçirme konularında cüretkâr bir tavra sahip olmalıdırlar. Şayet tartışmaya katılan devrimciler arasında genel bir anlayış birliği zaten söz konusu ise yoldaşların tali meseleleri kılı kırk yararcasına irdelemelerine gerek yoktur. Bu, birliğe zarar verecektir.

7– Devrimci Kitleleri “Karşıdevrimci” Olmakla İtham Edenlere Karşı Tetikte Olalım.

Kimi okullarda, birimlerde ve çalışma ekiplerinde yetkili olan kimseler kendilerini eleştiren büyük puntolu afişleri asanlara karşı karşı-saldırıları organize etmişlerdir. Bu tutuma sahip kimselerin şiarları pek manidardır: “Birim ve Çalışma Ekiplerinin Yöneticilerine Karşı Çıkmak Parti Merkez Komitesi’ne Karşı Çıkmaktır! Sosyalizme

ve Partiyeye Karşı Çıkmaktır! Karşıdevrimciliktir!” Bu insanların bu tutumları devrimci güzergâhın samimi faaliyetçilerine zarar vermeye dönüktür. Ve bu insanların genel yönelimlerindeki, yani izledikleri siyasi hattaki sapmanın bir ürünüdür ve kesinlikle kabul edilebilir bir şey değildir.

Ciddi ideolojik sıkıntılara sahip kimi şahıslar, özellikle de parti ve sosyalizm düşmanı sağcılar, kitle hareketinin kimi eksikliklerinden ve hatalarından istifade ederek dedikodu ve yalanlar yayıyor, ajitasyona yönelerek halk kitlelerinin çeşitli kesimlerini “karşıdevrimcilikle” itham ediyorlar. Bu şahısların kurnaz oyunları bir an evvel teşhir edilmelidir.

Hareketin gelişim süreci esnasında baş gösterebilecek kimi yanlışları bahane ederek üniversitelerde, liselerde, ortaokullarda ve ilkokullardaki öğrencilere ve onların hür tartışmalarına karşı yaptırımlarda bulunmak hatalı olacaktır. Karşıdevrimci unsurların cinayet, kundaklama, zehirleme, sabotaj ya da devlet sırlarının çalınması gibi eylemlere katılmaları ve bunun kanıtlanması gibi durumlar yukarıda belirtilenin dışındadır ve bunların hukuki yaptırımları olacaktır. Mücadelenin esas hedefinden sapmasını engellemek için halk kitlelerinin ve öğrencilerin –sebepler her ne olursa olsun– safları arasında gelişecek bir kargaşayı kıskırtmak yasaktır. Azınlık sağcılarla bile durumun öznel koşulları uyarınca mücadele edilmelidir.

8– Kadrolara Dair

An itibariyle, mevcut kadrolarımız dört ayrı gruba düşmektedirler:

(1) Sağlam kadrolar.

(2) Nispeten iyi kadrolar.

(3) Ciddi hatalara sahip olan; ama parti ve sosyalizm karşısı olmayan kadrolar.

(4) Parti ve sosyalizm düşmanı sağcı kadrolar.

Olağan durumlarda ilk iki grup çoğunlukta bulunur.

4. kategoride varlığına işaret edilen parti ve sosyalizm karşısı sağcılar teşhir edilmelidirler. Bunları alaşağı etmek ve etkilerini tamamıyla yok etmek için ciddi bir mücadele verilmelidir; ancak temiz bir sayfa açmayı, hatalarından samimiyetle arınıp tutumlarını değiştirmeyi arzulayanlarına bu fırsat tanınmalıdır.

9– Kültür Devrimi’nin Dernekleri, Komiteleri ve Kongreleri

Büyük Proleter Kültür Devrimi, nice yeniliklere gebe bir s rec  olduğunu daha Őimdiden ortaya koymuŐtur. Kitlelerin s rec  içerisinde oluŐturdukları dernekler, komiteler ve diğer öz-örgütlülük mekanizmaları tarihsel açıdan eşsiz oldukları kadar önemlidirler de.

Kültür Devrimi’nin bu devrimci dernekleri, komiteleri ve kongreleri kitlelerin kom n st partisinin öncülüğünde kendilerini e itmelerine olanak tanımaktadırlar. Partimizi kitlelere ba layan köprüler olarak de erlendirilmelidirler.    nk  bunlar, Kültür Devrimi’nde proleteryanın siyasi iktidarının birer aracılarıdır.

Proletaryanın, sömürücü sınıfların binlerce yıllık hükümranlık döneminden arta kalan eski kültüre, tüm eski fikirlere, âdetlere ve alıŐkanlıklara karşı giriŐtiği mücadele, ister istemez, oldukça uzun soluklu olacaktır. Bu yüzden de, Kültür Devrimi sürecinde kitleler tarafından oluşturulan dernekleri, komiteleri ve kongreleri geçici birer toplumsal kurum olarak de erlendirmemeli, bunların kalıcılığını kabul etmeliyiz. Bu örgütlülükler sadece okullarla, devlet binalarıyla ve diğer  rg tl l klerle sınırlandırılmamalı, fabrikalara, madenlere, üretim gerçekleŐtirildiği tüm alanlara, kentlerin mahallelerine ve köylere de yayılmalıdır.

Kültür Devrimi’nin bu dernek ve komitelerinin üyelerinin, kongrelerininse delegelerinin belirlenebilmesi için Paris Komünü’ndeki gibi bir seçim sistemi geliŐtirilmelidir. Devrimci halk kitleleri geniş kapsamlı tartışmalar aracılığı ile aday listelerini belirlemeli, ancak ve ancak bu aday listeleri üzerine farklı görüşler tekrar tekrar dillendirildikten sonra seçime gitmelidirler.

Halk kitleleri, Kültür Devrimi dernek ve komitelerinin tüm üyelerini, kongrelerin tüm delegelerini eleştirme hakkına daima sahiptirler. Eğer seçilen üyeler ve delegeler işlerini layı ıyla yapmıyorlarsa tekrar seçime gidilebilir, ya da kitleler durumu tartışarak temsilciyi görevden alabilirler.

Okullarda kurulan örgütlülükler, büyük ölçüde devrimci öğrencilerin temsilcilerinden oluŐacaklardır; ama bu komite ve derneklerde devrimci e itmenlerin, idarecilerin ve emekçilerin de bulunmaları gereklidir.

10– Eğitim Reformu

Büyük Proleter Kültür Devrimi’nin önündeki en mühim görevlerden biri de eski eğitim sistemini ve eğitim alanında hâlâ varlığını sürdüren eski anlayıŐları devrimci bir dönüşüme tabi tutmaktır.

Eğitim kurumlarında burjuva aydınlarının ciddi bir etkisi vardır. Kültür Devrimi bu durumu değiştirmek zorundadır.

Yoldaş Mao Zedong'un, eğitimin proleter siyasete hizmet etmesi ve üretici faaliyetlerle birleştirilmesi gerektiği yönündeki görüşlerinden beslenen bir siyasi hattı tüm eğitim kurumlarında pratiğe geçirerek, eğitim görenlerin kültürel, entelektüel ve fiziksel becerilerini geliştirmeli, onların sosyalist bilinci ve kültürü kuşanmış emekçiler olarak yetiştirilmelerinin önünü açmalıyız.

Öğrenim süresi kısaltılmalıdır. Derslerin sayısı azaltılmalı, niteliği arttırılmalıdır. Eğitim materyalleri dönüştürülmeli, karmaşık materyaller anlaşılır kılınmalıdır. Öğrencilerin başlıca görevi eğitim yaşantılarını sürdürmekse de başka alanlarda da yetkin hale gelmelidirler. Sınai ve tarımsal üretim ile askeri meselelere dair bilgi seviyelerini arttırmalı, Kültür Devrimi'nin burjuvaziye karşı verilen mücadele süreçlerine katılmalıdırlar.

11– Sağcıların Basın ve Diğer Yollarla Eleştirilmeleri Meselesi

Kültür Devrimi süreci, bir yandan burjuva ve feodal ideolojileri eleştirirken bir yandan da proleter dünya görüşü olan Marksizm–Leninizm ve Mao Zedong Düşüncesi'nin yaygınlaştırılmasına da hizmet etmelidir.

Burjuvazinin parti saflarına sızan temsilcilerine ve kendilerini “akademik birer otorite” olarak lanse eden karşıdevrimci burjuva aydınlarına yönelik eleştiriler, felsefe, tarih, ekonomi–politik, eğitim, edebiyat, sanat, doğa bilimleri ve akla gelen diğer her alanda varlık gösteren gerici fikirlerin eleştirileri ile birleştirilmelidirler.

Herhangi bir kişinin doğrudan ismi ile basında eleştirilmesi için önce o ismin görev aldığı parti komitesi ile aynı seviyedeki parti komiteleri meseleyi ele alıp karara bağlamalı, kimi durumlarda daha üst düzey bir parti komitesine kararlarını ulaştırarak tasdik ettirmelidirler.

12– Bilim İnsanlarına, Teknisyenlere ve Üretimde Yer Alan Diğer Personellere Dair Siyasi Hattımız

Bilim insanları, teknisyenler ve üretim sürecinde yer alan personeller yurtsever oldukları, şevkle faaliyetlerini sürdürdükleri, partiye ve sosyalizme karşı çıkmadıkları ve başka ülkelerle gizli bağlantılar içerisinde olmadıkları müddetçe, onlara karşı “birlik–eleştiri–birlik” şiarından yola çıkan siyasi hattımızı sürdürmeliyiz. Sürece katkı sağlayan bilim

insanlarına ve teknik personele özel bir itina ile yaklaşmak zorundayız. Bu insanların bakış açılarını ve çalışma yöntemlerini adım adım dönüştürmek için çabalar sarf etmeliyiz.

13– Sosyalist Eğitim Hareketi’nin Kır ve Kent Ayaklarının Birleştirilmeleri Meselesi

Kültür Devrimi, an itibariyle büyük ve orta boylu kentlerde bulunan kültürel ve eğitsel birimlerde ve partiyle hükümetin üst düzey kademelerinde yoğunlaşmıştır.

Bir yandan da süreç kırdaki ve kentte gelişmekte olan Sosyalist Eğitim Hareketi’ni zenginleştirerek ileri taşımıştır. Hareketin kırdaki ve kentteki bu iki ayağı koordinasyon içerisinde hareket etmelidirler. Bunu sağlamak için kimi bölgelerdeki birimler, koşulların özneliliğini de göz önünde bulundurarak, uygun gördükleri kimi adımları bir an evvel atmaya başlamalıdır.

Şu anda şehirlerdeki teşekküllerde ve kırsalda süregitmekte olan Sosyalist Eğitim Hareketi’ne –şayet mevzu bahis yerellikteki hareket, anki hali ile amaçlarına ulaşabiliyorsa– müdahale edilmemelidir. Ama Büyük Proleter Kültür Devrimi sürecinde karşımıza çıkan sorunlar, mümkün olduğu ölçüde ve uygun zamanlarda kitlelere sunulmalı, kitlelerce tartışılmalıdır. Proleter ideolojinin toplumda perçinlenmesi ve burjuva ideolojisinin tüm kalıntılarının nihai olarak kazınması ancak böylelikle mümkündür.

Bazı yerelliklerdeki devrimciler, Sosyalist Eğitim Hareketi’ne ivme kazandırmak, siyaset, ideoloji, örgütlenme ve ekonomi gibi alanlardaki sıkıntıları gidermek için Büyük Proleter Kültür Devrimi’ni bir odak olarak öne çıkarıyorlar. Parti komitesinin, bunun uygun olduğunu düşündüğü durumlarda bu olabilir.

14– Devrimi Kavra, Üretimi Arttır.

Büyük Proleter Kültür Devrimi’nin amacı insanların ideolojik perspektiflerini devrimcileştirerek üretimin tüm alanlarında daha nitelikli, nitelikli, hızlı ve tasarruflu sonuçlar elde etmektir. Eğer kitleler tamamıyla ayağa kaldırılabilir ve gerekli düzenlemeler ayarlanabilirse, Kültür Devrimi süreci iktisadi üretimi baltalamayacağı gibi, tüm faaliyetlerimizin niteliğini arttıracaktır.

Büyük Proleter Kültür Devrimi, ülkemizin toplumsal üretim güçlerini geliştirmek için harekete geçirici bir güçtür. Öncelikler hiyerarşimizin birinci derecesine Kültür Devrimi'nin yerine, üretimin geliştirilmesinin yerleştirilmesi gerektiğini savunanlar hatalıdır.

15- Silahlı Kuvvetler

Kültür Devrimi ve Sosyalist Eğitim Hareketi'nin silahlı kuvvetler bünyesinde yürütülecek faaliyetlerinin Parti MK'sının Askeri Komisyonu'nun ve HKO Genel Siyasi Bürosu'nun talimatları uyarınca sürdürülmeleri gerekmektedir.

16- Mao Zedong Düşüncesi Büyük Proleter Kültür Devrimi'ne Katılanların Eylem Kılavuzudur.

Büyük Proleter Kültür Devrimi süreci boyunca Mao Zedong Düşüncesi'nin kıvılcık bayrağını dalgalandırmayı sürdürmemiz ve proleter siyaseti hâkim kılmamız gerekmektedir. İşçi, köylü, asker kitleleri, kadrolar ve aydınlar, Başkan Mao Zedong'un fikirlerini yaratıcılıkla incelemeli ve pratiğe geçirmelidirler. Mao Zedong Düşüncesi Büyük Proleter Kültür Devrimi'nin eylem kılavuzudur.

Bu karmaşık süreçte tüm parti komiteleri Başkan Mao'nun eserlerini daha bilinçli ve yaratıcı bir şekilde araştırmalı ve uygulamaya koymalıdır. Özellikle de Başkan Mao'nun Kültür Devrimi'ne ve "Yeni Demokrasi Üzerine," "Yenan Edebiyat ve Sanat Forumu'ndaki Konuşmalar," "Halk Arasındaki Çelişkilerin Doğru Ele Alınması Meselesi Üzerine," Çin Komünist Partisi'nin Propaganda Faaliyetlerine Dair Gerçekleştirdiği Ulusal Konferans'taki Konuşmalar" ve "Parti Komitelerinin Önderlik ve Çalışma Metotlarına Dair Kimi Sorular" gibi partinin önderlik metotlarına dair yazdıkları tekrardan okunmalıdır.

Tüm parti komiteleri Başkan Mao'nun yıllar boyu savunmuş olduğu üzere, "kitlelerden kitlelere" ilkesini kuşanarak hareket etmeli, halkın öğretmeni olmayı istiyorlarsa, ilkin halkın öğrencisi olmaları gerektiğini asla unutmamalıdır. Olaylara yaklaşırken tek-yanlı ve dar bakış açılarından sıyrılmalı, diyalektik materyalist perspektifi kuşanarak metafizik ve skolastik düşüncelere karşı durmalıdırlar.

Şüphe yoktur ki, Büyük Proleter Kültür Devrimi Yoldaş Mao'nun Önderliğindeki Merkez Komite'mizin rehberliği ile zafere ulaşacaktır!

<http://www.massline.org/PekingReview/PR1966/PR1966-33g.htm>

(1) Mao Zedong'un Eserleri

- Jerome Ch'en, "Mao Papers: Anthology and Bibliography," [Mao'nun Belgeleri: Antoloji ve Kaynakça], 1970.
- Ed. John Leung ve Michael Kau., "The Writings of Mao Zedong: 1949–1976," "Volume II: January 1956–December 1957," [Mao Zedong'un Yazıları: 1949–76, Cilt II: Ocak 1956–Aralık 1957], 1992.
- Mao Zedong, "SSCB'de Sosyalizmin İktisadi Sorunları'nın Eleştirisi," Kaynak Yayınları, 2000, sf: 103. 1958–62 seneleri arasında Mao'nun Sovyetler'deki ekonomik sisteme dair yazdıklarından oluşmaktadır [Alternatif bağlantı (İngilizce): <http://www.marx2mao.com/Mao/CSE58.html>].
- Mao Zedong, "On the Correct Handling of Contradictions Among the People," [Halk Arasındaki Çelişkilerin Doğru Ele Alınışı Meselesi Üzerine], VII. Bölüm. [Bağlantı (İngilizce): www.marxists.org/reference/archive/mao/selected-works/volume-5. Bu siteden Mao'nun "Seçme Eserleri"ne ulaşmak mümkündür].
- Mao Zedong, "Çelişki Üzerine," "Seçme Eserler", Cilt 1, 1937. Türkçesine 1966 senesinde Sol Yayınları'ndan çıkan "Teori ve Pratik"ten erişilebilir (sf:25).
- Stuart Schram, "Chairman Mao Talks to the People, Talks and Letters: 1956–1971," [Başkan Mao Halka Sesleniyor, Konuşmalar ve Mektuplar:1956–1971], 1974. "Penguin" yayınevi tarafından "Mao Tsetung Unrehearsed," [Mao: Provasız Konuşmalar] adıyla da basılmıştır. Mao'nun evvelden basılmamış eserlerine ulaşmayı arzulayanlar açısından son derece kıymetli bir kitap.

(2) Kültür Devrimi'ne Dair Kaynaklar

- Barbara Barnouin ve Yu Changgen, "Zhou Enlai: A Political Life," [Çu–En Lay: Siyasi Yaşamı], 2006. Yakın zamanda kaleme alınan bu çalışma, 1970'lerde Mao ile Çu arasında baş gösteren ayrılıkları incelemektedir.

- John ve Elsie Collier, “*China’s Socialist Revolution*,” [Çin’in Sosyalist Devrimi], 1973.
- “Halktan Yana Asyalı Araştırmacılar Komitesi,” “*China! Inside the People’s Republic*,” [Çin! Halk Cumhuriyeti’nin İçinde], 1972. Amerikalı araştırmacıların 1971 senesinde gerçekleştirdikleri ziyareti anlatan bu kitap, Kültür Devrimi sürecinde şehirlerde, komünlerde ve fabrikalarda; eğitim, sağlık, kültür-sanat, kadınların toplumsal rolü ve dış politika gibi alanlarda yaşanan devrimci dönüşüm sürecine dair çok önemli bölümler içeriyor.
- Jaap van Ginneken, “*The Rise and Fall of Lin Biao*,” [Lin Biao’nun Yükselişi ve Çöküşü], 1977. Hollandalı bir araştırmacı tarafından kaleme alınmış, Kültür Devrimi’nin dolambaçlı seyrini ve “Lin Biao Hadisesi”ni daha derinlemesine kavramayı arzulayanlar açısından son derece faydalı bir kitap.
- William Hinton, “*Turning Point in China*,” [Çin’de Dönüm Noktası], 1972. “*Fanshen: A Documentary of Revolution in a Chinese Village*,” [Fanşen: Çin’in Bir Köyünde Devrimci Dönüşüm], kitabının yazarı olan William Hinton bu ince kitabı, 1971 senesinde Çin’e gerçekleştirdiği ziyareti takiben kaleme almıştır.
- Roger Howard, “*Mao Tsetung and the Chinese People*,” [Mao Zedong ve Çin Halkı], 1977, George Allen & Unwin.
- Goran Leijonhufvad, “*Going Against the Tide: On Dissent and Big Character Posters in China*,” [Akıntıya Karşı: Çin’de Direniş ve Büyük Karakterli Posterler], 1990.
- Maria Macciocchi, “*Daily Life in Revolutionary China*,” [Devrimci Çin’de Günlük Yaşam], 1972. İtalya Komünist Partisi üyesi İtalyan bir milletvekilinin Çin’de bulunduğu sürede yaptığı gözlemlerden oluşmaktadır.
- Edoarda Masi, “*China Winter: Workers, Mandarins and the Purge of the Gang of Four*,” [Çin’in Kışı: İşçiler, Mandarinler ve Dörtler Çetesinin Tasfiyesi], (1981). Kitabın yazarı 1976–77 senelerinde Şanghay’daki “Yabancı Diller Enstitüsü’nde” İtalyanca öğretmenliği yapmıştır.
- Roderick MacFarquhar ve Michael Schoenhals, “*Mao’s Last Revolution*,” [Mao’nun Son Devrimi], 2006. Bu kitap önemli ayrıntılar barındırıyor; ama Kültür Devrimi’nin kazanımlarından bahsetmediği gibi, devrimi “cinayet ve kargaşa”nın hâkim olduğu bir süreç

olarak nitelendiriyor ve Deng Şiaoping'in kapitalist geri-dönüşüm sürecine kapıyı araladığını söylüyor.

- Maurice Meisner, *"Mao's China and After,"* [Mao Döneminde ve Sonrasında Çin], 3. Baskı, 1999. Meisner'in kitabı Maoist döneme dair önemli veriler içermekle birlikte ciddi hatalara da sahiptir. Meisner Kızıl Çin'i sosyalist olmayan, "bürokratik" bir devlet olarak görüyordu. Bunun sebebi, sosyalist toplumda komünist parti-sinin öncü rolünü reddeden bir perspektife sahip oluşudur. Yazar, Kültür Devrimi'nin getirdiği dönüşümlerin çoğunu destekliyor, ancak sürecin bütününe bir başarısızlık olarak değerlendiriyor.
- Nancy ve David Milton, *"The Wind Will Not Subside: Years in Revolutionary China—1964–1969,"* [Dinmeyen Rüzgâr: Devrimci Çin'de Geçen Yıllar–1964–69], 1976. Kitap, Pekin'deki "Birinci Yabancı Diller Enstitüsü'nde" öğretmenlik yapan iki Amerikalının gözünden Kültür Devrimi'ni anlatmaktadır.
- *"New China's First-Quarter Century,"* [Yeni Çin'in İlk Çeyrek Yüzyılı], Yabancı Diller Basımevi, 1975 [bağlantı (İngilizce): www.etext.org/Politics/MIM/classics/lifeundermao/newchina1975.html].
- Elizabeth Perry ve Li Xun, *"Proletarian Power: Shanghai in the Cultural Revolution,"* [Proletaryanın İktidarı: Kültür Devrimi Sürecinde Şanghay], 1997. Kitap, "Ocak Fırtınası" diye nitelendirilen süreci ayrıntılı bir şekilde betimliyor; ancak süreç içinde kurulan çeşitli işçi örgütlerinin mahiyetini ve devrimin Şanghay'da yarattığı toplumsal dönüşümü kavrama hususunda başarısız.
- Ruth Sidel, *"Families of Fangshen: Urban Life in China,"* [Fangshen Aileleri: Çin'de Kentsel Yaşam], 1974.
- Han Suyin, *"Eldest Son: Zhou Enlai and the Making of Modern China, 1898–1976,"* [Büyük Evlat: Çu-En Lay ve Modern Çin'in Oluşumu, 1898–1976], 1994. Han Suyin Çin Devrimi'ni destekleyen bir liberaldi. Ama Mao'nun ölümünden sonar Dengci rejimin bir savunucusu haline geldi.
- Han Suyin, *"Wind in the Tower: Mao Tsetung and the Chinese Revolution, 1949–1975,"* [Kuledeki Rüzgâr: Mao Zedong ve Çin Devrimi, 1949–1975].
- Bamoun ve Yu, *"Chinese Foreign Policy During the Cultural Revolution,"* [Kültür Devrimi Sürecinde Çin'in Dış Politikası], 1998. Bu

kitabta, 1970'lerin başında Mao ile Çu Enlay arasında baş gösteren siyasi farklılıklar ele alınıyor.

- Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi, “*Decision of the Central Committee of the Chinese Communist Party Concerning the Great Proletarian Cultural Revolution*,” [ÇKP MK’sının Büyük Proleter Kültür Devrimi’ne İlişkin Kararnamesi], 8. MK’nın 11. Genel Kurulu, 8 Ağustos 1966. Bu kararname Kültür Devrimi’nin siyasi manifestosu kabul edilir [bağlantı (İngilizce): http://www.etext.org/Politics/MIM/classics/mao/cpc/cc_res_11p.html].
- Ed. Raymond Lotta, “*And Mao Makes Five: Mao Tsetung’s Last Great Battle*,” [Mao ile Birlikte Beş Eder: Mao Zedong’un Son Direnişi], 1978. Bu kitap oldukça detaylı bir giriş bölümüne sahip ve “Dörtler Çetesi” adıyla bilinen cenahın görüşlerini destekliyor. Kültür Devrimi’ne katılan sağcı ve solcu kuvvetlerin başlıca belgelerini de içeriyor.
- Ed. Raymond Lotta, “*Maoist Economics and the Revolutionary Road to Communism: The Shanghai Textbook*,” 1994. Şanghay Ders Kitabı ilkin 1975 senesinde “Ekonomi-Politiğin Temelleri” adı ile basılmıştır [Türkçesi: “Maoist Ekonomi ve Komünizme Giden Devrimci Yol: Şangay Ders Kitabı,” Kardelen Yay., 2012].
- Ed. David Milton, Nancy Milton ve Franz Schurmann, “*People’s China: Social Experimentation, Politics, Entry Onto the World Scene, 1966 through 1972*,” [Halkın Çin’i: Toplumsal Deneyler, Siyaset, Küresel Sahneye Çıkış], 1974. Kültür Devrimi’nin ana metinlerinin çoğunu içermektedir.
- Jang Çunçiao, “*On Exercising All-Round Dictatorship Over the Bourgeoisie*,” [Burjuvazinin Üzerindeki Diktatörlüğü Mutlaklaştırmak], 1975 [bağlantı (İngilizce): <http://www.marx2mao.com/Other/ARD75.html>]. Dörtler’in önde gelen isimlerinden biri olan Jang’ın zamanında ciddi ses getirmiş olan bir makalesi.

(3) Kültür Devrimi’nde Tarım ve Sanayi Alanlarındaki Devrimci Dönüşüme Dair Kaynaklar

- Stephen Andors, “*China’s Industrial Revolution: Politics, Planning and Management, 1949 to the Present*,” [Çin’in Sınai Devrimi: 1949’dan Günümüze Siyaset, Planlama ve İdare], 1977. Maoist

dönemde sanayi alanındaki dönüşüme dair en kapsamlı araştırmalardan biri.

- Anita Chun, Richard Madsen, ve Jonathan Unger, “*Chen Village*,” [Çen Köyü], 1984. Bütünlüklü olmamakla birlikte, Kültür Devrimi esnasında Çin’in bir köyünde yaşanan dönüşümü ve Deng yıllarında aynı köyde yaşanan geriye dönüşü anlatan bir kitap.
- Stephen Endicott, “*Red Earth; Revolution in a Sichuan Village*,” [Kızıl Toprak: Bir Setzuan Köyü’nde Devrim], 1989.
- Dongping Han, “*The Unknown Cultural Revolution: Educational Reforms and their Impact on China’s Rural Development*,” [Bilinmeyen Kültür Devrimi: Eğitim Reformunun Çin’in Kırsal Gelişimine Etkileri], 2000. Jimo County in Shandong Province.
- Janet Goldwasser ve Stuart Dowty, “*Huan-Ying: Workers’ China*,” [Huang Ying: İşçilerin Çin’i], 1975.
- William Hinton, “*Through a Looking Glass Darkly, U.S. Views of the Chinese Revolution*,” [Buğulu Aynaya Bakmak: Çin Devrimi’ne Dair ABD’li Perspektifler], 2006. Yazarın son kitabı, toprak reformu ve tarımın kolektifleştirilmesi süreçlerini çarpıtarak aktaran kaynakları topa tutuyor.
- Mobo Gao, “*Gao Village: Rural Life in Modern China*,” [Gao Köyü: Modern Çin’in Kırsalında Yaşam], 1999, Çiangşi Eyaleti.
- Mobo Gao, “*Debating the Cultural Revolution: Do We Only Know What We Believe?*” [Kültür Devrimi’ni Tartışmak: Sadece İmandıklarımızı mı Biliyoruz?] “Critical Asian Studies,” [Eleştirel Asya Araştırmaları] Sayı. 34, No. 3, 2002.
- Jan Myrdal ve Gun Kessle, “*China: The Revolution Continued, The Cultural Revolution at the Village Level*,” [Çin: Devrim Sürüyor: Kültür Devrimi’nin Köylerdeki Etkisi], 1970. Liu Ling Village in Shanxi Province.

(4) Kadınların Kurtuluş Mücadelesine Dair Kaynaklar

- Phyllis Andors, “*The Unfinished Liberation of Chinese Women: 1949–1980*,” [Çinli Kadınların Tamamlanamayan Kurtuluş Mücadelesi], 1983.
- Joan Hinton, “*Politics and Marriage*,” [Siyaset ve Evlilik], “New China,” [Yeni Çin], Haziran, 1976.

- Emily Honig ve Gail Hershat, “*Personal Voices: Chinese Women in the 1980s*,” [Kişisel Anlatılar: 1980’lerde Çinli Kadınlar] 1988.
- Kay Ann Johnson, “*Women, the Family and Peasant Revolution in China*,” [Çin Kırsalında Devrim, Kadınlar ve Aile], 1983,
- Ruth Sidel, “*Women and Child Care in China*,” [Çin’de Kadınlar ve Çocuk Bakımı], 1972.
- Marilyn Young, “*Chicken Little in China*,” başlıklı makale, “*Pro-missory Notes: Women in the Transition to Socialism*,” [Umut Vaat Eden Makaleler: Sosyalizme Geçiş Sürecinde Kadınlar], Ed. Kruks, Rapp ve Young, 1989
- Ed. Marilyn Young, “*Women in China*,” [Çin’de Kadınlar] 1973.
- Xueping Zhong, Wang Zheng and Bai Di, eds., “*Some of Us; Chinese Women Growing Up in the Mao Era*,” [Aramızdan Kimileri: Mao Döneminde Büyüyen Çinli Kadınlar], 2001. Kitap, Kültür Devrimi sürecinde Çin’de büyüyen ve şimdi ABD’de akademisyenlik yapmakta olan Çinli kadınların makalelerinden oluşmaktadır.

(5) Kültür Devrimi’nde Eğitim ve Sağlık Alanlarındaki Devrimci Dönüşüme Dair Kaynaklar

- “*Breaking With Old Ideas*,” [Eski Fikirlerden Kopmak], 1975. Bu film bir emekçi üniversitesinin öğrencileri arasındaki ideolojik farklılıkları ele alıyor [bağlantı (İngilizce): www.archive.org/details/Breaking_With_Old_Ideas].
- Dongping Han, “*The Unknown Cultural Revolution: Educational Reforms and their Impact on China’s Rural Development*,” [Bilinmeyen Kültür Devrimi: Eğitim Reformunun Çin’in Kırsal Gelişimine Etkileri], 2000.
- Ruth Gamberg, “*Red and Expert: Education in the People’s Republic of China*,” [Kızıl ve Uzman: Çin Halk Cumhuriyeti’nde Eğitim], 1977.
- Mobo Gao, “*Gao Village: Rural Life in Modern China*,” [Gao Köyü: Modern Çin’in Kırsalında Yaşam], 1999.
- W. Hinton, “*Hundred Day War: The Cultural Revolution at Tsinghua University*,” [Yüz Günlük Savaş: Çinghua Üniversitesi’nde Kültür Devrimi] 1972.

- Victor Nee, “*The Cultural Revolution at Peking University*,” [Pekin Üniversitesi’nde Kültür Devrimi], 1971.

(6) Çin’de Kapitalizmin Yeniden İnşası Sürecine Dair Kaynaklar

- William Hinton, “*The Great Reversal: The Privatization of China, 1978–1989*,” [Büyük Geri Dönüşüm: Çin’in Özelleştirilme Süreci, 1978–1989], 1990.
- Robert Weil, “*A New Revolution? Chinese Working Classes Confront the Globalized Economy*,” [Yeni bir Devrim mi? Çin İşçi Sınıfı Küresel Ekonomiye Karşı Çıkıyor], 2006 [bağlantı: <http://www.oaklandinstitute.org/?q=node/view/371>]
- Robert Weil, “*Red Cat, White Cat: China and the Contradictions of “Market Socialism*,” [Kızıl Kedi, Beyaz Kedi: Çin ve “Piyasa Sosyalizmi”nin Eleş.], 1996.

(7) 1960’larda Revizyonizme Karşı Verilen Mücadeleye Dair Kaynaklar

- Cheng Yen-Shih, “*Lenin’s Fight Against Revisionism and Opportunism*,” [Lenin’in Revizyonizme ve Oportünizme Karşı Verdiği Mücadele], YDB, 1965.
- “*Long Live Leninism*,” [Yaşasın Leninizm], YDB, 1960 [bağlantı: <http://www.marx2mao.com/Other/LLL60.html>]
- “*On the Historical Experience of the Dictatorship of the Proletariat*,” [Proletaryanın Tarihsel Deneyimine Dair], 1956 [bağlantı: <http://www.marx2mao.net/Other/HEDP56.html#s1>]. “*More on the Historical Experience of the Dictatorship of the Proletariat*,” [Proletaryanın Tarihsel Deneyimine Dair-II], 1956 [bağlantı: <http://www.marx2mao.net/Other/HEDP56.html#s2>].
- “*The Polemic on the General Line of the International Communist Movement*,” [Uluslararası Komünist Hareketin Genel Hattına Dair Polemik], YDB, 1965. Bu, ÇKP ile SBKP arasında baş gösteren tartışmanın temel metinlerini içermektedir. ÇKP’nin metinleri, Mao tarafından ya da Mao’nun talimatıyla yazılmışlardır ve ÇKP ile SBKP arasında SSCB’nin niteliğine dair ve sosyalizme barışçıl yollardan geçiş, savaş ve barış, yeni-sömürgecilik, Stalin’in rolü gibi meselelerde mevcut olan görüş ayrılıklarını ele almaktadır [bağlantı: www.marx2mao.com/Other/Index.html#CPC].

(8) Günümüzde Revizyonizme Karşı Verilen Mücadeleye Dair Kaynaklar

- Filipinler Komünist Partisi Genel Başkanı Armando Liwanag, “*Stand for Socialism Against Modern Revisionism*,” [Modern Revizyonizme Karşı Sosyalizmi Savunalım], 1992. FKP’nin devrimci hattını, partideki revizyonistlere ve sosyal demokratlara karşı savunan bu makale, partinin “İkinci Büyük Diriliş Kampanyası” esnasında yazılmıştır [bağlantı: www.philippinerevolution.net/cpp/index.shtml].
- Hindistan Komünist Partisi (Maoist), “*Without a Struggle Against Revisionism It Is Impossible to Take Even One Step Forward in the Revolution*,” [Revizyonizmle Mücadele Etmeden Devrim Yolunda İlerlenemez], HKP(Maoist) Politbüro Üyesi, “*People’s March*” [Halkın Yürüyüşü] dergisi, Ağustos–Eylül 2006 [bağlantı: <http://www.singlespark.org/PeoplesMarch/PM2006-8-9.pdf>].
- ABD MLM Devrimci Araştırmalar Grubu, “*Assessing Recent Developments in Nepal: Bibliography on the State, a Peaceful Transition to Socialism, Democracy and Dictatorship, Negotiations and Their Relevance to the International Communist Movement in the 21st Century*,” [Nepal’deki Güncel Gelişmeleri Değerlendirmek: Devlete, Sosyalizme Barışçıl Geçiş Kavramına, Demokrasiye ve Diktatörlüğe, Uzlaşmalara ve Bunların 21. Yüzyıl’daki Uluslararası Komünist Hareket ile İlişkilerine Dair Bir Kaynakça], MLM Devrimci Araştırmalar Grubu, 3 Ocak 2007. Bir nüshasını temin etmek için mlm.rsg@gmail.com adresinden bizimle irtibata geçebilirsiniz.
- ABD MLM Devrimci Araştırmalar Grubu, “*The Political, Military and Negotiating Strategies of the Chinese Communist Party (1937–1946) and Recent Developments in Nepal*,” [Çin Komünist Partisi’nin Siyasi ve Askeri Müzakere Stratejileri (1937–1946) ve Nepal’deki Güncel Gelişmeler], (Şubat 2007). Bir nüshasını temin etmek için: mlm.rsg@gmail.com adresinden bizimle irtibata geçebilirsiniz.

